Міжнародний університет бізнесу і права

БІЗНЕС-НАВІГАТОР

Науково-виробничий журнал

№22
2011

м. Херсон

БІЗНЕС-НАВІГАТОР

№ 22
2011

Науково - виробничий журнал

Засновник і видавець: Приватний вищий навчальний заклад Міжнародний університет бізнесу і права. Україна.

73039. м. Херсон, вул. 49 Гвардійської Дивізії 37-А

тел.факс (0552) 33-53-40, 33-53-38

e-mail: mubip@mubip.org.ua, metod@mubip.org.ua. web: www.mubip.org.ua

Свідоцтво Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія КВ № 15586-4058ПР від 03.09.2009р.

Затверджено постановою ВАК за № 1-05/5 від 18.11.2009р. як фахове видання з економіки і підприємництва

Періодичність видання: 2, 3 рази на рік.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжнародного університету бізнесу і права 29.12.10р., протокол № 6.

Головний редактор: Жуйков Г.Є., доктор економічних наук., професор.

Заступник головного редактора: Наумов О.Б., доктор економічних наук, професор.

Редакційна рада:

Білоусова С.В. - кандидат технічних наук, професор, ректор Міжнародного університету бізнесу і права, дійсний член Міжнародної Академії Економіки та Екотехнологій;

Левківський К.М. - кандидат історичних наук, академік Академії інженерних наук України, замісник директора Науково-методичного центру вищої освіти Міністерства освіти і науки України;

Топіха В.І. - доктор економічних наук, професор.

Відповідальний секретар: Крупіца І. В.

Редакційна колегія: В'юн В.Г. – д.е.н., професор; Гавриш В.І. – д.е.н., професор; Гаркуша А.Н. – д.е.н., професор; Горлачук В.В. – д.е.н., професор; Данилін В.М. – д.е.н., професор; Іртищева І.О. – д.е.н., доцент; Лагодієнко В.В. – д.е.н., доцент; Наумов О.Б. – д.е.н., професор; Топіха І.Н. – д.е.н., професор; Шаповалова І.О. – д.е.н., доцент.

У збірнику подаються результати наукових досліджень з питань економіки та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а також економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.

Рекомендовано для науковців, викладачів, аспіратів, студентів, фахівців у галузі економіки, управління, права державних і місцевих органів самоврядування.

Усі права захищені. Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора або редакції. При передрукуванні посилатися на „Бізнес-навігатор".

Редакція не обов'язково поділяє думку автора і не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився.

©Міжнародний університет бізнесу і права. 2011

© Колектив авторів. 2011

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

ЛАГОДІЄНКО В.В.
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ …….. 5

НАУМОВ О.Б., РАССИХІНА В.Є., БІЛОУС А.М.
ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАНЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ВОВНИ У АР КРИМ ……..…… 11

БЕЛЕВЯТ О.А., БОБРОВСЬКА Н.В.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ……. 20

ВЛАДЕЧАК А.В.
ЖИТТЄВИЙ ТА ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ ……. 25

РИБАЛКО С. В.
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ВІДТВОРЕННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ …….. 28

СМЕЛЯНЕЦЬ Т.В.
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ЛОГІСТИКИ …….. 31

ГАЙДУКОВА Т.П.
ВИБІР СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИРОБНИЦТВА МЕТАЛУ НА МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ …… 34

МАРМУЛЬ Л.О., ГРИЦКУ-АНДРІЄШ Ю.П.
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ …….. 43

НОВАК І.М.
СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА СВІТОВІ РИНКИ ……... 48

КЛИМЕНКО Л.В.
ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІКЕРО-ГОРІЛЧАНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА СВІТОВОГО РИНКУ 55

ШТЕПА О.В.
МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ РИНКОВИХ ЦІЛЕЙ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА …….. 59

ІРТИЩЕВА І.О., ПОТАПЕНКО О.М.
ІННОВАЦІЇ – РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ХХІ СТОЛІТТЯ …… 64

НАУМОВ О.Б., БІЛОУСОВ О.М.
СОЯ ЯК ЕКОНОМІЧНА ТА СИРОВИННА СКЛАДОВА ОЛІЄЖИРОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ……... 71

ЖУЙКОВ Г.Є.
ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ НУТРІЇВНИЦТВА ……. 74

ТЕРТИЦЯ О.О., ЛАГОДІЄНКО В.В.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ …… 76

НАЗАРОВА Л.В.
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ……... 82

ФІНАНСИ

НІКІТЕНКО К.С.
ФОРМУВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ……... 86

ПАСТЕРНАК М.М.
БАНКІВСЬКІ КРЕДИТИ В ФІНАНСУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ …….. 89

ЛАГОДІЄНКО Н.В.
ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ ….. 95

УПРАВЛІННЯ

АНДРІАНОВА І. К., БОБОРИКІНА Л. Я.
ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РІШЕННЯ ЗАДАЧ ПІДСИСТЕМИ ОПЕРАТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ …….. 100

РУЖИНСЬКА Н. О.
ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА …….. 105

СІЧКО А. В., КАПАЦИНА А. І.
ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВАМИ НА БАЗІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ МЕРЕЖНОГО ПЛАНУВАННЯ …… 111

БАНЄВА І.О.
ВИКОРИСТАННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ …….. 117

ІВАНОВ А.М.
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В СИСТЕМІ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ …… 120

КУЗЬКИНА Т.В., НЕНЬКО С.К.
ІНДИКАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ В КОНТЕНСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ АСПЕКТІВ СТРУКТУРНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В АПК …… 127

ЗАГОРСЬКИЙ В.С., САРАТОВ В.В.
УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ ФОРМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ……. 130

САВІН С.Ю.
ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ МОТИВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ НА ВИЩИХ ЕКОНОМІЧНИХ РІВНЯХ …… 138

КОВАЛИШИН П.В. ТОПІХА В.І.
ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ВЕНЧУРНИХ КОМПАНІЙ …… 145

БУГАЄНКО С.А.
ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ …… 150

ТКАЧЕНКО С.А.
ЕВЕНТУАЛЬНІ СИСТЕМНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК ……..…… 155

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

КУЗЬМЕНКО О.Б.
ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕДОТРИМАННЯ ПРОЕКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ ……. 160

МАНГЕР В.М.
ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ПРИРОДООХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ В АГРОВИРОБНИЦТВІ …… 166

УДК: 331.5:631.1

Лагодієнко В.В.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. В сучасних умовах для України характерна суттєва трансформація реальної зайнятості сільського населення. Така ситуація спричинена не лише об'єктивними соціально-економічними факторами, а й політичними, що нині в основному визначають зміни у зайнятості сільського населення. Серед основних соціально-економічних та правових передумов, що створюють відповідне підґрунтя для трансформації зайнятості селян, є: реформування майнових відносин; земельна реформа; розвиток орендних і трудових відносин; роздержавлення і приватизація підприємств; становлення нових організаційних форм господарювання на селі; створення реального власника землі, майна, виробленої продукції; врахування економічних інтересів та забезпечення соціального захисту працівників; розвиток інфраструктури аграрного ринку тощо.

Стан вивчення проблеми. Серед вітчизняних науковців вагомий внесок у розвиток регулювання зайнятості населення зробили А.Є. Ачкасов, В.П. Бабич, Д.П. Богиня, В.І. Герасимчук, С.О. Гудзинський, С.Н. Злупко, Д.Р. Зоїдзе, А.М. Колот, Ю.М. Краснов, І.І. Лукінов, В.В. Оникієнко, Н. Павловська, П.Г. Перерва, В.М. Петюх, І.В. Сало, В.В. Секретарюк та ін. Разом з тим недостатньо дослідженими й обґрунтованими залишаються причини виникнення трансформаційного безробіття та конкретні підходи до його подолання.

Таким чином, вибір теми для наукового дослідження зумовлений як потребами економічної практики, так і невирішеністю окремих питань економіки праці.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є аналіз стану зайнятості населення в аграрній сфері Миколаївської області. Це передбачає розгляд наступних завдань: висвітлення факторів і чинників, що впливатимуть на рівень зайнятості в агарному секторі.

Результати досліджень. Суттєво змінилась і роль держави щодо забезпечення продуктивної зайнятості населення. Її функції тепер в основному полягають у тому, щоб створювати умови, які б спонукали громадян самостійно обирати сферу прикладання праці та отримувати необхідні доходи для забезпечення своєї життєдіяльності.

Нині сільське господарство та сфера зайнятості сільського населення перебуває на адапційній стадії свого розвитку, що характеризується несталою динамікою розвитку аграрної сфери, параметрів зайнятості та ринку праці, низьким рівнем і якістю життя сільського населення. Ця проблема особливо актуальна для Миколаївської області, більшість населення якої проживає у селі (табл. 1).

Таблиця 1

Чисельність наявного населення Миколаївської області на початок року, тис. осіб

Назва	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.	
	тис. осіб	% до всього	тис. осіб	% до всього	тис. осіб	% до всього	тис. осіб	% до всього
Всього населення	1218,9	100	1211,1	100	1202,8	100	1195,1	100
з них сільське	403,5	33,1	398,7	32,9	393,2	32,6	389,2	32,6

На мешканців села на початок 2009 р. припадало 32,6% всього населення області, що на 0,7% менше, ніж у 2006 р., по Україні цей показник дорівнює 32%. Загальна

чисельність сільського населення протягом аналізованих років зменшилась на 20,6 тис. осіб.

У структурі сільського населення у віці 15-70 років питома вага економічно активного сільського населення становила 56,2% у 2009 р. проти 54% у 2006 році. Серед економічно активного населення зайняті складають 91,3%, безробітні – 8,7% (відповідно у 2006 р. – 89,9% і 10,1%), в Україні протягом 2006-2009 рр. питома вага зайнятого населення у структурі всього економічно активного сільського населення становила 93%.

На економічну активність впливає багато факторів, серед яких найважливішими є соціально-економічні умови життєдіяльності, що визначають стан здоров'я, рівень освіти, стимули трудової діяльності, рівень доходів; вік, сімейний стан; мобільність, орієнтація на певний вид зайнятості; можливості працевлаштування, попит на робочу силу, оплата праці тощо.

У віковій структурі зайнятого економічно активного сільського населення як в Україні, так і в Миколаївській області у 2009 р. порівняно з 2006 р. змін практично не відбулось. Найбільшу частку зайнятих становлять особи віком 30-49 років. В Україні протягом аналізованих років найменшу частку зайнятих становлять особи віком 60-70 років (9%). У 2009 р. у даному регіоні особи віком 60-70 років зайнятими не були, тоді як у 2005 р. їх було 4%.

Реформування аграрного сектора економіки не розв'язує належним чином проблему зайнятості населення. Новостворені аграрні формування не лише не можуть працевлаштувати усіх членів реформованих КСП, але й стрімко скорочують штатний персонал. У результаті занепаду виробництва, ліквідації та реорганізації багатьох господарств, скорочення штатів, низької і нерегулярно виплачуваної заробітної плати відбулося значне скорочення чисельності зайнятих у сільськогосподарських підприємствах. Переважну частину вивільнених працівників становить молодь і кваліфіковані спеціалісти, що безперечно, погіршує якісні характеристики кадрового потенціалу та звужує можливості роботодавця підвищувати ефективність виробництва. В 2009 році, порівняно з 2008 роком , в Миколаївській області зменшилася чисельність працівників, які посідають посади керівників і фахівців, на 525 чол., що складає 5 % від тих, що всіх працюють. Згідно штатного розкладу з сільськогосподарських формувань області за рік вибуло: всього керівників і фахівців 600 чол., з них 104 - головні фахівці, 299- фахівців. Із загальної чисельності тих, що працюють - 8999 чол. мають освіту: вищу - 3966 фахівців, середньо спеціальну - 3950, практики -1083. За станом на 01.01.2010 р. кількість вакантних місць безпосередньо в сільськогосподарському виробництві складає: керівників і фахівців, - 150, з них головних фахівців - 16, фахівців - 90.

Сучасна структура зайнятості населення у сільськогосподарських підприємствах за формами власності сформована так: із загальної кількості зайнятих 98,3% припадає на недержавний сектор господарювання і лише 1,7% - на державний (табл. 2).

Основними із факторів, які дещо стримують вивільнення працівників сільськогосподарських підприємств, можна вважати низький рівень кваліфікації тих, хто залишився на селі, й те, що в сільській місцевості крім сільськогосподарського здебільшого немає інших суб'єктів господарювання, які б могли запропонувати роботу.

Практика показує, що особисті господарства існують в таких масштабах, в яких проявляються реальні потреби й інтереси селянської сім'ї у самовідтворенні. Головна економічна мета особистих господарств населення – забезпечити своїм членам гарантований рівень добробуту, максимально наближений до соціального стандарту. Доходи членів особистих господарств населення в багатьох випадках перевищують заробітну плату працівників великих сільськогосподарських підприємств. Розвиток самозайнятості сільського населення через перетворення особистих господарств зі споживчого типу в товарний є одним із шляхів вирішення проблеми сільського безробіття. Цьому сприяє те, що в більшості сільських жителів є продуктивна худоба, мінімально

необхідна господарська інфраструктура й навички ефективного ведення тваринництва і рослинництва.

Таблиця 2

Середньооблікова чисельність та структура працівників зайнятих у сільськогосподарському виробництві Миколаївської області

Показник	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		Зміна (±) 2009р. до 2006р.	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Всього зайнятих у с.-г. виробництві	70268	100	29875	100	24694	100	20474	100	-49794	-
в т.ч.: державні підприємства	1673	2,4	336	1,1	278	1,1	350	1,7	-1323	-0,7
недержавні підприємства	68595	97,6	29539	98,9	24416	98,9	20124	98,3	-48471	+0,7
з них: господарські товариства	30895	45,0	13977	47,3	11419	46,8	9509	47,2	-21386	+2,2
сільгосп-кооперативи	6174	9,0	851	2,9	741	3,0	497	2,5	-5677	-6,5
інші підприємства (включаючи міжгоспи)	882	1,3	766	2,6	735	3,0	380	1,9	-502	+0,6
приватні підприємства (включаючи фермерські)	30644	44,7	13945	47,2	11521	47,2	9738	48,4	-20906	+3,7

У період реформування саме ця категорія господарств зазнала найменше руйнівних перетворюючих процесів при веденні господарської діяльності. Більше того, вони розширили площі земельних угідь, дещо зменшили обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, однак забезпечили у значній мірі продовольчу безпеку країни. Окрім того, що особисте господарство ведуть практично усі сільські сім'ї, незалежно від характеру постійної зайнятості їх працездатних членів.

Отже, із загостренням ситуації в аграрній сфері зазначений сектор впродовж тривалого часу акумулює все більше сільського економічно активного населення, тим самим виконуючи роль буфера. По-перше, господарства даного типу забезпечують родину і деяку частину сільських жителів продовольством; по-друге, у результаті реалізації виробленої продукції формується хоча б мінімальний бюджет сільських сімей, які часто залишаються без інших джерел існування. Нарешті, істотно пом'якшують наслідки наростаючого безробіття на селі внаслідок банкрутства або самоліквідації великих сільськогосподарських підприємств. У цій ситуації розвиток сільського господарства – органічна складова стратегії боротьби з бідністю, основною причиною якої є надзвичайно високий рівень безробіття.

Дослідження діяльності господарств населення дає можливість стверджувати, що їхній розвиток характеризується стабільністю. Показники їх функціонування на прикладі Миколаївської області є тому підтвердженням (табл. 3).

Таблиця 3

Частка господарств населення у виробництві продукції сільського господарства в Миколаївській області, %

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Зміна (±) 2009 р. до 2006 р.
Продукція сільського господарства	73,8	76,7	72,6	71,6	-2,2
Продукція рослинництва	67,0	68,4	62,1	61,1	-5,9
Зернові культури	30,2	32,3	29,2	32,5	+2,3
Цукрові буряки (фабричні)	39,3	53,6	51,2	43,1	+3,8
Картопля	98,5	96,7	96,4	96,3	-2,2
Овочі	94,4	95,6	95,7	94,9	+0,5
Плоди і ягоди	65,5	85,0	82,4	91,4	+25,9
Продукція тваринництва	85,5	89,3	90,1	88,9	+3,4
М’ясо (у забійній вазі)	75,3	86,1	88,1	89,0	+13,7
Молоко	85,6	93,0	93,3	92,7	+7,1
Яйця	91,0	77,1	78,1	74,8	-16,2

Аналізуючи дані таблиці видно, що всі інші господарські формування у 2009 р. виробляли всього 28,4% валової сільськогосподарської продукції. З цього можна зробити висновок, що саме ці господарські утворення, практично без підтримки держави, забезпечили збереження сільськогосподарського виробництва у даному регіоні, а, отже, і самого села.

Зниження об’ємів і ефективності агропромислового виробництва сільськогосподарських підприємств, зростання долі збиткових господарств, інституційні зміни, що не супроводжуються розширенням сфери прикладання праці, згортання робочих місць негативно вплинули на стан ринку праці та соціально-інфраструктурне забезпечення сільського населення.

Сільські жителі практично не мають самих елементарних умов життєдіяльності. Відсутність інвестицій в розвиток сільської інфраструктури і житлове будівництво позбавляє сільських жителів елементарних благ цивілізації – газу, електроенергії, водозабезпечення, комунальних послуг, транспортного сполучення, засобів зв’язку. Більше третини сільських населених пунктів не мають зупинок громадського автотранспорту, доріг з твердим покриттям. Наростають відмінності між містом і селом в умовах праці, побуту, якості життя.

Незайнятість значної чисельності сільського населення, особливо чоловіків, призводить до деградації робочої сили та відповідного морального стану в сільських громадах і сім’ях. За оцінкою спеціалістів, зростання безробіття лише на 1% спричиняє зростання смертності населення на 2%, збільшення самогубств – на 4,1%, вбивств – на 5,7 відсотків. Протягом чотирьох останніх років чисельність мешканців села, зареєстрованих у центрах зайнятості перевищує чисельність міських жителів зі статусом безробітного.

Основна причина такої ситуації полягає в тому, що в ході аграрної реформи не приділено належної уваги соціальним проблемам села. Було детально опрацьовано як і куди передати земельні та майнові паї, але при цьому практично не приймалась до уваги система заходів щодо запобігання безробіття у селі. Згідно з статистичними даними селяни більшу частину земельних і майнових паїв передали в оренду новоствореним агроформуванням. Питання зайнятості селян-орендодавців залишилось невирішеним. В процесі зміни форм власності та господарювання трудові відносини відокремились від відносин власності. Власники паїв у більшості випадків не стали засновниками новостворених сільськогосподарських підприємств, тому працевлаштування їм не

гарантоване, а є можливість працювати в них лише за наймом та при наявності вакансій. Починаючи з 1996 р. працездатні жителі сіл, використовуючи певну недосконалість законодавства України про зайнятість, звертаються до служби зайнятості щодо набуття статусу безробітного. Це дає їм змогу не лише одержати допомогу по безробіттю, а й оформити субсидії на оплату комунальних послуг. І як результат, чисельність безробітних селян та відповідно рівень безробіття стрімко зростають. Одержавши земельну частку, більшість мешканців сіл, особливо газифікованих одночасно реєструються як безробітні. Через відсутність власних технічних засобів та коштів, значна частина їх здає паї в оренду, отримуючи орендну плату. Отже, витрачаються кошти Фонду загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття, які можна було б використати на допомогу дійсно незайнятим громадянам.

Аналіз складу безробітного сільського населення за причинами незайнятості показано у табл. 4. Значну частку безробітних у 2004-2009 рр. становлять звільнені з економічних причин, а саме в зв'язку з реорганізацією, банкрутством та ліквідацією сільськогосподарських формувань. В останні роки зростає чисельність випускників навчальних закладів, які отримують право на вільне працевлаштування, і зменшується чисельність тих, які одержують направлення на роботу. Більшість випускників, які не отримали направлення на роботу, звертаються до служби зайнятості. Випускники шкіл виходять на ринок праці без необхідних навичок, а роботодавці ухиляються від виконання додаткових вимог чинного законодавства стосовно їхньої праці та виробничого навчання. Перешкодою для працевлаштування молоді стають відсутність практичного досвіду роботи за фахом, недоліки професійної орієнтації, невдало обрана спеціальність, можливо також високі вимоги до умов і змісту праці.

Таблиця 4

Розподіл безробітного сільського населення Миколаївської області за причинами незайнятості

Показник	Роки					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Безробітне населення у віці 15-70 років, всього, тис. осіб	24,6	35,8	19,1	26,8	30,1	24,8
у т. ч. за причинами незайнятості (у % до підсумку)						
- звільнено з економічних причин	46,5	52,2	32,6	46,6	43,5	54,2
- звільнено за власним бажанням	23,9	25,1	25,3	14,6	26,6	19,3
- демобілізовано з військової строкової служби	–	0,6	0,5	1,5	2,0	2,8
- непрацевлаштовано після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації	23,1	15,1	23,2	25,0	16,3	9,3
- звільнені за станом здоров'я, переходом на інвалідність	–	1,4	1,1	0,7	0,3	-
- звільнені у зв'язку з закінченням строку контракту	0,8	0,6	8,9	9,0	3,0	10,4
- інші причини безробіття	5,7	5,0	8,4	2,6	8,3	4,0

Висновки та пропозиції. Однією з основних причин незайнятості стало звільнення за власним бажанням, що зумовлено низькою заробітною платою в сільському господарстві та несвоєчасністю її виплати. Середньомісячний рівень оплати праці в сільськогосподарських підприємствах Миколаївщини є одним із найнижчих серед підприємств інших галузей економіки, а її зростання протягом останніх п'яти років зумовлене виключно підвищенням законодавчо встановленого мінімального розміру заробітної плати, навколо якого вона коливається. У 2009 р. середня заробітна плата в сільському господарстві становила 87,6% мінімального рівня заробітної плати і тільки 69,0% прожиткового мінімуму – вартісної величини, достатньої для забезпечення нормального функціонування організму людини та збереження її здоров'я, набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів і мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Водночас середня заробітна плата в галузях економіки в цілому відносно прожиткового мінімуму в 2009 р. становила 130,8% та у 1,7 рази перевищувала мінімальний розмір заробітної плати. Середній розмір заробітної плати в сільському господарстві в 2009 р. становив лише 52,7% заробітної плати в галузях економіки області. Отже, працівники агроформувань не можуть достатньо забезпечити себе сукупністю благ і послуг, необхідних для нормальної життєдіяльності. За існуючого рівня оплата праці в сільському господарстві втратила свої визначальні функції – стимулюючу та здатність відтворювати робочу силу.

Отже, село опинилося у складних умовах, зокрема щодо перспективи забезпечення сільського господарства працівниками. Тому, необхідне опрацювання механізмів забезпечення зайнятості сільських жителів, які вивільняються з аграрних підприємств в процесі реформ, а також забезпечення формування політики доходів, спрямованої на створення необхідних умов для відтворення робочої сили та реального зростання платоспроможного попиту населення.

Анотація

В статті досліджується стан зайнятості населення в аграрній сфері Миколаївської області. Розкрито особливості формування зайнятості на селі в сучасних умовах, чинники формування попиту на робочу силу у сільськогосподарських підприємствах. Висвітлюються фактори і чинники, що впливатимуть на підвищення рівня зайнятості в аграрному секторі.

Аннотация

В статье исследуется состояние занятости населения в аграрной сфере Николаевской области. Раскрыты особенности формирования занятости на селе в современных условиях, факторы формирования спроса на рабочую силу в сельскохозяйственных предприятиях. Освещаются факторы и факторы, что будут влиять на повышение уровня занятости в аграрном секторе.

Annotation

In article the busy status is explored of population in the agrarian sphere of the Mykolayiv region. Features are exposed of forming of employment on the mud flow in the modern terms, factors of forming of demand on the labour force in the agricultural enterprises. Factors are lighted and factors, that will affect the rise of level of employment in the agrarian sector.

Список використаних джерел:

1. Письмак В. Шляхи стійкого функціонування соціально–економічної моделі України / В. Письмак // Економіст. – 2003. – № 1. – С. 34–38.

Рудченко О. Оцінка наявності, структури і руху робочих місць в економіці України / Рудченко О. //Україна: аспекти праці. – 2000. – №3. – С. 3–8.

УДК 338.1

Наумов О.Б., Рассихіна В.Є., Білоус А.М.

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ВОВНИ У АР КРИМ

Постановка проблеми. Специфіка, стадійна наповненість та швидкість інноваційних процесів визначають динаміку параметрів економічного розвитку економіки, ступень її конкурентоспроможності на ринку. Розвиток продуктивних сил, підвищення ефективності господарювання економіко-організаційних систем ґрунтуються на всебічному використанні інновацій, оскільки поява новації не є абсолютним фактором інтенсивного зростання системи. Корисні ефекти, що містить нововведення, можуть бути отримані тільки в разі його використання та впровадження у виробництво з урахуванням фактора дифузії інновації для максимізації корисних ефектів в економіці та підвищення її конкурентоспроможності. Інноваційний розвиток макрорівня економічної системи можливий за умови дифузії інновацій різної природи між виробничими системами мікрорівня, при цьому ступінь розвитку певною мірою визначається динамікою дифузії у часі та низкою пов'язаних факторів.

Дослідження дифузії інновацій як фактора інтенсивного розвитку економіки та конкурентоспроможності в сучасних умовах є важливою та актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення поширення (дифузії) являє собою область економіки інновацій, яка швидко формується. Необхідності моделювання дифузії нововведень в умовах трансформаційної економіки присвячено роботи Болдирева Р.Л., Гарєєва Т.Ф., Гур'янова Л.С., Дубравіна Н.А., Клєбанова Т.С., Котова І.В., Расвнєва Е.В., Руссман І.Б., Стриженко К. А., Щепіної І.Н. та ін. [1-6]. Відомі моделі дифузії нововведень являють собою диференціальні рівняння залежності поширення нововведень від часу з урахуванням різних параметрів, при цьому більшість моделей орієнтована на використання коефіцієнтів новизни і лише в окремих використовуються такі параметри як витрати на інновацію або ефективність реклами [3, 5, 6]. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження та побудови економіко-математичної моделі, що враховує двосторонній вплив факторів поширення інновацій та зміни ціни інноваційного обладнання.

Формулювання завдань дослідження. Ціллю статті є розробка економіко-математичної моделі дифузії інновацій в сферу первинної обробки вовни з урахування взаємопов'язаних факторів швидкості проникнення нововведень та зміни ціни інноваційного обладнання при різних умовах пріоритету розвитку. Результат економіко-математичного моделювання дозволить розширити, доповнити уявлення про очікуване функціонування і розвиток інноваційних процесів при тих чи інших зовнішніх впливах, визначити потенційно можливі результати по прийнятих рішеннях.

Виклад основного матеріалу. Основною метою економіко-математичного опису інноваційних процесів у сфері виробництва та перинної обробки вовни є розширення можливостей пошуку кращих способів їх впровадження. Моделювання дозволяє здійснювати різноманітні модельні логічні зв'язки, що підвищує шанси на відшукування кращих варіантів адекватних сучасним економічним процесам у виробництві АР Крим.

Математичні моделі інноваційного аспекту повинні також відбивати соціальну спрямованість, розподільні відносини, стимули, співвідношення потреб і пропозицій, узгодження інтересів і інші якісні сторони. Ці фактори соціальної природи важко виразити в числовій формі, тому для оцінки пропозицій нами використано сполучення формалізованих і неформалізованих методів, поєднаних у загальну концептуальну схему інноваційного розвитку виробництва і переробки вовняного волокна.

Існуюче серед економістів-математиків прагнення до прямого об'єднання окремих модельних побудов у систему моделей, призначених для наскрізного вирішення економічних задач управління різного змісту і рівня, не відповідає вимогам реальної технології економічних процесів [6, с.227].

Однією з істотних умов віддачі математичних методів і моделей є їх наближення до економічної практики.

Практичне використання економіко-математичних моделей дозволяє направляти дослідників і виробничі структури в доцільних і перспективних напрямках використання ресурсів. Нехай технологія виробництва описується виробничою функцією. Побудувати модель інноваційної діяльності – означає задати правило зміни виробничої функції в часі. Побудова моделі інноваційної діяльності здійснюється не абстрактно, а з орієнтацією на модель економічної динаміки переробних підприємств вовняної галузі. Необхідно, щоб правило зміни виробничої функції в часі підкорялося внутрішнім вимогам моделі розвитку економіки вовняного виробництва. Очевидно найпростіший спосіб введення інноваційного процесу в ту чи іншу вихідну модель і при цьому збереження її сутності полягає в тому, щоб зробити інноваційний процес самостійною перемінною, що не залежить від інших факторів моделі розвитку вівчарства в Криму (крім перемінної часу, яка не відноситься до таких, що описують стан економіки).

Модель розвитку може являти собою порівняно просту безперервну динамічну модель, відому в економічній літературі як модель Р. Солоу. Ця модель адекватно відбиває найважливіші загальноекономічні аспекти процесу розширеного відтворення і разом з тим допомагає освітити основні особливості моделей динаміки.

Стан економіки в моделі Р. Солоу задається сукупністю величин (перемінні стани):

Y – об’єм кінцевого продукту;

L – об’єм наявних трудових ресурсів;

K – об’єм наявного капіталу.

Вважаючи, що ресурси K и L використовуються повністю, зв'язок обсягу кінцевого продукту Y з витратами праці і фондів описується виробничою функцією [4, с. 168-170]:

$$Y = F(K, L) \qquad (1)$$

Якщо зміна технології інноваційних шляхів у часі можна описати незалежно від змін перемінних стану економіки вовняного виробництва, то побудована модель інноваційної діяльності визначається як модель автономного (екзогенного) інноваційного розвитку. Формально у випадку макроекономічної виробничої функції це означає, що перемінна моменту часу t також стає її третім аргументом, тобто обсяг випуску задається правилом:

$$Y = \Phi(K, L, t) \qquad (2)$$

Адекватність моделі автономної інноваційної діяльності піддається сумніву, тому що радикальні зміни у виробничій функції не можуть здійснюватися без додаткових витрат. Безвитратні зміни як, наприклад, за рахунок удосконалення процесу управління, вишукування внутрішніх резервів виробництва, нагромадження виробничого досвіду і т.д. також закономірні у виробництві, більш-менш стійкі і цілком можуть моделюватися як автономні. Але їх частка порівняно невелика. Наукові дослідження і розробки, дослідні роботи, без яких немислимий інноваційний процес, поглинають значний обсяг грошових,

матеріальних і трудових ресурсів. Зміна застарілої технології "сільське господарство – первинна обробка – виробництва текстильної і легкої промисловості" вимагають відновлення структури і якості основних фондів. Підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в сучасному сформованому інформаційному полі і якісно обслуговувати сучасне виробництво, неможлива без додаткових витрат. У цих умовах говорити про автономність інноваційної діяльності в цілому не можна.

Незважаючи на це, популярність моделей з автономними інноваційними проектами досить широка, особливо при практичних розрахунках, що можна пояснити порівняною легкістю статистичних оцінок параметрів зміни технічного рівня виробництва, що одержують одночасно з оцінками параметрів виробничої функції. При цьому не виключено, що перемінна t приймає на себе вплив не тільки інноваційної діяльності, але і деяких інших, факторів виробництва, що не враховуються в моделі.

Інноваційна діяльність розглядається нами як фактор, що безперервно підвищує ефективність виробництва. При такому результативному підході до аналізу інноваційної діяльності вивченню підлягає її вплив на обсяг продукції, що випускається. У деяких моделях її вплив на виробничий процес ототожнюється з впливом на випуск продукції ідентифікуючої перемінної (час – у випадку неупредметненого впливу, капіталовкладення і їх динаміка – у випадку матеріалізованого впливу). При цьому поза полем зору дослідника залишаються структура і зміст інноваційної діяльності, що розглядається як самостійний процес розвитку продуктивних сил. Багаторівневий підхід до моделювання інноваційної діяльності дозволяє деякою мірою усунути цей недолік. Основна ідея цього підходу полягає в тому, щоб ріст ефективності виробництва, що спостерігається на макрорівні, пов'язати з технічним розвитком, що відбувається на мікрорівні конкретних, виробничих процесів. При такій постановці проблеми інноваційний процес може спрощено трактуватися як процес створення нововведень, з одного боку, і процес їх поширення в досліджуваній економічній системі – з іншої.

Поява технічних нововведень являє собою необхідну, але аж ніяк не достатню умову удосконалювання продуктивних сил. Сама поява прогресивного нововведення ще не забезпечує відповідний ріст ефективності виробництва. Корисні ефекти, якими володіє нововведення, будуть реалізовані тільки після того, як його використання стане економічно доцільним і воно почне застосовуватися у виробництві.

Ефект, що виявляється на макрорівні, від використання технічних нововведень визначається, по-перше, їх порівняльною ефективністю і, по-друге, масштабами їх застосування у відповідних сферах виробництва. Останні характеризують впровадження досягнень інноваційної діяльності, яке відбувається в модельованій системі, що звичайно можна розглядати як процес заміщення менш ефективних способів виробничої діяльності або продуктів більш ефективними. Тому поширення нововведень є джерелом структурних, а отже, якісних змін у технології і факторах виробництва. Це, у свою чергу, означає, що ріст ефективності виробництва, що спостерігається на макрорівні, значною мірою може бути пояснений процесами поширення технічних нововведень, що протікають у часі.

Вивчення динаміки поширення технічного нововведення має на увазі оцінку масштабу його використання, а також виявлення структурних і якісних змін у розглянутих на більш високому рівні інтеграції технологіях і факторах виробництва, що обумовлені застосуванням нововведення у все більших розмірах.

Оскільки дифузійний процес має здатність охоплення декількох суб'єктів інноваційної діяльності, а отже, наростаючою здатністю підвищувати ефективність інноваційних виробництв, то швидкість наростання дифузії інновацій у часі здобуває особливий інтерес у нашому дослідженні.

Відомі моделі дифузії нововведень являють собою диференціальні рівняння залежності поширення нововведень від часу з урахуванням різних параметрів [3, с. 234-236; 5; 6, с. 134-137].

Для оцінки масштабу використання технічного нововведення застосовуються моделі дифузійних процесів, що відбивають динаміку поширення нововведень у часі. Процеси дифузії (розповсюдження) інновації нами розглядаються як процеси наростання об'ємів випуску і впровадження вовномийних установок. Передбачається, що вони безперервні і досягають стадії насичення, коли потреби у інновації стануть повністю задоволеними. У процесі розширення інноваційної технологій логічно зниження ціни на інновацію, оскільки вона переходить у розряд традиційних оброблювальних процесів виготовлення установки первинної обробки вовни.

Вкладення інвестицій у розвиток виробництва і переробки вовни АР Крим представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Вкладення інвестицій у виробництво і переробку вовни у АР Крим

Роки	Кількість установок первинної обробки вовни	Вартість інноваційних проектів, зростаючим підсумком, грн.
1999 (створення)	(1 установка)	2250000
2010	1	3500000
2011	2	7000000
2012	4	14000000
2013	6	21000000
2014	7	24500000
2015	8	28000000
2016	8	-

Відомі економічні параметри проекту промивання вовни на інноваційній установці:

Вартість проекту – 2250000 грн.

Період окупності проекту – 12 кварталів.

Внутрішня норма рентабельності – 32,19 % [8]

Процеси дифузії інновацій можуть бути представлені S-подібними кривими. Параметри кривої залежать від характеристик нововведень, а також від ряду економічних параметрів. Відомі різні підходи до визначення параметрів цієї кривої. В ряді досліджень розглядається окремий випадок S- подібної кривої – крива Перла [9]. Ця крива має вигляд:

$$y_t = \frac{L}{1 + ae^{-(k+bt)}}, \qquad (3)$$

де y_t – величина перемінної в часовій точці t;

t – фактор часу;

a, k, b – числові параметри (константи);

L – верхня границя змінної y;

e – експонента.

Відомий американський дослідник інновацій Е. Менсфілд застосував дану криву для розробки моделі процесу дифузії нововведень в деяких галузях економіки США (чорна металургія, вугільна промисловість, залізничний транспорт, пивоварна промисловість). В якості досліджуваного показника дифузії використовувалося число фірм галузі, які прийняли нововведення в момент t. В якості верхньої границі враховувалося число фірм в галузі, що можуть прийняти інновацію.

Виразимо через y_t – частку потреби установок первинної обробки вовни, яку зайняли інновації в момент часу t. У нашому випадку чисельник буде дорівнювати

одиниці.

На основі інноваційного плану введення установок протягом дев'яти років проведемо оцінювання параметрів моделі

$$y_t = \frac{1}{1+ae^{-bt}}, \tag{4}$$

Приведемо модель (4) до лінійного вигляду. Нехай $z_t = \frac{1}{y_t}$. Тоді

$$z_t = 1+ae^{-bt},$$
$$z_t - 1 = ae^{-bt}. \tag{5}$$

Проведемо логарифмування лівої та правої частин виразу (5):

$$\ln(z_t - 1) = \ln ae^{-bt},$$
$$\ln(z_t - 1) = \ln a + \ln e^{-bt},$$
$$\ln(z_t - 1) = \ln a - bt.$$

Застосувавши метод найменших квадратів та план поширення введення інноваційних установок знайдемо оцінки параметрів *a* та *b*.

Таким чином модель (4) у нашому випадку має вигляд

$$y_t = \frac{1}{1+9{,}71e^{-0{,}634t}}. \tag{6}$$

Індекс кореляції дорівнює 0,82. Тобто в рамках нашого інноваційного плану тіснота зв'язку між дифузією інновацій та часом значна. За допомогою F-критерію Фішера визначаємо, що отримане рівняння є статистично значимим.

Побудуємо рівняння залежності дифузії нововведення від часу (Рис. 1)

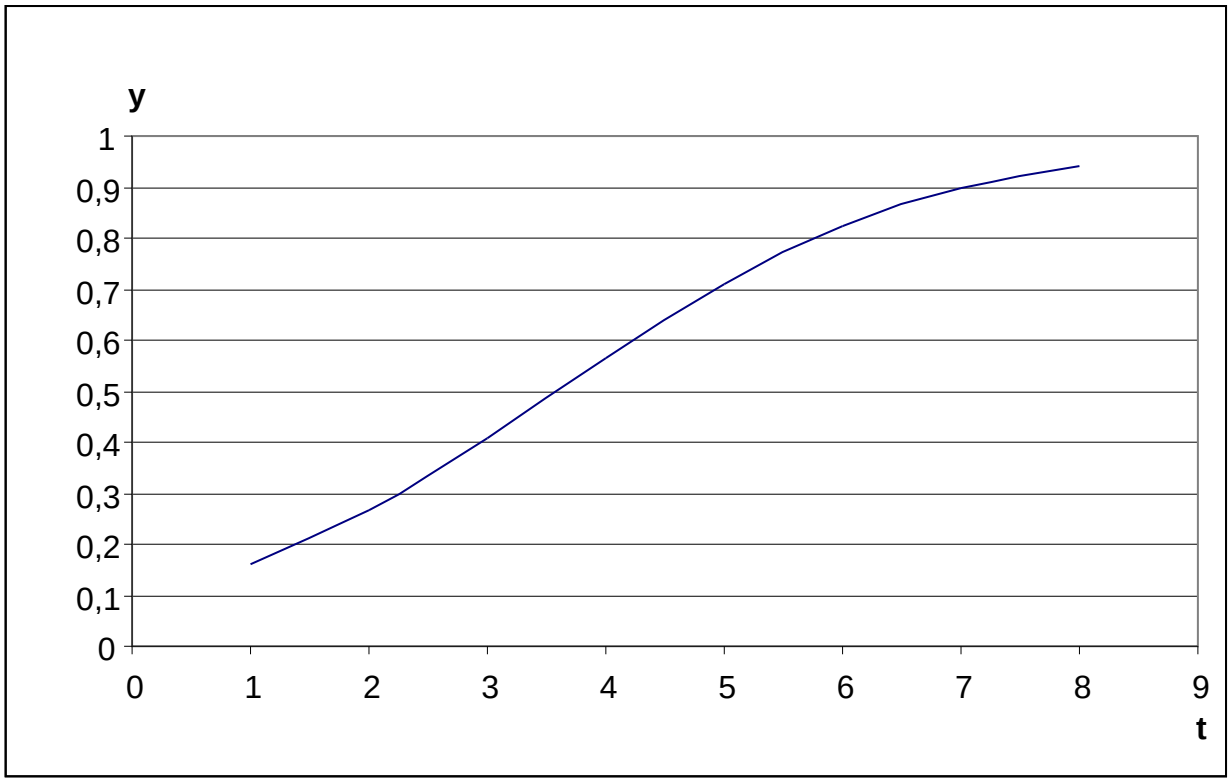

Рис. 1. Залежність дифузії інноваційних установок первинної обробки вовни у часі

Крива характеризує швидкість поширення нововведення у часі (роки). Побудована крива має S-подібну форму, що підтверджує результати досліджень щодо форми дифузійних кривих.

Враховуючи те, що на розповсюдження інновації впливає зміна ціни на дану інновацію, то доцільно при моделюванні дифузії використати модель Фішера-Прая (Fisher-Pry):

$$\frac{df}{dt} = \alpha \cdot f \cdot \frac{(F - f)}{F} \cdot (P - p), \qquad (7)$$

де P – максимальний граничний рівень ціни на нововведення,

$f(t)$ – рівень дифузії в момент часу t,

F – граничний рівень розповсюдження інновацій,

α– параметр.

Під описування ціни передбачається, що на зміну ціни впливає відхилення ціни від її граничного рівня *(P-p)*, рівень дифузії на момент часу t та доля ринку, що лишається вільною (*F-f*), тобто, пропонується використати рівняння типу [5]:

$$\frac{dp}{dt} = -\beta \cdot f \cdot \frac{F - f}{P - \omega \cdot p}, \qquad (8)$$

де $p(t)$ – поточна ціна нововведення в момент часу t;

β, ω – параметри.

Вирішимо модель (7) відносно $f(t)$:

$$\frac{df}{f(F - f)} = \alpha(P - p)dt;$$

$$\frac{1}{F}\int \frac{F - f + f}{f(F - f)} df = \frac{\alpha}{F}(P - p)dt;$$

$$\frac{1}{F}\int \left(\frac{1}{f} + \frac{1}{F - f}\right) df = \frac{\alpha}{F}(P - p)\int dt;$$

$$\ln f - \ln(F - f) = \alpha(P - p)t - \ln C;$$

$$\ln \frac{Cf}{F - f} = e^{\alpha(P-p)t};$$

$$\frac{Cf}{F - f} = e^{\alpha(P-p)t};$$

$$Cf = Fe^{\alpha(P-p)t} - fe^{\alpha(P-p)t};$$

$$f(C + e^{\alpha(P-p)t}) = Fe^{\alpha(P-p)t};$$

$$f = \frac{Fe^{\alpha(P-p)t}}{C + e^{\alpha(P-p)t}}.$$

Вирішимо модель (8) відносно $p(t)$:

$$(P-\omega p)dp=-\beta f(F-f)dt;$$

$$-\frac{1}{\omega}\cdot\frac{(P-\omega p)^2}{2}=-\beta f(F-f)t+C;$$

$$(P-\omega p)^2=2\omega\beta(F-f)t+C;$$

$$P-\omega p=\sqrt{2\omega\beta(F-f)t+C};$$

$$\omega p=P-\sqrt{2\omega\beta(F-f)t+C}$$

$$p=\frac{1}{\omega}\left(P-\sqrt{2\omega\beta(F-f)t+C}\right).$$

Нами використано класифікацію різних типів кривих дифузії нововведень, яка містить дев'ять різних типів кривих, що отримується шляхом розбиття областей зміни параметрів на інтервали [1]. Значення параметрів для чотирьох найбільш різних класів представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Значення параметрів найбільш різних класів дифузії інновацій

Клас	α	β	ω
1. Швидке проникнення	5,4	0,6	1,2
5. Однорідна форма	0,8	0,1	1,0
7. Пізній кидок	1,0	0,1	0,8
9. Низький пріоритет	0,2	0,05	0,9

Побудуємо криві дифузії та ціни, використовуючи значення параметрів класу «швидке проникнення» (Рис. 2). Граничні рівні P, F прирівнюємо до одиниці. $(P-p)=0{,}5$, $(F-f)=0{,}5$, $C=1$ для кривої дифузії, $C=0$ для кривої ціни.

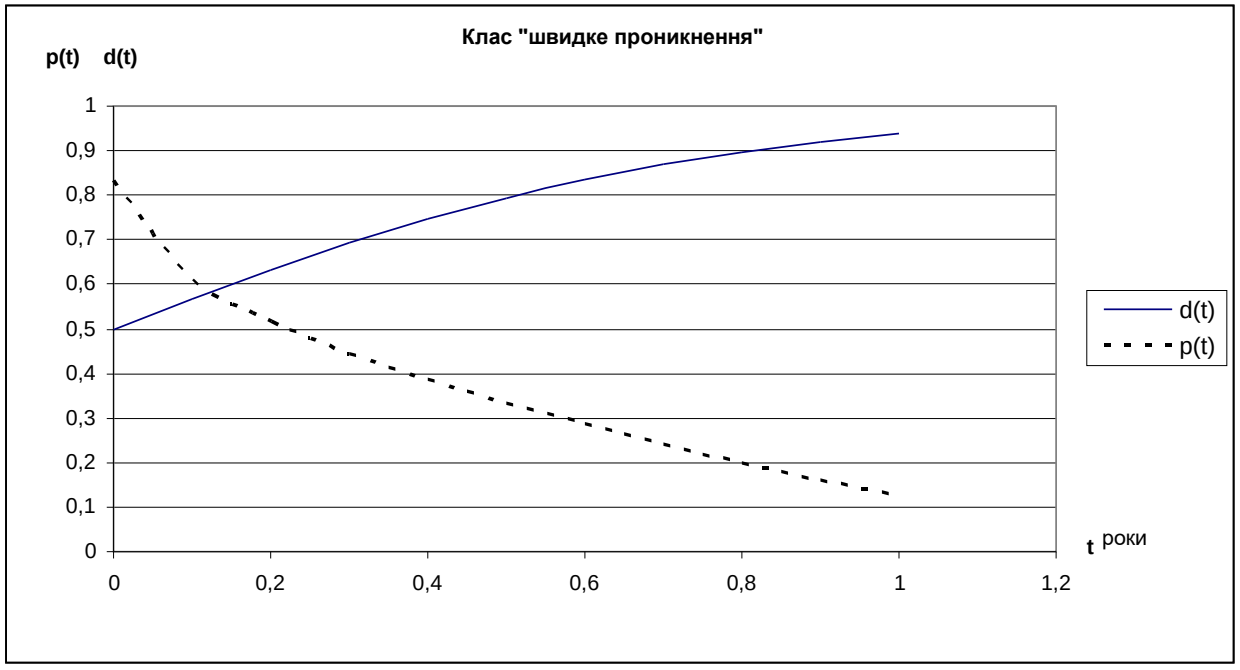

Рис. 2. Модель проникнення інновацій в умовах високого пріоритету розвитку (d(t) – крива дифузії інновацій, p(t))- крива ціни інноваційної установки)

Для порівняння побудуємо криві дифузії та ціни, використовуючи параметри класу „низький пріоритет” (Рис. 3).

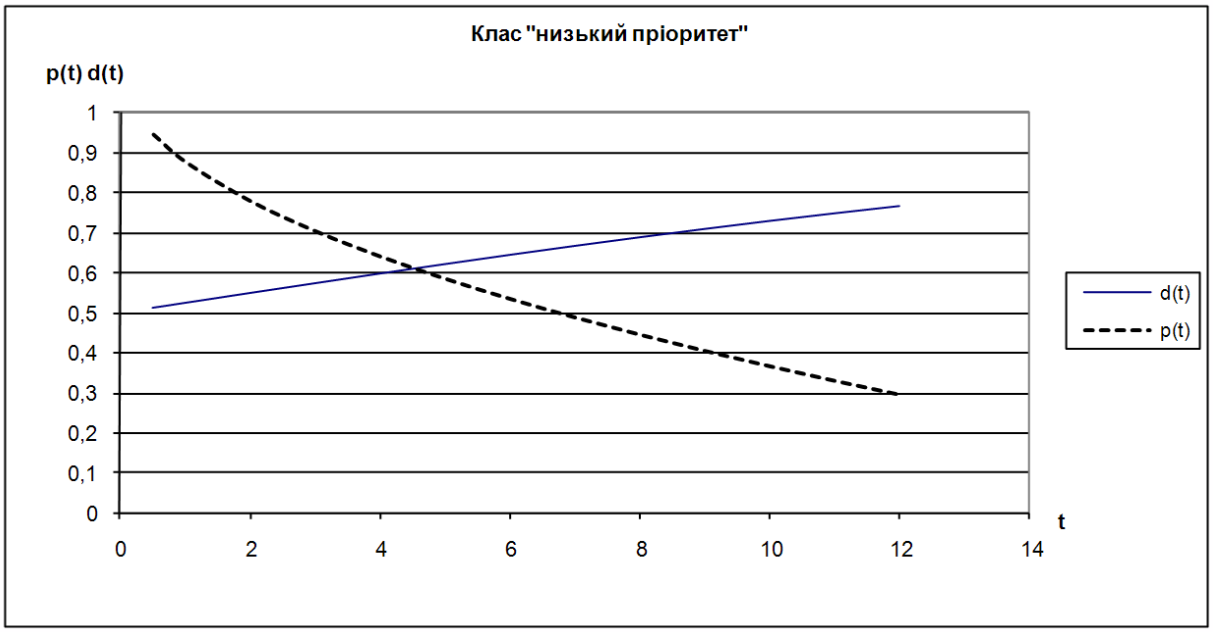

Рис. 3. Модель проникнення інновацій в умовах низького пріоритету розвитку (d(t) – крива дифузії інновацій, p(t))- крива ціни інноваційної установки)

При швидкому проникненні інновацій насичення виробництв відбувається протягом короткого періоду часу – 2-3 місяці при цьому ціна інноваційної установки закономірно суттєво знижується в цей період часу, а потім уповільнюється падіння її вартості.

Низький пріоритет не змінює вид кривих, але період насичення ринку інноваційною технологією визначається 4-5 роками, падіння ціни на установки у цьому варіанті відбувається нижчими темпами ніж їх розповсюдження у часі. Ціна установок падає зі зростанням поширеності інновації, що логічно з економічної точки зору.

Виходячи з параметрів моделі прогнозований нами період забезпечення виробництва і первинної обробки вовни у АР Крим при збільшенні її обсягів до рівня 1990 р. у розмірі 4237 т складе 7 років, при цьому загальне число установок на фабриках первинної обробки вовни становить 8 шт. при загальній вартості інноваційних вкладень 28000 тис. грн.

Оскільки обсяг виробництва митої вовни (B_i) при повному завантаженні потужності і регламентованому процесі промивки вовни пропорційно збільшується відповідно до збільшення числа установок при технологічно нормованій продуктивності установки (H_i) по кожному виду вовни, то ми спостерігаємо функціональну залежність:

$$Bi = f(H_i). \qquad (9)$$

Відповідно, криві дифузії інновацій являють аналогічну картину збільшення обсягів виробництва, а отже, фінансового потоку прибутку.

На основі проведених досліджень нами здійснено прогнозування важливіших оціночних показників розвитку виробництва та первинної обробки вовни на основі впровадження інноваційних технологій (табл. 3).

Таблиця 3

Ефективність виробництва і промислової переробки вовни у АР Крим

Рік	Виробництво митої вовни при збереженні структури видів вовняного волокна (62% грубої і 38% тонкої) при середньому % виходу 49,6%, т	Об'єм реалізації за парітетною ціною, тис. грн.	Прибуток від реалізації інноваційної продукції, тис. грн.
2010	440	10670	1710
2011	880	21340	3420
2012	1760	42680	6830
2013	2640	64020	10300
2014	3080	74690	12000
2015	3550	86090	13800
2016	3900	95000	15200

Висновки. Таким чином, у рамках результативної інноваційної концепції визначення економічної ефективності оцінкою результату (ефекту) служить обсяг виробництва і, отриманий в результаті реалізації інноваційної вовняної продукції, прибуток. У кінцевих результатах виробництва відбиваються темпи зростання вовняного виробництва, його структура, рівень використання виробничих потужностей, стратегія і тактика управління ефективністю і розвитком.

Анотація

В статті запропоновано економіко-математичну динамічну модель проникнення інновацій у сферу первинної обробки вовни, яка описує процеси дифузії інновацій і зміни ціни інноваційного обладнання в різних умовах пріоритету інноваційного розвитку.

Ключові слова: інноваційні процеси, інноваційний розвиток, економіко-математичні моделі.

Аннотация

В статье предложена экономико-математическая модель проникновения инноваций в сферу первичной обработки шерсти, описывающая процессы диффузии инноваций и изменения цены инновационного оборудования в разных условиях приоритета инновационного развития.

Ключевые слова: инновационные процессы, инновационное развитие, экономико-математические модели.

Summary

In the article economic-mathematical model of the penetration of innovation in primary processing of wool is offered, which describes the diffusion of innovation and change in the price of innovative equipment in different conditions of priority innovation development.

Key-words: innovative processes, innovative development, economic-mathematics models.

Список використаних джерел

1. Болдырев Р.Л. Моделирование диффузии нововведений с учетом ценового фактора / Р.Л. Болдырев, И.Б.Руссман, И.Н. Щепина // Електронний ресурс – режим доступу – http://modeling.at.ua/_ld/0/1_ArticleKVNPTI_n.pdf.

2. Гареев Т.Ф. Диффузия новых технологий // Вестник ТИСБИ. – 2004. – №4 // Електронний ресурс – режим доступу - http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2004/issue4//Economica10.html.

3. Математические модели трансформационной экономики: учебное пособие /

Клебанова Т. С., Расвнева Е. В., Стриженко К. А., Гурьянова Л. С., Дубравина Н. А. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2004. – 280 с.

4. Моделирование народнохозяйственных процессов: Учеб. пособие / под. ред. И.В. Котова, 2-е изд. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1990. – 288 с.

5. Щепина И.Н. Модели диффузии и замещения нововведений (обзор литературы) / Щепина И.Н. – М.: ЦЭМИ РАН, 1990. – 48с.

6. Методы оптимиизации в теории управления: Учеб. Пособие / И.Г. Черноуцкий. – СПб.: Питер, 2004. – 256 с.

7. Решетова Т. Роль державного керування в активізації інноваційної і науково-технічної діяльності / Т. Решетова //Економіка України. - 1994. - №10. - С.31-37.

8. Наумов О.Б. Організація виробництва та первинної обробки вовни у місцях сировинної бази: дис. … кандидата економ. наук: 08.06.01 / Наумов Олександр Борисович. – К., 2000. – 157 с.

9. Петухова Н.В. Современное состояние и направление совершенствования методологии прогнозирования рыночной доли продукции / Петухова Н.В. // Маркетинг в России и за рубежом - №5 – 2001. – с.34-42.

УДК: 338.1:631

Белевят О.А., Бобровська Н.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Актуальність проблеми. Тенденції розвитку економіки будь-якої країни перебувають під безпосереднім впливом існуючої демографічної ситуації, оскільки можливість створення ВВП має прямий зв'язок із кількістю та кваліфікацією працездатного населення.

Демографічна ситуація в Україні погіршується через швидкі темпи зростання рівня смертності у поєднанні з високим рівнем хронічних захворювань. Як наслідок, ринок праці не поповнюється достатньою кількістю працівників з урахуванням галузевих особливостей національної економіки, а саме робітничими професіями. Особливо гостро постає питання на сільських територіях, де у результаті реформування сільськогосподарських підприємств було вивільнено майже третину робітників працездатного віку. При цьому вплив негативних демографічних змін призвів до значного скорочення населення сільських територій. Погіршилися і кваліфікаційні характеристики, що вплинуло на ефективність діяльності товаровиробників.

Отже, оцінка та обґрунтування можливостей поповнення аграрного ринку праці достатньою кількістю висококваліфікованих робітників залишається актуальною з теоретичної та практичної точки зору.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми використання трудових ресурсів села та відтворення трудового потенціалу присвячені такі наукові роботи О. Булавки, М. Маліка, В. Скупого, К Якуби, Г.Купалової, І. Червена та інші. Проте, незважаючи на масштабність і глибину наукових досліджень, проблема відтворення трудового потенціалу села залишається невирішеною та потребує подальшого вивчення.

Мета роботи. Метою даної статті є визначення оцінки складу сільського населення, динаміки чисельності сільських мешканців та обґрунтування напрямків демографічних змін на рівні регіону.

Виклад основного матеріалу. Трудовий потенціал у складі економічного потенціалу формується під впливом факторів, які за рівнем виникнення і дії можна класифікувати на загальнодержавні, територіальні, особисті.

Рис. 1. Трудовий потенціал у складі економічного.

Аналізуючи вищенаведені фактори, можна стверджувати, що вони дають можливість обґрунтувати резерви щодо ефективного формування та використання трудового потенціалу аграрної сфери на рівні держави, регіону, галузі та розробки і реалізації конкретних заходів.

Незважаючи на те, що в результаті реформування аграрної сфери селяни стали господарями своєї землі та майна, основна маса сільського населення опинилася за межею бідності, зростає захворюваність і смертність сільського населення, загострюється демографічна ситуація у сільській місцевості. Рівень механізації сільськогосподарського виробництва знизився, у сільській місцевості зростає безробіття, збільшуються площі необроблюваної землі. Основні причини такого становища керуються, насамперед, у сфері праці.[4, с. 5]. Нами було проведено оцінку чисельності та питомої ваги населення через концентрацію в міській та сільській місцевості на прикладі Миколаївської області. У поєднанні із демографічним фактором, міграційні процеси призвели до скорочення чисельності населення сільських територій (рис. 2).

В Миколаївській області спостерігається значне зменшення чисельності сільського населення. В 2009 році кількість населення склала 389,2 тис. осіб з них: 183,9 тис. становлять чоловіки або 47,2% у відносному значенні, а 205,3 тис. осіб – жінки або 52,8% відповідно. Проаналізувавши дані показники, можемо зробити висновок, що за останні сім років у суспільстві сформувалася тенденція прогресуючого зменшення сільського населення. У 2009 році порівняно з 2002 роком чисельність населення сільських територій скоротилася на 38,7 тис. осіб, при тому, що питома вага населення пенсійного віку щороку зростає. Помітним є зменшення чисельності працівників, які зайняті в

сільськогосподарському виробництві, що свідчить про вивільнення робітників та зменшення їх концентрації в галузі сільського господарства.

Депопуляція сільського населення охопила і Миколаївську область. Зміна організації сільськогосподарського виробництва та бажання покращити якість життя, недостатній рівень соціально-економічного розвитку сільських територій призвели до поступового зменшення народжуваності на селі, зменшення кількості населення працездатного віку, активізації трудової міграції.

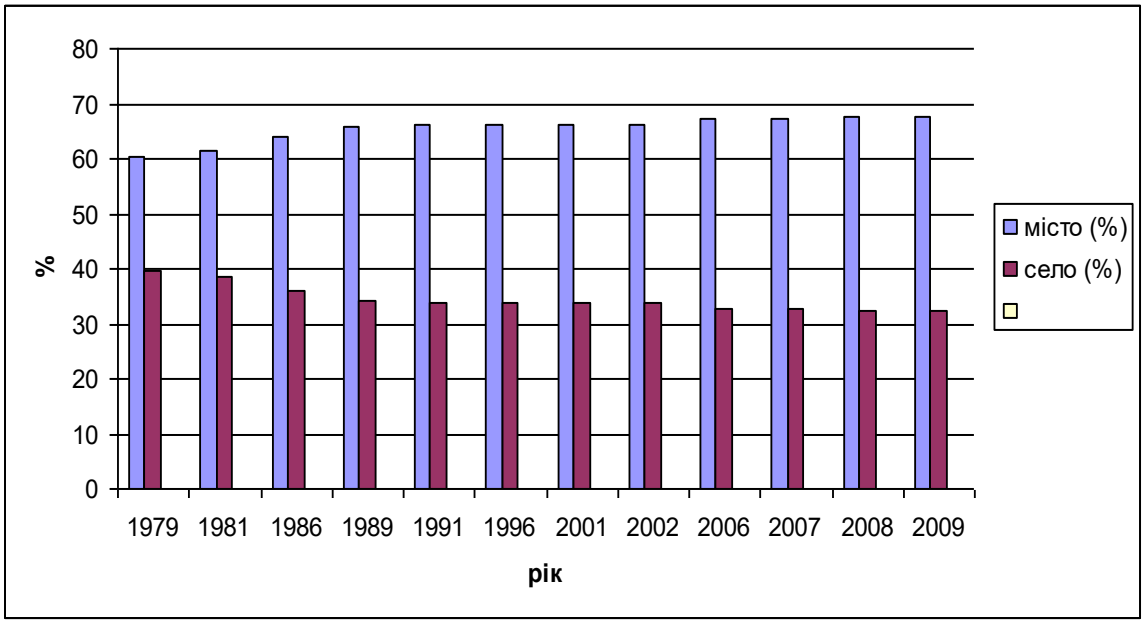

Рис. 2. Динаміка чисельності населення Миколаївської області

Незадовільний рівень соціальної інфраструктури в сільській місцевості можна охарактеризувати суттєвим скороченням кількість соціальних об'єктів, магазинів, майже зруйнованою системою громадського транспорту.

Соціально-економічний розвиток сільських територій не забезпечує підвищення рівня платоспроможного попиту населення, що стимулює посилення міграційних процесів та скорочення працездатного населення.

Ретроспективна оцінка сільського населення Миколаївської області з 1979 року має сталу тенденцію до скорочення, при цьому співвідношення у зростанні чисельності міського населення не характеризується позитивними факторами зайнятості на території міст. Міграційні процеси є наслідком нереалізованих заходів щодо забезпечення стійкості розвитку сільських територій та майже повною втратою соціальної відповідальності аграрного бізнесу.

Із негативних факторів зменшення населення є трудова міграція, що носить характер демографічної проблеми, розбудови великих міст, соціально невиправдані високі темпи урбанізації. Не меншої шкоди завдали адміністративно-територіальні перетворення сільських поселень в міські та звуження процесу природного відтворення селян. Аналізуючи динаміку демографічних змін сільського населення, можна зробити висновок, що зменшення залежить від двох основних факторів еволюційних та кризових. На існуючі кризові явища в економіці аграрної сфери та суспільному житті в цілому сільське населення зреагувало інтенсивним спадом народжуваності, передчасною смертністю, що є наслідком бідності населення.

Отже, головним завданням для формування активної демографічної політики в сільській місцевості та відтворення трудового потенціалу сільськогосподарського виробництва є: збереження і поліпшення здоров'я сільського населення, залучення молоді

до трудової діяльності в аграрному виробництві; поліпшення інфраструктури ринку аграрної праці; удосконалення політики формування доходів як основної економічної передумови відтворення суспільства.

На державному рівні розроблено програми, щодо ефективності використання трудових ресурсів села, але в умовах сьогодення їх можна вважати недостатньо ефективними оскільки вони не забезпечують створення нових робочих місць, розширення та вдосконалення соціальної інфраструктури сільських територій.

Підвищення ефективності використання трудового потенціалу села доцільно поєднати зусилля держави та місцевих структур у забезпеченні матеріального добробуту селян та відновленні соціальної інфраструктури на сільських територіях. Досягненню поставленої мети може сприяти використання диференційованого підходу залежно від рівня розвитку регіону, приміської зони чи віддаленого поселення.

Важливою передумовою здійснення цих заходів є розробка цільових програм по кожному напряму, залежно від рівня розвитку того чи іншого фактора, та дієвий контроль за їх виконанням на місцевому та державному рівні. Ці умови забезпечують впровадження програмно-цільового методу розподілу та використання ресурсів у межах регіону. Важливим фактором залишається контроль з боку державних органів влади за дотриманням соціальної відповідальності сільськогосподарських товаровиробників.

Висновки. На території Миколаївської області відбувається зниження рівня демографічної бази трудового потенціалу. Основними негативними тенденціями до зменшення сільського населення є скорочення тривалості життя, погіршення вікової структури та високий рівень міграції населення з села в місто та за кордон. Але природно-кліматичні умови та місцеположення Миколаївської області, її аграрний та промисловий потенціал загалом сприятливі для ефективного функціонування і розвитку сільської території.[5] Поряд з цим існує проблема відкритого та прихованого безробіття, яка проявляється в перевищенні пропозиції робочої сили на попитом.

Серед напрямів поліпшення трудового та життєвого потенціалів сільського населення основним має бути подолання соціального дисбалансу між містом і селом, що вимагає комплексного, системного підходу до розв’язання конкретних проблем поліпшення умов життєдіяльності селян і поетапності їх реалізації. Це не означає, що розв’язання окремих проблем потрібно здійснювати у певній послідовності. Навпаки, необхідно йти по шляху комплексності, консолідуючи всі елементи поліпшення сільського соціуму селян, а саме: трудових відносин і соціально-побутових умов життя. Первинного і вторинного тут бути не може, оскільки ці елементи взаємопов’язані й взаємозалежні – працею селян створюються умови для життєдіяльності, які, у свою чергу, зумовлюють ефективність праці. Адже в часовому вимірі праця й життєдіяльність людини – це нероздільні процеси і відбуваються вони одночасно. Опрацювання та реалізація механізму вдосконалення трудових відносин у сфері праці мають спрямовуватися на підвищення продуктивної зайнятості селян, ефективності праці й на цій основі збільшення обсягів виробництва та здешевлення сільськогосподарської продукції. [4, с. 7]

Ефективна реалізація трудового потенціалу аграрного виробництва можлива за умов підвищення технічної оснащеності сільськогосподарського виробництва, створення сприятливих умов праці та підвищення рівня її охорони. Крім того, в силу специфічності виробництва, в сільському господарстві необхідно можливе зниження впливу сезонності на рівномірність використання трудового потенціалу.

Питання ефективного використання трудових ресурсів села потрібно вирішувати, враховуючи регіональні особливості. Чисельність працівників підприємств сільського господарства необхідно стабілізувати, оптимізувати, заохотити за рахунок удосконалення регіональної структури сільськогосподарського виробництва, за рахунок зростання заробітної плати.

Важливою складовою реалізації заходів підтримки та нарощування трудового потенціалу на селі є державна підтримка та зацікавленість в соціально-економічному розвитку сільських територій.

Анотація

В статті розглянуто динаміку чисельності сільських мешканців в Миколаївській області. Виявлено негативні тенденції розвитку суспільства та обґрунтовано напрямки демографічних змін на рівні регіону.

Ключові слова: сільське населення, демографічна ситуація, трудовий потенціал, міграція населення, трудова міграція, зайнятість населення, ринок праці.

Аннотация

В статье рассмотрена динамика численности сельских жителей в Николаевской области. Выявлены негативные тенденции развития общества и обоснованы направления демографических изменений на уровне региона.

Ключевые слова: сельское население, демографическая ситуация, трудовой потенциал, миграция населения, трудовая миграция, занятость населения, рынок труда.

Summary

In the article is looked the dynamics of the number of inhabitants in Nikolayev region. Are founded the negative tendencies of society development and grounded the directions of demographic changes in the level of a region.

Key-words: village population, demographic situation, labour potential, population migration, labour migration, labour market.

Список використаних джерел:

1. Статистичний щорічник Миколаївської області, 2009 рік.
2. Богуцький О.А. Демографічна ситуація на селі/ О.А. Богуцький // Економіка АПК. – 2000. - №11. – С. 24-27.
3. Саблук П.Т. Демографічні проблеми українського села (наукова доповідь)/ П.Т. Саблук, К.І. Якуба // Відп. ред. академік УААН П.Т. Саблук. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2002. – 37 с.
4. Якуба К.І. Життєвий і трудовий потенціал сільського населення України. Теорія, методологія, практика / К.І. Якуба. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 362 с.

Белевят О.А. Соціально-економічний розвиток сільських територій в умовах транзитивної економіки/ Дисертаційна робота. Науковий керівник Сахацький М.П.Миколаїв, МДАУ. 2010 р.

УДК: 330.59:314.18:316.353:63

Владечак А.В.

ЖИТТЄВИЙ ТА ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ

Вступ. Питання розвитку життєвого потенціалу сільського населення в Україні залишаються актуальними незалежно від соціально-політичного устрою нашого суспільства, економічного стану, історичних і національних особливостей розвитку держави. Науково – технічний прогрес і підвищення темпів розвитку на основі продуктивності праці, міжгалузевих і міжнародних зв'язків лише коригують співвідношення між людськими і речовими факторами, в результаті чого відбувається закономірний, об'єктивно необхідний процес зменшення зайнятих в аграрній сфері. Як наслідок, сільське населення і працівники аграрної сфери потрапляють в «демографічний запас» для розвитку великих міст і промислово розвинених регіонів.

З огляду на вищевикладене слід відмітити, що абсолютне зменшення зайнятих в аграрному секторі економіки необхідно розглядати з позицій потреби сільськогосподарського виробництва, враховуючи при цьому демографічний фактор.

Постановка проблеми. Недостатність вивчення та складність проблеми, що досліджується не дозволяють всебічно розкрити всі її аспекти. В першу чергу не розкритим залишається питання погіршення стану здоров'я населення сільських територій, як першооснови для формування всіх наступних характеристик, по-друге, вплив екологічного чинника негативно відображається на розвитку інтелектуального та творчого потенціалу села.

Отже, на сучасному етапі розвитку аграрної економіки необхідною є розробка концептуальних положень та практичних рекомендацій щодо збереження життєвого та трудового потенціалів в українському селі, а також соціальний захист працівників сільського господарства та покращення їх життєдіяльності.

Таким чином, метою дослідження є опрацювання сутності та тенденцій зміни основних характеристик життєвого та трудового потенціалу сільського населення, обґрунтування причинно-наслідкових зв'язків та тенденцій розвитку.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток потенційної демографії належить таким ученим, як Є.М. Лібанова, В.В. Онікієнко, С.І. Пирожков, В.П. Піскунов, О.П. Рудницький, В.С. Стешенко, К.І. Якуба. В останні роки велика увага науковців приділяється дослідженню рівня відтворення сільського населення, як природної основи формування життєвого і трудового потенціалів, та збереженню їх кількісних і якісних показників, але недостатньо розкритими можна вважати питання щодо визначення причин поглиблення демографічної кризи у сільській місцевості в умовах реформування аграрної економіки.

Виклад основного матеріалу. Життєвий потенціал визначають як період життя, який має прожити людина або певна група осіб від народження до смерті [5]. Тому тривалість періоду життя залежить від рівня смертності населення, що є синтетичним показником демографічного розвитку будь-якої країни, регіону, населеного пункту. Умови праці та побуту в певній мірі можуть визначати тривалість життя людини. Максимальний життєвий потенціал серед вікових груп населення припадає на новонароджених та на вікову групу дітей до одного року, оскільки в них все життя ще попереду, а особи працездатного віку частину свого життя вже прожили, тобто життєвий потенціал має залишковий характер [1].

На рівень та розвиток життєвого потенціалу впливає всеохоплююча демографічна ситуація, що є незаперечним свідченням необхідності поглибленого аналізу демовідтворювальних процесів. Вона характеризується зниженням народжуваності,

зростанням смертності, старінням населення, зменшенням життєвого і трудового потенціалів, зниженням шлюбності, інтенсивним міграційним відпливом молодих контингентів людей за кордон, особливо кваліфікованих робітничих та інженерно-технічних кадрів, а також науковців. Важливий вплив здійснюють темпи соціально-економічного розвитку, відтворення виробничої та соціальної інфраструктури сільських територій.

Демографічні проблеми розвитку сільської місцевості потребують першочергового вирішення. Внаслідок інтенсивного старіння сільського населення, насамперед зайнятого в аграрній сфері, а також зростаючих темпів відпливу сільської молоді не тільки в міста, а й у близьке і далеке зарубіжжя, в сільській місцевості нині існує такий тип відтворення населення, який не можна назвати звуженим. Темпи зростання негативних демографічних процесів перетнули допустимі межі відтворення людності в сільській місцевості, в результаті чого сільська поселенська мережа є майже зруйнованою, яка з 1975 року втратила 2,8 тис. сільських населених пунктів, це майже 8,9 % від їх загальної кількості.

Зміни, що відбуваються в розвитку життєвого потенціалу є повністю відображеними в особливостях трудового потенціалу сільського населення, оскільки трудовий потенціал - це сукупність громадян, як носіїв дієздатної, творчої можливості їх до праці.

Тенденції розвитку мають вплив регіональних особливостей. Регіональне розміщення й динаміка сільського населення по природно-економічних зонах України за період з 1975 по 2008 рр. представлено на рисунку.

Рис. Динаміка чисельності сільського населення
по природно-економічних зонах України

Зменшення чисельності сільського населення спостерігається у всіх природно-економічних зонах України, а найвищими темпами воно відбулося в зоні Лісостепу (в 1975 р. чисельність сільського населення становила 9,1 млн. осіб, а в 2008 р. 5,8 млн. осіб), інтенсивні процеси зменшення сільського населення можна спостерігати також в зонах Степу і Полісся, в зоні Карпат даний період характеризується сталістю (рисунок).

Негативні процеси в сільському розселенні внаслідок складної демографічної ситуації порушують стійкість трудового потенціалу села, послаблюють його потенційну здатність забезпечувати географічно-територіальні умови функціонування продуктивних сил сільського господарства, зменшують природну основу сільської людності та знижують можливості щодо нарощування виробничого потенціалу аграрного сектора.

Таблиця

Регіональне розміщення трудового потенціалу сільського населення по природно-економічних зонах України

Природно-економічна зона	Трудовий потенціал сільського населення, тис. осіб					Регіональне розміщення трудового потенціалу, %				
	1975	1985	1995	2000	2008	1975	1985	1995	2000	2008
Степ	2460,2	2492,7	2161,8	2138,1	2152,1	28,2	29,5	31,7	32,8	32,1
Лісостеп	3694,8	3393,0	2602,5	2353,0	2432,8	42,3	40,1	38,0	36,1	36,3
Полісся	1883,8	1832,0	1412,2	1317,3	1376,3	21,6	21,7	20,6	20,2	20,5
Карпати	686,8	737,0	666,3	709,6	743,1	7,9	8,7	9,7	10,9	11,1
По Україні	8725,6	8454,9	6842,8	6518,0	6704,3	100	100	100	100	100

На основі вище представленої таблиці проаналізовано динаміку трудового потенціалу сільського населення по природно-економічних зонах України. Виявлено, що трудовий потенціал сільського населення в цілому по Україні на початок 2008 р. становив 6 млн. 704,3 тис. осіб. За період з 1975 р. по 2007 р. він зменшився на 23,2 %, що в абсолютному значенні становить 2 млн. 21,3 тис. чоловік. Це зменшення відбулося внаслідок його скорочення протягом 1975-2000 рр. Основними причинами стрімкого зменшення виступало скорочення природного поповнення працездатного населення молодим контингентом селян, що вступали в працездатний вік внаслідок різкого скорочення народжуваності в попередні роки, старіння сільського населення, а також інтенсивного міграційного відпливу молоді з села у місто.

Висновок. Негативні процеси на сільських територіях, що утворилися внаслідок складної демографічної ситуації, потребують термінового вирішення, адже вони порушують стійкість потенціалу села і аграрного сектора, послаблюють його потенційну здатність забезпечувати географічно-територіальні умови функціонування продуктивних сил сільського господарства, зменшують природну основу відтворення сільської людності.

Для виходу з демографічної кризи в першу чергу необхідно визначити основні напрямки поліпшення життєвого і трудового потенціалів сільського населення, головним з яких має стати подолання соціального дисбалансу між містом і селом, проте це не означає, що розв'язання окремих проблем слід здійснювати у певній послідовності. Поліпшення трудових відносин має супроводжуватися докорінним покращенням рівня соціальної інфраструктури села, насамперед, закладів охорони здоров'я, освіти, інших чинників соціального характеру, спрямованих на продовження середньої очікуваної тривалості життя сільського населення, оздоровлення демографічної ситуації, збереження та розвитку життєвого і трудового потенціалу села.

Важливим кроком до зміни ситуації є реалізація Державної цільової програми розвитку села до 2015 року. Програма включає як складові виробничої, так і соціальної інфраструктури та за умови комплексності дій надасть можливість змінити пріоритетність соціально-культурних та демографічних чинників у розвитку, а інколи і відтворення, сільських територій.

Список використаних джерел:

1. Купалова Г.І. Розвиток та розміщення продуктивних сил регіону: соціально-економічні аспекти: монографія // Г.І. Купалова, А.Б. Клиновський. — Тернопіль: «Підручники і посібники», 2005. — 229 с.

2. Крилова І.Г. Економічні засади забезпечення зайнятості сільського населення в регіоні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук //І.Г. Крилова. — Миколаїв, 2006. — 18 с.

3. Швець В.Г. Відтворення трудового потенціалу села України // В.Г. Швець. — К.: Хрещатик, 1993. — 213 с.

4. Шпикуляк О.Г. Особливості формування і використання кадрового потенціалу аграрних підприємств // О.Г. Шпикуляк.— «Сучасна аграрна наука: напрями досліджень, стан і перспективи» Збірник матеріалів третьої міжвузівської науково-практичної конференції аспірантів. — Вінниця: ВДАУ, 2003 р. — с.148.

5. Якуба К.І. Життєвий і трудовий потенціал сільського населення України. Теорія, методологія, практика // К.І. Якуба. — К.: ННЦ ІАЕ, 2007. — 362 с.

УДК: 338.431

Рибалко С. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ВІДТВОРЕННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

У сільськогосподарському виробництві економічний процес відтворення незалежно від його суспільного характеру завжди переплітається з природним. Тому раціональне управління в цій галузі вимагає знань і вмілого використання не лише економічних законів, а й законів природи. Тісний взаємозв'язок економічних процесів з природними зумовлює значний вплив останніх на результати господарської діяльності, що впливає на темпи відтворення.

Звідси можливість різкіших коливань темпів нагромадження порівняно з іншими галузями. Якщо в промисловості людина повністю може впливати на процеси виробництва, то в сільському господарстві така можливість обмежена, адже тут об'єктом діяльності людини є живі організми: рослини і тварини; біологічні процеси їх протікають за певними законами природи і об'єктивно вимагають пристосування всього ритму виробництва до ритму природи: до природного проходження виробничого процесу. У сільському господарстві неможливо прискорити виробничий процес, як у промисловості. Це пояснюється тим, що предмети праці знаходяться під впливом природних процесів, протікання яких вимагає певного часу. При цьому процес праці переривається на час, необхідний для протікання біологічних процесів в предметах праці. Наприклад, час виробництва озимої пшениці становить 10 місяців, а робочий період місяць. Процес праці переривається в проміжках між сівбою,внесенням добрив, весняним боронуванням і збором урожаю. Звідси повільний оборот капіталу, зумовлений великою різницею між часом виробництва і робочим періодом.

Велика різниця між часом виробництва і робочим періодом зумовлює таку особливість, як сезонність виробництва та використання трудових ресурсів і техніки. У певних межах її можна згладжувати виготовленням інших продуктів, які мають неоднаковий час виробництва і робочий період. Йдеться про таке відтворення та організацію виробництва, що поєднує основні й допоміжні галузі, промислові підприємства та промисли залежно від економічних і природних умов.

На відтворення в аграрному секторі економіки суттєво впливає родючість землі. В сільському господарстві земля є головним засобом виробництва, при правильному використанні вона постійно відновлює свою родючість, більше того, якісно поліпшується. В результаті різниці в природних умовах, насамперед різної родючості землі, на відміну від інших галузей праця однакової кваліфікації та фондоозброєності дає різні результати, тобто продуктивність праці визначається передусім продуктивністю природних факторів.

Отже, за інших рівних умов темпи відтворення залежать від природи і родючості землі. Негативний вплив природних факторів на результати виробництва можна обмежити розвитком продуктивних сил, зокрема шляхом раціонального використання землі, систематичного впровадження нових технологій, досягнень науки і техніки, поліпшення

культури землеробства тощо. Підвищення родючості землі безпосередньо впливає на результативність виробництва.

Родючість ґрунтів, природні та біологічні процеси справляють значний вплив на спеціалізацію виробництва, на поєднання окремих галузей сільського господарства. Оптимальне поєднання їх характеризується відповідною технологією виробництва і, як наслідок, визначеним набором засобів і предметів праці. У зв'язку з цим напрям капітальних і виробничих витрат в господарствах різної спеціалізації неоднаковий. Через це однією з найважливіших особливостей відтворення в аграрному секторі економіки є те, що формування виробничого потенціалу цієї галузі здійснюється відповідно до природних і економічних умов, неоднорідність яких, наприклад, в Україні характерна не лише для ґрунтово-кліматичних зон Полісся, Лісостепу, Степу, а й для окремих областей і районів. Для кожного господарства відповідно до спеціалізації важливо встановити таку структуру засобів виробництва, яка б забезпечувала найбільший прибуток.

Визначення оптимального поєднання основних і допоміжних галузей сільського господарства вимагає формування відповідного виробничого потенціалу на основі досягнень науково-технічного прогресу з метою підвищення ефективності його функціонування, з урахуванням можливостей й специфіки виробництва кожного виду продукції. Виробничий потенціал необхідно формувати виходячи з принципу максимально ефективного використання трудових ресурсів, сільськогосподарських машин, транспортних засобів, устаткування та обладнання. Також дуже важливо забезпечити максимальну кількість необхідних засобів виробництва в критичні строки з тим, щоб виконати всі роботи в оптимальний період і не допустити втрат врожаю внаслідок, наприклад, несвоєчасної оранки, боронування або затримки під час посіву чи збирання врожаю. Тому в сільському господарстві необхідна більш висока насиченість його засобами виробництва, більш висока фондо- і енергоозброєність.

У зв'язку з тим, що відтворення в аграрному секторі економіки обумовлене природними процесами, роботи технологічного циклу з вирощування сільськогосподарських культур і догляду за тваринами розподілені протягом усього року з інтервалами, які визначаються природою. Причому природні фактори значно коригують календарні плани проведення сільськогосподарських робіт. Якщо в Україні в зоні Лісостепу посів ранніх зернових культур господарства проводили з 1 по 5 квітня поточного року, то в наступному році ці роботи можуть виконуватись з 25 по 30 березня або з 5 по 10 квітня залежно від погоди, температури повітря, готовності ґрунту, швидкості й напрямку вітру тощо.

Тому сучасний менеджер повинен усвідомити необхідність прийняття нестандартних рішень, враховуючи різноманітні фактори з тим, щоб забезпечити своєчасне проведення сільськогосподарських робіт, пристосовуючи ритм виробництва до ритму природи. Так, якщо в промисловості несвоєчасне виконання технологічних операцій впливає на затримку виготовлення продукту, то в сільському господарстві це призводить до прямих значних втрат втіленої в неї праці, а це позначається на результативності функціонування підприємств та можливостях нагромадження.

Особливістю відтворення в аграрному секторі економіки є те, що частина продукту виробництва може бути використана безпосередньо для розширення виробництва як його умови, не набуваючи товарної форми. Частина продукту може ввійти в наступному періоді як предмет виробництва, також не набуваючи товарної форми. Це обумовлено тим, що виготовлений продукт, у тому числі й додатковий, не відрізняється за своєю споживною вартістю від інших предметів виробництва. Тобто ця частина продукту входить у виробництво як засіб виробництва певного підприємства, або буде реалізована. У зв'язку з тим нагромадження і розширене відтворення збігаються.

Можливість більш високих темпів відтворення в сільськогосподарському виробництві випливає з особливостей його матеріальної природи. При відповідному розвитку біологічних наук і промисловості продуктивність сільського господарства

зростатиме швидше. Вміле використання їх на основі сучасної науково-технічної революції є одним з важливих напрямів соціально-економічного прогресу суспільства.

Суб'єкти економіки, які вкладають капітал в сільське господарство, значною мірою обмежені вибором - що виробляти, насамперед умовами природно-кліматичних зон. Загальним правилом є зональна спеціалізація культур та поєднання відповідних напрямів рослинництва і тваринництва. У зв'язку з тим на питання, що виробляти, можна відповісти - виробляти ту продукцію, для якої найсприятливіші умови відповідно до зональної спеціалізації і яка має найвищу врожайність. Наприклад, високі врожаї соняшнику, рицини, коріандру можна одержати в районах Степу України, проте в Поліссі природні умови для їх вирощування непридатні. Тут доцільно вирощувати картоплю, льон, кукурудзу на зелений корм тощо. Вибір основних галузей необхідно вміло поєднувати з допоміжними і переробними галузями.

Земля як головний засіб виробництва в рослинництві обмежена в просторі. Тому обмеженість земельного фонду сільськогосподарського призначення і зростаючі потреби в продуктах харчування обумовлюють необхідність тільки інтенсивного типу відтворення. Виходячи з цього в процесі відтворення фонд нагромадження використовується для розширення виробництва інтенсивним шляхом, додатковими вкладеннями на одиницю земельної площі живої праці та капіталу. Проте здійснення цих витрат можливе лише на основі науково-технічного прогресу. Останній тісно пов'язаний з процесом нагромадження.

Обмежені розміри реалізації наукових і технічних досягнень та новітніх технологій призводять до простого відтворення і впливають на продуктивність праці та ефективність виробництва. Розвиток технічного і технологічного прогресу є важливою умовою капіталізації в аграрному секторі. Так, збільшення засобів виробництва, підвищення їх технічної досконалості і поліпшення технологій забезпечують докорінні зміни умов виробництва, формування якісно нових продуктивних сил. При цьому темпи технічного і технологічного прогресу виступають верхньою межею величини фонду нагромадження.

Додаткові вкладення праці й капіталу передбачають зміну технологічних способів виробництва, нову техніку і технологію. Щоб збільшити розміри капіталу, необхідно винайти більш ефективні нові машини, системи рільництва, способи утримання худоби. Тобто головним для визначення економічної природи додаткових вкладень в землю є не кількісна їх сторона, а якісна, тобто не тільки те, які розміри засобів виробництва і праці вкладені в землю, а й за яких умов ці вкладення здійснюються, на які техніко-технологічні й організаційні цілі.

Особливості відтворення в аграрному секторі економіки визначаються тим, що технічний прогрес не обмежується рамками механізації. Рослини і тварини виступають як предмети праці і знаряддя праці, а земля є головним засобом виробництва. Тому основними напрямами розвитку сільського господарства є вирощування високоврожайних культур, виведення високопродуктивних тварин, інтенсивне впровадження сучасних агротехнічних заходів, використання зрошення, впровадження заходів щодо підвищення родючості землі. Це становить сутність агротехнічного і зоотехнічного прогресу.

Висновки. Особливостями процесу відтворення в аграрній сфері країни є вплив природно-кліматичних умов на процес виробництва, поєднання різних галузей залежно від специфіки виробництва певних регіонів, залежність від розвитку техніко-технологічного прогресу тощо. Підвищення технічної забезпеченості сільськогосподарського виробництва в поєднанні з використанням високоврожайних культур і високопродуктивних тварин є основою запровадження прогресивної технології виробництва. Якість сільськогосподарських робіт визначається досконалістю техніки, енергоємністю та фондозабезпеченістю, що впливають на врожайність культур і продуктивність тварин. В свою чергу, нові, якісніші та врожайніші сорти культур вимагають досконаліших і ефективніших машин, які слід використовувати в процесі

виробництва. Ця відповідність забезпечує максимальний ефект прогресивної технології виробництва, що є основою швидких і сталих темпів відтворення в аграрному секторі.

УДК: 338.436.33

Смелянець Т.В.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ЛОГІСТИКИ

Вступ. Успіх у бізнесі залежить не тільки від діяльності самого підприємства, але й від партнерів - постачальників, дилерів, дистриб'юторів, перевізників, експедиторів і т.п. Необхідність забезпечення взаємозв'язків різних завдань, функцій і процесів вимагає всеохоплюючого, комплексного й інтегрованого підходу на основі принципів логістики.

Виклад основного матеріалу. Всі функції й операції аграрних підприємств повинні плануватися, управлятися й координуватися в цілому. Всі процеси, що протікають у рамках окремих функцій, узгоджуються один з одним і створюють, таким чином, резерви зниження загальних витрат. Основу інтегрованої системи логістики утворять такі найважливіші сфери бізнесу, як закупівля сировини й матеріалів, виробництво, збут, потоки матеріалів, транспорт, інформація, фінанси, а також системи управління запасами, якістю, планування потреби в матеріалах і т.п.

Варто раціональніше розробляти логістичні ланцюги, що впорядковують процес руху товару рис.1.

Постачальник ---> Виробник --> Посередник (оптовий продавець) ...

Посередник (роздрібний продавець) ---> Споживач

Рис. 1. Загальна схема логістичного ланцюга.

Звернемо увагу на той факт, що кожна з посередницьких ланок потенційно може бути продавцем товару. Тому у разі їх відокремлення виникає загроза конкуренції. Утворення логістичного ланцюга дає змогу узгоджувати дії, правильно розподілити функціональні обов'язки і одержати додатковий ефект. Використання логістичного ланцюга дає інший стратегічний вартісний аналіз. Тут визначаються витрати кожної ланки, які сукупно утворюють ціну товару. Серед основних достоїнств логістичного ланцюга те, що він дає змогу знижувати ризик, пов'язаний з діяльністю аграрного підприємства. Звичайно, тут не маються на увазі технологічний і політичний ризики, але на ризики, обумовлені різними коливаннями ринку (зміна стратегії постачальників і споживачів, поява нових конкурентів), є суттєвий вплив. У вирішенні проблеми ризику першочергове значення має інформаційне забезпечення, що знижує міру невизначеності і дає змогу обґрунтувати те чи інше рішення. Підприємство, повинно бути відкритим для інформації, що надходить із зовнішнього середовища, причому насамперед для інформації, що має стратегічне значення. Водночас необхідно вживати заходи до приховування власної інформації, важливої для конкурентів. Тому рекламні оголошення, виступи керівників на переговорах слід узагальнювати, не даючи імпульсів для зовнішніх інтерпретацій.

Дослідження свідчать, що найбільший інтерес у аграрних підприємств нині викликає інформація про поточних конкурентів (33,9%) і споживачів (26,8%), тому було проведено пошук джерел де керівники можуть отримати відомості. Джерела найбільш доступної інформації про дані та інші конкурентні сили наведено нижче таб. 1:

Таблиця 1

Інформаційне забезпечення процесу підвищення конкурентного потенціалу аграрних підприємств

Інформація	Джерела
• поточні конкуренти	Відкрита статистична інформація, опубліковані інтерв'ю керівників конкуруючих підприємств, інформація про інновації.
• потенційні конкуренти	Аналітична інформація про диверсифікацію або перепрофілювання підприємств.
• постачальники	Рекламні повідомлення, відкрита статистична інформація, особисті контакти.
• споживачі	Результати анкетування, інтерв'ювання, спостережень.

Слід зазначити, що інформаційне забезпечення також ґрунтується на системному підході. Це означає, що підприємство повинне максимально використовувати всі інформаційні канали, встановивши їх пріоритетність згідно з вартістю, оперативністю, доступністю і достовірністю.

Однак для підприємства важливо не просто отримати оперативну, доступну і достовірну інформацію, а й правильно її інтерпретувати. Підводячи підсумки, сформулюємо основні вимоги до системного інформаційного забезпечення підприємства:

- орієнтація на досягнення мети діяльності підприємства;
- можливість використання інформації всіма підрозділами підприємства;
- переважання якісної форми над кількісною;
- кумулятивний підхід до інформації.

Причини зростання інтересу до логістики обумовлені потребами розвитку економіки й бізнесу. Підвищений інтерес до цієї науки як у світовий, так й у Українській економіці обумовлений рядом факторів: швидким ростом витрат на транспортування, фундаментальними змінами у філософії запасів, створенням продуктових каналів, бурхливим розвитком комп'ютерних технологій, переходом від концепції ринку продавця до концепції ринку покупця. Інтерес, що проявляють до логістики вітчизняні вчені, науково-технічні співробітники, менеджери підприємств, бізнесмени, пояснюється тими вражаючими результатами, які отримані завдяки застосуванню логістичного підходу в економіці зарубіжних країн.

Основні цілі запровадження логістичного підходу в діяльності підприємства: здійснення закупівель за мінімальними цінами; підвищення надійності поставок; забезпечення синхронності процесів поставки й обробки матеріалів; забезпечення безперервності процесу виробництва; виконання отриманих замовлень по асортименту й якості; мінімізація витрат на виробництво; пристосування виробництва до мінливого попиту; зниження рівня запасів готової продукції; задоволення попиту споживачів; поставка продукції відповідно до замовлень і договорів; високий ступінь готовності поставок.

При переміщенні матеріальних потоків у логістичних системах важливу роль грає складування. Склади є важливим підрозділом підприємств і являють собою спорудження для приймання й зберігання партій вантажів, їхній підготовці до споживання й відпуску.

Рішення прийняті керівниками й менеджерами фірми в сфері складування, умовно можна розділити на наступні групи:

- визначення числа складів, їх місця розташування, типу й розмірів;

- планування складських приміщень й оптимізація використання складських площ й обсягів;

- рішення по персоналу складів і баз.

Основою для ухвалення рішення про доцільність використання власного або найманого складу служать дані про витрати на зберігання й переробку вантажів по розглянутих варіантах. Число складів й їхнє розміщення на території, впливає на витрати коштів на доставку товарів споживачам і кінцевій вартості реалізованої продукції.

При зміні числа складів у системі розподілу частина витрат, пов'язаних із процесом доведення товарів до споживача, зростає, а частина знижується. При збільшенні числа складів зростають витрати на: доставку товарів на склади; утримання складів (опалення, освітлення, охорона). Зростають сумарні запаси в розподільній системі й витрати коштів на утримання складів. Це пояснюється необхідністю створення страхових запасів на кожному складі. Крім того при зростанні числа складів скорочуються зони їхнього обслуговування, і потреба в деяких товарах може виявитися нижче мінімальних норм завезення. Одночасно знижуються транспортні витрати на доставку товарів зі складів до місць їхньої реалізації.

Сучасний великий склад - це складне технічне спорудження, що складається із численних взаємозалежних елементів, має певну структуру й виконує ряд функцій по перетворенню матеріальних потоків, а також нагромадженню, переробці й розподілу вантажів між споживачами. При цьому в за рахунок різноманіття параметрів, технологічних рішень, конструкцій устаткування й характеристик різноманітної номенклатури вантажів, що переробляють склади відносять до складних систем. В той же час склад сам є всього лише елементом системи більш високого рівня - логістичного ланцюга, що і формує основні й технічні вимоги до складської системи, установлює мету й критерії її оптимального функціонування, диктує умови переробки вантажу.

Тому склад повинен розглядатися не ізольовано, а як інтегрована складова частина логістичного ланцюга. Тільки такий підхід дозволить забезпечити успішне виконання основних функцій складу й досягнення високого рівня рентабельності. При цьому необхідно мати на увазі, що в кожному окремо взятому випадку, для конкретного складу, параметри складської системи значно відрізняються один від одного, так само як її елементи й сама структура, заснована на взаємозв'язку цих елементів. При створенні складської системи потрібно керуватися наступним основним принципом: лише індивідуальне рішення з урахуванням всіх факторів, що впливають, може зробити її рентабельною. Передумовою цього є чітке визначення функціональних завдань і ґрунтовний аналіз переробки вантажу як усередині, так і поза складом. Будь-які витрати повинні бути економічно виправданими, тобто впровадження будь-якого технологічного й технічного рішення, пов'язане з капіталовкладеннями, повинне виходити з раціональної доцільності, а не з модних тенденцій і пропонованих технічних можливостей на ринку.

Для аграрних підприємств організація складського господарства в багатьох випадках є визначальним фактором в формування результатів господарської діяльності.

Висновки. Для реалізації цілей логістики необхідно: формування заявок на матеріали; вибір постачальників; розробка графіка доставки матеріалів; проектування й організація функціонування підрозділів, які приймають участь у матеріальному й технічному забезпеченні виробництва; організація транспортування матеріалів у процесі виробництва; організація доставки матеріалів до робочих місць; управління матеріальними потоками у виробництві; управління запасами матеріалів у виробництві; установлення прямих зв'язків зі споживачами продукції, формування портфеля замовлень; організація доставки продукції споживачам; організація сервісного обслуговування споживачів; організація складування готової продукції; управління запасами готової продукції.

Анотація

Досліджено теоретичні аспекти формування системи зв'язків аграрних підприємств основі принципів логістики. Визначено, що основу інтегрованої системи логістики складатимуть такі найважливіші сфери, як закупівля сировини й матеріалів, виробництво, збут, потоки матеріалів, транспорт, інформація, фінанси, а також системи управління запасами, якістю, планування потреби в матеріалах.

Аннотация

Исследованы теоретические аспекты формирования системы связей аграрных предприятий основе принципов логистики. Определенно, что основу интегрированной системы логистики будут составлять такие важнейшие сферы, как закупка сырья и материалов, производство, сбыт, потоки материалов, транспорт, информация, финансы, а также системы управления запасами, качеством, планирование потребности в материалах.

Annotation

Investigational theoretical aspects of forming of the system of connections of agrarian enterprises to basis of principles of logistic. Certainly, that such major spheres will make basis of the computer-integrated system of logistic, as a purchase of raw material and materials, production, sale, streams of materials, transport, information, finances, and also control the system by supplies, by quality, planning of requirement in materials.

Список використаних джерел:

1.Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. — М., 2000.

2.Пономарьова Ю.В. Логістика. Навчальний посібник: Вид 2-ге., перероб. та доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2005.- 328с.

3.Максимов и др.; Под ред. В.М. Питерского. - М.: Недра, 1994. - 336 с. Семененко А. И. Предпринимательская логистика. — СПб., 1997.

4.Топіха В.І. та ін. Менеджмент ЗЕД вАПК. Монографія.МДАУ 2006.- 346с.

УДК: 669+395.5

Гайдукова Т.П.

ВИБІР СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИРОБНИЦТВА МЕТАЛУ НА МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. В умовах світової фінансової кризи та загострення внутрішніх кризових явищ актуальним завданням розвитку підприємства є забезпечення умов реалізації інноваційно-інвестиційних стратегій. Перед підприємством стоїть задача зберегти існуючих та знайти нових споживачів. Це можна зробити підвищивши якість продукції, знизивши ціни, розширивши або переорієнтувавши асортимент продукції відповідно до потреб покупців [4].

Очевидна гостра необхідність змін в управлінні, і, що чимало важливо, змін у самому технологічному процесі. Установивши автоматичні системи управління, регульовані приводи, мікропроцесорне управління, впровадивши нові технології виробництва можна підвищити продуктивність обладнання, строк його служби, якість

продукції, що випускається, а також зменшити витрати на споживану електроенергію, кількість відходів, тим самим збільшивши рентабельність виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами вибору стратегій для підприємств промислового комплексу займалось багато вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: І. Ансофф, Л. Боумон, О. Кліфф, А. Томпсон, Є. Ленський, О. Кузьмін, І. Алексєєв та ін. Проблемами конкуренції промислових підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності займалися такі дослідники, як І. Акімова, Т. Гринько, О. Алімов, Ю. Іванов, О. Савчук, Н. Гончарова та інші. Методики оцінки конкурентоспроможності підприємств розглядалися Н. Дробітько, А. Кривенко, Н. Лепою, В. Лисевич та іншими вченими.

У роботах перелічених авторів можна зустріти різні підходи до понять «стратегія» та етапів її проведення. Також у наукових працях аналізуються переваги і недоліки застосування різних стратегій на різних типах підприємств та їх об'єднань. Здебільшого вчені обмежуються окремими елементами дослідження, які не мають комплексного характеру. Проте, окремі питання вимагають поглибленого дослідження, зокрема це стосується комплексу питань і проблем щодо подальшого розвитку підприємств машинобудування з метою ефективної взаємодії з ринковим середовищем.

Формулювання завдання дослідження:

- узагальнити існуючі підходи до визначення поняття стратегія;
- дослідити стан розвитку та використання у промисловій сфері виробництва Запорізької області інноваційних технологій;
- розробити можливі варіанти стратегічного розвитку промислових підприємств в умовах кризи виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досягнення науки в сформованих тяжких умовах стають найбільш затребуваними, при цьому високим попитом користуються ті проекти, які швидко окупаються, припускають впровадження нових технологічних рішень, створення і освоєння інновацій [9].

Турбота про раціональне і ефективне використання енергоресурсів - один з важливих напрямів роботи металургійних підприємств Запорізької області.

Проведення комплексного моніторингу ЗЕД з використанням запропонованої методики стратегічного аналізу зовнішньоекономічного потенціалу дозволить отримати найбільш повне уявлення про зовнішньоекономічну діяльність підприємств [7].

Також регулярне проведення такого моніторингу необхідно з боку відповідних урядових органів і торгово-промислових палат.

Таблиця 1

Показники експорту металів та металопродукції 72 групи згідно з УКТЗЕД за регіональною ознакою.

Митний орган	Кількість ВМД			Відносне значення обсягів експорту		
	1 п-чя 2008	2 п-чя 2008	1 п-чя 2009	1 п-чя 2008	2 п-чя 2008	1 п-чя 2009
Дніпропетровська митниця	3 230	1 788	2 610	4,37%	1,77%	**3,31%**
Запорізька митниця	17 415	12 118	11 361	8,24%	8,35%	8,64%
Криворізька митниця	12 635	6 562	6 046	16,06%	14,28%	**15,12%**
Луганська митниця	1 869	1 702	953	1,46%	3,33%	1,69%
Східна митниця (в т.ч. СРМ)	4 890	3 141	1 758	9,80%	4,71%	**1,85%**

Запорізька область входить до числа промислових лідерів країни, посідаючи перше місце серед регіонів за обсягом промислового виробництва у розрахунку на душу населення та одного працюючого у промисловості [15].

З метою вивчення загальної ситуації проаналізовано характеристики експорту металу 72 групи згідно з УКТЗЕД (Таблиця 1) [4].

На рис. 1. графічно наведено динаміку експорту металу кодів 7201, 7206-7229 згідно УКТЗЕД по Держмитслужбі України в цілому [4].

Рис.1. – Динаміка експорту металу кодів 7201, 7206-7229 згідно УКТЗЕД.

Падіння попиту на метал зумовило не лише скорочення виробництва, але і значне, більш ніж у 3 рази, падіння вартості. Падіння ж ринкової вартості металевої продукції призвело до значного падіння вартості сировинних матеріалів. ВАТ "Запорізький завод феросплавів" (ВАТ "ЗФЗ") - один з трьох вітчизняних виробників феросплавів, монополіст в Україні і СНД по випуску феросиліцію (47, 7% обсягу українського ринку) і єдиний в Україні виробник феромарганцю середньовуглецевих і марганцю металевого 90%-го. Висновок про функціонування "ЗЗФ" з 2006 – 2009 рік можна зробити за допомогою наступних діаграм:

Рис. 2. Обсяг виробництва продукції за 2006-2009р.р.

Аналізуючи обсяги виробництва продукції на даному підприємстві за період з 2006 по 2009 роки можна прослідити тенденцію зменшення обсягів виробництва, що негативно відбивається на завантаженості ЗЗФ та на Якщо в 2006 році було вироблено близько 515 тис. тонн продукції, то в 2009 році цей показник знизився до 222,2 тис. тонн (рис.2.). результатах фінансової діяльності.

Стосовно виробництва силікомарганцю на ЗЗФ за 2006 по 2009 роки можна зробити висновок про негативне зменшення обсягів виробництва даного виду продукції. У 2006 році було вироблено 360,2 тис. тонн силікомарганцю, а у 2009 році значення обсягів виробництва цього виду знизилось у 3 рази – 115,2 тис. тонн (рис. 3.).

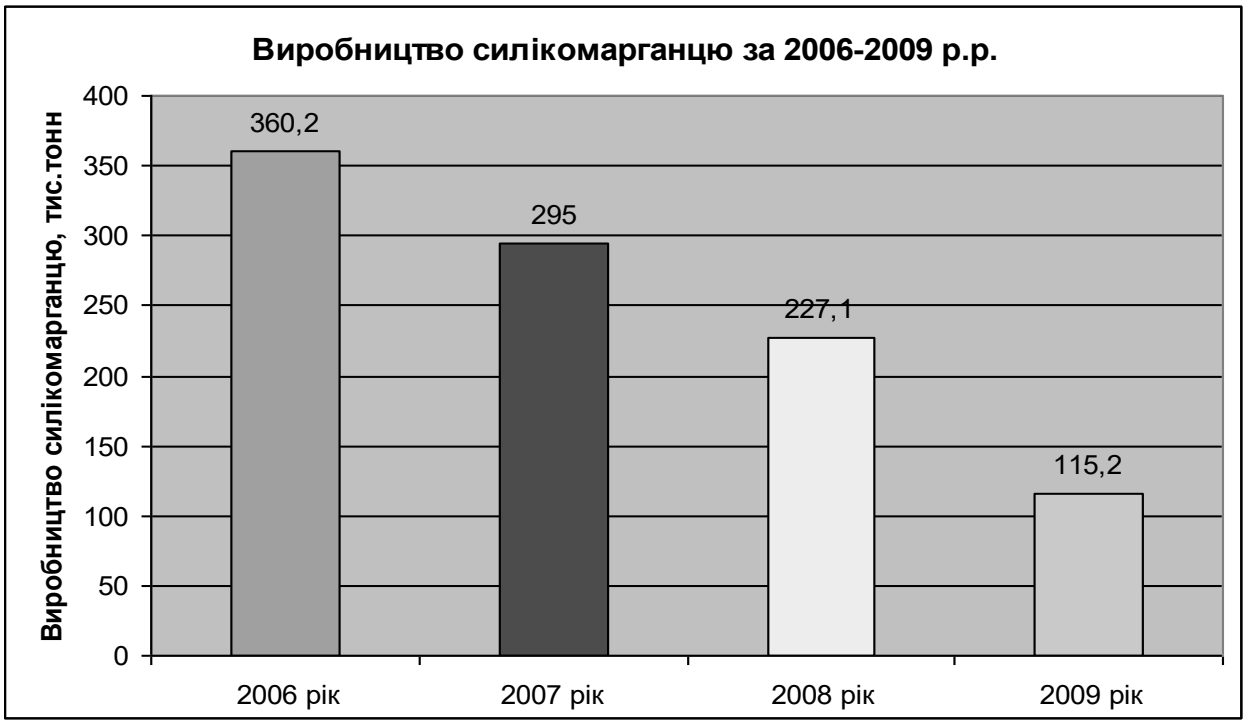

Рис. 3. Виробництво силікомарганцю за 2006-2009 р.р.

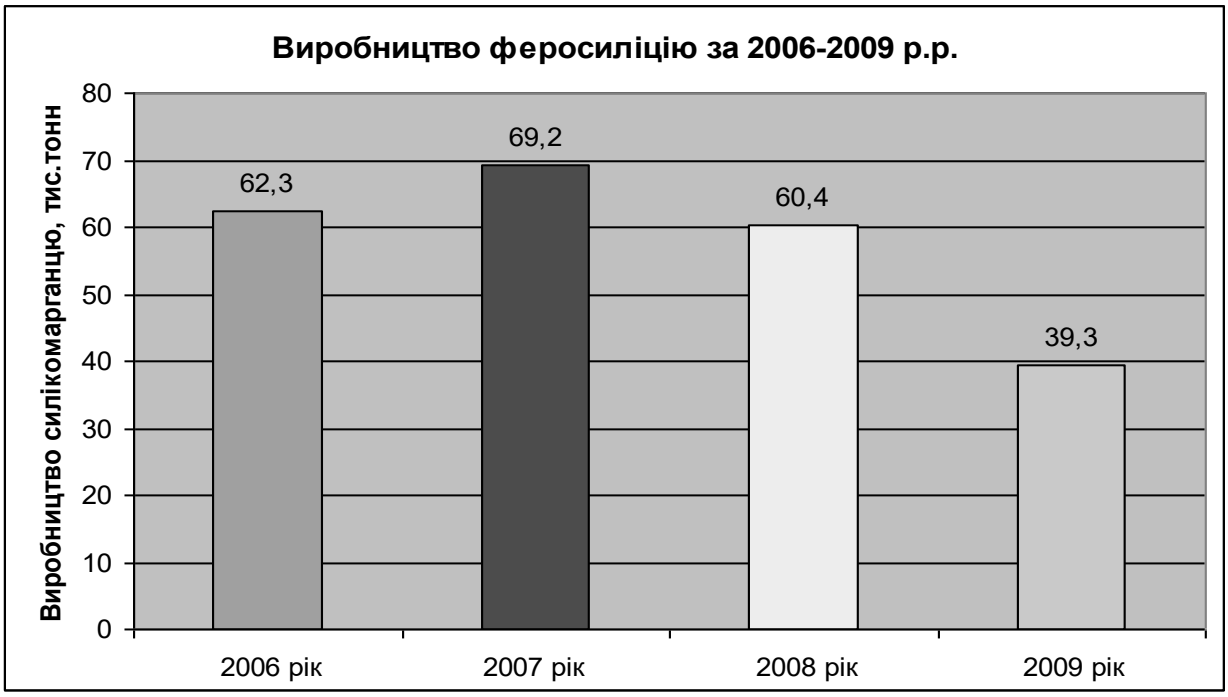

Рис. 4. Виробництво феросиліцію за 2006-2009 р.р.

Аналіз виробництва феромарганцю за 2006-2009 роки дає можливість побачити зростання обсягів виробництва з 2006 року (83 тис. тонн) по 2008 рік (90 тис. тонн). В 2009 р. виробництво цього виду продукції значно зменшилось і сягнуло значення 52,6 тис. тонн.

Щодо обсягів виробництва феросиліцію на даному підприємстві, то з 2006 р. по 2007 р. спостерігалась тенденція зростання з 62,3 тис. тонн до 69,2 тис. тонн. Починаючи з 2007 р. обсяги виробництва феросиліцію зменшились до 60,4 тис. тонн, а в 2008 р. – майже у 1,5 рази порівняно з попереднім роком до 39,3 тис. тонн (рис. 4)

ВАТ "Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь" (Запоріжжя) у січні 2007 року збільшив обсяги виробництва готового прокату на 32% у порівнянні з аналогічним періодом 2006 року - до 33 тис. тонн, сталі - на 30,6%, до 47 тис. тонн.

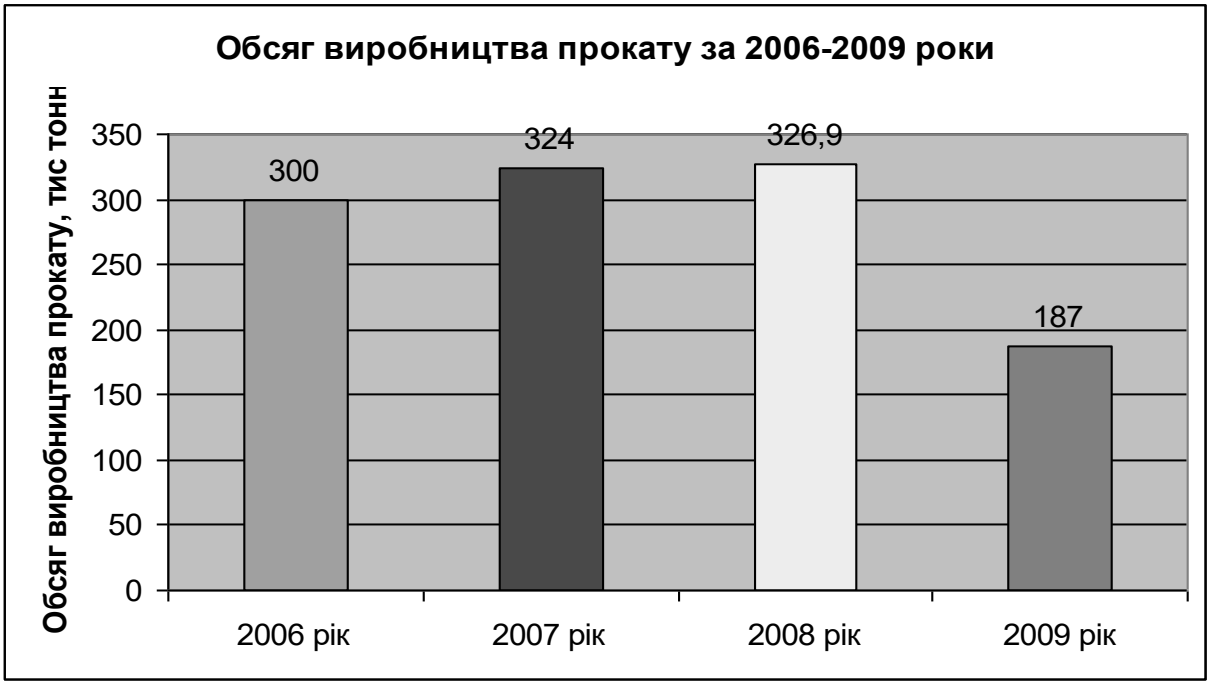

Рис. 5. Обсяг виробництва прокату за 2006-2009 р.р.

Аналізуючи обсяги виробництва прокату на Дніпроспецсталі за 2006 по 2008 роки, можна простежити тенденцію збільшення виробництва з 300 тис. тонн до 326,9 тис. тонн. У 2009 р. обсяги виробництва прокату різко скоротились майже у 1,7 рази до 187 тис. тонн (рис. 4).

Щодо виробництва сталі на Дніпроспецсталі з 2006 по 2009 роки, то можна зробити наступний висновок:

- з 2006 по 2007 роки обсяги виробництва сталі зросли на 32 тис. тонн;
- з 2008 по 2009 роки виробництво сталі на даному підприємстві значно скоротилось до 259 тис. тонн, що порівняно з 2007 р. менше у 2 рази.

В агломераційному переділі комбінату впроваджена технологія запалення аглошихти із застосуванням пристроїв, які працюють на природно-доменно-коксовій суміші, а не на чистому природному газі. Завдяки цій новинці, економія по нормах витрачання енергоносіїв на горнах агломашин підприємства склала 31,6%.

ВАТ "Запорізький металургійний комбінат" Запоріжсталь "- одне з найбільших металургійних підприємств України. Працює на ринках чавуну, слябів, штаб гарячекатаних рядових і конструкційних, прокату листового холоднокатаного рядового, конструкційного та інше. Займаючи монопольне становище на ринках сріблянки, холоднокатаних листів, тонколистового прокату, жерсті чорної, жерсті білої, стрічки сталевої холоднокатаної, гнутих профілів сталевих і замкнутих холодно гнутих профілів.

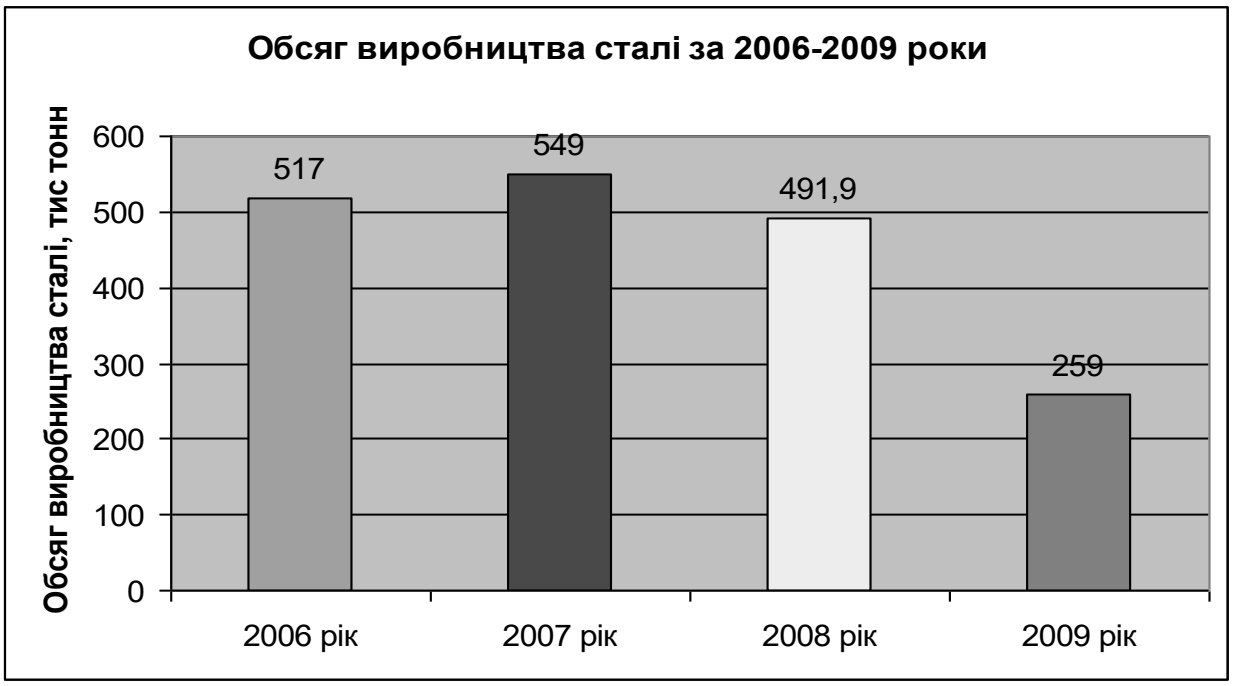

Рис. 6. Обсяг виробництва сталі за 2006-20098 р.р.

Аналізуючи обсяги виробництва готового прокату на Запоріжсталі за 2006-2009 роки, можна зробити висновок про тенденцію зростання виробництва цього виду продукції з 2006 р. (3613 тис. тонн) до 2007 р. (3727 тис. тонн). З 2008 року виробництво готового прокату знизилось до 3211 тис. тонн, а в 2009 р. – до 2748 тис. тонн, що менше майже на 1 тис. тонн порівняно з 2007 р. (рис. 7)

Рис. 7. Виробництво готового прокату за 2006-2009 р.р.

Стосовно виробництва агломерату на Запоріжсталі за 2006-2009 роки, діаграма дає нам можливість простежити тенденцію зменшення обсягів виробництва цього виду продукції. Якщо у 2006 р. на Запоріжсталі було вироблено 5656 тис. тонн агломерату, то у 2009 р. – 4759 тис. тонн, що менше майже на 900 тонн порівняно з 2006 р. Якщо, ми розглянимо рис. 8., то легко зрозуміємо, що чистий прибуток підприємств йде на спад.

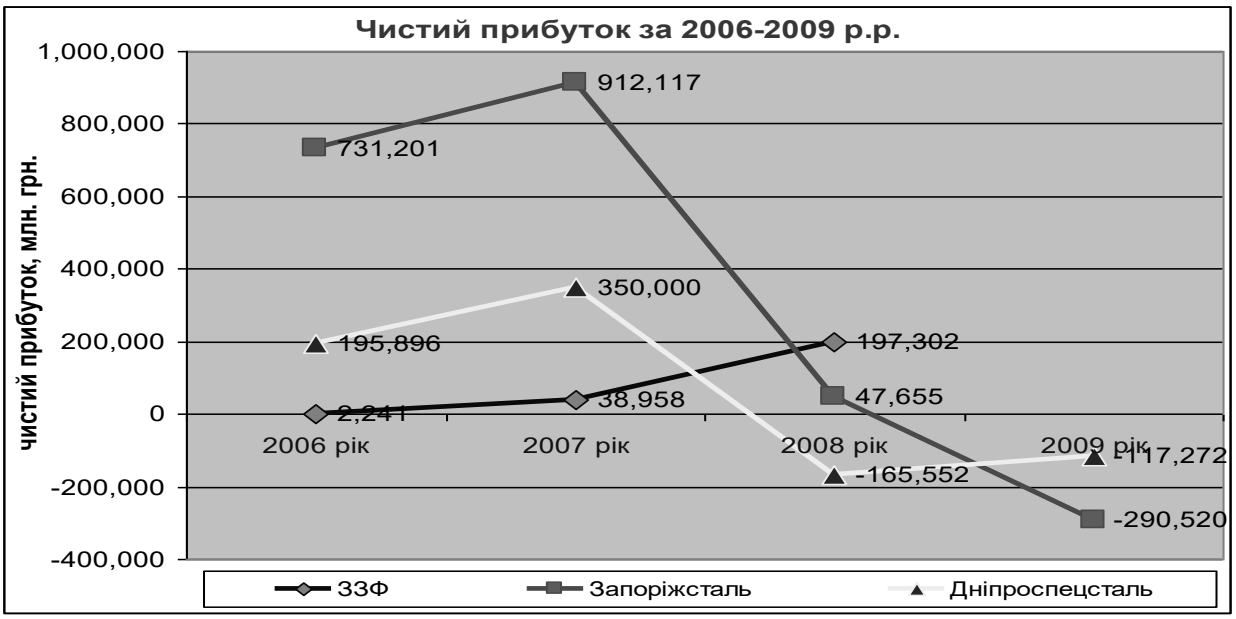

Рис. 8. Чистий прибуток підприємств за 2006-2009р.р.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналізуючи усе вище проілюстроване, можна зробити висновок, що усі підприємства знаходяться на спаді. Для виходу з цього, ми пропонуємо підприємствам стратегії інноваційно-технологічного вдосконалення виробництва. Впроваджуючи нові енергозбережні технології, підприємства постійно розширюють сферу застосування в своїх підрозділах альтернативних природному газу видів палива і постійно контролює витрату енергоносіїв. У результаті отримується подвійний ефект - знижуючи забір природного газу. Металургійні підприємства отримують істотну грошову вигоду і економить стратегічний вид сировини, закупівля якої дорого коштує Україні. Забезпечення екологічної безпеки виробничої діяльності повинно стати пріоритетним напрямком у загальній стратегії підприємств. Інвестиції в екологію (капітальне будівництво, капітальні ремонти природоохоронних об'єктів) у 2008 році становили 344,9 млн.грн., що становить 14,8% від загальної суми інвестицій у технічне переоснащення основних виробничих фондів із впровадженням передових екологічно безпечних технологій.

Повний перехід на модернізовану систему очищення дозволить значно підвищити ефективність самого очищення, виключити споживання технічної води, зменшити витрати електроенергії.

Разом з модернізацією газоочисток вводиться в дію система моніторингу шкідливих речовин. Установлено два стаціонарних автоматизованих комплекси газоаналітичного устаткування для безперервного виміру концентрації, окисів вуглецю сірки й азоту. Також задіяні три стаціонарні системи контролю запиленості газів. Проект припускає застосування приладів, включених в "Державний реєстр засобів вимірювальної техніки України". Це комплекси устаткування для підготовки проб, газоаналізатори й контролери для обробки й передачі інформації.

Одним з пріоритетних напрямків інвестування є модернізація виробництва.

На початку 2009 року на підприємствах розпочався ремонт фізично й морально застарілих об’єктів агломераційного цеху. У період зупинки цеху на капітальний ремонт будуть виконані наступні роботи: ремонт естакади вагоноперекидача, із заміною залізничних шляхів; ремонт збірного борова аглоексгаустеров, нижньої уліти ексгаустера №6; заміна трубопроводів і шламопроводів; ремонт труб-Вентури; ремонт центральної аспіраційної установки з антикорозійним захистом; ревізія електроустаткування й електроапаратури; ремонт газоочистки агломашини №5.

У результаті виконання капітального ремонту агломераційного цеху зменшаться витрати на обслуговування, збільшиться стійкість колісних пар механізмів пересування вагоноперекидача й штовхальника, ротора ексгаустера №6 центральної аспіраційної установки, покращиться очищення від пилу хвостової частини агломашин, зменшаться аварійні ситуації й викиди шкідливих речовин в атмосферу від агломашин №1-5.

Завдання по зниженню собівартості продукції що випускається, яке стоїть перед виробничниками, є сьогодні одним з першочергових. Його вирішення буде сприяти збільшенню попиту на продукцію підприємств і розвитку металургійної галузі в цілому. При цьому важливе значення має вдосконалювання якості, управління технологічними процесами. Після впровадження і сертифікації системи менеджменту якості, виробничої безпеки та екології, стало актуальним питання про впровадження системи управління виробничим середовищем, що поєднує елементи трьох вищевказаних систем менеджменту. Отже, необхідно домогтися лідерства в загальній якості. Для цього треба розробити чітку системну структуру управління якістю і технологічними процесами. Відправним моментом є те, що лінійний керівник особисто проводить існуючий процес або систему якості в себе на ділянці, прагне оцінити поточну роботу, визначає, що потрібно зробити для збільшення ефективності. Важливо постійно надихати працівників і довіряти кожному в підрозділі виконання зобов'язань по якості. Гарне управління означає особисту участь у мобілізації знань, досвіду, умінь і позитивне відношення всіх працівників до того, що все, що робить кожний для поліпшення якості, допомагає поліпшити виробництво. Для досягнення поставлених цілей наступним етапом необхідно провести аналіз і оптимізацію існуючих систем менеджменту: зменшити обсяг оформлюваної документації; підвищити культуру виробництва; збільшити відповідальність кожного працівника за результати своєї праці; поліпшити умови виконання операцій.

На наш погляд підприємствам металургійної галузі Запорізької області необхідно впровадити систему "Упорядкування - 5S". Дана методика має на увазі упорядкування робочого місця шляхом здійснення наступних операцій:

- позбавлення від усього непотрібного;
- раціонального розміщення потрібних речей, що залишилися;
- проведення прибирання робочого простору;
- стандартизації всіх робіт;
- постійного вдосконалювання діяльності.

Простота даної методики може поставити під сумнів можливість її впливу на такі показники діяльності, як збільшення продуктивності або зниження дефектності. Однак досвід роботи таких всесвітньо відомих фірм, як FORD, TOYOTA і багатьох інших, свідчить про те, що дана система є базисом всіх наступних перетворень і вдосконалювань. Дана методика спрямована на зміну ідеології працівника, який повинен розглядати все оточення з погляду можливості поліпшення. Інакше кажучи, "Усе, що може бути поліпшено, повинне бути поліпшене" - така основна ідея й спрямованість цієї методології.

"Програма робіт із впровадження системи "Упорядкування - 5S" на підприємстві" включає організаційні заходи щодо призначення лідерів процесів, створення в структурних підрозділах команд, підготовки схеми робочих місць і розробки процедури по їхньому удосконалюванню, проведення анкетування працівників структурних підрозділів на предмет ефективності впроваджених заходів. Найважливішим напрямком при впровадженні системи "Упорядкування - 5S" стає інтеграція трьох систем керування - якості, екології й охорони праці. Завдяки цьому буде скорочений обсяг нормативної документації, розроблені однакові вимоги проведення аналізу функціонування систем.

В умовах кризового обмеження збуту продукції стратегія інноваційно-технологічного вдосконалення виробництва металу на підприємствах металургійної галузі Запорізької області передбачає оновлення технічної бази, утримання твердих позицій на

ринку, покращення екологічного стану, підвищення якості продукції, що виробляється, піклування про здоров'я персоналу.

Анотація

У статті проаналізована виробнича діяльність деяких підприємств металургійної галузі Запорізької області. Висвячена низка проблем та шляхи їх подолання завдяки стратегії інноваційно-технологічного вдосконалення виробництва металу.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна стратегія, моніторинг, морально застарілі об'єкти.

Аннотация

В статье проанализирована производственная деятельность некоторых предприятий металлургической области Запорожской области. Раскрыт ряд проблем и пути их преодоления благодаря стратегии инновационно-технологического усовершенствования производства металла.

Ключевые слова: инновационно-инвестиционная стратегия, мониторинг, морально устаревшие объекты.

Annotation

Production activity of some enterprises of metallurgical industry of the Zaporizhiya region is analyzed in the article. Showed the row of problems and ways of their conclusion under condition of innovative technological strategy perfection of production of metal.

Keywords: innovation and investment strategy, monitoring, outdated facilities.

Список використаних джерел:

1. http://www.me.gov.ua – сайт Міністерства економіки України.
2. http://www.ukrstat.gov.ua – сайт Державного комітету статистики України.
3. http://ukrrudprom.ua "Укррудпром" - інформаційно-аналітичний портал.
4. http://zakon.rada.gov.ua – Офіційний сайт Верховної Ради України.
5. http://www.foresight.nas.gov.ua - Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України. Прогнозно-аналітичні дослідження.
6. http://www.niss.gov.ua - Аналітичні дослідження та прогнозування.
7. http://search.ligazakon.ua - Законодавство України.
8. http://enbv.narod.ru – економічні та металургійні словники та енциклопедії.
9. http://www.kryvyirih.dp.ua – Сайти Кривого Рогу.
10. http://www.arcelormittal.com - Офіційний сайт АрселорМіттал Груп.
11. http://www.kmu.gov.ua - Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
12. http://www.worldsteel.org - World Steel Association.
13. ukrmet.com.ua - Портал гірничо-металургійного комплексу України.
14. www.ukrrudprom.com - Сайт УкрРудПром.
15. www.smida.gov.ua - Річна звітність емітентів цінних паперів - Система розкриття інформації на фондовому ринку України.

УДК: 338.48: 379.85

Мармуль Л.О., Грицку-Андрієш Ю.П.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Вплив економічних змін на глобальному рівні (розвиток ринкової торгівлі) зміна статусу quo (децентралізація чи зміна політичної кон'юнктури регіонів), розвиток європейської інтеграції згенерувало серію нових проблем навколо розвитку сільського господарства. Однією з основних проблем стає проблема сталого розвитку села у час глобалізації та інтеграції. У такому контексті розвиток сільського туризму як активний важіль розвитку економічного та соціального стану села набуває особливого значення.

Огляд останніх досліджень. Дослідження проблематики сільського туризму в Україні здійснюють В. Васильєв, Ю. Зінько, Н. Кудла, В. Куценко, Н. Липчук, О. Орленко, Х. Роглєв, М. Рутинський та ін. Окремі напрями розвитку туризму обґрунтовані у працях О. Бейдика, В. Безносюка, В. Євдокименка, В. Кифяка, Н. Коніщева, М. Крачила, О. Любіцевої, І. Смаля, Д. Стеченка, Т. Ткаченко, В. Федорченко, Л. Шульгіна.

Виклад основного матеріалу. Всі сільські регіони світу зіштовхнулися з подібними проблемами: зменшення кількості сільського населення, значний економічний занепад, уповільнення демовідтворювальних процесів тощо. Протягом століття урбанізації та індустріалізації суспільства дуже сильно змінилася політична та економічна позиція сільської громади, а в останні 40 років ці процеси інтенсифікувалися з ще більшою швидкістю. Як наслідок, в загальному це призвело до таких результатів: зменшення прибутковості сільського господарства, зменшення кількості зайнятого населення в сільському господарстві. Відповідно, такі процеси сколихнули і соціальну сферу села. Більшість малих сіл світу в останні роки ведуть боротьбу за виживання. На подолання «кризи села» кинуті сили на всіх рівнях від місцевих до урядових та міжнародних.

Визначенню поняття «сільський туризм» разом з поняттям «туризм» загалом приділяється багато уваги у різних країнах світу, і єдиного розуміння поки не сформовано. Існують суттєві розбіжності у трактування даних понять як серед вітчизняних вчених, так і серед зарубіжних. Поняття, які зустрічаються в зарубіжній туристичній літературі, можна поділити «за ступенем деталізації». У британському словнику з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка (1993) визначено таке: сільський туризм (rural tourism) — відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. Він передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами. Як підвид сільського туризму, виділяють агротуризм (farm tourism). Це поняття вужче і використовується для означення відпочинку на базі сільського домогосподарства. Саме фермерське домогосподарство і являє собою основний предмет інтересу туриста. У даному словнику також виділяються поняття, тісно пов'язані за сільським туризмом: екологічний туризм (ecological tourism), зелений туризм (green tourism) та природничий туризм (nature tourism). Згідно з даною термінологією, можемо скласти схему зв'язків та ієрархії понять (рис. 1).

З даної схеми видно, що поняття екологічний туризм, природничий туризм та зелений туризм - тотожні, а сільський туризм відповідає багатьом пріоритетам, зокрема: збереження природничого та культурного середовища, підтримка добробуту місцевої громади, постачання туристам харчів з місцевих продуктів. Крім того, поняття постійно переплітаються та утворюють нові: екоагротуризм або агроекотуризм. Розглянемо питання про місце сільського туризму в працях українських вчених-теоретиків. Найповніше проблемами класифікації туризму займається О.О. Бейдик [3]. Саме в його

працях вперше зустрічаються такі поняття, як екологічний туризм, сільський (зелений, кантрі-туризм, агротуризм). Зокрема, розглянемо таке поняття як кантрі-туризм (з англійської country – сільська місцевість) – етнографічний туризм, один з видів пізнавального туризму, що набув поширення в сільській місцевості, передбачає знайомство з фольклором, побутом корінного населення, народними традиціями, архітектурою та іншими ментальними цінностями і стимулює розвиток інфраструктури території.

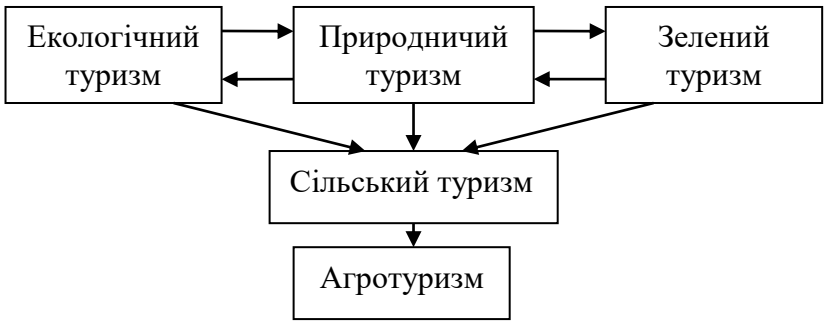

Рис. 1. Схема зв'язків у системі сільського туризму (розроблено автором)

З даної схеми видно, що поняття екологічний туризм, природничий туризм та зелений туризм - тотожні, а сільський туризм відповідає багатьом пріоритетам, зокрема: збереження природничого та культурного середовища, підтримка добробуту місцевої громади, постачання туристам харчів з місцевих продуктів. Крім того, поняття постійно переплітаються та утворюють нові: екоагротуризм або агроекотуризм. Розглянемо питання про місце сільського туризму в працях українських вчених-теоретиків. Найповніше проблемами класифікації туризму займається О.О. Бейдик [3]. Саме в його працях вперше зустрічаються такі поняття, як екологічний туризм, сільський (зелений, кантрі-туризм, агротуризм). Зокрема, розглянемо таке поняття як кантрі-туризм (з англійської country – сільська місцевість) – етнографічний туризм, один з видів пізнавального туризму, що набув поширення в сільській місцевості, передбачає знайомство з фольклором, побутом корінного населення, народними традиціями, архітектурою та іншими ментальними цінностями і стимулює розвиток інфраструктури території.

Також сільський туризм в інтерпретації українських науковців і практиків розуміється найчастіше як відпочинок в будинках у сільській місцевості. На сьогодні, як уже зазначалося, у практиці господарювання відповідно теоретичним засадам функціонування туристичної сфери, оперують поняттями "сільський", "агро", "фермерський", "екотуризм", проте не вказують чітких видових меж та критеріїв детермінації. Відсутня класифікація сільського туризму за основними видами. Регіональні особливості розглядаються в аспекті відмінності природно рекреаційних ресурсів, без практичної трансформації означених особливостей у пріоритети розвитку. Про важливість та необхідність вирішення вказаних проблем свідчить те, що питання розвитку сільського туризму включені до "Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 рр." і до "Національної програми розвитку агропромислового виробництва і соціального відродження села на період до 2010 р." [5].

Провівши аналіз основних визначень поняття сільський туризм, ми спробуємо дати власне визначення. Отже – сільський туризм – це вид непрямої сільськогосподарської діяльності, спрямованої на надання послуг розміщення, харчування, дозвілля та відпочинку міського населення на сільських територіях, без значного антропогенного впливу на природу. Після визначення поняття сільський туризм автор вважає доцільним розглянути функції сільського туризму та його роль у формуванні та відтворенні господарства сільської громади [8].

Економічна функція – залучення грошових коштів на розвиток домогосподарств,

інфраструктури, зростання зайнятості та доходів сільського населення. Ця функція є найважливішою серед усіх, тому що є базою створення туристичного продукту сільського туризму.

Соціальна – сільський туризм суттєво впливає на зростання занятості на селі, збільшення доходів сільських жителів, забезпечує відпочинок з суттєвою економікою коштів міським.

Екологічна – полягає у раціональному споживанні природних ресурсів. Також ця функція має значний вплив у сталому використанні орних земель та лісів. На сьогоднішній день набагато важливіше використовувати ліси та землі для рекреації, ніж для промисловості та сільського господарства.

Оздоровча – для здоров'я людини набагато важливішим є відпочинок та відновлення сил у звичних кліматичних умовах, тому що не витрачаються додаткові резерви організму на адаптацію до нових умов, також свіже сільське повітря, заняття фізичними вправами та прогулянки лісом ведуть до відтворення фізичних сил та психічної рівноваги.

Культурна – внаслідок відпочинку на селі, туристи ознайомляться з культурним життям громади, беруть безпосередню участь у фестивалях та святах, пізнають народні звичаї та обряди. У багатьох європейських країнах під час фестивалів на селі кількість туристів зростає в рази, такі заходи допомагають боротися з явищем сезонності.

Природоохоронна – розвиток сільського туризму сприяє охороні та відновленню довкілля. Патріотично-світоглядна – сприяє вихованню.

Для розвитку даного виду туризму необхідним перш за все є наявність:

- сільських територій – тобто компактних територій з видами діяльності, пов'язаних із сільськими підприємствами, із землею, природою, традиційним для села способом життя;
- можливості участі в житті та діяльності місцевого населення;
- гнучких контактів із сільським населенням;
- необхідних житлових будівель, споруд, пам'яток природи, що мають пізнавальне значення.

До факторів, що сприяють розвитку сільського зеленого туризму, слід віднести:

1. Регіони України володіють значним, досі ще малоосвоєним, рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях.
2. Збережена етнокультурна самобутність історичних країв нашої держави (Буковина, Покуття, Закарпаття, Волинь, Поділля, Слобожанщина тощо) виступає ексклюзивною міжнародно-туристичною конкурентною перевагою, що дозволить нашій країні бути серед основних осередків розвитку сільського туризму на Європейському континенті.
3. Розвиток сільського зеленого туризму стимулює мале підприємництво, важливе для відродження традиційного господарського укладу й оздоровлення економіки аграрних районів нашої держави.
4. Поширення в Україні практики організації агрорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем регіонів, зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо.
5. Практика організації для туристів відпочинку на селі сприяє зміні екологічної свідомості сільського населення, тому здатна відігравати важливу роль у збереженні довкілля.
6. Ця форма масової рекреації, як жодна інша, сприяє вихованню патріотичних почуттів [7]. Для оцінки сільського туристичного продукту важливими є житло, натуральне харчування, наявність розваг та ін.

Сільський туризм являє собою особливу форму туризму, відмінну від масового туризму або відпочинку, але водночас він увібрав у себе деякі риси загального туризму. Найбільше це проявляється у так званих сільських готелях, тобто сільських будинках, які приймають водночас досить велику кількість туристів і мають досить високий рівень

сервісу. Такі готелі за суттю не є агрооселями, але часто вони трактують свою діяльність як сільський зелений туризм або агротуризм (оскільки знаходяться у суто сільській місцевості, хоча і найчастіше з розвинутою інфраструктурою) [4].

У сільському туризмі спостерігається цікава тенденція – а саме те, що досить часто відвідувачів агрооселі не цікавить безпосередньо сільська місцевість, вони приїхали, наприклад, на конференцію або семінар, або хочуть вивчити певні природні утворення у цій місцевості, тобто тут відбуваються інші види туризму, наприклад, бізнес-туризм або пізнавальний вид туризму. Класичними прикладом є гірськолижний туризм, коли туристи приїжджають заради спорту і лише ночують та харчуються в агрооселях. Саме появу сільського туризму як складової міжнародного туризму приписують собі Франція та Швейцарія. Справді, ще з початку XVIII ст. у французьких і швейцарських Альпах (околиці Монблану та інших найвищих альпійських піків Європи) з'являються перші гостьові будиночки-шале для обслуговування експедицій британських туристів-природолюбів. Ідентифікація видів сільського туризму має на меті вдосконалення його організації та управління, підвищення ефектиності здійснення. Ми вже розділи сільський зелений туризм на підвиди, проте у подальшому дослідженні сільського туризму з цією ж метою ми маємо на меті виділити кластери сільського туризму, та основні атракції, які їх формують.

Важливим питанням розвитку сільського зеленого туризму стає те, наскільки можна розвивати тут цей вид туризму паралельно з іншими видами туризму, щоб не знищити і не "затерти" основну привабливість - тобто сільську місцевість та природу, які і притягують туристів. У сільському туризмі загалом діють майже такі самі правила прийому і обслуговування кожного туриста, як і у масовому туризмі, особливо у сфері надання певних послуг та психології відносин [1].

Приймаючи до уваги скрутне економічне становище у сільському секторі країни, зростаючу соціалізацію внутрішнього туризму, Уряд України намагається здійснити певні кроки щодо прийняття ряду державних програм та нормативних актів, спрямованих на отримання додаткових доходів та розвиток малого підприємництва у сферах діяльності, не пов'язаних з сільськогосподарським виробництвом. Правове регулювання діяльності на ринку сільського туризму підпадає під юрисдикцію двох відомств: Міністерства аграрної політики України (МАПУ) та Державної туристичної адміністрації України (ДТАУ). Тому документи, які були прийняті ними або за їх сприяння за останні два роки, вже створили певне нормативне поле щодо ведення діяльності з надання послуг сільського туризму.

Головною фігурою в забезпеченні функціонування туризму, в організації відпочинку на селі виступає сільська родина, яка надає житло, забезпечує харчування і знайомить з особливостями сільської місцевості. Для того, щоб здійснювати це на відповідному рівні, необхідно вчитись. Сьогодні формується розуміння сільського туризму як специфічної форми відпочинку на селі з широкою можливістю використання природного, матеріального і культурного потенціалу регіону, цей вид діяльності в більшості країн розглядається як невід'ємна складова частина комплексного соціально-економічного розвитку села та як один із засобів вирішення багатьох сільських проблем [9].

Враховуючи те, що економічні і соціальні проблеми села значно загострилися, широке розповсюдження і розвиток сільського туризму є особливо бажаними. Позитивний вплив аграрного туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий заробіток; розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері, але й у сфері обслуговування. При певному нагромадженні числа відпочиваючих з'являється потреба в задоволенні їх різноманітних запитів, а це, в свою чергу, стимулює розвиток сфери послуг: транспортних, зв'язку, торгівлі, служби побуту, відпочинково-розважальних та інших інфраструктурних об'єктів.

Висновки. Важливим результатом розвитку сільського туризму є розширення можливостей реалізації продукції особистого господарства, причому реалізації її на місці, і не як сільськогосподарської сировини, а як готових продуктів харчування після відповідної обробки і приготування. Досвід показує, що ті сім'ї, які приймають відпочиваючих, вдосконалюють і структуру посівів на присадибних ділянках з урахуванням потреб гостей, розширюють асортимент овочевих культур, фруктових дерев, ягідників тощо; розвивають і урізноманітнюють присадибне тваринництво, заводять тепличне господарство, займаються мисливством, бджільництвом та рибальством [6].

Розвиток сільського туризму та його видів спонукає до покращення благоустрою сільських садиб, вулиць, сіл у цілому; стимулює розвиток соціальної інфраструктури. Звичайно, на перших порах приймання і обслуговування відпочиваючих відбувається на базі існуючого житлового фонду з використанням місцевих рекреаційних та інфраструктурних ресурсів. Але з певним надходженням коштів від цієї діяльності ті, хто нею займається, починають робити вкладення у поліпшення комунального облаштування житла, вулиць; об'єднаними зусиллями досягають змін на краще у сфері обслуговування. А це, одночасно, є вагомим внеском у розвиток села. Прикладом може бути створення місцевих осередків Спілки розвитку сільського зеленого туризму в західних областях країни, районних об'єднань громадян, зацікавлених у розвитку інфраструктури для сільського зеленого туризму тощо. Таким чином, можемо стверджувати про наявність «ефекту мультиплікатора» від сільського туризму [2].

Анотація

В статті розглянуті соціально-економічні засади організації та розвитку сільського туризму. Визначено коло проблем сталого розвитку села у час глобалізації та інтеграції України до ЄС. На основі цього обґрунтовані перспективні напрями розвитку сільського туризму в регіонах України.

Ключові слова: сільський туризм, агропромислове виробництво, сільське населення, соціальна інфраструктура, рекреаційні ресурси, домогосподарства.

Аннотация

В статье рассмотрены социально-экономические основы организации и развития сельского туризма. Определено круг проблем стабильного развития села во время глобализации и интеграции Украины в ЕС. На основе этого обоснованы перспективные направления развития сельского туризма в регионах Украины.

Ключевые слова: сельский туризм, агропромышленное производство, сельское население, социальная инфраструктура, рекреационные ресурсы, домашние хозяйства.

Summary

In the article are looked through the social-economic bases of organization and development of the village tourism. Is determined the circle of problems of stable development of the village in times of globalization and integration of Ukraine in EU. On the bases of it were grounded the perspective directions of development of the village tourism in the regions of Ukraine.

Key-words: village tourism, agroindustrial production, village population, social infrastructure, recreative resources, domestic farming.

Список використаних джерел:

1. Аналіз державної політики на підтримку туризму в Україні та практичні рекомендації поліпшення її ефективності : аналітичне дослідження / [Державна туристична адміністрація України]. – К. : ДТАУ, 2005. – 170 с.
2. Афанасьев М. Мировая конкуренция и кластеризация экономики / М. Афанасьев, Л. Мясникова // Вопросы экономики. – 2005. – № 4. – С. 75 – 86.
3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика

аналізу, термінологія, районування: монографія / О. О. Бейдик. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2001. – 395 с.

4. Борущак М. А. Концептуальні підходи до визначення дефініції «туристичний регіон» / М. А. Борущак // Вісник ДІТБ. – 2006. – № 10. – С. 104–111.

5. Жукова М. А. Индустрия туризма: менеджмент организации / М. А. Жукова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – С. 13.

6. Концепція розвитку туризму і курортів в Україні [Електронний ресурс] : проект. – Режим доступу : http://tourism.gov.ua/doc.aspx?id=411.

7. Місцевий та регіональний розвиток в Україні : досвід Полтавщини / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід / За ред. С. Максименка. – К. : Міленіум, 2001. – 286 с.

8. Онищенко О. Сільський розвиток: основи методології та організації / О. Онищенко, В. Юрчишин // Економіка України. – 2006. – № 10. – С. 4 – 13.

Юрчишин В. В. Розбудова системного державного управління сільським господарством / В. В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 6 – 17.

УДК: 338.43:339.92

Новак І.М.

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА СВІТОВІ РИНКИ

Характерною особливістю сучасного ринку молока та молочної продукції є різноманітність тенденцій і напрямів розвитку молочної галузі в різних категоріях господарств. Так, у сільськогосподарських підприємствах в цілому продовжується спад виробництва молока, зменшується поголів'я, тоді як у особистих селянських господарствах спостерігається зростаючий інтерес до підприємницької діяльності, підвищується товарність продукції за рахунок скорочення внутрішнього споживання, зростає їх роль у забезпеченні молокопереробних підприємств сировиною. Наслідком такої ситуації є зниження загального суспільного ефекту розвитку виробництва [1].

Постановка проблеми. Молочна промисловість належить до провідних у харчовій і переробній промисловості та формує достатньо привабливий за обсягами ринок. Це пов'язано з тим, що продукція молочної галузі займає важливе місце у споживанні. Частка витрат на даний вид продукту становить 15% від загальних витрат на харчування – це четверте місце після витрат на хлібобулочні, м'ясні, борошняні та макаронні вироби.

Нині актуальною проблемою є формування умов для високоефективного функціонування молокопродуктового підкомплексу України з метою повного забезпечення внутрішніх потреб високоякісною молокопродукцією, адаптації до ринкового середовища товаровиробників і переробних підприємств із досягненням конкурентоспроможних параметрів, які гарантуватимуть їм ефективну діяльність.

Проблеми ефективності виробництва молока залежать від організаційно-правових форм власності підприємств, умов господарювання та становлення внутрішнього ринку молока, експортно-імпортних відносин, формування сировинних зон молокозаводів, ефективності виробництва молочних продуктів тощо. Дані питання знайшли відображення у наукових працях українських учених: Андрійчука В.Г., Березівського П.С., Борщевського П.П., Зимовця В.Н., Бойка В.І., Губського Б.В, Калінчика М.В., Кваші

С.М., Крисального О.В., Лисенького А.С., Молдаван Л.В., Маліка М.Й., Мостенської Т.Л. та інших.

Аналіз останніх досліджень. Науковці зазначають, що криза української економіки, що торкнулася всіх галузей народного господарства, не оминула і молочну промисловість. Не зважаючи на значну кількість інструментів контролю, що має в наявності держава для контролю за зовнішньоекономічною діяльністю, процес удосконалення управління експортно-імпортними операціями переробних підприємств проходить досить повільно та не завжди вдало.

Нині український ринок виробників молочної продукції нараховує близько 300 підприємств із загальними потужностями 20 млн. тонн молока в рік. Регіональна сировинна база молокопереробної промисловості розвивається переважно в районах основної переробки молока: Київська, Львівська, Полтавська, Вінницька, Житомирська, Чернігівська, Хмельницька області.

Основними виробниками на ринку молочної продукції нині є лідери центрального регіону – ВАТ «Галактон» (торгові марки «Баланс», «Біо-Баланс»), ВАТ «Кременчуцький міськмолзавод» («Кремез»), російська компанія «Вімм - Білль – Данн» («Славяночка», «рижий Ап», «Чудо», «Домик в деревне», «Фругурт», «Доктор БиФи»), ВАТ «Харківський молочний комбінат» («Веселий молочник», «Ромол»), ЗАТ «Лакталіс – Україна» (President), ЗАТ «Павлоградський молочний комбінат» («Фанні») [6].

У той же час розвиток молочної промисловості в Україні суттєво гальмувався після 1990 р. Виробничі потужності молокопереробних підприємств використовувались на початку 2000 р. на 22-40%, і їх функціонування супроводжувалось рядом негативних тенденцій.

Зростання товарних обсягів молочної продукції в Україні розпочалося з 2002 р. Темпи щорічно збільшувалися на 15-20%., а починаючи з 2001 р. спостерігається зростання основних асортиментних груп молочної продукції [5].

Формулювання завдання дослідження. У нинішніх умовах переробні підприємства, намагаючись забезпечити власні потужності сировиною, доставляють її з відстані понад 200 км, що підвищує собівартість продукції і роздрібних цін. Це позначається на різкому загостренні конкурентної боротьби між виробниками різних областей за сировинні зони, підвищенні вартості продукції та зниженні її якості. Вирішення даних проблем сприятиме подальшому перспективному розвитку підприємств молочної галузі як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження. На товарному ринку заготівлі молока для промислової переробки Вінницької області нині здійснюють свою діяльність 27 молокопереробних підприємств, з них 24 виробляє товарну продукцію, 2 – здійснюють первинну обробку молока [4].

На початку 2000 р. на місцеві переробні підприємства товаровиробники Вінниччини реалізували лише 64% молока. Характерною особливістю ринку сировини стала так звана «недобросовісна конкуренція», коли переробні підприємства купують молоко в «чужих» зонах за вищими цінами. Тому, забезпечення стабільної та ритмічної роботи кожного молокопереробного підприємства пов'язується зі створенням власної сировинної бази.

Раніше, практично кожен район був сировинною зоною свого молокозаводу. Нині ці зони стали «без кордонів», заготівля молока проводиться і за межами того району, де розташоване молокопереробне підприємство. Так, ВАТ «Вінницький міський молочний завод» здійснює закупівлю молока у сільськогосподарських товариств та населення Вінницького, Козятинського, Тиврівського, Немирівського, Калинівського, Літинського та Липовецького районів. ТОВ «Жмеринський маслосирзавод» – у Вінницькому, Муровано-Куриловецькому, Барському, Літинському, Жмеринському, Тиврівському, Калинівському, Хмільницькому, Могилів-Подільському та Чернівецькому районах. ВАТ «Барський завод СЗМ» – у Муровано-Куриловецькому, Барському, Жмеринському, та трьох районах Хмельницької області.

Таблиця 1

Групування молокопереробних підприємств Вінницької області за обсягами переробки молочної сировини, 2009 р.

Підприємства	Обсяги переробки молочної сировини, тис. т/рік	Прибуток до оподатку-вання, тис. грн	Загальні витрати, тис. грн/рік
Підприємства першої групи (до 10 тис. т)			
ВАТ «Хмільницький завод СЗМ»	менше 1,0	-12691	22662
ВАТ «Крижопільський сироробний завод»	менше 1,0	-7296	17226
ВАТ «Барський молочний завод»	менше 1,0	-5624	20080
Козятинський маслозавод	1,0	-9556	35112
Мурованокуриловецький маслозавод	менше 1,0	-900	22507
ЗАТ «Тростянецький молочний завод»	2,0 - 2,2	-330	47321
Немирівський маслозавод	4,0 - 4,5	-5413	180440
Гніванський молокозавод	5,5 - 6,0	-799	112833
Піщанський маслозавод	5,2 - 5,5	-1299	101810
Оратівський молокозавод	5,2 - 5,5	-2855	114677
Підприємства другої групи (10-30 тис. т)			
Липовецький маслозавод	11,0 - 12,0	4062	203116
Ямпільський маслосирзавод	17,2 - 17,4	1169	10563
ВАТ «Гайсинський маслосирзавод»	18,0 - 19,0	22398	186653
ВАТ «Могилів-Подільський молокозавод»	22,0 - 24,0	12709	231695
ТОВ «Жмеринський маслосирзавод»	29,0 - 30,0	53257	443808
ТОВ «Теплицький молокозавод»	26,0 - 28,0	51263	233015
Підприємства третьої групи (понад 30 тис. т)			
ЗАТ «Бершадьмолоко»	58,0 - 60,0	58867	596259
ВАТ «Вінницький міський молочний завод»	51,0 - 53,0	39556	591191
ТОВ «Люстдорф»	70,0 - 72,0	198159	1801446
ВАТ «Літинський молочний завод»	77,0 - 80,0	102944	812387
ВАТ «Вінницямолоко»	40,0 - 42,0	18924	743359
ВАТ «Тульчинський маслосирзавод»	57,0 - 64,0	131061	1305179
ВАТ «Шаргородський маслозавод»	41,0 - 43,0	14828	455125
ВАТ «Вапнярський молокозавод»	37,0 - 40,0	23588	598654

Розташування цих підприємств збереглося з часів колишнього СРСР, коли було створено рівномірно орієнтовану мережу підприємств з метою раціоналізації сировини. Таким чином, практично у кожному районному центрі було розташоване

молокопереробне підприємство, що дозволяло обмежувати максимальну відстань доставки сировини на 40-45 км. Частіше всього виробничі потужності підприємств відповідали раціональній схемі використання реальної ресурсної бази. При цьому на початок 90-х років було досягнуто завантаженості виробничих потужностей до 78-93%.

Після приватизації в першій половині 90-х років підприємства галузі стикнулися зі стрімкими тенденціями посилення кризового стану, що обумовлювалось цілим рядом причин макроекономічного, організаційно-управлінського, суб'єктивного плану. Це призвело до того, що на кінець 90-х років завантаженість підприємств коливалась в межах 25-45%, тобто кризові тенденції поширювалися практично на всі підприємства [3].

Впродовж 1996-2006 рр. близько 30% підприємств практично згорнули виробничу діяльність до мінімальних масштабів [2]. Нині регіональний ринок фактично сконцентрований в руках 8 підприємств: Вапнярського, Шаргородського, Вінницького, Бершадського, Тульчинського, Іллінецького (ТОВ «Люстдорф»), Літинського молокозаводів та ВАТ «Вінницямолоко» – їх частка складає 72-75% (табл. 1). На долю даних підприємств припадає близько 15% загальноукраїнського обсягу [6].

Нами було проведено групування даних підприємств, що дозволило зробити висновок, що зі збільшенням обсягів переробки молочної продукції, а отже і завантаженістю технологічних ліній, зростають і прибутки виробників. Що підтвердило раціоналізацію принципу розташування молокопереробних заводів часів СРСР (табл. 1).

Враховуючи несприятливу зовнішню кон'юнктуру, підприємства третьої групи проводять концентрацію та спеціалізацію виробництва молочних продуктів за рахунок проведення робот з технічного переоснащення, а саме модернізації.

Це дозволяє їм забезпечувати продукцію високої якості з використанням сучасних методів і засобів контролю як сировини, так і готового продукту, що споживається як всередині країни так і за кордоном. Так, наприклад, ТОВ «ЛЮСТДОРФ» є основним у дані групі за обсягами отриманих прибутків, у той же час товариство вже на протязі дванадцяти років здійснює зовнішньоекономічну діяльність (рис. 1) [8].

Компанії країн СНД являються імпортерами молочної продукції ТОВ «Люстдорф». Компанії «SOMEX» та «DEXTER» є постачальниками молокопродукції підприємства на зовнішній ринок. В перспективі товариство прагне налагодити зв'язки з країнами Західної Європи.

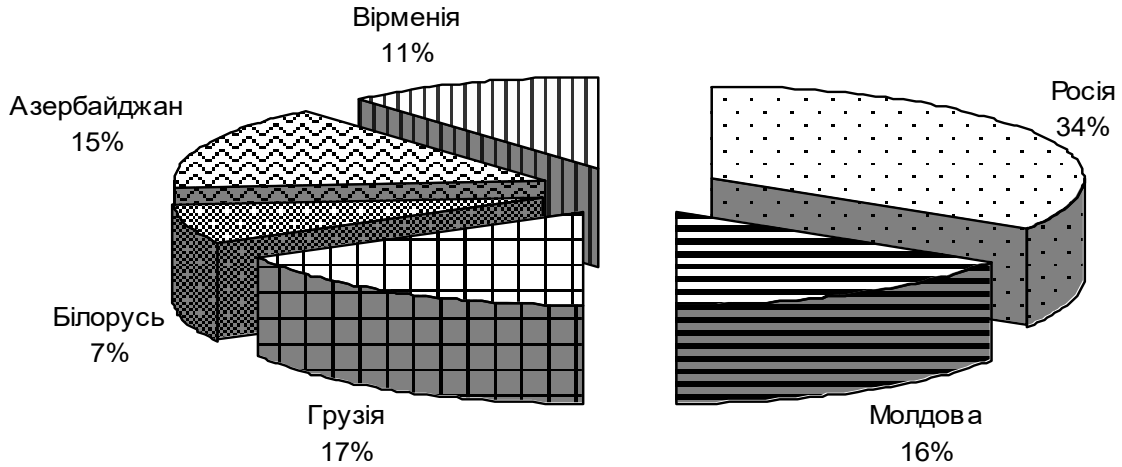

Рис. 1. Географія експорту молока ТОВ «Люстдорф», 2010 р. [8]

За даними рисунка відмітимо, що у 2010 р. найбільшим імпортером молочної продукції даного підприємства стали Росія, Грузія, Молдова. В менших обсягах було експортовано молока в Вірменію та Білорусь. Експортована продукція – це молоко довготривалого зберігання.

Крім молока, ТОВ «Люстдорф» експортує масло. Найбільшим попитом на зарубіжному ринку користується ТМ «Селянське». Завдяки новітнім технологіям, які використовує підприємство – високотемпературного імпульсу, суперпастеризації та холодної сепарації, воно в певній мірі не поступається продукції закордонного виробництва.

І відповідно, зовсім інакша ситуація з представниками першої групи, діяльність яких є збитковою.

Нині основними проблемами функціонування молокопереробних товариств регіону є істотне зменшення надходження молока на переробку та невідповідність його якості. Якщо в 1990 р. на переробні підприємства надійшло 919,6 тис. т молочної сировини, то в 2000 р. – 470,6 тис. т, або на 48,8% менше. Значні зміни відбулися і в структурі надходжень молока. Так, у 1990 р. основними постачальниками молочної сировини були сільськогосподарські підприємства, які реалізували на переробку 96,9% виробленого молока. Починаючи з 2000 р. більша частина молочної сировини (59,6%) надходить від господарств населення, а в 2004 р. питома вага їх становила 77,5%.

Згідно зі статистичними даними у 2010 р. поголів'я великої рогатої худоби в Вінницькій області скоротилося на 4%, або 15 тис. голів порівняно з аналогічним періодом 2009 року (364 тис. голів), у т.ч. поголів'я корів скоротилося на 3,3%, або 6,4 тис. голів, – до 185,2 тис. голів відповідного періоду [6].

За рахунок зменшення чисельності поголів'я корів обсяги виробництва молока в усіх категоріях господарств за той же період скоротилися на 1,3% і склали 11603,6 тис. тонн. До загального скорочення обсягів виробництва молока призвело зменшення його виробництва господарствами населення, в яких виробляється близько 80% всього молока, а саме на 3,1% (до 9367,0 тис. тонн), натомість сільгосппідприємства збільшили його виробництво на 7,0% (до 2236,6 тис. тонн).

Значною проблемою в розвитку молокопереробного комплексу області є якість молока, що виробляється. Недостатня забезпеченість основними засобами молочних ферм, значний відсоток зношення, а в окремих випадках й взагалі відсутність необхідних сучасних систем доїння, охолоджувачів, пастеризаторів та іншого устаткування призводить до зниження закупівельної ціни на молоко та економічних втрат товаровиробників. Враховуючи те, що Україна вступила в СОТ, молочні підприємства повинні бути готовими до конкуренції з боку іноземних виробників. Це зобов'язує їх кардинально покращити якість молочної продукції, що залежить від якості заготовленого молока.

Успіх на світовому ринку молочних продуктів можливий, насамперед, за умови впровадження у виробництво нових критеріїв оцінки якості молока, що передбачені у новому державному стандарті на молоко ДСТУ 3662 – 97 (табл. 2).

Таблиця 2

Вимоги країн світу до якості молока, [9]

Показник якості одиниці виміру	Норма для класів		
	другий	перший	екстра
Активна кислотність, од. pH	6,6 – 6,8	6,6 – 6,8	6,6 – 6,8
Бактеріальне обсіменіння, тис. $см^3$	<=1000	<=400	<=30
Кількість соматичних клітин, тис. $см^3$	<=1000	<=500	<=300

Вирішенням сировинної проблеми може бути створення або розширення великотоварних підприємств, де за рахунок впровадження передових технологій можна домогтися виробництва високоякісної сировини, а в подальшому конкурентноздатної продукції [3].

Важливим аспектом удосконалення діяльності молокопереробних підприємств у перспективі є не лише аналіз ефекту від її здійснення, а й вибір стратегії їх розвитку, що

передбачає створення умов для випуску продукції, яка має конкурентні переваги на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Дослідження означених проблем та заходів дає можливість сформувати стратегію розвитку для молокопереробних підприємств області (табл. 3).

Таблиця 3

Формування стратегій розвитку з урахуванням концептуальних підходів та напрямків стимулювання діяльності молокопереробних підприємств

Стратегія інтеграції	Стратегія концентрації та спеціалізації	Стратегія якості	Стратегія інноваційної політики
Напрямки стратегічного розвитку			
Розширення діяльності підприємства шляхом приєднання підприємств-постачальників сировини	Визначення конкретного сегменту та максимальне його задоволення	Забезпечення якісної, безпечної та конкуренто-спроможної продукції	Впровадження техніки і технологій, розширення товарного асортименту
Результат стратегічного розвитку для підприємств молочної промисловості			
Збільшення обсягів виробництва, розширення ринкової частки підприємства, підвищення рівня пропозиції на внутрішньому ринку та продуктивності праці, зростання дохідності і конкуренто-спроможності галузі	Скорочення втрат і збереження якості сировини і продукції при її доставці до молокозаводу та споживача, збільшення рівня рентабельності господарської діяльності	Задоволення потреб споживачів, покращення товарного вигляду і споживчих властивостей	Створення конкуренто-спроможного підприємства, подолання технічного відставання, переорієнтація виробничого потенціалу на сучасну технологію виробництва молокопродуктів

Вибір однієї із запропонованих стратегії дозволить збільшити обсяги виробництва молокопродукції з поліпшеними якісними характеристиками, які більш повно задовольнять потреби споживачів, і при цьому буде отримано максимально корисний ефект від споживання, та зниження собівартості продукції, яке призведе до збільшення попиту на неї.

Висновки. Отже, для підвищення ефективності виробництва на підприємствах молочної промисловості потрібно застосувати ряд резервів, які пов’язані з використанням стратегічного менеджменту та раціонального інвестування; впровадженням прогресивної інноваційної діяльності та інформаційного забезпечення; раціонального використання матеріальних та сировинних ресурсів галузі.

Враховуючи вище перераховані проблеми молокопереробних підприємств, відмітимо, що навіть у досить складних економічних умовах виробники намагаються шукати шляхи виходу зі скрутних ситуацій та паралельно розширювати частку внутрішнього ринку і освоювати зовнішні, при цьому створюючи належні умови праці і відпочинку власних працівників.

Анотація

В статті проаналізовано стан та проблеми молокопереробних підприємств Вінницької області. Обґрунтовано заходи, що дозволять уникнути проблеми та збільшити обсяги виробничої діяльності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Ключові слова: молокопереробна галузь, сировинні зони, якість сировини, стратегії розвитку, зовнішньоекономічна діяльність.

Аннотация

В статье проанализировано положение и проблемы молокоперерабатывающих предприятий Винницкой области. Обоснованы направления, которые позволят исключить проблемы и повысят объемы производственной мощности предприятий, как на внутреннем рынке, так и на внешнем.

Ключевые слова: молокоперерабатывающая отрасль, сырьевая зона, качество сырья, стратегии развития, внешнеэкономическая деятельность.

Summary

The state and problems of milk enterprises of the Vinnytsya area is analyzed in the article. The grounded measures which will allow to avoid problems and increase the volumes of production activity both on internal and on world markets are show in the article.

Key words: milk industry, raw material area, quality of raw material, strategy's of development, foreign economy activity.

Список використаних джерел:

1. Благов В. Молоко и молокопродукты / В. Благов // Хозяин. – 2005. – № 10. – С. 22–23.
2. Карачина Н.П. Групування підприємств на основі аналізу економіко-господарських показників / Н.П. Карачина, О.М. Козачко, М.В. Грабко // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2007. – № 7. – С. 43–53.
3. Саблук П.Т. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні / П.Т. Саблук, В.Г. Бойко. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2005. – 340 с.
4. Діагностика сектору перероблення молока і виробництва молокопродуктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:www.bizpro.org.ua
5. Молочний бізнес в Україні і світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://milkua/info/index.php?p=1/.
6. Робота молокопереробної галузі області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web-alldocs/DocF2Kj2.
7. Світовий ринок молока і Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://propozitsiya.com/?page=149&itemid=588&number=16.
8. Інформаційна довідка про діяльність ТОВ «Люстдорф» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://loostdorf.com.

Перелік національних стандартів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:www.zerkalov.org.ua / files / dstu-1.doc.

УДК: 339.564.2

Клименко Л.В.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІКЕРО-ГОРІЛЧАНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА СВІТОВОГО РИНКУ

Постановка проблеми. Основою конкурентоспроможності підприємств є виявлення пріоритетних конкурентів та визначення їхньої позиції на ринку. Конкуренція в галузі лікеро-горілчаної продукції досить інтенсивна і посилюється під впливом: збільшення кількості фірм-конкурентів (в тому числі фірм тіньового ринку і фальсифікаторів продукції), помірного зростання попиту на продукцію, відсутності затрат при переході на продукцію іншої торгової марки, незадоволеності фірм своєю часткою ринку та прагненням її збільшити, оскільки це пропорційне зростанню прибутків. У зв'язку з цим виникає необхідність глибокого дослідження функціонування лікеро-горілчаній галузі України у міжнародному конкурентному середовищі.

Залежно від своєї ролі в конкурентній боротьбі організації розділяють на чотири групи: ринковий лідер, претендент, послідовник і організація, що знайшла ринкову нішу. Основними заходами ведення конкурентної боротьби є краща якість, оновлення асортименту продукції, рекламні заходи, різноманітні акції, засоби стимулювання збуту, ефективна сітка оптових та роздрібних продавців [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти функціонування лікеро-горілчаної галузі, існування нелегального та контрабандного обігу продукції, у своїх працях відображають вчені-економісти: А. Артемова, Н. Гаврилюк, Е. Марценко, А. Печенкин, В. Чабаненко. Водночас дія ринкових закономірностей вітчизняного та світового ринків зумовили необхідність висвітлити проблеми конкурентоспроможності підприємств лікеро-горілчаної галузі та обґрунтувати її розвиток у міжнародному конкурентному середовищі.

Ціль роботи. Метою статті є необхідність опрацювання заходів щодо підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств лікеро-горілчаної галузі, від яких значною мірою залежить економічний розвиток України.

Виклад основного матеріалу. Ринок лікеро-горілчаної продукції, як і інші ринки товарів та продуктів народного споживання протягом останніх років характеризується стабільним зростанням. Це пов’язано зі збільшенням попиту на продукцію закордоном і всередині країни. Зокрема, в Україні показник споживання алкогольної продукції в абсолютному алкоголі на одну особу зріс до 2,2 л. Нині за рік росіянин споживає 15 літрів алкогольних напоїв, казах — 12-15, білоруси випивають у середньому 10-11 літрів. Україна та Польща займає четверту позицію при споживанні 6-7 літрів на людину за рік.

Обсяги ринку лікеро-горілчаної продукції в Україні оцінюється у 55-60 млн. дал. Однак, споживацький попит задовольняється не лише за рахунок легальних виробників вітчизняної продукції. За оцінками експертів, співвідношення легальної та тіньової горілки становить відповідно: у 2000 р. - 60/40%, 2001-му - 40/60, 2007-му - 35/65, 2010 р. - 30/70%.

Із зростанням доходів населення відбувається перерозподіл аналізованого ринку на користь легальних виробників. Так, за підсумками минулого року, обсяг легального ринку у грошовому вимірі оцінюється приблизно в 10 млрд. грн., а тіньового – близько 2,5 млрд. грн. А за оцінками Асоціації «СОВАТ», тіньовий оборот лікеро-горілчаної продукції за останні два роки скоротився з 40% до 25% [2].

На ринку алкогольних напоїв України спостерігаються структурні зміни у виробництві та збуті, існує тенденція до укрупнення та концентрації лікеро-горілчаного бізнесу. На відносини між суб’єктами збутових мереж значно впливає те, що 85-90% міцних напоїв виробляють 10 компаній.

На українському ринку спиртних напоїв, найголовнішим і найбільшим постачальником спирту є "Укрспирт" [4]. Основними виробниками лікеро-горілчаної продукції в Україні, за даними загальнонаціонального рейтингу є компанії «Союз-Віктан» і «Nemiroff». Нарощуючи виробничі потужності за рахунок залучення позикового капіталу, лікеро-горілчані виробники почали широкомасштабну кампанію завойовування міжнародних ринків.

Алкогольний ринок України можна умовно поділити на такі складові: ринок вин, горілки, коньяку, слабоалкогольних напоїв. Кожен із зазначених сегментів має свої особливості розвитку та специфіку конкуренції [3].

Активний розвиток ринку вітчизняних вин розпочався лише наприкінці 90-х років. Україна має сприятливі для виноградарства кліматичні умови, багаті традиції, виробничі потужності та досвідчені кадри. Однією з особливостей ринку вина в Україні є його сезонність, яка спостерігається при обсягах продажу ігристих, тихих червоних та білих, а також напівсолодких та сухих вин. В період новорічних свят продається 30% річного виробництва шампанського. Влітку споживачі віддають перевагу легким сухим білим винам, тоді як взимку – солодким червоним. Традиційно вітчизняні споживачі споживають більше солодких та напівсолодких вин, тоді як увесь світ смакує переважно сухі. У структурі продажу вина за кольором, найбільшу питому вагу займає червоне, на другому місці – біле, на третьому – рожеве. В ціновому сегменті основна частка продажу належить недорогим ординарним виноградним та плодово-ягідним винам. [2].

Річний обсяг українського ринку вин становить приблизно 18-20 млн. дал. Споживання вина в Україні становить близько 3 літрів у рік на душу населення, що на порядок нижче, ніж у європейських країнах [3].

Згідно з даними Держкомстату, за минулий рік було експортовано 2,9 млн. декалітрів вин. За кордоном найпопулярніші українські вина середнього цінового сегмента та українське класичне шампанське, що зумовлено відносно низьким рівнем цін та відмінними смаковими якостями.

Експортерами українських вин є Росія (близько 87%), Казахстан, Білорусь, Молдова. Шампанські вина експортуються в Росію, Білорусь, Грузію, Азербайджан, Ізраїль, Австрію та ін. Зацікавленість до продукції українських виноробів проявляють також у США та Канаді.

Обсяг імпорту вин становить понад 2 млн. дал. (майже 157 млн. грн.). Імпортерами є Молдова (70%), Грузія (12%), а також Ізраїль, Балтія, Франція, Італія, Іспанія тощо.

Однією з основних тенденцією на ринку тихих, ігристих та шампанських вин України є скорочення кількості операторів та укрупнення ринку. Найбільшими виробниками тихих вин є ЗАТ «Алєф-Віналь» (виробляє вина ТМ «Золотая амфора», «Клинков», «Соната») та Перший національний виноробний холдинг, який входить у корпорацію «Логос» (м. Дніпропетровськ) та виготовляє вина під ТМ «Inkerman», «Таврия», «ALeX». [2].

Обсяг ринку горілки в Україні протягом останніх років залишається сталим та оцінюється у 35-40 млн. дал. Нарощування обсягів виробництва легальних виробників відбувається за умови перерозподілу споживацьких переваг на користь тієї чи іншої торговельної марки. Виробничі можливості вітчизняних підприємств перевищують внутрішній попит, тому значна частина горілки (понад 25%), виготовленої в Україні експортується.

Найбільша рентабельність продажу спиртних напоїв в США, але найдорожчий алкоголь у скандинавських країнах і Великій Британії. Однак через високі податки виручка на одній пляшці прирівнюється до доходів в інших європейських країнах. Найперспективнішими горілчаними ринками вважають Росію, Україну, США, Польщу, Велику Британію. Значний потенціал мають ринки Китаю та Індії.

У зв’язку із зростанням конкуренції на українському ринку горілки у 2010 році в вітчизняні виробники продовжували активно освоювати прибутковий російський ринок.

Його офіційний обсяг перевищує 130 млн. дал., неофіційний – майже у 2 рази більше. До того ж собівартість горілки, виробленої в Україні та Росії, відрізняється несуттєво, а ціни на цей продукт у РФ у 1,5 рази вище [4].

На частку основних п'яти виробників: Національної горілчаної компанії, компаній Nemiroff, «Імідж Холдинг», «Олімп», «Союз Віктан» припадає до 73% загального обсягу виробництва горілки. Для просування лікеро-горілчаних напоїв провідними виробниками використовуються різноманітні схеми побудови мережі збуту. Зокрема, компанія Nemiroff використовує систему торгових домів та розгалужені дилерські мережі у найкрупніших містах України. Корпорація «Олімп» створила розгалужену мережу філій, через які здійснюється продаж дистриб'юторам та оптовикам у регіонах, а VIP-клієнтів обслуговує власний торговий дім компанії. ТОВ «Гетьман» використовує класичну схему роботи через дилерів. Система збуту товарів «Союз-Віктан» включає всі можливі шляхи просування продукції – як пряму дистрибуцію через мережу торгових філій, так і власну фірмову торгівлю.

Серед продукції лікеро-горілчаної галузі горілка охоплює лише 20% світового ринку. Але навіть з такими показниками вона є лідером продажу. На другому місці віскі — 10%. На третьому — коньяк і бренді з 5-6%. Близько 5,5% припадає на ром, понад 4% — на текілу.

Обсяг ринку коньяків України оцінюють у натуральному вимірі в 3,0-3,2 млн. дал., а в грошовому – в 190-200 млн. дол. США. Коньяк є сезонним товаром – більше 70% його продажів припадає на холодний сезон [3].

На вітчизняному ринку коньяку основними компаніями-виробниками, на частку яких у середньому припадає близько 85% всього виробництва, є Одеський КЗ (ТМ«Шустов»), АПФ «Таврія», Ужгородський КЗ та ЗАТ «Зелений Гай».

В структурі збуту продукції ринку коньяків нараховується більше тисячі оптових та близько 100 тис. роздрібних операторів. Структура реалізації коньячних виробів у натуральному виразі відображується відношенням: 96% – ординарні коньяки, 4% – марочні [5].

Експорт коньяку в Росію, Білорусь та Польщу зростає. Реалізацію продукції за кордон здійснюють ТМ «Таврія» (70% сумарних постачань коняку за кордон), Одеський КЗ, ЗАТ ЗМВК «Коктебель», компанії «Алєф-Віналь» та «Зелений Гай». На вітчизняний ринок коньяків, впливають молдавські напої, але їх частка скорочується, оскільки українські коньяки сьогодні відрізняються відмінною якістю, а їх виробники мають більш широку та результативну дистриб'юцію. Більше половини (60%) обсягу імпорту міцного алкоголю займають коньяк ТМ Hennesy (імпортер – компанія «Марком»), а також продукція ТМ Martell.

Загалом ринок лікеро-горілчаної галузі є достатньо привабливим з точки зору прибутковості, містким, тому кожна з фірм-конкурентів завдяки можливості росту виробничих потужностей прагне збільшити свою частку на вітчизняному ринку та завойовувати іноземні ринки. Активна позиція кожного виробника призводить до посилення конкуренції в галузі.

Вагомою конкурентною силою лікеро-горілчаної галузі є споживачі, які користуються перевагами при купівлі оптових партій продукції. Покупці виграють за умов, що затрати пов'язані з переходом на товари-замінники чи конкуруючі товари є відносно низькими. Це можна взяти до уваги лише в тому випадку, якщо перехід споживачів на товари-замінники буде масовим, що зможе істотно вплинути на випуск продукції. В інших випадках тенденція впливу споживачів на галузь не спостерігається.

У жовтні 2009 року у зв'язку з підвищенням ставки акцизного збору проведено індексацію мінімальної відпускної ціні для опту і роздрібної ціни. Згідно постанови Кабінету Міністрів мінімальна роздрібна ціна на 0,5 л горілки склала 17,96 грн., мінімальна відпускна для оптових партій – 13,61 грн. У зв'язку з підвищенням цін, з одного боку, і зниженням купівельної спроможності, з другого, цінова структура ринку

змінилася. Споживачі віддали перевагу продукції нижчого цінового сегменту, частка якого наблизилася до 60%. При цьому фактично відбулося об'єднання низького і середнього цінового сегмента. Горілка нижнього цінового сегмента, яка раніше продавалася за ціною біля 14 грн. піднялася до рівня нової мінімальної ціни – 17,96 грн. Враховуючи зниження купівельної спроможності, виробники дещо переглянули вартість продукції в середньому ціновому сегменті. Переорієнтація споживачів на низький ціновий сегмент призводить до падіння ринку в грошовому виразі і, як наслідок, до скорочення рентабельності підприємств [2].

Щоб ефективно функціонувати підприємствам лікеро-горілчаної галузі у конкурентному середовищі вітчизняного та світового ринків необхідно врахувати наступні чинники:

- Економія, яка зумовлена ростом масштабів виробництва. Суть полягає у тому, що фірми, такі як "Союз-Віктан", "Nemirroff", досягають ефекту масштабу, тобто при збільшенні обсягу виробництва затрати виробництва знижуються. А для фірм-новачків це є бар'єром, бо на всі можуть виробляти багато продукції.
- Наявність значних обсягів капіталовкладень, які необхідні для будівництва чи купівлі підприємства, устаткування, для фінансування реклами і просування власного товару.
- Нерівність у витратах, що не залежить від розмірів підприємства. Для виробників лікеро-горілчаної галузі характерна рівність у витратах, оскільки постачальник є один і витрати на сировину майже однакові.
- Доступ до каналів збуту у всіх виробників горілчаних виробів є однаковими, тільки потрібно вкласти кошти у рекламу і стимулювання попиту.
- Тарифи і нетарифні обмеження, які встановлюють для посилення конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників лікеро-горілчаної галузі відносно іноземних компаній. Так наприклад, російська торгова марка "Гжелка" із виробництву алкогольних напоїв планує вийти на український ринок, але поки що її зупиняють тарифні обмеження. Аналогічна ситуація з російською торговою маркою "Тінькофф" по виробництву пива, яка хоче відкрити в Україні кілька своїх пивоварень.
- Дії контролюючих органів, адже урядові органи можуть дозволити, обмежити чи заборонити доступ на ринок.

Також вагомим чинником є наявність сертифікату відповідності на імпортні міцні спиртні напої (лікеро-горілчані вироби), які видаватимуть підприємцям лише на підставі атестації їх виробництва органами Держстандарту України із залученням представників Держспецмонополії [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, українські виробники лікеро-горілчаної продукції є конкурентоспроможними не лише на внутрішньому, а й на світовому ринку алкогольної продукції. Про це свідчить той факт, що з року в рік збільшуються поставки в Росію, Європу та США. Гостра конкуренція всередині галузі, лише сприяє покращенню якості алкогольних виробів, розробці нових маркетингових стратегії, розширенню асортименту продукції, тощо. Перелік основних проблем галузі виробництва лікеро-горілчаної продукції, які потребують вирішення, є досить ємним. Відповідно за умов певного реформування механізму надання державної підтримки, вдосконалення системи оподаткування, інвестування Україна матиме достатні можливості для підвищення конкурентоспроможності та захисту лікеро-горілчаної галузі в умовах членства у СОТ.

Анотація

Зважаючи на трансформаційні та кризові процеси в економіці, у статті розглянуто сучасні тенденції розвитку виробництва алкогольної продукції у міжнародному конкурентному середовищі, обґрунтовано заходи, здатні посилити експортні позиції вітчизняних підприємств на міжнародному рівні.

Ключові слова: конкурентне середовище, лікеро-горілчана галузь, світове споживання, експорт, імпорт, посилення конкурентних позицій.

Аннотация

Ввиду трансформационных и кризисных процессов в экономике, в статье рассмотрены современные тенденции развития производства алкогольной продукции в международной конкурентной среде, обоснованно мероприятия, способные усилить экспортные позиции отечественных предприятий на международном уровне.

Ключевые слова: конкурентная среда, ликероводочная отрасль, мировое потребление, экспорт, импорт, усиление конкурентных позиций.

Annotation

Because of transformation and crisis processes in an economy, in the article modern progress of production of alcoholic goods trends are considered in an international competition environment, grounded measures, capable to strengthen export positions of domestic enterprises at an international level.

Keywords: competition environment, likero-gorilchana industry, world consumption, export, import, strengthening of competition positions.

Список використаних джерел:

1. Печенкин А. Об оценке конкурентоспособности товаров и товаропроизводителей / А. Печенкин, В. Фомин // Маркетинг – 2010. – №2 – С. 23-27
2. Марценко Е. Спирт, ликер, водка / Е. Марценко // Агроперспектива. - 2009.- №9 - с.44-46.
3. Гаврилюк Н. Наша горілка підкорила 55 країн світу / Н. Гаврилюк // Аргументи і факти в Україні. - 2009. - №8. - С 4-5.
4. Чабаненко В. Ринок алкоголю - на чисту воду / В. Чабаненко // Вісник податкової служби України. - 2009. - № 26. - С. 12-14.

Артемова А. Екскурс у спиртову галузь / А. Артемова // Аграрний тиждень. - 2009. -№12.- С. 15.

УДК: 339.138:635.07

Штепа О.В.

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ РИНКОВИХ ЦІЛЕЙ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Побудова ринкових економічних відносин в Україні зумовлює необхідність посилення стратегічного напряму діяльності підприємств. Надзвичайно важливе місце в стратегічній діяльності підприємства посідає його маркетингова стратегія, яка формує ринкові стратегічні орієнтири.

Поняття стратегії підприємства та маркетингової стратегії залежить від методологічної концепції, в основі якої визначальну роль формує маркетингова діяльність підприємства, яка забезпечує економічну ефективність його функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичні основи розробки та використання маркетингових стратегій висвітлені в роботах таких відомих закордонних та вітчизняних вчених, як І. Ансофф, Г. Армстронг, П. Друкер, Дж. Еванс, Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, М. Мак-Дональд, М. Портер, А. Стрікленд, В.А. Білошапка, А.Є. Воронкова, А.В.

Войчак, Н.В. Куденко, А.О. Старостіна, З.Є. Шершньова, С.С. Гаркавенко, В.Г. Герасимчук, В. Онищенко, А.В. Шегда, Г.П. Азоєв, Г.Л. Багієв, Л.В. Балабанова, В.С. Єфремова, В.Г. Андрійчук, П.П. Борщевський, Я.С. Ларіна, І.О. Соловйов, Й.С. Завадський, В.В. Писаренко, В.В. Юрчишин та інших.

Не зважаючи на значні досягнення науки в аналізі економічного змісту стратегій, теоретична база маркетингової стратегії аграрного підприємства залишається нині недостатньо опрацьованою.

Невирішені частини загальної проблеми та мета статті. Проблематика питань пов'язаних з впровадженням засад маркетингового стратегічного планування і розробки маркетингових стратегій поведінки аграрних підприємств на висококонкурентному продовольчому ринку залишаються нерозкритими і малодослідженими, а потреба в їх науковому осмисленні відчувається все гостріше, що і обумовлює актуальність дослідження.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі (як зарубіжній, так і вітчизняній) відсутня єдність поглядів щодо сутності і змісту маркетингової стратегії підприємства.

Існує багато різноманітних визначень маркетингової стратегії, в більшості з яких підкреслюється, що маркетингова стратегія забезпечує план дій підприємства для досягнення ринкових цілей за допомогою найбільш ефективного використання наявних у нього маркетингових ресурсів. Більш вузько маркетингова стратегія визначається як сформульована заява, що визначає напрям діяльності підприємства при відборі цільових ринків, розробці та практичному втіленню комплексу маркетингу.

Д. Хассі підкреслює, що сутність маркетингової стратегії полягає в тому, яким чином організація досліджує свої поточні і майбутні ринки, як вона розробляє прибуткові засоби задоволення поточних ринкових потреб і як вона сприяє ідентифікації ще не відомих їй ринкових потреб. Автор зводить склад і зміст маркетингової стратегії до чотирьох елементів маркетингового комплексу - товару, ціни, збуту і просування, які "необхідно брати до уваги при аналізі надмаркетингових стратегій для продуктів і послуг" [11].

Ж. - Ж. Ламбен визначає зміст маркетингової стратегії як складового елемента стратегічного плану маркетингу. На його думку маркетингова стратегія повинна складатися з наступних елементів: визначення одного або декількох цільових сегментів, позиціювання відносно пріоритетних конкурентів, вимоги щодо асортименту товарів, канали збуту, ціни і умови продажу, торговий персонал, його завдання і організація, реклама і стимулювання збуту, гарантії, послуги, дослідження ринків. Також він зводить маркетингову стратегію до стратегічних рішень щодо елементів комплексу маркетингу зараховує дослідження ринків до елементів маркетингової стратегії [7]. Ми вважаємо, що дослідження ринків є базисом для розробки маркетингових стратегій і тому вони не можуть зараховуватися до їх числа.

Серед сучасних вітчизняних дослідників існує думка, що для багатьох підприємств маркетингова стратегія є найважливішою функціональною стратегією, оскільки вона забезпечує (або ні) обґрунтування ринкової спрямованості підприємства.

Такої думки дотримується український дослідник Акімова І.М., яка зазначає, що "... маркетингова стратегія пов’язується з діяльністю підприємства, спрямованою для досягнення ним в довгостроковому періоді ринкових переваг з точки зору споживача та конкурентів..." [1, с.178].

Заслуговує на увагу особливий підхід Ковальчука С.О., який наголошує на тому, що маркетингова стратегія – це комплекс стратегічних рішень, що визначають, з одного боку, номенклатуру, асортимент і обсяги виробництва (товарна підстратегія), а з іншого – способи сегментування ринків, вибору та охоплення цільових сегментів, визначення темпів зростання, а також позиціонування продукції (ринкова підстратегія). Ринкова підстратегія відіграє провідну роль при розробці стратегічних планів і формується з

урахуванням стадії життєвого циклу товару, фактичної величини охоплення ринку, особливостей позиціонування; спеціалізації виробництва; структури цільового ринку; динаміки розвитку ринку.

Товарна підстратегія, в свою чергу, формується з урахуванням інноваційної складової розвитку; рівня якості продукції; розмірів виробництва та їх зміни; номенклатури та асортименту продукції [5]. Однак дане визначення маркетингової стратегії, на нашу думку, є неповним, оскільки зводиться лише до однієї її складової - товарного аспекту.

В свою чергу, Н.М. Тошина зазначає, що "... маркетингова стратегія - це результат комплексного аналізу сильних і слабких сторін організації, здійснення координації напрямків діяльності підприємства, які зорієнтовані на цільовий ринок, попит та дії конкурентів..." [10, с. 62].

Полонець В.М. пропонує розглядати маркетингову стратегію "...як координуючий, об'єднуючий засіб між цілями і ресурсами підприємства, що реалізується в певних, логічно послідовних і виважених діях та дозволяє підприємству досягати основних його довгострокових цілей, концентрувати ресурси на найбільш значущих можливостях, задовольняючи потреби вигодоотримувачів, підвищуючи конкурентоспроможність і прибутковість підприємства... " [9].

В.В. Деркачова визначає суть та зміст поняття „маркетингова стратегія" як довгостроковий, але не фіксований напрям розвитку підприємства, орієнтований на посилення його конкурентних позицій і досягнення поставлених цілей за рахунок наявних ресурсів, тобто як напрям, який враховує маркетингові цілі та вплив чинників зовнішнього середовища й власного внутрішнього потенціалу підприємства на їх реалізацію, а також процес складання єдиної логічної схеми основних елементів маркетингової стратегії [3].

Н.М. Буняк стверджує, що "... маркетингова стратегія – це сукупність напрямків діяльності підприємства на цільових ринках та відповідних рішень стратегічного характеру, які полягають у розробці заходів щодо підвищення конкурентоспроможності товару на ринках та інтегрального показника конкурентоспроможності підприємства, а також у розробці механізмів та інструментів реалізації обраної стратегії..." [2].

Ми погоджуємось з твердженням Я.С. Ларіної про те, що "... маркетингова стратегія – це узагальнена модель маркетингових планів і дій на тривалий період з метою реалізації місії та досягнення цілей підприємства, а також конкурентних переваг на ринку шляхом застосування комплексу маркетингових, організаційно-технічних і фінансових заходів щодо розширення виробництва і збуту продукції, підвищення її конкурентоспроможності, зростання ринкової частки, впливу на споживача..." [8].

Ю.М. Карпенко, врахувавши численні характеристики сутності терміну "маркетингова стратегія", які наводять зарубіжні та вітчизняні економісти, а також на основі власного бачення даної проблематики, визначає три напрями характеристик категорії "маркетингова стратегія": філософська концепція (стратегія як спосіб життя компанії, бачення, усвідомлення майбутнього, створення цінностей); концепція стратегії як мети управління (позиція на ринку, орієнтир, зразок до якого слід рухатися); організаційно-управлінська концепція (стратегія як план дій, шаблон логічної поведінки, логічна схема) та формулює наступне визначення категорії "маркетингова стратегія" на основі ключових термінів – це філософія компанії, втілення принципів, напрям, цілеспрямовані дії, контури розвитку, лінія поведінки, орієнтири, комплексний план, розподіл та застосування ресурсів - для досягнення маркетингових цілей [4].

Куденко Н. В. стверджує, що "... маркетингова стратегія - це напрям (вектор) дій підприємства по створенню його цільових ринкових позицій ..." [6].

Проаналізувавши погляди зарубіжних та вітчизняних вчених щодо визначення суті маркетингової стратегії, ми можемо зробити висновок про те, що існуючі визначення можна згрупувати наступним чином:

1. Маркетингові стратегії – це план, напрям дій, схема поведінки;
2. Маркетингові стратегії – це метод впливу на цільовий ринок;
3. Маркетингові стратегії – це засіб досягнення поставлених цілей.

На нашу думку, в розглянутих визначеннях маркетингової стратегії спостерігаються певні протиріччя, а саме:

- визначення маркетингової стратегії як плану дій є дещо звуженим, оскільки це має бути загальним, але не детальним планом дій;
- надто узагальненим є визначення типу "маркетингова стратегія - це засіб досягнення маркетингових цілей підприємства", оскільки не розкриває її суті та особливостей;
- недосконаліть визначення маркетингової стратегії як засобу впливу підприємства на його споживачів полягає у тому, що в ньому конкурентам не приділено уваги, оскільки відомо, що маркетингові стратегії формують дії підприємства з урахуванням позицій конкурентів;
- визначення маркетингової стратегії як системи організаційно-технічних і фінансових заходів для активного впливу на попит і пропозицію товарів є неповним, оскільки серед запропонованих заходів (організаційно-технічні і фінансові) відсутні маркетингові.

Узагальнення визначень поняття "маркетингова стратегія", дозволяє нам можливість сформулювати характеристики тлумачення основного поняття нашого дослідження. Маркетингова стратегія – це:

- визначення основних напрямків діяльності і шляхів досягнення поставлених цілей;
- інструмент зростання та забезпечення стабільності в діяльності підприємства на довгостроковий період на основі зосередження зусиль на певних пріоритетах;
- взаємодія підприємства із зовнішнім середовищем;
- формування складної внутрішньої структури у зв'язку із багатоцільовим характером діяльності підприємства;
- створення основи для розробки стратегічних планів, проектів і програм та напрямків розвитку підприємства;
- сукупність заходів, що сприяють міжфункціональній інтеграції діяльності підприємства;
- створення основи для формування та проведення змін в організаційній структурі підприємства;
- забезпечення діяльності вищого управлінського персоналу основним змістовним елементом;
- формування фактору стабілізації відносин на підприємстві;
- надання змоги налагодження ефективної мотивації, контролю, обліку та аналізу, виступаючи як стандарт, котрий визначає успішний розвиток і результати.

Враховуючи численні характеристики сутності терміну "маркетингова стратегія" конструктивним є підхід, на основі якого виділяють основні характерні риси властиві маркетинговій стратегії, які можна адаптувати до аграрних підприємств, що діють на ринку овочевої продукції:

- по-перше, маркетингова стратегія аграрного підприємства націлена на довгострокове ринкове зростання, а не на отримання короткострокового прибутку;
- по-друге, за допомогою маркетингової стратегії реалізуються основні цілі підприємства;
- по-третє, основною та необхідною передумовою формування маркетингової стратегії підприємства є процес маркетингового стратегічного планування поведінки аграрного підприємства на ринку овочевої продукції;

- по-четверте, основна мета маркетингової стратегії полягає в побудові вектора ринкових дій підприємства та визначенні базових стратегічних напрямків його діяльності (- визначення ринкових позицій підприємства по відношенню до споживачів овочів; - визначення ринкових позицій підприємства по відношенню до конкурентів).

На основі проведених досліджень та аналізу поглядів попередників можемо запропонувати авторське визначення поняття "маркетингова стратегія" - це концептуальний процес планової стратегічної діяльності аграрного підприємства відносно визначення та формування його ринкових позицій по відношенню до вподобань споживачів та визначення економічного потенціалу підприємства щодо виробництва та реалізації продукції в умовах досконалого конкурентного середовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З погляду на вищевикладене, можна стверджувати про те, що актуальним та необхідним, з позицій нашого дослідження, є поглиблення розуміння поняття "маркетингова стратегія" для удосконалення теорії та практики стратегічного планування на аграрних підприємствах. Саме на етапі теоретичного обґрунтування та вибору маркетингової стратегії закладаються основи майбутнього комерційного успіху підприємства, тому важливо, щоб цей вибір був науково обґрунтованим. Таким чином, необхідно відзначити, що формування маркетингових стратегій підприємств АПК має надзвичайно важливе теоретичне та прикладне значення, оскільки в сучасних кризових умовах застосування маркетингових стратегій є одним з перспективних шляхів ефективного розвитку виробників в аграрній сфері економіки.

Анотація

У статті проведено теоретичний аналіз, висвітлено сутність та ефективність використання маркетингових стратегій аграрних підприємств. Сформульовано конструктивний підхід, на основі якого виділено основні характерні риси властиві маркетинговій стратегії, які можна адаптувати до аграрних підприємств. На основі проведених досліджень та аналізу поглядів попередників запропоновано авторське визначення поняття "маркетингова стратегія".

Аннотация

В статье проведен теоретический анализ, определено суть и эффективность использования маркетинговых стратегий аграрных предприятий. Сформулирован конструктивный подход, на основе которого выделены основные характерные черты маркетинговой стратегии, которые можно адаптировать к аграрным предприятиям. На основе проведенных исследований и анализе взглядов предшественников предложено авторское определение понятия "маркетинговая стратегия".

Summary

In the article is made the theoretical analysis, is determined the essence end efficacy of using of marketing strategies of agrarian enterprises. Is formed the constructive approach on the basis of which are pointed out the main typical features of marketing strategy that can be adapt to the agrarian enterprises. On the basis of researches that have been made and analyses of views is proposed the author determination of the term “marketing strategy”.

Список використаних джерел:

1. Акимова И.М. Промышленный маркетинг / И.М. Акимова. – К.: О-во "Знания", КОО, 2000. – 294 с.

2. Буняк Н.М. Маркетинг та екологія: концепція взаємодії / Н.М. Буняк // Вісник Національного університету “Львівська політехніка” Логістика. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська Політехніка”, 2003. – № 472.- С.7-12.

3. Деркачева В.В. Механизм формирования стратегии обеспечения продовольственной безопасности страны / В.В. Деркачева // Экономическая безопасность Украины в условиях рыночных трансформационных процессов: моногр. / [В. Г. Ткаченко, В. И. Богачев, Бабак Ю. Н. и др.]; под общ. ред. проф. В.Г. Ткаченко и проф. В. И. Богачева. - Ровеньки, 2007.- 438 с.

4. Карпенко Ю. М. Місце маркетингової стратегії у системі управління підприємством / Ю.М. Карпенко // Сіверянський літопис. - 2001 - №2. - С.133 - 135.

5. Ковальчук С.О. Формування маркетингової товарної стратегії підприємства з використанням GAP-аналізу / С.О. Ковальчук // Вісник КНУТД. – 2006. – № 1. – С.124-129.

6. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг: [навч. посіб.] - К.: КНЕУ, 1998. - 152 с.

7. Ламбен Жак-Жак. Стратегический маркетинг / Ламбен Жан-Жак; [Европейская перспектива: пер. с фр.]. – Спб.: Наука, 1996. – 870 с.

8. Ларіна Я.С. Формування та механізми реалізації маркетингових стратегій в агропродовольчому підкомплексі АПК: [монографія] // Я.С. Ларіна – К.: Преса України. – 2008. – 336 с.

9. Полонець В.М. Реалізація маркетингових стратегій: проблемні зони та шляхи їх подолання / В.М. Полонець // Маркетинг в Україні. – 2008. – №4. – С.7-11.

10. Тошина Н.М. Маркетингова стратегія діяльності підприємства / Н.М. Тошина // Наука і освіта. – 2006. – Том 24. – С.62-67.

Хасси Д. Стратегия и планирование. Путеводитель менеджера. - СПб.: Питер, 2001. - 378 с.

УДК: 334.012.82:330.341.1

Іртищева І.О., Потапенко О.М.

ІННОВАЦІЇ – РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ XXI СТОЛІТТЯ

Постановка проблеми. Об'єктивні зміни в суспільному економічному розвитку призвели до нової моделі розвитку економіки, для якої характерні принципово нові риси та пріоритети. Важливу роль в житті суспільства стали відігравати галузі, що базуються на так званих «високих технологіях», а також галузі, що безпосередньо задовольняють потреби людей. Виробництво стає більш зорієнтованим на специфічні потреби окремих індивідів, тобто на невеликі за місткістю ринки. Швидкі темпи модернізації життя людей призводять до зростання вимог щодо якості товарів та послуг, їх різноманітності. Відповідно, суспільство стає більш відкритим та сприйнятливим до інновацій як засобу досягнення необхідного різноманіття. Проходить переоцінка людського фактору в економіці: зростає роль творчих кадрів – людей, що володіють знаннями і є носіями нововведень в сфері організаційної, науково-технічної та екологічної культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами інноваційного розвитку займаються провідні вітчизняні науковці, серед яких варто назвати В. Головатюка, М. Гоменюка, Б. Данилишина, М. Одрехівського, А. Сидорову, В. Тарасевича, Ю. Шпака, О. Шубравську. Однак складність і масштабність даного процесу дає можливість знаходити все нові недосліджені аспекти цієї проблеми та продовжувати наукові дослідження.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження проблеми інноваційної розвитку як рушійної сили розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нова модель економічного зростання, що грунтується на інноваційному типі розвитку, передбачає зміну самого поняття науково-технічного прогресу і науково-технічного розвитку. З'являються нові пріоритети: добробут, інтелектуалізація виробничої діяльності, використання високих і інформаційних технологій, екологічність. Ця модель потребує нової фінансово-кредитної політики, ефективного стимулювання інновацій, розвитку наукомістких та скорочення природоексплуатуючих галузей - на макрорівні; зміни типу підприємницької діяльності, активного залучення до виробництва дрібного та середнього приватного бізнесу - на мікрорівні. Характерною ознакою нової моделі економічного зростання є широкий розвиток венчурного підприємництва, залучення ризикового капіталу до фінансування інноваційного бізнесу. Досвід економічного розвитку країн підтверджує, що еволюційний процес в економіці здійснюється саме через інновації. Вони тягнуть за собою модернізацію і структурну перебудову всієї економіки. Саме інновації є основним критерієм шляхів розвитку суспільства. Тому країна, що стоїть осторонь «інноваційних змагань», посідає останнє місце в ієрархії розвитку світової спільноти.

Підгрунтям для сучасних класифікацій є результати дослідження інновацій Й.А.Шумпетером та його послідовниками. Однак при перекладі типів «нових комбінацій» факторів виробництва (за Шумпетером) з німецької мови на російську при характеристиці першої ознаки було допущено неточність, яка суттєво вплинула на зміст продуктового типу інновацій. За Шумпетером, – продуктові базові інновації – це нові, раніше не відомі продукти, а також відомі продукти ***в новій якості*** (а не ***нової якості***, як вказувалось в українсько та російськомовній економічній літературі внаслідок неточного перекладу з німецької). Ця неточність призводила до ототожнення базових інновацій з продуктами з покращеними якісними характеристиками, тому її урахування дозволить принципово змінити підхід до базових інновацій при побудові системи економічного стимулювання [9].

Явище інновації можна розглядати з різних дослідницьких перспектив. У багатьох розробках процес створення інновації розглядається з точки зору трьох фаз, які відбуваються одна за одною у хронологічній послідовності: а) відкриття (виникнення нової ідеї), б) перше застосування, в) поширене застосування і впровадження рішень та ідей окремими підприємствами й іншими організаціями.

Ми пропонуємо досить широкий погляд на явище інноваційної практики, трактуючи його як відкритий процес, де кожна із фаз пов'язана з попередніми та наступними. Фази першого застосування та дифузії зазвичай мають значний вплив на процес народження та вдосконалення ідей. Часто фази процесу інновації досить важко відокремити одну від одної.

З точки зору згадуваних засад як інновацію можна трактувати не тільки радикальні зміни, пов'язані зі створенням нових рішень, але також інкрементальні (тобто реалізовані крок за кроком) заходи, що випливають з досвіду організації, та застосування рішень, апробованих у даному сегменті ринку.

Для систематизації аналізу ми використали досить популярну систему класифікації інновацій, запропоновану міжнародною Організацією економічного співробітництва і розвитку.

Інновації розглядаються з урахуванням трьох параметрів:

- сфери, якої вони стосуються;
- методу впровадження;
- обсягу змін, які вони викликають.

Різновиди інноваційної практики з точки зору сфери застосування ми поділили на два основні типи:

- технічні інновації
- організаційні інновації.

Технічні інновації пов'язані з продукцією, що виробляється підприємством, впровадженням нових рішень у виробництво та технологіями.

Інновації організаційного характеру змінюють систему управління та організацію процесу створення продукції або послуг.

З точки зору способу впровадження ми поділили інновації на системні (інкрементальні) та одиничні (стихійні).

Системні (інкрементальні) інновації постають на основі ухваленої на підприємстві системи їх створення. Вони базуються передусім на пошуку рішень щодо скорочення витрат, вдосконалення технологічних процесів, на новій системі організації фірми у рамках визначеного процесу діяльності. Системні (інкрементальні) інновації постають внаслідок проведення заходів з метою створення нової продукції або, наприклад, колективної систематичної роботи над вирішенням організаційних проблем. Наслідком інновації можуть бути, наприклад, зміни процесу організації виробництва. Вони можуть впливати на підвищення якості, зменшення витрат, а в організаційному вимірі – на якість управління фірмою.

Інкрементальні інновації базуються на певному взірці створення ідей, на модифікації ідей, що вже існують на ринку, або ж є унікальними розробками, які можуть використовуватися на іншому підприємстві. Системні (інкрементальні) інновації передбачають навчання персоналу підприємства та участь у здійсненні відповідних заходів досить численної групи працівників вищого та нижчого рівня.

Одиничні (стихійні) інновації, на противагу до системних (інкрементальних), є випадком у діяльності підприємства. Вони не є наслідком існуючої системи, а скоріше відповіддю на нові можливості або загрози. Такими прикладами можуть бути пошук нового виду продукції, придбання ліцензії, зміна технології виробництва чи системи управління, які постають на підставі викликів середовища або ж аналізу стану підприємства, що його здійснюють фахівці. Впровадження організаційних інновацій (несистемних) характеризується більшим ризиком, ніж системних, які постають на підставі постійного накопичення знань та інформації.

Інноваційну поведінку можна розглядати, враховуючи:

- обсяг змін, які вони викликають у попередньому асортименті продукції, процесах виробництва та організації діяльності фірми;
- якої кількості напрямків діяльності вони стосуються;
- як багато функцій, завдань та методів роботи вони змінюють;
- наскільки нові вироби та процеси відрізняються від попередніх.

Застосовуючи даний критерій, інновації можна поділити на:

- радикальні;
- рекомбінаційні;
- модифікаційні.

Серед інновацій радикального типу розрізняються зміни технологічного та організаційного характеру. Радикальні інновації технічного характеру зазвичай стосуються процесу впровадження нової продукції, яка згодом зумовлює необхідність застосування нових технологій. Фірми, які впроваджують нові види продукції, намагаються досягнути провідної позиції в обраній ніші на ринку. Впровадження нової продукції часто зумовлює необхідність проведення заходів, спрямованих на створення попиту або задоволення потенційного попиту. Технічні інновації радикального характеру спостерігаються відносно рідко.

Радикальні інновації організаційного характеру зазвичай базуються на впровадженні нового способу управління підприємством, який може привести до зміни технології виробництва продукції та надання послуг. Радикальні інновації організаційного типу можуть виникати на підприємствах, які бажають посісти провідні позиції на ринку, а також тих, які з різних причин постають перед необхідністю змінити засади функціонування. Такі інновації принципово змінюють стратегію та способи управління

фірмою. У рамках радикальних інновацій фірма зазвичай використовує нові ресурси, створює нові для себе рішення в технологічно-виробничому або організаційному вимірі. Організаційні радикальні інновації, як правило, впроваджуються та розробляються стихійно, тоді як технічні можуть виникати також внаслідок інкрементальних робіт над новими виробами або ж вдосконалення технології, а також внаслідок одиничних впроваджень окремих ідей.

Рекомбінаційний тип інновацій полягає у використанні існуючих технологічних, організаційних та виробничих рішень з метою створення нових різновидів продукції, технологій або систем управління. Рекомбінаційні інновації, що стосуються систем управління, спрямовані на поєднання існуючих виробничих функцій або різних технологічних рішень для виробництва нової продукції.

Рекомбінаційні інновації, які видозмінюють систему управління підприємством, полягають у поєднанні різних типів організаційного реформування (наприклад, структури, кадрової політики і т.д.) для створення нових рівнів якості у підрозділах, де вони раніше не існували, або для створення нових методів та засобів управління (об'єднання відділів, перенесення повноважень, використання існуючих мотиваційних систем обліку зарплати в тих підрозділах підприємств, де вони раніше не використовувалися). У процесі рекомбінаційних інновацій зазвичай використовуються ресурси та інформація підприємства.

Модифікаційний тип інновацій найчастіше постає на основі вивчення оточення і реагування на потреби клієнтів або поведінку конкурентів. Модифікаційні інновації полягають у незначних змінах існуючого асортименту продукції, технологій і систем управління з метою їх вдосконалення. Модифікації не змінюють функції виробів або процеси виробництва (наприклад, підвищення якості, зменшення витрат внаслідок використання нових матеріалів, запровадження додаткової функції виробу). Вони є наслідком тісних взаємин із клієнтами та гострої конкуренції за задоволення їхніх потреб.

Характеристику описаних різновидів інновацій з точки зору обсягу змін, до яких вони призводять, подано у таблиці 1. Аналіз спільних та відмінних характеристик можна провести на основі даних про:

- мотивацію інновації;
- джерела інновації;
- способи впровадження інновації;
- стосунки із споживачами;
- стосунки з іншими фірмами.

Прикладами мотивації для впровадження інноваційних змін на підприємстві можуть бути утримання та зростання конкурентноспроможності, задоволення потреб клієнтів, поведінка конкурентів, зміни в технологічному оточенні підприємства у широкому розумінні, аналіз, проведений консалтинговими фірмами. Внутрішні джерела зазвичай становлять ідеї та рішення керівництва вищого рівня, аналітичні розробки власних дослідницьких центрів.

Під час впровадження інновацій фірма може користуватися допомогою запрошених консультантів та із принципових мотивів не залучати до процесу кадрів нижчого рівня. Впровадження може відбуватися також за активної участі кадрів нижчого рівня, які зосереджуються виключно на реалізації даної мети та справляють вплив на модифікацію та доповнення процесів.

Під час створення концепції або впровадження інновації дуже істотне значення відіграють стосунки із постачальниками та споживачами, внаслідок чого може відбуватися постійний обмін інформацією та створення партнерських відносин. Фірма також може тісно співпрацювати із зовнішніми дослідницькими центрами. Свої ідеї підприємство може генерувати самостійно, підтримуючи із зовнішніми суб'єктами періодичні контакти.

Таблиця 1.

Характеристика інновацій

Критерії	Різновиди інновації		
	радикальна	рекомбінаційна	модифікаційна
Причини інновації	Здобуття або утримання позиції лідера, досягнення конкурентноспроможності	Диверсифікація, пошук нових ринків, підвищення ефективності управління підприємством	Задоволення потреб клієнта
Джерела інновації	Власні лабораторії, спеціальні колективи, зовнішня експертиза, ідеї	Рекомендації клієнтів, внутрішні ідеї, benchmarking	Рекомендації клієнтів
Спосіб впровадження інновації	На підставі внутрішньої та зовнішньої експертизи, зазвичай централізований процес	Головним чином на підставі внутрішньої експертизи	На підставі внутрішніх та зовнішніх вимог, процес значною мірою децентралізований
Відносини із споживачами	Кооперація, що базується на інноваційності (технічні інновації);може бути обмежена (організаційні інновації)	Специфікації проектів, контрактів	Тісно пов'язаний з витратами та стандартами якості
Відносини з іншими фірмами	обмежені	Середньої інтенсивності, в регіоні тапоза регіоном	Міцні зв'язки з фірмами регіону

Різке зниження сприйнятливості вітчизняної промисловості до інновацій обумовлене довгостроковим негативним впливом загальноекономічних проблем, пов’язаних зі структурною деформованістю економіки країни, домінуванням в ній низькотехнологічних, сировинних виробництв, які об’єктивно малосприйнятливі до сучасних наукових досягнень і набагато менш економічно ефективні, ніж виробництва високої технологічної укладності. Економічні реформи (приватизація, трансформація податкової, кредитної та інших економічних систем) проводились в Україні без врахування науково-технологічного фактору і його впливу на конкурентоспроможність вітчизняної продукції. У результаті цього, а також внаслідок послаблення дії інноваційних чинників за умов значного відставання інституціональних перетворень та надмірної відкритості економіки за роки реформ суттєво зросла структурна розбалансованість економіки. Про це свідчить динаміка індексу позитивності структурних зрушень у виробництві України, який є суттєво меншим порівняно із Чехією, Польщею, Угорщиною та іншими країнами.

Незважаючи на проголошення інноваційного шляху розвитку, дотепер рівень впровадження інновацій настільки низький (їх впроваджує лише 10% промислових підприємств країни, вкрай низький цей відсоток також і в інших секторах економіки), що його вплив не забезпечує хоч якогось більш-менш суттєвого зростання рентабельності промислового виробництва. Однією з причин такого стану є слабкість державної політики в науково-технологічній та інноваційній сферах, зокрема недоліки у визначенні державних пріоритетів і вкрай незадовільна ситуація з їх реалізацією.

Кардинально змінити ситуацію можна шляхом використання інноваційних факторів розвитку, досягнень сучасної науки і новітніх високих технологій як головного ресурсу економічного зростання.

До джерел фінансування інновацій в умовах ринку належать власні кошти підприємств (прибуток, амортизаційний фонд, акціонерний капітал, спонсорські кошти), бюджетні кошти (прямі і непрямі у вигляді пільг, дотацій тощо), іноземні інвестиції, кредитні ресурси, венчурний капітал.

Бюджетний дефіцит стримує державне фінансування науково-інноваційної діяльності. Окрім того, фінансування інновацій за рахунок прибутку для більшості підприємств є не реальним через не достатні його обсяги. А зміни в амортизаційній політиці практично вивели амортизаційні кошти з переліку джерел відновлення основних фондів. Тому для більшості українських підприємств основним джерелом стимулювання нововведень на регіональному рівні є іноземні інвестиції, гранти, пайові внески іноземних інвесторів, участь в міжнародних інвестиційних програмах з пріоритетних напрямків розвитку. Недостатньо використовуються у фінансуванні інноваційного розвитку венчурні фонди та регіональні фонди розвитку, які необхідно організувати на рівні всіх областей України.

Основою інноваційного процесу є роботи з створення і освоєння нового продукту (технології) – ***науково-інноваційні роботи***, які є збитковими. Тому при побудові інноваційної стратегії розвитку держави для робіт цього циклу повинні передбачатися певні економічні стимули (пільги в системі оподаткування, кредитування, можливості бюджетного фінансування тощо). Процеси з реалізації інновацій, які також належать до інноваційної діяльності, є переважно прибутковими. Враховуючи, що інноваційні підприємства, які самостійно розробляють і реалізують новий продукт, повинні постійно працювати над його вдосконаленням і нести відповідні збитки по кожному новому продукту, норма їх прибутків суттєво нижче, ніж на підприємствах, що займаються тільки реалізацією нововведень. Крім того, інновації, що пов'язані ***з розробкою та впровадженням*** нововведення, характеризуються тривалим циклом протікання, високим рівнем невизначеності та ризику, особливим механізмом ринкової реалізації. Тому саме підприємства повного інноваційного життєвого циклу товару повинні отримувати пільги через систему фінансування або оподаткування прибутку.

Слід також звернути увагу на необхідність внесення змін на державному рівні в амортизаційну політику. Амортизаційні кошти належать до цільових, тому вони повинні в повному обсязі залишатися на підприємстві. Крім того, незрозумілим з економічної точки зору є прийняття за базу для нарахування амортизації залишкової, а не первісної вартості основного капіталу. Амортизація вирішує проблему накопичення і повернення підприємству коштів, що були витрачені на придбання основних фондів. Нарахування амортизації від залишкової вартості розтягує амортизаційний період і протидіє швидкому обертанню коштів підприємства. Особливо це стосується підприємств недержавних форм власності, де амортизаційні кошти просто залучені в поточний обіг як обігові кошти, та деяких традиційно високоефективних галузей промисловості (наприклад, нафтогазовидобувної).

Нафтогазовидобувна галузь вже багато років забезпечує для України найбільші надходження до бюджету, тому логічно було б забезпечити для неї певні пільги для стимулювання інновацій, спрямованих на зростання вилучення стратегічних ресурсів. Однак для галузі діє обмеження навіть стосовно можливості використовувати прискорені методи нарахування амортизації, щоб забезпечити вчасне накопичення коштів для модернізації високовартісного нафтовидобувного обладнання: прискорена амортизація передбачена тільки для основних фондів третьої групи, а в нафтогазовидобувній промисловості свердловини належать до основних фондів першої групи (це споруди). Тому, з урахуванням специфіки галузі, необхідно дозволяти нарахування амортизації

прискореними методами для всіх основних фондів, що належать до активної їх частини, незалежно від того, до якої групі їх відносять згідно класифікації.

Важливим фактором впливу на інноваційні процеси є політика оподаткування прибутків, яку проводить держава. В багатьох країнах світу підприємства отримують додаткові пільги щодо оподаткування прибутку, який використовується на технічне оновлення. Для стимулювання інноваційної діяльності в Україні це також важливо: багато фінансових структур – банків, інвестиційних фондів вкладали б кошти в інноваційний розвиток держави за умов їх вилучення з системи оподаткування. Проблему оподаткування частини прибутку підприємства, що інвестується в інноваційну діяльність, можна розглядати як самостійну. Цей прибуток необхідно вивести із системи оподаткування, оскільки він витрачається на інноваційний розвиток фірми і тим самим сприяє збагаченню держави. Однак звільняти від оподаткування можна тільки ту частину інвестованого в інновації прибутку, що перевищує розмір нарахованої амортизації на останню звітну дату. Держава повинна контролювати, як використовуються на підприємстві амортизаційні кошти: необхідно витримання вимоги повного використання нарахованої амортизації згідно з цільовим призначенням, оскільки за існуючих умов підприємства використовують амортизаційні кошти для поповнення обігових.

В Україні звичайно прийнято ряд пріоритетних напрямів розвитку інноваційної діяльності, які в сукупності охоплюють всі можливі сфери діяльності. Однак така політика щодо пріоритетів є неефективною. Спостерігається процес розпорошення державних коштів без відповідної віддачі: ані одна з поставлених проблем не вирішується остаточно. Тому при розробці стратегії інноваційного розвитку держави на макрорівні необхідно зосередитись на розв'язанні в повному обсязі хоча б однієї, найважливішої з державної точки зору, проблеми. Тільки після її вирішення обрати наступну проблему, подолання якої є реальним на сучасному етапі економічного розвитку і дозволить паралельно розв'язати ще деякі народногосподарські проблеми.

В умовах української економіки стратегічна політика в першу чергу має на меті забезпечити ***можливість*** розвитку за інноваційним типом, а саме - інфраструктуру такого розвитку. Тому інноваційна стратегія розвитку повинна зосередитись, в першу чергу, на інноваціях інфраструктурного та організаційно-управлінського типу, які стосуються розв'язання багатьох важливих загальнодержавних проблем, і перш за все – енергозбереження та екологізації економічного розвитку.

Анотація

У статті розглянута інноваційна діяльність як визначальний фактор економічного розвитку. Розглядаються питання суті і значення інновацій та досліджуються проблеми інноваційної діяльності. Визначені основні умови, що сприяють покращенню інноваційних процесів.

Ключові слова: інновації, інноваційні технології, механізм інноваційного розвитку

Аннотация

В статье рассмотрена инновационная деятельность как важный фактор экономического развития. Рассматриваются вопросы сущности и значения инноваций, а также исследуются проблемы инновационной деятельности. Определены основные условия, что влияют на улучшение инновационных процессов.

Ключевые слова: инновации, инновационные технологии, механизм инновационного развития

Summary

The article describes innovative activity as an important factor in economic development. Are looked the questions of the essence and values of innovation and also the problems of

innovative activity are researched. Are defined the basic conditions that affect the improvement of innovative processes.

Key - words: innovations, innovative tecnologies, innovation development mechanism.

Список використаних джерел:

1. Головатюк В.М. Проблеми поліпшення інноваційної сприятливості регіональних економік / В.М. Головатюк, В.П. Соловйов // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С.89-98.
2. Гоменюк М. Типізація секторів інноваційного розвитку регіону за тенденціями зміни валової доданої вартості / М. Гоменюк // Економіст. – 2009. – №11. – С. 42-45.
3. Маркс К., Энгельс Ф. Сочиненич. 2е изд. Т.23.
4. Одрехівський М.В. Логістична система інноваційних структур / М.В. Одрехівський // Регіональна економіка. – 2009. – № 3. – С.92-97.
5. Сидорова А. Напрями інноваційного розвитку в промисловості України / А. Сидорова, Г. Анісімова // Економіка України. – 2009. – № 3. – С.19-26.
6. Тарасевич В. Про синергетику інновацій / В. Тарасевич // Економіка України. – 2009. – № 4. – С.65-73.
7. Шпак Ю.В. Інноваційна модель регіонального розвитку переробної сфери АПК / Ю. В. Шпак // Економіка АПК. – 2006. - №3. – С.65-69.
8. Шубравська О.В. Регіональний аспект сталого економічного розвитку агропродовольчої системи України / О. Шубравська // Економіка України. – 2009. – №5. – С. 68-76.
9. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. Шумпетер; предисл. В.С. Автономова. – М.: ЭКСМО, 2007. – 864 с.

УДК: 330.354:665.335.2

Наумов О.Б., Білоусов О.М.

СОЯ ЯК ЕКОНОМІЧНА ТА СИРОВИННА СКЛАДОВА ОЛІЄЖИРОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Одне з провідних місць по вирощуванню олійних культур в світі займає Україна. В останні роки їх площа посіву досягає 4,2-4,5 млн. га, а валовий збір 4,5-4,7 млн. тонн. Це відповідно в 1,5 та 1,7 рази більше ніж в 2000 році. Їх структура представлена соняшником, ріпаком, соєю, гірчицею та льоном олійним. Інші олійні культури займають поки що незначні площі (0,5-0,8%).

В основі виробництва рослинної олії в Україні чільне місце належить соняшнику. На його долю припадає біля 87% всієї олії яка виробляється. Разом з тим, відомо про негативний вплив посівів соняшнику на накопичення вологи в грунті, неможливість його використання як попередника під зернові культури, низькі темпи зростання його урожайності, а в окремі періоди і її зниження. В даній ситуації необхідний пошук альтернативних шляхів підвищення економічної ефективності функціонування олієжирового комплексу держави та розширення можливостей виходу олійної продукції на світові ринки. Одним з напрямів вирішення цієї проблеми є вирощування сої, а проблема нарощування виробництва соєпродукції є досить актуальною.

Огляд останніх досліджень. Системні і довготривалі дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців визначили перманентність процесу росту виробництва олійних культур. Вже в 2010 році цей ріст становить біля 35% тобто біля 100 млн. т.

Однак, дефіцит споживання рослинної олії в світі на сьогодні складає 40 млн. т. [1]. Це свідчить про те, що сировинна база виробництва олії далеко не насичена.

В країнах, де споживання рослинних жирів менше медичної норми – нижчий рівень очікуваної тривалості життя.

На світовому ринку встановилась потреба не тільки на основну продукцію олійних культур (рослинна олія), але й на побічну (макуха та шрот). Ці види переробки продукції олійних культур являються джерелом рослинного білку і незамінні для балансування кормів по перетравному протеїну.

В цьому контексті особливе місце займає соя, яка крім вище згаданих якостей дає цілу гаму харчових продуктів із сої. В цьому плані заслуговують на увагу наукові дослідження А. Бабіча, І. Ткалича, Ф. Адаменя, В. Завірюхіна та ін.

Формуванням завдання дослідження. Необхідність швидкого вирішення проблеми кормового і харчового білку, збільшення в раціонах харчування людства долі рослинної олії та забезпечення грунтової родючості шляхом бездефіцитного використання азоту грунту вимагає істотного нарощування обсягів виробництва такої культури як соя.

Народногосподарська і економічна оцінка її вирощування, місце на сировинному і продовольчому ринку України, регіони вирощування, сортова політика є основними питаннями, що поставлені на розгляд в даній статті.

Виклад основного матеріалу. В останнє десятиріччя світовий «соєвий» бум досяг і меж України, а її значення як олійної та білкової культури зумовило суттєво підняти її значення у виробництві білкових продуктів для харчових цілей. Вже сьогодні на вітчизняному продуктовому ринку окреме місце займає соєве масло і молоко.

В контексті нарощування потенціалу агропромислового комплексу України, першочергове значення набувають агроекономічні можливості регіонів. Ця тенденція набуває визначального значення для областей південного регіону, особливо Херсонської області, де вкрай необхідно підтримувати виробництво ринкового привабливих сільськогосподарських культур. До недавнього часу стратегічними культурами, які забезпечують надійні надходження коштів були зернові та соняшник.

Початок XX століття в Україні ознаменувався підвищенням уваги до сої, площі якої в 1931 році становили майже 200 тис. га.

Разом з тим, зростання соєвиробництва не мало під собою виваженої наукової обґрунтованості, що поступово вплинуло на значне скорочення її площ. І тільки на початку 90-х років почалося її відродження, коли в 1987 році посіви сої зросли до 73,9 тис. га, в 1989 до 104,6 тис. га, в 2003 році до 189,6 тис. га. Разом з тим, слід відмітити, що врожайність культури, не зважаючи на удосконалення агротехнологій в цей період зростала дуже повільно і не перевищувала в середньому 11-13 ц/га. Збільшення обсягів виробництва проходило в основному за рахунок розширення посівних площ, тобто екстенсивним шляхом. Виходячи з агрокліматичного розташування території України, найбільш сприятливі умови її вирощування склалися в Херсонській, Полтавській, Кіровоградській, Черкаській, Одеській та Вінницькій областях [2].

Як вже відмічалося, серед областей лідерів з виробництва сої є Херсонська область, де наявність зрошуваних земель, давні традиції серед сільгоспвиробників і досвід її вирощування дозволяють нарощувати обсяги її виробництва. Нарощування виробництва сої сприяє збільшенню виробництва високоякісних збалансованих кормів.

Вагомим фактором інтенсифного характеру, що впливає на збільшення обсягів виробництва сої є селекція високопродуктивних сортів. В умовах Херсонської області для забезпечення більшої ефективності вирощування сої слід надавати перевагу високопродуктивним сортам з коротким періодом вегетації (Юг-30, Фастон, Юг-40 та інші), які потребують меншої кількості поливів. Це дозволить зменшити загальні витрати

на 6-7%, а витрати, пов'язані з проведенням поливів, на 25%. Урожайність зерна сої при цьому не зменшується [3].

Одним з крупних виробників сої в Херсонській області, де відпрацьовуються сучасні агротехнології, впроваджується система сортовідновлення, налагоджена соєпереробка є компанія «Фрідом Фарм» Горностаївського району Херсонської області.

За розрахунками фахівців компанії економіка виробництва сої стає позитивною вже при досягненні урожайності 11,0 ц/га. А при існуючих рівнях урожайності в компанії 25-30 ц/га і вище рентабельність досягає 120-200%.

Якщо врахувати всі види витрат (перевезення, адмінгоспвитрати, податки, реклама і т. ін.), які в совокупності зменшують чистий прибуток у 1,6 рази, що одержано при вирощуванні сої, то він все рівно буде становити 800-850 грн./га. Тобто за рахунок посівів сої Україна може отримувати біля 350-375 млн. грн. чистого прибутку.

Отже соя, збільшення виробництва якої – реальний і швидкий шлях виходу нерентабельних господарств із кризи, підвищення культури землеробства, формування ресурсів рослинного білка та олії у південному регіоні.

Висновки. Диверсифікація виробництва олійних культур в Україні в своїй основі повинна враховувати агроекологічну і економічну оцінки такої культури як соя. Кормові і харчові якості сої і соєпродуктів становлять її на одне з чільних місць у формуванні продовольчої безпеки держави і є важливою складовою забезпечення функціонування олієжирового комплексу.

Анотація

Стаття розглядає місце і значення сої у забезпеченні ефективності олієжирового комплексу України, регіони її найбільшого розповсюдження, економічну ефективність вирощування.

Ключові слова: соєвиробництво, економічна ефективність, оліє жировий комплекс.

Аннотация

В статье рассмотрено место и значение сои в обеспечении эффективности масложирового комплекса Украины, регионы ее наибольшего распространения, экономическую эффективность выращивания.

Ключевые слова: соепроизводство, экономическая эффективность, масложировой комплекс.

Summary

In the article is examined the place and importance of soybeans in ensuring of the effectiveness of the oil complex of Ukraine, its largest distribution regions, the economic efficiency of growing.

Keywords: soybean production, economic efficiency, oil and fat complex.

Список використаної літератури:

1. Бабич А.О., Венедіктов О.М. Моделі технологій вирощування сої, їх економічна ефективність та конкурентоспроможність // Корми і кормовиробництво. – Вінниця. – 2006. – № 56. – С. 22-29.

2. Бабич А., Колісник С., Побережна А. та ін. Розміщення посівів і технологія вирощування сої в Україні / Пропозиція, 5, 2000. – С. 3840.

3. Венедіктов О.М. Технологічні аспекти вирощування сої для одержання конкурентоспроможної продукції // Матеріали науково-практичної молодих вчених і спеціалістів „Новітні технології виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва" 29–30 листопада 2005 р. – Київ-Чабани, 2005. – С. 59–60.

УДК:332.14:636.03

Жуйков Г.Є.

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ НУТРІЇВНИЦТВА

Постановка проблеми. Підвищення економічної ефективності галузі тваринництва поряд із стабілізацією та нарощуванням поголів'я передбачає диверсифікацію нових напрямів розвитку.

Серед таких, останнім часом набуває поширення розведення нутрій, яке з приватного сектора поступово трансформувалось в спеціалізовані та підсобні господарства АПК. Цей процес обумовлений зростаючим попитом населення на хутро та дієтичне м'ясо.

Ефективність розвитку цієї підгалузі багато в чому залежить від відпрацьованості технологічного циклу, маркетингової діяльності відповідних служб, організаційних аспектів тощо.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Враховуючи зростаючий тиск закордонних поставок тваринницької продукції, що істотно впливає на економічні показники галузі тваринництва в Україні досить актуальним є вивчення питань економічної ефективності вітчизняного виробництва тваринницької продукції, зокрема м'яса і шкурок нутрій. Питанню визначення ефективних економічних параметрів через комплекс дотримання відповідних організаційних, технологічних і ринкових чинників в нутрієводстві присвятили свої роботи Н. Балакирев, Т. Дудар, В. Пабот, Н. Фірсова, К. Свириденко.

Критичний розгляд цих праць показує на складність проведення аналізу та визначення ефективності нутріївництва, що пояснюється специфікою галузі, яка полягає в незначній кількості таких підприємств, їх малими розмірами, концентрації в малих та фермерських господарствах, динамічністю форми ведення, а звідси обмеженість в часі при проведенні досліджень. В цілому це обумовлює необхідність формувати наряду з традиційними і систему нових методів обробки кількісної інформації.

Формування завдання дослідження. З метою формування ефективних підходів до підвищення економічних показників галузі тваринництва, дрібних тварин пушного і м'ясного напрямів використання існує необхідність обгрунтування основних факторів, що підвищують інвестиційну привабливість, адаптацію до ринкових умов нутріївницьких підприємств.

Виклад основного матеріалу. Історично-економічний ракурс звірницької галузі вказує на основоположні чинники які впливають на її економічну ефективність. Це насамперед технологічна складова виробництва хутра і м'яса, стан попиту і пропозицій на хутровому ринку, доступність і цінність кормів.

На наш погляд, систему показників економічної ефективності нутріївництва доцільно згрупувати в чотири групи, а саме:

перша – показники на етапі парування нутрій;

друга – на етапі щеніння і лактації самок;

третя – показники на етапі відгодівлі молодняку;

четверта – показники забійних, м'ясних та хутряних якостей нутрій [2].

В першу групу показників можна віднести слідуючі: заплідненість самок, %; плодючість самок, гол.; кількість щенят на 1м^2 вигулу, гол.; кількість самок на 1 самця, гол.

До другої групи входять такі показники: вихід ділового приплоду; плодючість самок, гол.; збереження молодняку, %; жива маса молодняку у 60-денному віці, г.

Третю групу показників формують такі: збереження молодняку, %; середня жива маса 1 голови, г.; середньодобовий приріст живої маси, г; витрати кормів на 1 кг.

приросту, кг.; отримано нутрій в живій масі на 1м^2 вигулу, кг.; витрати кормів на 1 гол. молодняку за періодами росту, кг.; вартість продукції на 1 гол. вирощеного молодняку, грн.

Четверта група показників, це: забійний вихід, %; вихід м'язів від живої маси, %; вихід м'язів від забійної маси, %; середня вартість 1 ц м'яса, грн.; середня вартість 1 тушки, грн.; площа шкурки, дм^2; середня вартість 1 шкурки, грн.; витрати кормів на виробництво 1 тушки, кг.; витрати кормів на виробництво 1 шкурки, кг.; якість шкурок нутрій (за групами якості).

Існуюча в Україні система виробництва продукції нутрієвництва постійно знаходиться під впливом різноманітних чинників, зокрема ринкових, сировинних, конкурентних, економічних, фінансових, державних, міжнародних, біологічних, кліматичних, національно-демографічних, науково-технічних, генетичних, людських, технологічних.

Виробничий досвід ведення цієї підгалузі тваринництва показує, що основними факторами підвищення її економічної ефективності є технологічні умови утримання, а серед них біологічно обгрунтовані і економічно доцільні норми площі утримання, якість виробленої продукції, збалансована якість кормів. Відпрацювання цих складових і забезпечує економічний ефект нутріївництва [1].

Одним з шляхів зниження загальних затрат і скорочення собівартості виробництва продукції є зменшення витрат на виробництво кормів за рахунок налагодження роботи власних потужностей, насамперед по виробництву комбікормів. Сировиною для цього є давальницькі, або в ряді випадків власні компоненти (зерно, соя, шроти, жмих, трав'яна мука, зерновідходи).

Враховуючи цей відносно новий напрям в розвитку тваринницької галузі, який підвержений таким ризикам як виробничий, соціальний, ринковий, фінансовий на стадії свого становлення та розвитку він потребує державної підтримки у вигляді дотацій до певного рівня цін. Інша специфічна риса господарств, які займаються вирощуванням нутрій, полягає в особливостях їх діяльності, так як частіше за все такі підприємства належать до малих сільськогосподарських підприємств, а з іншого – унікальність виробничого процесу таких підприємств обмежує їх ринкові можливості як із формування ресурсної бази, так і – системи збуту продукції.

Вивчення чинників внутрішнього та зовнішнього середовища на ефективність виробництва продукції підприємства показало, що оскільки дана галузь знаходиться на етапі свого формування та розвитку на сьогоднішній час більш впливовими є внутрішні. Серед них найбільш значними є племінна робота (18,5 – 20,5%), умови годівлі (13,5-15,5%), кваліфікація персоналу (12,0-14,0%). Найвагомішим фактором зовнішнього середовища є ветеринарна підтримка – біля 20%. До найменш впливових факторів, що зумовлюють економічну ефективність виробництва продукції нутрієводства слід віднести рівень автоматизації процесів виробництва і наукове забезпечення виробничої діяльності.

Більш детальне вивчення всього різноманіття чинників впливу на даний вид виробництва показав на різну ступінь їх значення, як правило малозначущу. Це такі як віковий склад поголів'я, інтеграційні процеси між постачальниками кормів і звірогосподарствами, переробниками хутряної сировини та торговельними організаціями, кількісний і якісний склад конкурентів тощо.

Висновки. Особливістю вітчизняного ринку хутра є висока частка імпортної продукції, за цінами істотно нижчими від вітчизняних. Підвищення економічної ефективності українського звіництва лежить в площині підвищення його конкурентоздатності через низку факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, насамперед організації виробництва, технологій і племінної роботи.

Анотація

В статті дана економічна оцінка і чинники підвищення ефективності вітчизняного звірництва, насамперед нутріївництва.

Ключові слова: економічна ефективність, нутрієвництво, зовнішні та внутрішні чинники впливу, хутряний ринок

Аннотация

В статье дана экономическая оценка и рассмотрены основные факторы повышения экономической эффективности отечественного звероводства, прежде всего нутриеводства.

Ключевые слова: экономическая эффективность, нутриеводство, внешние и внутренние факторы влияния, меховой рынок.

Summary

In the article is given the economic evaluation and are looked through the major factors of increasing of economic efficiency for domestic offers, especially coypu-growing.

Key-words: economic efficiency, coypu-growing, external and internal influences, fur market.

Список використаних джерел:

1. Свириденко К.О. Залежність ефективності відтворення поголів'я нутрій від щільності утримання / К.О. Свириденко // Таврійський науковий вісник: зб. наук. праць ХДАУ. -Херсон, 2008, -вип. 56. –с.124-130

Свириденко К.О. Підвищення ефективності виробництва продукції нутріївництва / К.О. Свириденко // Вісник ХНАУ: зб. наук. праць ХНАУ. -Харків, 2009, -№ 56 С.313-318

УДК 338.43.432:658.

Тертиця О.О., Лагодієнко В.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Глобалізація поставила перед урядами багатьох країн проблему пошуку нових форм і методів адаптації національного економічного та політико-правового середовища до сучасних вимог здійснення міжнародних економічних відносин. В останні десятиріччя у світі відбувся перехід до динамічних конкурентних переваг в зовнішній торгівлі, за яких в конкурентній боротьбі здобувають вигідне для себе місце у світовому поділі праці не галузь чи компанія, які мають дешевші виробничі ресурси, а ті, щодо яких створено найбільш сприятливі умови для розвитку.

Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є критично важливим напрямом економічної стратегії держави. Розширення ЄС, вступ до СОТ, реалізація інтеграційних домовленостей з країнами ЄЕП, тенденції зміцнення світових економічних центрів відкривають для України нові перспективи та можливості підвищення конкурентоспроможності цього сектору економіки - і водночас містять ризики й виклики щодо пошуку Україною адекватного місця в світовому та регіональному поділі праці.

Відтак на порядок денний постає завдання формування відповідної узгодженої системи довгострокових заходів державної політики, спрямованих на оптимальне використання надбаного позитивного підґрунтя для зміцнення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки, концентрацію технічних, фінансових, людських, організаційних ресурсів, набутих протягом періоду економічного зростання, на завданнях структурної перебудови інноваційної спрямованості. Така політика має забезпечувати перехід від нинішньої практики здобуття конкурентних переваг переважно за рахунок цінових чинників до реалізації факторних переваг, якими є: природноресурсне багатство, людський капітал, науково-технологічний потенціал, геоекономічні чинники тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору досить активно піднімаються науковцями. Так, в праці [1] авторами аналізуються і робляться акценти на методиці визначення відтворювальних цін і розрахунок узагальненої оцінки діючого ціноутворення, державній підтримці власних агропродовольчих виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, техніко-технологічному оновленні, підвищенні якості і безпеки продовольства. Саблук П.Т. вказує на те, що на державному рівні потрібно підтримувати технологічне переозброєння переробної промисловості, впроваджувати спрощені процеси в результаті застосування імпортного устаткування. Це забезпечить прискорення розвитку ринкової інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому ринку [2, с.9]. Про те, що аграрний сектор має історичний шанс реалізувати нарешті свої порівняльні та конкурентні переваги, ставши каталізатором динамічного зростання економіки в цілому, адже приріст ВВП, досягнутий за рахунок сільського господарства, ефективніше сприяє зниженню рівня бідності населення порівняно з іншими галузями, говорить Могильний О. в дослідженні [3, с.50]. Краснoруцький О.О. наголошує, що характеристикою ринку будь-якої продукції, зокрема, сільськогосподарської, яка зумовлює характер конкурентної ситуації на ньому, склад та структуру систем розподілу, протікання процесів формування та розвитку інфраструктурної складової є концентрація капіталу всередині функціонально відокремлених груп його суб'єктів[4, с.208]. Шляхи, методи підвищення та проблеми конкурентоспроможності розглядаються в працях [5,6].

Метою статті є вивчення необхідності забезпечення державної політики щодо підтримки конкурентоспроможності аграрного сектора та обґрунтування шляхів її підвищення на тлі сучасних глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Однією з головних повинна бути роль держави щодо розвитку аграрного сектора, який є гарантом продовольчої безпеки країни. Сьогодні він є осередком підвищення економічної активності, лідером у проведенні реформ, зростанні інвестиційної привабливості. Отже, перелічені важливі процеси потребують постійного стимулювання та державної підтримки. Втручання транснаціонального капіталу в національну конкуренцію збільшує невизначеність ефекту механізмів державного макроекономічного регулювання через розвиток прямих взаємозв'язків між суб'єктами господарювання, громадянськими та ринковими інститутами на наднаціональному рівні.

Відтак зростає роль інтегруючих, соціальних, стимулюючих та регулюючих функцій національної економічної системи як такої, що діє на основі об'єктивних закономірностей, поза прямим адміністративним регулюванням. Саме тому належну конкурентоспроможність в умовах сучасної глобалізації набуває країна, в національній економіці якої існує «критична маса» стійких конкурентоспроможних економічних суб'єктів, здатних ефективно будувати свою діяльність у глобальному економічному середовищі, керуючись власними економічними інтересами. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в Україні та проблема ефективного розвитку аграрного сектору економіки полягає в тому, щоб розробити такі заходи регулювання та підтримки ринку, які, зберігаючи позитивні якості, дали б змогу звести до мінімуму властиві йому недоліки з обов'язковим врахуванням специфіки

підприємств аграрної сфери економіки. Уряд має спрямувати ринковий механізм на формування належних пропорцій через фінансову, цінову, податкову, кредитну підтримку аграрного сектора.

Сьогодні ми маємо справу з парадоксальною ситуацією: суб'єкти аграрного сектора економіки, які мають всі необхідні умови для ефективного розвитку та давні традиції створення високоякісної продукції, не витримують конкуренції з постачальниками продукції зарубіжного виробництва навіть на внутрішньому ринку, не говорячи про формування та розвиток експортного потенціалу галузей. Саме тому, питання забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської та продовольчої продукції внутрішнього виробництва є ключовим при формуванні стратегії розвитку вітчизняної економіки [7, с. 225].

Важливе значення має запровадження механізму забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора (рис. 1).

Важливим показником конкурентоспроможності вітчизняного агропродовольчого комплексу, крім експортної експансії є рівень і динаміка розвитку внутрішнього продовольчого ринку. Сучасна статистика сімейних бюджетів дозволяє оцінити місткість цього ринку і його сегментів. У 2008 р. населення України спожило продовольчих продуктів в оцінці у поточних цінах на 230 млрд грн, з яких 83% - товарна частина і 17% - натуральне споживання. Таким чином платоспроможний попит на внутрішньому продовольчому ринку оцінюється в 210 млрд грн.

Рис. 1. Механізм підтримки конкурентоспроможності аграрних підприємств

Зростання продовольчої доступності необхідно не лише як гарантія продовольчої безпеки, а й для покращення макроекономічного стану. У розвинених країнах мала питома вага продовольчих витрат у сімейному бюджеті дає змогу населенню використовувати свої доходи значною частиною на інвестиційні цілі, і це стає потужним джерелом внутрішнього нагромадження. Тому занадто значну частку продовольчих витрат у сімейному бюджеті слід вважати не лише наслідком бідності країни, а й фактором цієї бідності. Україна гостро потребує швидкого підвищення продовольчої доступності: для цивілізованої нації праця на «каструлю» - невигідна і принизлива.

Ситуація може бути поліпшена за умов випереджального зростання доходів населення щодо динаміки продовольчих цін. На жаль, сучасна структура факторів, що формують рівень і пропорції інфляційного процесу, несприятлива для продовольчого ринку. Згідно досліджень академіка УААН Пасхавера Б.Й. за 12 років існування гривні

середньорічний рівень зростання споживчих цін дорівнює 13%, в т.ч. по продовольчим товарам - 15%. Це означає, що більша частина «інфляційного податку» стягується з населення за допомогою продовольчих цін. Таке становище блокує зростання місткості продовольчого ринку і створює ситуацію, за якої тягар інфляції лягає на плечі масового (середнього- і малозабезпеченого) споживача. Тому поліпшення продовольчого споживання можна очікувати у випадку зниження темпів інфляції, але поки цього не відбулося, необхідно доповнити механізм монетарного стимулювання економічного зростання ціновими стабілізаторами, для того щоб ціни на не елітарне продовольство (споживча позиція критичної життєвої необхідності) не були лідерами інфляції. Для цього, крім вже згаданих методів стримування цін агросфери і продовольчої допомоги споживачам, можливе застосування таких заходів.

1. У кінцевій ціні продовольчого споживання значна частка непрямих податків (ПДВ і акцизів). В ціні цукру, наприклад, вона перевищує третину. Оскільки ціни на продовольчі товари зростають високими темпами, відбувається процес перерозподілу податкового навантаження, тягар якого все більше лягає на продовольчий ринок. Враховуючи соціальне і демографічне значення повноцінного харчування. Необхідність забезпечення продовольчої доступності для всіх верств населення, цій тенденції потрібно надати зворотний характер, тобто зменшити частку продовольчого товарообороту у загальній сумі непрямих податків із тим, щоб державний бюджет не був зацікавлений у інфляції на продовольчому ринку.

2. Найменш заможні верстви населення левову частку своїх доходів витрачають на продовольче споживання і більше інших потерпають від високих темпів інфляції у продовольчій сфері. Тому саме для цих соціальних груп потрібна надійна антиінфляційна індексація доходів. Неповна індексація інфляційного знецінення доходів знижує купівельну спроможність і продовольчу доступність, а тому, на нашу думку, індексація пенсій повинна мати позитивний (не від'ємний) рівень, тобто бути у відсоткових пунктах не нижче показника інфляції.

Глобалізація несе позитивний ефект насамперед країнам, які зуміли оволодіти засобами реалізації власних конкурентних переваг. Стратегія державної політики, спрямована на розкриття цих переваг, сама стає в сучасному світі принципово важливою умовою здобуття та утримання стійких конкурентних позицій аграрної економіки країни у світовому економічному середовищі.

Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки в умовах глобалізації має спрямовуватись на розвиток фінансового ринку та його інфраструктури в сільській місцевості, запровадження системи іпотечного кредитування, удосконалення системи кредитування під заставу сільськогосподарської продукції, створення гарантійних установ щодо повернення кредитів товаровиробниками, формування ділової атмосфери, за якої своєчасність і повнота розрахунків за одержані кредити стане нормою поведінки керівників і спеціалістів підприємств сільськогосподарської галузі.

Щоб якимось чином пом'якшити негативні наслідки регулювального впливу держави на суспільний добробут і конкурентосспроможність товаровиробників на тлі сучасних глобалізаційних процесів, уряди багатьох країн, і особливо тих, що є членами Європейського Союзу, змінюють свою аграрну політику відповідно до міждержавних угод та домовленостей.

Однією з нагальних проблем для України є забезпечення зростання виробництва сільськогосподарської продукції та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств. Цих проблем не можна вирішити без державної підтримки аграрного сектора економіки. Таким шляхом у свій час йшли і йдуть всі країни, які досягли значних економічних успіхів в аграрному виробництві. Така підтримка потрібна насамперед для зміцнення позицій вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, зменшення тиску імпорту продукції, яка має потужну підтримку в ближньому зарубіжжі. Зокрема, у Чехії, Словаччині, Угорщині,

Туреччині субвенції та дотації сільськогосподарським товаровиробникам становлять 20-25% вартості валової продукції сільського господарства, у країнах ЄЕС - до 40%. В Україні рівень підтримки зростає, але ще залишається низьким.

Важливе значення має стимулювання запровадження інноваційних технологій у аграрному виробництві для забезпеченню конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

На нашу думку, інноваційна модель розвитку сільськогосподарського виробництва, має передбачати формування на державному рівні механізму фінансової підтримки впровадження досягнень науково-технічного прогресу, спрямованого на стимулювання інноваційних процесів у сільському господарстві, а також на створення сприятливого економічного клімату для новаторської діяльності.

Заходи, які сприятимуть забезпеченню конкурентоспроможності аграрного сектора економіки, спрямовані на формування повноцінної маркетингової інфраструктури: створення єдиної інформаційної системи в АПК для вчасного отримання, обробки і розповсюдження даних про стан аграрного сектора, кон'юнктуру агропродовольчих ринків, маркетингову і зовнішньоекономічну діяльність; створення маркетингових служб при регіональних аграрних біржах або управліннях сільського господарства, а за умови досягнення необхідного рівня кадрового потенціалу й економічних умов у господарствах - у крупнотоварних аграрних формуваннях; відкриття офісів дорадчих служб в районах області для більш повного задоволення потреб аграріїв у інформації про новітні технології, ринки аграрної продукції, зміни в законодавстві; розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Вдосконалення діючого механізму фінансової підтримки аграрного сектора через схему здешевлення кредитів комерційних банків пропонуємо через систему заходів: фіксування розміру пільгової відсоткової ставки на певному рівні з можливістю диференціювати її залежно від цілей використання і термінів кредитування; законодавче закріплення 100% фінансування програм розвитку сільського господарства; усунення великої диференціації в розрізі регіонів при розподілі кредитних ресурсів. Крім того, необхідно активізувати нові, в тому числі й нетрадиційні, механізми і схеми кредитного забезпечення аграрних підприємств, які б дозволяли отримувати комерційні кредити без прямої участі держави.

За розрахунками оптимальне значення ефекту „фінансового важеля" має відповідати рівню оподаткування підприємства і забезпечити віддачу власним коштам, не нижчу за економічну рентабельність. На основі оцінки впливу структури капіталу на кінцеві результати діяльності підприємства, пов'язані з максимізацією прибутковості власного капіталу, пропонуємо підходи до визначення максимальних розмірів залучення кредитних ресурсів та прибутку від кредитування.

З метою усунення диктату з боку підприємств-монополістів, які постачають сільському господарству матеріально-технічні ресурси та переробляють сільськогосподарську продукцію, необхідно вживати заходів щодо їх демонополізації, формування розгалуженої мережі суб'єктів підприємницької діяльності для обслуговування сільського господарства на конкурентних засадах, посилювати антимонопольний контроль за формуванням цін на ресурси.

Потрібно відпрацювати механізм встановлення економічно обґрунтованого співвідношення між закупівельними цінами на різні види аграрної продукції на державному рівні, що сприятиме розвитку виробництва у певних економічних районах відповідно до потреб продовольчого споживання у тій чи іншій продукції.

Забезпечення якісних характеристик вітчизняної сільськогосподарської продукції слід здійснювати шляхом широкого застосування міжнародних стандартів і вдосконалення системи контролю за якістю аграрної продукції. З метою підвищення ціни молока при здачі його на переробні підприємства товаровиробникам слід дбати про якість молока. Тому слід здійснити технічне переоснащення аграрних підприємств для

виробництва молока в замкнутому циклі, яке забезпечують доїльні зали і молокопроводи, а також його своєчасного охолодження.

Висновки та перспективи подальших досліджень: Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора неможливе без державної підтримки, яка має доповнювати ринковий механізм і запобігати негативним наслідкам, пов'язаним з недосконалістю цього механізму. Розроблена структурна схема механізму державної підтримки конкурентоспроможності аграрних підприємств, яка включає в себе забезпечення паритетного розвитку через цінове регулювання, зменшення податкового тиску на товаровиробників, формування повноцінної маркетингової інфраструктури, стимулювання запровадження інноваційних технологій у виробництві. Здійснення узгоджених заходів у напрямку забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України має відбуватися згідно затвердженої на законодавчому рівні Державної програми. Головною метою реалізації такої Програми є створення в Україні макроекономічного середовища, сприятливого для розгортання ефективного конкурентного змагання між аграрними підприємствами. Між тим, пріоритетне поліпшення використання факторних конкурентних переваг національної економіки та впровадження сучасних засад конкурентоспроможності потребуватиме й додаткових спеціальних заходів, орієнтованих на цілеспрямоване формування конкурентоспроможних ринкових суб'єктів.

Анотація

У статті автор досліджує конкурентоспроможності аграрного сектора економіки в умовах глобалізації. Вивчається необхідність забезпечення державної політики щодо підтримки конкурентоспроможності аграрного сектора. Обґрунтовуються шляхи підвищення конкурентоспроможності на тлі сучасних глобальних процесів.

Ключові слова: Конкурентоспроможність; державна політика; глобалізація; зовнішня торгівля; інфляційних податок; Європейський союз; транснаціональний капітал; інтеграція; інноваційні технології.

Аннотация

В статье автор исследует конкурентоспособность аграрного сектора экономики в условиях глобализации. Изучается необходимость обеспечения государственной политики по поддержке конкурентоспособности аграрного сектора. Обосновываются пути повышения конкурентоспособности на фоне современных глобальных процессов.

Ключевые слова: Конкурентоспособность; государственная политика; глобализация; внешняя торговля; инфляционных налог; Европейский союз; транснациональный капитал; интеграция; инновационные технологии.

Summary

The author examines the competitiveness of the agricultural sector in the context of globalization. We study the need for public policies to support the competitiveness of the agricultural sector. Justified ways to increase competitiveness against the backdrop of contemporary global processes.

Keywords: Competitiveness; public policy, globalization, foreign trade, inflation tax, the European Union, transnational capital, integration, innovative technology.

Список використаних джерел:

1. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України на внутрішньому і зовнішньому ринках: Наукова доповідь / [Трегобчук В.Мю, Пасхавер Б.Й., Бородіна О.М. та ін.]; за ред. акад.. УААН В,М. Трегобчука, чл.-кор. УААН Б.Й. Пасхавера. - К.: Ін-т екон.прогнозув., 2007. - 260 с.
2. Саблук П.Т. Стан і проблеми розвитку агропромислового комплексу України / П.Т.

Саблук // Економіка України . - 2008. - №12. - С.4-18.

3. Могильний О. Реалії та парадокси аграрної політики / О.Могильний // Економіка України. -2008.-№12.-С.40-51.

4. Красноруцький О.О. Концентрація капіталу та розвиток суб'єктів аграрного ринку / О.О.Красноруцький // Матеріали III Міжнародного Форуму молодих вчених «Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи». У трьох томах. Т. 2. - Харків: ХНТУСГ. - 2008. - С.208-209.

5. Кулинич Р.О. Конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва на шляху вступу України до Світової організації торгівлі / Р.О. Кулинич, Т.В. Власенко // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип. 50. - Харків: ХНТУСГ, 2007 р. - С.179-183.

6. Бабан Т.О. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств на етапі вступу України до СОТ / Т.О. Бабан // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип. 50. - Харків: ХНТУСГ, 2007 р. - С.30-33.

7. Красноруцький О.О. Проблеми реалізації сучасної доктрини розвитку агропромислового комплексу / О.О. Красноруцький // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: зб. тез доповідей шостої Між нар. наук.-практ. конф. молодих вчених. Ч. 1. -Тернопіль: Екон. Дкмка, 2009. -С.225-226.

УДК 336.77:338.3

Назарова Л.В.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Постановка проблеми. Кризові явища, які є характерними для життя нашої держави в останні роки, посилили тенденції які негативно вплинули на всі сфери функціонування суспільства. Низький рівень показників соціального розвитку, а саме кількість зайнятих у всіх сферах економічної діяльності, кількість безробітних, середня і мінімальна заробітна плата, середня і мінімальна пенсія, прожитковий мінімум, доходи населення, розміри державної соціальної допомоги найбільш незахищеним верствам населення, показники здоров'я і освіти, демографічна криза і те, що більшість населення нашої держави є соціально не захищеною і, як наслідок, досить низький рівень життя, є передумовою соціальної напруги. Сьогодні к найбільш важливим питанням, відносяться проблеми бідності населення, від вирішення яких залежатиме забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення добробуту людей. Так, наприклад, показник забезпеченості населення житлом, в середньому на одного жителя становив в 2008 році 21,3 м^2 і перевищував аналогічних показник 2007 року на 1,4 %. Найнижча забезпеченість житлом була у м. Києві, найвища в Чернігівській - 27,8 м^2, Житомирській - 26,7 м^2, Вінницькій - 29,3 м^2 областях. Низьким залишається і благоустрій окремих видів житла. Житловий фонд України досяг на початок 2009 року - 1031,7 млн. м^2 загальної площі, але 60 % його за рівням благоустрою не відповідає не тільки міжнародним стандартам, а й сучасним вітчизняним вимогам.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Міське господарство - це складна сукупність підприємств, служб, інженерних споруд і мереж, розташованих на території міста і призначених задовольняти повсякденні комунальні, побутові, матеріальні та

соціально-культурні потреби жителів міста. Отже метою статті є визначення основних тенденцій розвитку підприємств житлово-комунального господарства. Останнім часом з'явилися праці вітчизняних вчених-економістів, господарників, фахівців у галузі управління і регулювання економіки, присвячені ринковим трансформаціям її житлово-комунального сектора. Серед них слід відзначити розробки В.М.Бабаєва, В.М.Вакуленка, О.І.Дзядь, А.А.Дроня, Г.О.Крамаренко, В.П.Кукси, В.П.Ніколаєва, Г.І.Онищука, І.М.Осипенка, О.Ю.Попова, М.В.Руля, Г.М.Семчука, Т.М.Строкань, Р.М.Сиротюка, В.В.Хомякова та інших. Водночас, далеко не всі питання знайшли своє концептуальне цілісне відображення, що не дозволяє поставити аналіз механізмів управління ЖКГ на адекватну теоретичну основу і сприяти широкомасштабним ринковим перетворенням в галузі.

Формулювання завдання дослідження. Основною метою статті є дослідження питань розвитку и функціонування житлово-комунального господарства в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Складовою частиною міського господарства є житлово-комунальне господарство. Недосконаліть системи управління житлово-комунальним господарством України, зволікання з його реформуванням призвели до того, що підприємства галузі неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах і надавати споживачам послуги належних рівня та якості. На 1 січня 2009 року дебіторська заборгованість у галузі становила 8,7 млрд. гривень, кредиторська - 8,6 млрд., з них 5,2 млрд. гривень - з оплати житлово-комунальних послуг населенням. За підсумками роботи у 2009 році збитки підприємств перевищили 1,1 млрд. гривень, що у 2,2 раза більше, ніж у 2008 році.

Недосконаліть системи соціального захисту населення у сфері житлово-комунального господарства, неякісне надання житлово-комунальних послуг, низький рівень поінформованості населення, неузгодженість норм законодавства і відсутність у ньому певних норм щодо регулювання взаємовідносин споживачів і виробників житлово-комунальних послуг зумовлює зростання актуальності проблеми реформування житлово-комунального господарства. Загальнодержавна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки затверджена Законом України [1] визначає принципи реалізації державної політики реформування житлово-комунального господарства, основними з яких є: стимулювання інвестиційної діяльності у сфері житлово-комунального господарства; пріоритетність інноваційного розвитку в життєзабезпеченні населених пунктів, сприяння науково-технічному прогресу у сфері житлово-комунального господарства.Для реалізації державної політики програма передбачає її реалізацію за такими основними напрямами: технічне переоснащення житлово-комунального господарства, наближення до вимог Європейського Союзу показників використання енергетичних і матеріальних ресурсів на виробництво житлово-комунальних послуг; проведення науково-технічних досліджень з питань експлуатації та технічного обслуговування об'єктів житлово-комунального господарства, благоустрою населених пунктів, захисту територій від шкідливої дії вод; розроблення та впровадження новітніх технологій і обладнання, спрямованих на технічне переоснащення підприємств житлово-комунального господарства та скорочення питомих витрат енергетичних і матеріальних ресурсів; налагодження виробництва нових зразків комунальної техніки та обладнання для потреб житлово-комунального господарства; розроблення і забезпечення виконання програм стимулювання економного використання споживачами питної води і теплової енергії.Цілком зрозуміло, що реалізація поставлених завдань вимагає досить солідних інвестицій. Загальнодержавна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки [1] визначає джерела фінансування реалізації заходів Програми, а саме: кошти державного та місцевих бюджетів; кошти підприємств житлово-комунального господарства; гранти, кредити міжнародних організацій, благодійні внески; іноземні інвестиції та кошти фізичних і юридичних осіб,

що залучаються шляхом приватизації підприємств житлово-комунального господарства, передачі об'єктів галузі в управління, оренду, концесію; кредити вітчизняних комерційних банків.Якщо розглянути структуру джерел фінансування заходів спрямованих на реалізацію програми реформування житлово-комунального господарства, то цілком зрозуміло, що фінансово вона, практично, ніяк не підтримана.Так сподіватися на інвестиції або кредити у галузь, що є дотаційною практично у всьому світі сподіватися не варто. А пошук внутрішніх резервів для здійснення інвестицій у збитковій галузі марна справа. Так за даними Звіту про використання у 2008 році коштів Державного бюджету України по Держжитлокомунгоспу України, на фінансування галузі було виділено 6635,3 тис. грн., які були використані у повному обсязі. При цьому за рахунок спеціального фонду було профінансовано 404,0 тис. грн., що складає 6,1 % від загального фонду.Фізичні особи здійснюють капітальні вкладення у модернізацію житлового фонду, однак процес обмежений фінансовим станом більшості громадян України та техніко-економічними характеристиками таких інвестицій. Дійсно квартиронаймачі здійснюють поточний або капітальний ремонт житлових приміщень з використання новітніх ресурсозберігаючих технологій, що аж ніяк не покращує загальний стан житлових будинків, споруд, передавальних пристроїв та не зменшує загальний розмір витрат на надання житлово-комунальних послуг. Так утеплення залізобетонних будинків, що лишилися нам у спадок від СРСР має наступну структуру: 30 % - витрати на встановлення нових вікон зі склопакетами, 70 % - витрати на зовнішнє утеплення стін будинків. При цьому баланс енергозбереження виглядає так: нові вікна у структурі економії енергоресурсів на опалення займають 10 %, а утеплення стін – 90 %. Звичайно, що кожен окремо взятий квартиронаймач не може виконати роботи по зовнішньому утепленню стін будинків, а може лише встановити нові вікна.

Маючи надію на інвестиції фізичних осіб у комунальну сферу Держжитлокомунгосп України розробив схему передачі у власність об’єднань співвласників багатоквартирних будинків житлових споруд. Однак небажання громадян України створювати такі об’єднання не дає суттєвих результатів. Тому на 01.10.2009 р. в Україні зареєстровано 3489 таких об’єднань. При цьому в Україні налічується 234497 будинків, в тому числі: 198499 житлових будинків комунальної власності, 9662 житлових будинків ОСББ, ЖБК, 2427 житлові будинки громадської (колективної) власності [6]. Тому основний тягар капітальних вкладень у галузь покладено на Бюджет.За даними Звіту про використання у 2009 році коштів Державного бюджету України по Держжитлокомунгоспу України на фінансування галузі було виділено 6635,3 тис. грн., які були використані у повному обсязі. При цьому на „дослідження і розробки, державні програми” було використано 3181,3 тис. грн., що складає 47 % від загального обсягу бюджетних асигнувань на галузь. Не можна заперечувати, що показник досить високий, але у показниках витрат галузі відсутні дані про впровадження результатів проведених досліджень у виробництво. Крім того за даними Звіту вказані витрати були профінансовані неповністю.Отже проблема фінансування капітальних витрат галузі має лягти на місцеві бюджети, більшість з яких також не можуть нести ці витрати. За проведеними розрахунками, звільнення житлово-комунальних підприємств від сплати ПДВ може зменшити непокритий збиток більш як вдвічі, а, головне, сума податку є достатньою для самостійного здійснення підприємством капітальних витрат. Оскільки рівень витрат галузі втричі перевищує відповідний показник європейських країн, то капітальні вкладення мають бути швидкоокупними. Так, витрати на встановлення міні котельні на будинок площею 3000-4000 м2 (50-60 квартир загальною площею 60 м^2) становлять 60-70 тис. грн. Витрати на опалення зменшуються приблизно втричі. Отже, відміна ПДВ для житлово-комунальних підприємств на досить короткий період (до трьох років) може дати щорічне підвищення розмірів капітальних вкладень в галузь у геометричній прогресії.Тому вважається за доцільне встановити законодавчу норму, яка б направляла нараховану до сплати суму ПДВ житлово-комунальних підприємств на

модернізацію житлових фондів та відповідної інфраструктури, що у результаті дасть докорінну зміну ситуації у галузі на протязі 5-10 років.

Серед способів фінансування потреб житлово-комунальної сфери можемо виділити:

кошти населення;
кошти небанківських фінансових установ;
кошти кредитних установ;
кошти державного та місцевих бюджетів;
кошти приватних підприємств.

Висновки. Специфіка житлово-комунальної сфери і пов'язаність її із соціальною стороною розвитку суспільства вимагає все більшої уваги як з боку держави, так і з боку приватного інвестора, що дозволить їй розвиватися згідно із потребами населення.

Анотація

Статтю присвячено основним тенденціям розвитку житлово-комунального господарства України, розглянуто основні проблеми і напрямки подальшого функціонування

Аннотация

Статья посвящена основным тенденциям развития жилищно-коммунального хозяйства Украины, рассмотрены основные проблемы и направления дальнейшего фенкционирования.

A**nnotation**

The article is devoted basic progress of Housing communal economy of Ukraine trends, basic problems and directions of further fenkcionirovaniya are considered.

Список використаних джерел:

1. Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки: Закон України від 24 червня 2004 року N 1869-IV // www.djkg.gow.ua

2. Звіт про використання у 2009 році коштів Державного бюджету України по Держжитлокомунгоспу України // www.djkg.gow.ua

УДК:336:338.43

Нікітенко К.С.

ФОРМУВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Збільшення випуску сільськогосподарської продукції і підвищення ефективності її виробництва на основі більш раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів - одне з найважливіших народногосподарських завдань. Надійним засобом її вирішення є вдосконалення механізму функціонування агропромислового комплексу, що вимагає порівняння витрат з результатами прибутку, забезпечення рентабельності роботи кожного сільськогосподарського товаровиробника.

Огляд останніх досліджень. Основні теоретичні та методологічні положення, пов'язані з проблематикою регулювання економічних відносин в аграрній сфері, викладені в роботах Г.В. Беспахотного, І.Є. Буздаловой, А. І. Воропаєва, А.В. Гордєєва, В.В. Милосердова, Є.С. Строєва, Є.В. Сєрової, А.Ф. Сєркова, І.Г. Ушачева, Л.І. Холод та інших авторів. Значний внесок у дослідження в області організації фінансування та кредитування підприємств внесли вітчизняні автори: Ю.П. Авдіянц, П.А. Бебутов, І.О. Бланк, В.А. Зайденварг, К.Н. Кашкін, З.А. Круш, М. Крейнина, А. Куштуев, О.І. Лаврушін, М.Л. Лішанський, І.А. Маслова, Л.М. Павлова, Г.Б. Поляк, В. Поляков, Н.Ф. Самсонова, Є.І. Шохіна, та іншими.

Виклад основного матеріалу. Умови господарської діяльності будь-якого аграрного підприємства суто індивідуальні. Вони підпадають під вплив великої кількості факторів: важливих і другорядних, економічних і неекономічних, доступних і важкодоступних для опису та формалізації (стан техніки, ринку робочої сили, ринку капіталу і так далі). У кожній комбінації виробничих факторів завжди є слабкі елемент, який затримує розвиток аграрного підприємства. У сучасних економічних умовах таким "слабкою ланкою" є нестача капіталу. У зв'язку з цим об'єктивно виникає проблема формування раціональної структури джерел коштів аграрного підприємства.

В аграрному підприємстві ця проблема вирішується в процесі управління фінансами: на етапах аналізу, підготовки та прийняття управлінських рішень, а також прогнозування і планування. Трансформаційні перетворення ринкового характеру припускають повне оновлення системи створення і розподілу прибутку аграрних підприємств, формування якої відбувається одночасно з пошуком можливих способів руху до неї. Це вимагає переосмислення питань про природу, економічний зміст, а також фактори формування і джерела виникнення прибутку.

Механізм розподілу прибутку аграрного підприємства повинен бути побудований таким чином, щоб всебічно сприяти підвищенню ефективності виробництва, стимулювати розвиток нових форм господарювання. Ринкові умови господарювання визначають пріоритетні напрямки розподілу власного прибутку аграрних підприємств. Розвиток конкуренції викликає необхідність розширення виробництва, його вдосконалення, задоволення матеріальних і соціальних потреб трудових колективів.

Порядок розподілу та використання прибутку, а також конкретний перелік фондів споживання і накопичення фіксуються в статуті аграрного підприємства і в його обліковій політиці. Крім того, на аграрному підприємстві спільно плановим і фінансовим відділами розробляється Положення про порядок розподілу валового (балансового) і чистого прибутку, що залишається у розпорядженні аграрного підприємства, яке затверджується його керівником. Найбільш важливим елементом даного Положення є довгострокові нормативи утворення фондів споживання і накопичення, які служать вихідними даними при складанні фінансового плану аграрного підприємства на майбутній рік. По кожному з фондів споживання і накопичення щорічно складається і затверджується керівником

аграрного підприємства річний кошторис витрат, в якому визначаються як напрямки використання коштів, так і конкретні заходи, що фінансуються за рахунок коштів даного фонду. Таким чином, у сучасних умовах держава не встановлює яких-небудь нормативів розподілу прибутку. Кожне аграрне підприємство встановлює їх самостійно.

Одним з напрямків розподілу прибутку є виплата дивідендів акціонерам, але цей напрямок не властивий кожному аграрному підприємству, а лише підприємствам з акціонерною формою власності. Але розглянемо і цей напрям. Дивідендна політика аграрного підприємства як ключова детермінанта використання його прибутку являє собою керовану діяльність, спрямовану на забезпечення формування доходу власників його корпоративних прав.

У процесі розв'язання задач прогнозування і оптимізації розподілу прибутку, кожен може переконатися в тому, що методи фінансового менеджменту легко доступні для формалізації і алгоритмізації, тобто описуються у вигляді формул, що складаються з позначень фінансових показників. Разом з тим, теорія фінансового менеджменту рекомендує застосовувати безперервне короткострокове прогнозування фінансових результатів з метою своєчасного внесення змін до оперативних (календарно-мережевих) планів і графіків відповідно до зміни умов господарської діяльності аграрного підприємства, що потребують від фінансово-планових органів проведення трудомістких обчислень.

Основні напрямки вдосконалення механізму розподілу фінансових результатів включають: оптимізацію системи оподаткування прибутку; розробку такої системи ставок і пільг податку на прибуток, яка буде стимулювати використання чистого прибутку аграрних підприємств, перш за все, на розвиток і вдосконалення власної виробничої бази; позбавлені непродуктивних витрат і втрат; розробку та реалізацію заходів, спрямованих на подолання кризи неплатежів з метою поступового зниження сум пені і штрафів, що сплачуються до бюджету і позабюджетних фондів; оптимізацію розподілу чистого прибутку, що залишається у розпорядженні аграрного підприємства; на фонди споживання і фонди нагромадження; комплекс заходів, що забезпечують доцільне і ефективне використання коштів фондів споживання і накопичення.

Заходи щодо вдосконалення фінансового механізму аграрних підприємств необхідно відобразити в управлінських документах, так як перетворення у функціональному ланці фінансового механізму обов'язково повинні супроводжуватися розвитком нормативно-правової бази.

Стабілізація фінансового стану аграрних підприємств можлива лише на основі реконструкції і технічного переозброєння власної виробничої бази, а також на основі скорочення тривалості виробництва. На жаль, в даний час аграрні підприємства не в змозі направляти у створювані для цієї мети фонди накопичення значні фінансові ресурси. Проведення модернізації власної виробничої бази потребують великих асигнувань, що неможливо без зниження навантаження на фінанси аграрних підприємств. З цією метою необхідно ввести деякі податкові пільги: звільнення від податків тієї частини прибутку, що спрямовується на виплату відсотків за кредит, призначений для модернізації власної виробничої бази; а також залік тимчасових збитків, пов'язаних з реконструкцією, у оподатковуваного прибутку наступних років.

Методика прогнозування фінансових результатів дозволяє моделювати різні економічні ситуації і, в кінцевому рахунку, знайти оптимальний варіант плану з прибутку, обґрунтований достовірними економічними розрахунками. Перевірка обґрунтованості плану по прибутку завершується розрахунком максимальної норми споживання чистого прибутку. У разі перевищення граничної норми споживання чистого прибутку може виникнути ситуація, коли що є в наявності активів виявиться недостатньо для забезпечення запланованого приросту обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і суми балансового прибутку в умовах прогнозованого рівня ефективності виробництва. В окремих випадках керівництво аграрного підприємства може прийняти

рішення про зміну нормативів відрахувань до фондів споживання і накопичення, що потребують перегляду окремих положень облікової політики аграрного підприємства. Якщо отримані результати не задовольняють керівника та фінансово-планові органи аграрного підприємства, то слід продовжити роботу в рамках даної методики способом моделювання і, в кінцевому рахунку, знайти оптимальне рішення.

Результати прогнозування фінансових результатів та аналізу майбутнього стану фінансово-господарської діяльності аграрного підприємства доцільно узагальнити у вигляді таблиць і включити в матеріали балансових комісій за підсумками діяльності аграрного підприємства за минулий рік або квартал. Поєднання методики оцінки та методики прогнозування фінансових результатів за відносно короткі періоди часу (місяць, декада, тиждень) значно підвищує точність прогнозу, а також глибину і якість аналізу отриманих фінансових результатів, що повинно послужити основою для посилення оперативного контролю за станом фінансово-господарської діяльності аграрного підприємства.

Разом з тим, практичне використання методики оцінки, прогнозування та оптимального розподілу прибутку потребують від фінансово-планових органів проведення трудомістких розрахунків, тому дану методику необхідно автоматизувати. Успішному вирішенню цього завдання повинна сприяти детальна формалізація методики, а також конкретне і однозначне опис порядку і послідовності дій фінансово-планових працівників при використанні даної методики.

Висновки. Отже, наявність чистого прибутку, що створює стимулюючі умови господарського розвитку аграрного підприємств і організацій при переході до ринку, є важливим чинником подальшого зміцнення і розширення їх комерційної діяльності.

Анотація

У статті здійснено аналіз стану фінансово-господарської діяльності аграрних підприємств та запропонована методика прогнозування фінансових результатів. Це дозволяє моделювати різні економічні ситуації і в кінцевому рахунку знайти оптимальний варіант оперативного контролю за станом фінансово-господарської діяльності аграрного підприємства.

Ключові слова:аграрне підприємство, фінансові результати, прибуток, збиток, ефективність, оцінка, контроль, ресурси, рентабельність.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : [навчальний посібник. – 3-тє вид. перероб. і доп.] / М.Я. Коробов. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. – 294 с.
3. Островська О.А. Фінансовий стан та фінансова стійкість підприємств: теоретичні аспекти визнання їх суті / О.А. Островська // Стратегія економічного розвитку України. – 2008. – № 4. С. 182 – 187.

УДК 330.341

Пастернак М.М.

БАНКІВСЬКІ КРЕДИТИ В ФІНАНСУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Інвестиційна діяльність є одним із чинників, що сприяє економічному розвитку, підвищенню конкурентоспроможності та підвищенню рівня добробуту в країні, і відповідно наявність розвиненої та диференційованої системи фінансування інвестиційної діяльності (інвестиційних проектів) полегшує досягнення таких цілей. Одним із вагомих джерел фінансування інвестиційних проектів є довгострокові кредити комерційних банків та інших кредитних посередників на національному та міжнародному рівнях, тобто інвестиційне кредитування.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням питань інвестицій, в т.ч. джерел, що забезпечують їх фінансування в економіці, займаються такі фахівці, як Бабанін О.С., Белінська Я.В., Глущенко С.В., Жаліло Я.А., Корнєєв В.В., Майорова Т.В., Пересада А.А., Покришка, Я. В. та інші [1-3].

Разом з тим, в меншій мірі аналізуються питання щодо кредитування інвестиційних проектів в Україні, визначення шляхів активізації цього напряму кредитних послуг з метою забезпечення взаємодії банківського та реального сектору економіки в Україні та шляхів активізації інституційно-банківського механізму руху капіталів між фінансовим та реальним секторами економіки [3].

Формулювання завдання дослідження. Метою написання даної статті є аналіз характерних рис кредитних послуг комерційних банків у фінансуванні інвестицій в Україні, а також виділення проблем, вирішення яких сприятиме активізації інвестиційного кредитування суб'єктів української економіки.

Виклад основного матеріалу. Пропозицію кредитів інвестиційного спрямування в Україні формують комерційні банки, лізингові компанії та міжнародні фінансові організації (зокрема ЄБРР, МБРР тощо).

Дамо характеристику кредитних послуг комерційних банків.

Кредитні послуги комерційних банків протягом 2005-2009 років мали наступні характерні риси.

По-перше, спостерігалось зростання обсягів та нарощення темпів приросту кредитування в економіці України в 2005-2008 р.р.

Зокрема, за цей період обсяги кредитування української економіки зросли майже в 5 разів і кожен рік темпи приросту в середньому становили 170% по відношенню до попереднього року. В 2008 році вимоги банків за кредитами, наданими суб'єктам економіки України сягали 734 млрд.грн.**,** що становило 33% ВВП 2008 року (2196,05 млрд.грн.) та 44,5% ВВП 2007 року (1650,9 млрд.грн.) (табл.1) [4, с.190; 5]

Подібна ситуація пояснювалась рядом чинників:

- комерційні банки вдалися до лібералізації умов надання кредитів, що зробило їх більш доступними та привабливими для юридичних і для фізичних осіб – позичальників;
- в Україні діяли кредитні лінії орієнтовані на різні сектори економіки (кредитування малого бізнесу, іпотека тощо), що також покращувало характеристики та обсяги кредитних послуг для потенційних позичальників;
- комерційні банки активно залучали валютні кошти із зовнішніх ринків;
- відбулось масове входження іноземних банків - інвесторів на український ринок (за цей період продано кілька великих українських банків іноземним власникам) і таким чином збільшилась диверсифікація та покращились умови надання кредитних послуг для суб'єктів економіки;
- українські суб'єкти економіки, і в т.ч. населення стало більш лояльним до практики купівля житла (іпотечні кредити), товарів та послуг в кредит та ін.

З 2009 року спостерігається скорочення обсягів і темпів приросту кредитування. Обсяги кредитування за цей період становили 723295 млн. грн., і відповідно темпи падіння дорівнювали 98,5% по відношенню до 2008 року.

Динаміка 2009 року, протилежна динаміці попередніх років, пояснюється впливом внутрішніх та зовнішніх кризових чинників на українську економіку, і в тому числі на функціонування банківського

характерною рисою пропозиції банківських кредитів є те, що протягом 2005-2009 рр. спостерігалось збільшення питомої ваги кредитів фізичним особам порівняно з часткою кредитування юридичних осіб.

Зокрема, питома вага кредитів юридичним особам протягом 2005-2008 років скоротилась на 13%: з 75% у 2005 р. в загальному обсязі виданих кредитів до 62 % у 2008 році, і цей показник трохи збільшився до 67 % в 2009 році.

В той час як питома вага кредитування фізичних осіб зросла протягом 2005-2008 років на 13%: з 25% у 2005 році до 38% у 2008 році, цей показник зменшився у 2009 році до 33% (табл.1).

Динаміка 2009 року, протилежна динаміці попередніх років, насамперед, пояснюється не нарощенням обсягів кредитування юридичних осіб, а скороченням обсягів кредитів фізичним особам (скорочення споживчих, автомобільних та іпотечних кредитів).

Третьою характерною рисою пропозиції банківських кредитів є те, що темпи приросту обсягів кредитування фізичних осіб суттєво випереджали темпи приросту обсягів кредитування юридичних осіб.

Зокрема, обсяги кредитів юридичним особам в 2005-2008 роках зросли майже в 4,5 рази і щорічні темпи приросту за цей же період становили в середньому 60-70%. Обсяги кредитів фізичним особам зросли у 8 разів і щорічні темпи приросту за цей же період становили 170-235% (табл.1).

Четвертою характерною рисою пропозиції банківських кредитів є те, що валютна структура виданих кредитів відрізнялась залежно від суб'єкта - позичальника.

Зокрема, в кредитуванні фізичних осіб переважало використання національної валюти порівняно з іноземною, і це співвідношення протягом 2005-2008 років зростало не на користь гривні. В 2008 р. частка валютних кредитів в структурі кредитування фізичних осіб дорівнювала 72% проти 28% кредитів у гривні. В кредитуванні юридичних осіб, навпаки, переважає кредитування в національній валюті проти кредитів у валюті. Хоча різниця між питомою вагою кредитів в різних валютах незначна і протягом 2005-2008 років також спостерігалось скорочення питомої ваги гривневих кредитів на користь кредитів в іноземних валютах. Лише в 2009 році ситуація змінилась під негативним впливом внутрішніх та зовнішніх кризових чинників на українську економіку, в тому числі на функціонування банківського сектору. Так, в 2005 році співвідношення «гривня-іноземні валюти» становило 63,7% проти 33,3%., в 2007 році – 58% проти 42%, в 2008 році - 49% проти 51%, і в 2009 році - 60% гривневих кредитів проти 40% валютних кредитів [5] (табл.1).

Внаслідок цього, ліквідність банків стала критично залежати від обмінного курсу національної валюти, оскільки це прямо впливало на платоспроможність позичальників валютних кредитів. Крім того, наявність валютних кредитів штучно створила масовий попит на валюту з боку населення [6, с.99].

П'ятою характерною рисою пропозиції банківських кредитів є те, що строкова пропозиція банківських кредитів зосереджена на послугах коротко і середньострокового кредитування.

Так, серед кредитів, наданих юридичним особам, переважали кредити до 1 року та кредити від 1 до 5 років: в 2005 році на їх долю припадало 44 та 56 відсотків, в 2006 році – 45 і 55 відсотків, в 2007 році – 41 та 49 відсотків, в 2008 році - 43 та 46 відсотків, в 2009 році – 43 та 45 відсотків відповідно. В той час, як активізація послуг довгострокового

кредитування спостерігається з 2007 року і частка цих кредитів є найменшою: в 2007 році на їх долю припадало 10%, в 2008 році – 11%, в 2009 році - 12% (рис.1).

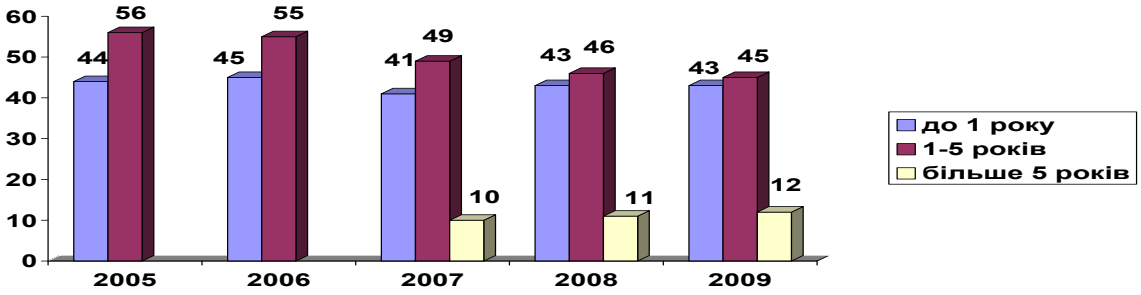

Рис.1. Структура кредитів, наданих юридичним особам (нефінансовим корпораціям), у розрізі строків погашення в 2005-2009 роках, %

Операції комерційних банків по залученняю фінансових ресурсів для надання і нарощення обсягів банківських послуг (і в т.ч. кредитування) мають такі характеристики.

По-перше. За останні п'ять років спостерігалось нарощення розриву між обсягами банківських пасивів - зобов'язань за депозитами та обсягами банківських активів - кредитними послугами і при стрімкому зростанні кредитування економіки рівень забезпеченості кредитів власними ресурсами банків помітно падав. Так, динаміка ступеня покриття банківських кредитів банківськими депозитами протягом 2005-2009 років мала тенденцію до скорочення: якщо в 2005 році ступінь покриття кредитів депозитами був на рівні 95%, то в наступні роки це співвідношення знижується: в 2006 році показник «депозити/кредити» становив 74,9%, в 2007 році - 64,86%, в 2008 році – 48,36% і в 2009 році - 45,27%. [4, с.57-67, 5]. Така ситуація негативно впливає на фінансову стабільність банківської системи і посилює ризики її функціонування

По-друге. Сформувалась велика частка зовнішньої заборгованості комерційних банків.

Оскільки протягом останніх років скорочувалось покриття кредитів за рахунок депозитних коштів, відповідно, існував дефіцит фінансових ресурсів для банків на шляху підвищення обсягів їх капіталізації, і це спонукало банки до використання інших джерел нарощення банківського капіталу і здійснення зовнішніх позик (кредити та випуск єврооблігацій). Протягом 2005-2008 років відбувалась тенденція до нарощення зовнішньої заборгованості комерційних банків в Україні і в 2008 році її обсяг мав найбільше значення - дорівнював 39,8 млрд.дол. До 2010 р. цей показник скоротився і станом на 1.07.2010 р. зовнішня заборгованість банківського сектору становить 28,2 млрд.дол. [7; 8] Скорочення зовнішньої заборгованості в останні два роки насамперед спричинене зменшенням довгострокових зобов'язань банків за кредитами та за облігаціями українських банків у власності нерезидентів.

Залежність комерційних банків посилила залежність кредитного ринку України від впливів світових негативних явищ та чинників. Крім того, нарощування зовнішніх запозичень призвело до помітної деформації структури кредитних портфелів банків – в них почали зростати кредити населенню в іноземній валюті, і внаслідок цього ліквідність банків залежала від обмінного курсу національної валюти, оскільки це прямо впливало на платоспроможність позичальників валютних кредитів.

З урахуванням накопичення вищевказаних внутрішніх ризиків та суперечностей у співвідношенні активних та пасивних банківських операцій, а також під впливом зовнішніх кризових явищ, ***починаючи з 2008 року функціонування банківської системі в Україні супроводжується наступними проблемами.***

1. В наявності дисбаланс ліквідності комерційних банків.

Скоротилось співвідношення між зобов'язаннями за довгостроковими депозитами та довгостроковими кредитами, і якщо у 2007 році це співвідношення дорівнювало 1,07, то на початок 2009 року - лише 0,37 (рис.2).

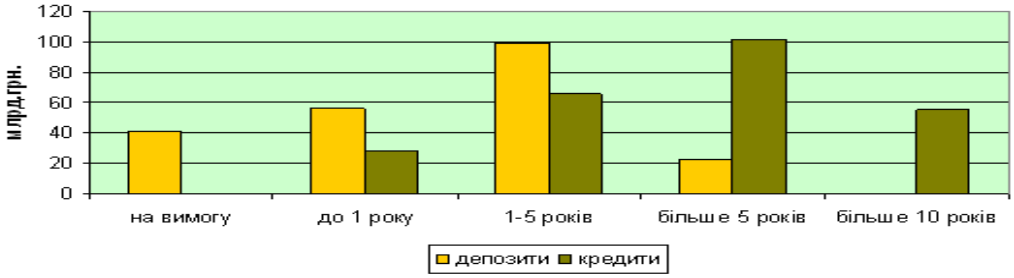

Рис.2. Співвідношення кредитів та депозитів домашніх господарств за строками погашення станом на початок 2009 р. [5]

Крім того, як видно з рис.3, в частині довгострокових інвестиційних кредитів у банків взагалі відсутнє покриття їх залученими коштами аналогічної строковості. А це означає, що ресурсів для надання комерційними банками строкових кредитів на сьогодні немає. Відповідно, немає і активізації послуг інвестиційного кредитування.

2. Відбувається зменшення ресурсної бази банків та втрачається довіра до банків.

Різко скоротились темпи приросту ресурсної бази банків. За 2008 р. депозити фізичних осіб зросли на 31 % (проти аналогічного зростання протягом 2007 на 53,9 %), а депозити юридичних осіб - на 23 % (проти аналогічного зростання у 2007 на 49,2 %) (рис.3).

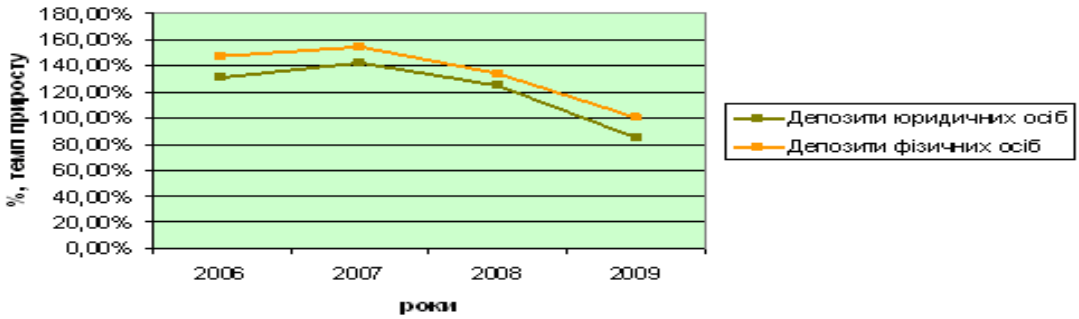

Рис.3 Динаміка приросту депозитів в комерційних банках протягом 2006-2009 рр., % до попереднього року [5]

3. Знижується прибутковість банківської діяльності.

У 2009 році прибутки банків різко впали і на початок 2010 р. нерозподілені прибутки банків (збитки) дорівнювали - 38,5 млрд.грн. (рис.4).

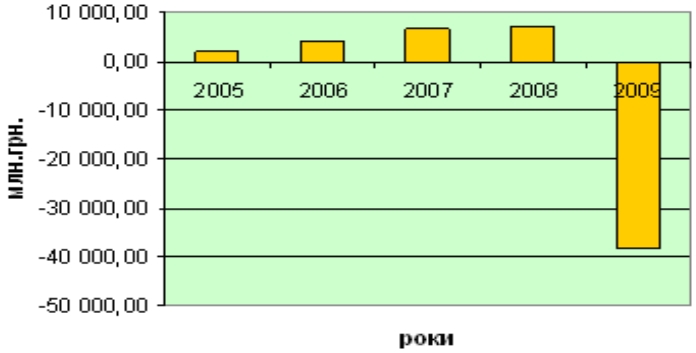

Рис.4. Нерозподілений прибуток комерційних банків в 2005-2009 рр.

За даними Асоціації українських банків, середня прибутковість активів комерційних банків станом на 01.01.2009 р. становила 0,84 % проти 1,11% в аналогічному періоді 2008 року, а прибутковість статутного капіталу дорівнювала 9,13 %, проти 14,93 % станом на 01.01.2008 р.

Таким чином, в банківський системі України протягом останніх 5-ти років:

- сформована пропозиція кредитів не стільки в гривні, скільки в іноземних валютах. Основними причинами валютної, а не гривневої пропозиції кредитних послуг в Україні є те, що кошти, залучені з зовнішніх ринків є більш вагомим джерелом банківських капіталів і є більш дешевим ресурсом для банків (на противагу внутрішнім джерелам і ресурсам);
- сформована пропозиція кредитів орієнтованих на споживчі і поточні цілі;
- сформована пропозиція довгострокових кредитів зосереджених у сферах і секторах економіки, орієнтованих на задоволення поточних потреб суб'єктів економіки і з швидким оборотом капіталу в противагу відсутності пропозиції кредитів для промислових секторів, стратегічно орієнтованих та інноваційних галузей з «довгим» циклом.

Основними причинами не інвестиційної, а споживчої цільової спрямованості пропозиції кредитних послуг в Україні є:

- коротко - і середньостроковий характер (до 1 року, 1-5 років) акумульованих в банківський системі фінансових ресурсів: це коротко - і середньострокові депозити, коротко - і середньострокові внутрішні та зовнішні позики, короткострокові кредити рефінансування від НБУ), що обмежує можливості банків у наданні довгострокових кредитів;
- низький рівень капіталізації банків, а також низький рівень кооперації банків в частині формування капіталів для пропозиції довгострокових інвестиційно - інноваційно орієнтованих кредитів суб'єктам української економіки;
- висока вартість пропонованих кредитів внаслідок відсутності інших (крім цінових) регуляторів та механізмів зменшення ризиків банків при наданні кредитів;
- відсутність системи державного регулювання економіки, яка б врівноважувала цілі діяльності приватних суб'єктів економіки на мікрорівні із загальними державними стратегічними цілями та ін.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Пропозиція банківських кредитних послуг в Україні має споживчий, а не інвестиційний характер.

2. Протягом останніх років і на сьогоднішній день потенціал комерційних банків щодо надання довгострокових інвестиційних кредитів є обмеженим внаслідок:

- низької капіталізації банківської системи в цілому,
- невисокого рівня диверсифікації джерел залучення банками коштів,
- високої вартості та короткострокової спрямованості залучених на внутрішньому ринку коштів через інфляційні та інші економічні і політичні ризики тощо.

3. Для вирішення вказаних та інших проблем в частині кредитного фінансування інвестиційних проектів доцільно впроваджувати заходи макро - та мікрорівня [9, с.32-35], орієнтовані на:

а) вирішення проблем формування ресурсної бази комерційних банків (депозитні кошти та ін.) шляхом:

- розбудови системи довгострокового рефінансування комерційних банків, які надають кредити для реалізації інвестиційних та інноваційних проектів
- запровадження системи заходів для зміни моделі поведінки домогосподарств від споживчої до інвестиційної шляхом: заохочення заощаджень, розвитку колективного інвестування, поширення фінансових інструментів для індивідуальних інвесторів, реалізації пенсійної та страхової реформ тощо;

б) активізацію послуг інвестиційного кредитування, шляхом:

- формування механізмів державного страхування інвестиційних кредитів, у першу чергу виданих підприємствам, що розробляють та впроваджують інновації, і діяльність яких пов'язана із значним інвестиційним ризиком;

- зобов'язання комерційним банкам, що використовують різні форми державної підтримки, в пріоритетному порядку спрямовувати кошти на кредитування інвестиційних проектів в пріоритетні і стратегічні напрями розвитку української економіки та ін.

Анотація

В статті розглядаються кількісні та якісні характеристики кредитних джерел фінансування інвестицій в Україні, а також визначаються проблеми, вирішення яких сприятиме активізації інвестиційного кредитування суб'єктів вітчизняної економіки.

Ключові слова: джерела фінансування, інвестиційна діяльність, кредитування інвестиційних проектів, банківські кредити.

Аннотация

В статье рассмотрены количественные и качественные характеристики источников финансирования инвестиций в Украине, а также определяются проблемы, решения которых позволит активизировать инвестиционное кредитования субъектов отечественной экономики.

Ключевые слова: источники финансирования, инвестиционная деятельность, кредитование инвестиционных проектов, банковские кредиты.

Annotation

In the given article, some quantitative and qualitative characteristics of sources for investment financing in Ukraine are considered. There are determined the problems whose solutions will allow to make active investment crediting of subjects of domestic economy as well.

Keywords: sources of financing, investment activity, crediting of investment projects, bank loans.

Список використаних джерел

1. Пересада А. А., Майорова Т. В. Інвестиційне кредитування: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2002. — 271 с.

2. Корнєєв В.В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках. Монографія. – К.: НДФІ, 2003. – 376 с.

3. Глущенко С.В. Взаємодія банківського та інституційного інвестування на шляху підвищення капіталізації інвестиційних ресурсів: Матер. міжвід.наук-теорет.конф., К.: ІСЕМВ НАН України, 2008. – С.28-34.

4. Річний звіт НБУ за 2009 рік. – 206 с. – http://www.bank.gov.ua.

5. Статистичний бюлетень НБУ (електронне видання) - http://www.bank.gov.ua/Statist/elbul.htm.

6. Жаліло Я.А. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи./ Жаліло Я.А., Бабанін О.С., Белінська Я.В. та ін./за заг. ред. Я.А. Жаліла. – К.:НІСД, 2009. – 142 с.

7. Шевчук В. Макроекономічні ризики прискореної акумуляції зовнішнього боргу в економіці України //Стратегічні пріоритети.-2009.-№2-С.159-166

8. Зовнішній борг. – Матеріали НБУ.- www.bank.gov.ua/Statist/index_DEBT.htm.

9. Економіка України на шляху від депресії до зростання: джерела, важелі, інструменти. / Я. А . Жаліло, Д. С . Покришка, Я. В. Белінська [та ін.] – К. : НІСД , 2010. – 96 с.

УДК: 332.1:338.431/432 (477)

Лагодієнко Н.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Постановка проблеми. В умовах проведення економічної реформи стан інвестиційного забезпечення агропромислового виробництва продовжує залишатися на недостатньому рівні. Особливо це стосується аграрного сектора, де послаблення адміністративних важелів управління, а також значний диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію поглибили дестабілізуючі процеси. Зміна структури агропромислового виробництва, реформування відносин власності та земельних відносин без врахування особливостей відтворення в аграрній сфері на регіональному рівні, неефективне функціонування реформованих агропідприємств та фермерських господарств, недостатній рівень розвитку ринкової інфраструктури негативно вплинули на соціально-трудовий потенціал села, що, безперечно, вплинуло на інвестиційний клімат.

Стан вивчення проблеми. Суттєвий внесок в економічну теорію з питань розробки інвестиційної політики, оцінки ефективності інвестицій та інвестиційної привабливості, зокрема, підприємств аграрного сектору, зробили українські вчені: В.П. Александрова, О.М. Климов, Ю.М. Бажал, І.О. Бланк, В.М. Геєць, А.Ф. Гойко, О.М. Голованов, М.І. Кісіль, Г.В. Козаченко, І.І. Лукінов, А.А. Пересада, П.С. Рогожин, Р.А. Слав'юк, П.Т. Саблук, Д.Ф. Харківський, І.І. Червен, О.П. Чернявський, В.Я. Шевчук, О.М. Шестопаль та ін.

Проте значна частина питань, пов'язаних із дослідженням регіональних особливостей розвитку інвестиційних процесів ще залишається не розкритою або потребує вдосконалення та поглиблених досліджень.

Мета дослідження. Метою дослідження є вивчення регіональних особливостей розвитку інвестиційних процесів в агропромисловому виробництві та розробка пропозицій щодо їх стимулювання.

Рузультати. При розгляді інвестиційної діяльності банківських установ необхідно виходити з того, що головним в оцінці їх діяльності є сприяння ними стратегії випереджального зростання, зокрема участь у формуванні інвестиційних ресурсів. Можна зробити висновок, що банківська система України за своїми основними параметрами ще не відповідає поставленим вимогам. У 2008 р. частка інвестиційних кредитів комерційних банків склала всього 5,3% від загальної суми інвестицій в основний капітал, що значно менше від відповідних параметрів країн з перехідною економікою Центральної Європи. За 2009 р. відповідний показник зріс до 7,0%, однак і цей рівень поки що залишається недостатнім. Взагалі, потреба у довгострокових кредитах агропромислового виробництва покривається лише на 2%.

Однією з основних причин низьких вкладень у сільське господарство є не висока рентабельність виробництва і відсутність стабільного розвитку. Інвестиційний процес передбачає залучення значної частини ВВП від поточного та особистого споживання на цілі накопичення. Інвестиційні ресурси виключаються із розширеного відтворення на весь період до введення та освоєння виробничих потужностей та об'єктів. У майбутньому вони поступово повертаються інвестору в процесі експлуатації об'єктів будівництва, випуску та реалізації продукції. Великий термін інвестиційного циклу і висока вартість об'єктів вимагають виділення спеціальних матеріальних ресурсів.

До 1991 р. мав місце поділ джерел фінансування, особливо капіталовкладень, на централізовані та нецентралізовані фонди. За рахунок централізованих капітальних вкладень здійснювався розвиток міжгалузевих та міжрегіональних виробництв, будівництво нових підприємств та вирішення інших особливо важливих завдань. За рахунок нецентралізованих капіталовкладень здійснювалось технічне переоснащення,

реконструкція підприємств, розширення діючих виробництв, будівництво соціального (у тому числі житлового) та природоохоронного призначення.

У нинішніх умовах переходу до ринку регіональний інвестиційний процес забезпечується за рахунок власних фінансових ресурсів та внутрішніх резервів інвесторів (прибутку, амортизаційних відрахувань, заощаджень і вкладів громадян та фірм), а також коштів, що виплачуються страховими компаніями від стихійного лиха та аварій, позичкових фінансових ресурсів інвесторів (облігацій, банківських кредитів) і залучених фінансів (продаж акцій, інших внесків членів колективів, громадян, юридичних осіб), грошей, які накопичуються у підприємствах, інвестиційних асигнувань із державного та місцевого бюджетів, позабюджетних коштів; іноземних інвестицій (рис. 1).

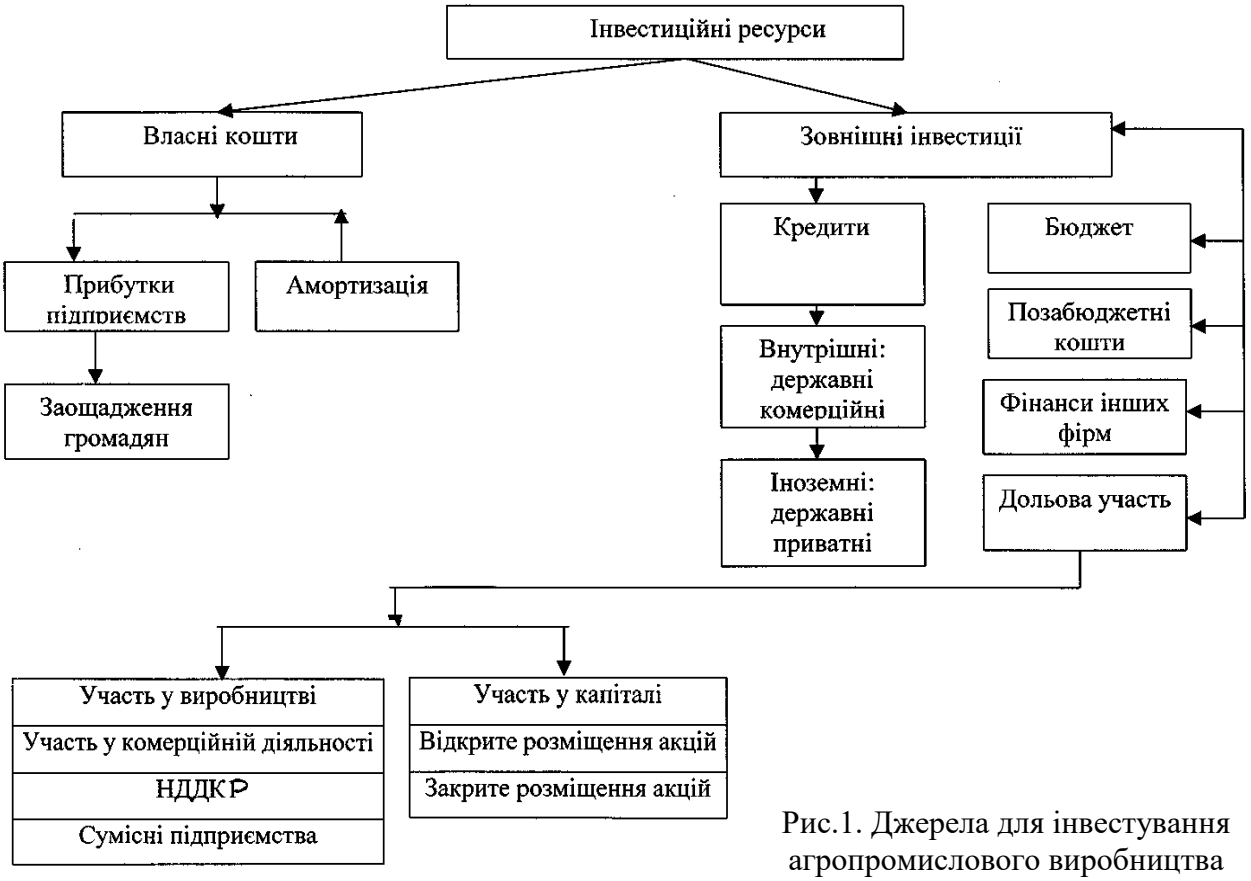

Рис.1. Джерела для інвестування агропромислового виробництва регіону в умовах ринкової економіки

Для регулювання фінансових потоків на регіональному рівні в інвестиційній сфері доцільно поєднувати методи фінансово-кредитної політики як регіону, так і держави в цілому.

Збільшення інвестування тісно взаємопов`язане з циклом відтворення фінансово-кредитних ресурсів. Формування інвестицій в будь-якій галузі агропромислового виробництва у багатьох випадках залежить від співвідношення попиту на фінансово-кредитні ресурси та їх пропозиції, задіяння нового економічного механізму, регулювання інвестиційної діяльності, створення ринкових структур, які сприяють проведенню регіональної інвестиційної політики.

Важливу роль у формуванні інвестиційного потенціалу грають прямі іноземні інвестиції. На рис. 2. показано обсяги і динаміка прямих іноземних інвестицій починаючи з 2002 року

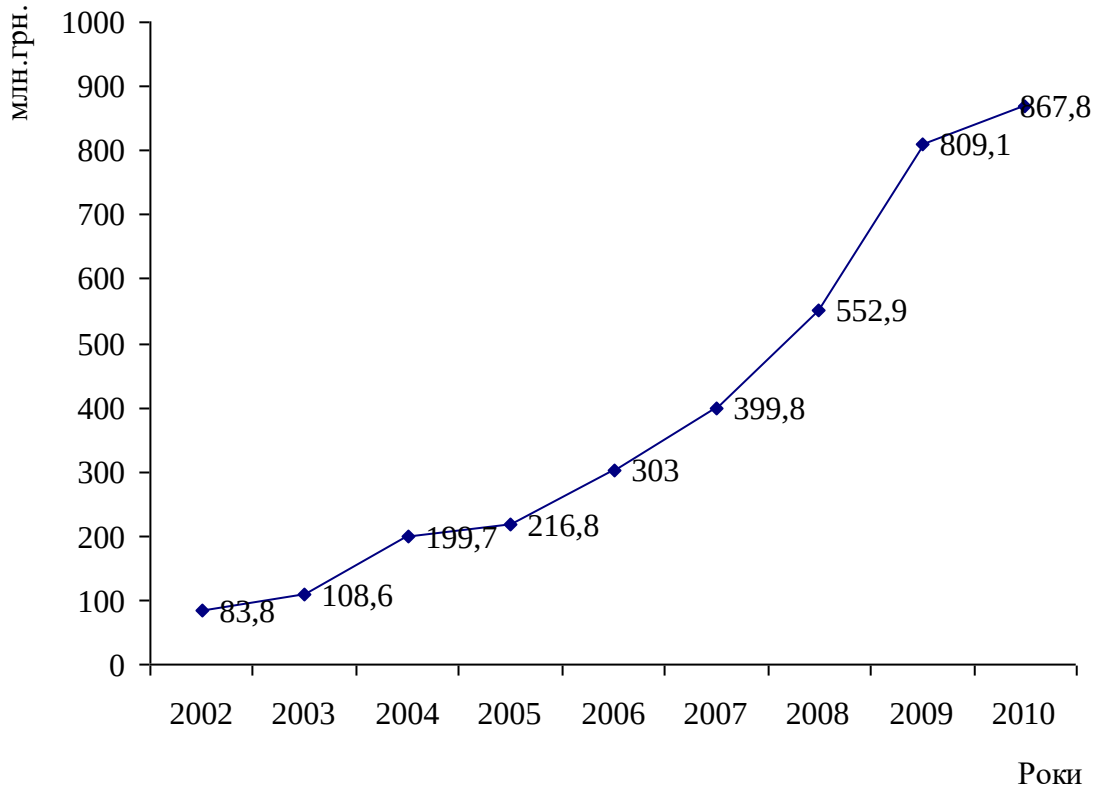

Рис.2. Обсяги прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України на початок року

Поки що позитивна тенденція зберігається, що дає змогу сподіватися на високі показники, які знайдуть відображення у статистичних даних на початку 2011 року.

Проте якщо порівняти з іншими країнами, то іноземні інвестиції у Польщі становили 40,0 млрд. доларів, Угорщині – 20,5, Чехії – 11,5. На душу населення іноземні інвестиції складають: у Чехії – 1118, Естонії – 1066, Польщі – 1033, Угорщині – 1941, Словаччині – 352, Росії – 188, в Україні – лише 18 дол. США [3].

На думку більшості іноземних інвесторів, бар'єрами на шляху залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, і в АПК в тому числі, є:

- нестабільність і неузгодженість законодавства;
- складна система оподатковування і митного регулювання;
- недостатні гарантії захисту власності і правової захищеності.

Фінансово-кредитні та грошові ресурси представляють відносно відокремлену сферу відносин відповідно до зміни на них попиту та пропозиції. Цикл відтворення фінансово-кредитних ресурсів є складним, оскільки він складається з тісно взаємозв'язаних та взаємодіючих підсистем та елементів.

У вирішенні проблем залучення і раціонального використання інвестицій певне місце належить виробничо-фінансовій інтеграції у формі агропромислово-фінансових груп (АПФГ). Слід зазначити, що організаційна структура АПФГ створює сприятливі умови для інноваційної діяльності. У складі АПФГ може бути декілька інноваційних організацій, які розробляють різні напрями науково-технічних програм та ініціюють технічне й технологічне оновлення АПК регіону. Однією з форм реалізації інновацій у структурі АПФГ може бути створення інноваторських груп або венчурне фінансування, що є однією з найбільш ризикованих форм бізнесу.

Переваги АПФГ для іноземного капіталу забезпечуються здатністю їх до самофінансування, наявністю висококваліфікованих кадрів економічного профілю відповідно до вимог міжнародних фінансово-кредитних установ, державними гарантіями, зменшенням ризиків завдяки активній участі у виробничому процесі банків та фінансово-

кредитних установ [4].

Капітальні вкладення в агропромислове виробництво включають витрати на: будівельно-монтажні роботи та придбання обладнання, що входить у кошторис; посадку та вирощування багаторічних культур; придбання машин, обладнання, інвентарю, що не входять у кошторисну вартість будівництва; формування основного стада продуктивної і робочої худоби та інші капітальні витрати (відведення землі та авторський нагляд проектних організацій, утримання адміністративного персоналу підприємств, які будуються, технічний нагляд, проведення культуртехнічних робіт на землях, що не потребують меліорації, здійснення протиерозійних заходів тощо).

Найважливішими етапами є зміцнення виробничої бази та організацій з відтворення основних фондів, створення інфраструктури ринку, орієнтація на випуск найбільш необхідної регіону продукції, вирішення важливих регіональних проблем при поєднанні великих підприємств, малого та середнього бізнесу. Вимагають підтримки іпотека, лізинг, адресне інвестування.

Для забезпечення пріоритетного розвитку регіональних агропромислових виробництв необхідні, передусім, створення і впровадження ефективного господарського механізму, інвестиційне забезпечення комплексних і цілеспрямованих структурних та техніко-технологічних змін.

Розрахунки свідчать, що в міру зміцнення матеріально-технічної бази виробництва, переходу до новітніх технологій, розвитку соціальної і виробничої інфраструктури, поліпшення умов життя і праці сільськогосподарських товаровиробників темпи приросту обсягів продукції будуть перевищувати приріст капітальних вкладень, тобто питома вага капіталовкладень зменшуватиметься.

На перспективу найбільш характерними завданнями та пріоритетними напрямками розвитку регіональних агропромислових виробництв повинні бути активне проведення санації та реструктуризації підприємств, їх технічного переоснащення, розвиток міжгалузевих виробництв та поглиблення міжрегіональної кооперації у межах країни; переорієнтація окремих підприємств машинобудівної, оборонної та інших галузей на випуск товарів для сільського господарства, будівництва, харчової і переробної промисловостей, таропакувальних матеріалів тощо; випереджувальний розвиток агропромислового виробництва в структурі раціональної спеціалізації регіонів; зміцнення матеріальної бази соціальної інфраструктури у сільській місцевості.

Висновки. Виведення з кризового стану агропромислового виробництва пов'язане зі здійсненням глибокої структурно-інвестиційної перебудови. На даному етапі інвестиційні ресурси аграрного сектору формуються головним чином за рахунок власних коштів підприємств (до 70%), переважну частину яких складають амортизаційні відрахування. Залишається дуже вузьким сегмент довгострокового кредитування агропромислового виробництва Отже, перед державними органами виникає проблема розробки довготермінових інвестиційних програм розвитку регіональних агропромислових виробництв, спрямованих в кінцевому рахунку на досягнення макроекономічної рівноваги відповідно до законів ринкової економіки. Необхідною умовою для реалізації переваг України є проведення комплексних реформ, що включають вдосконалення законодавчої бази, створення привабливого інвестиційного клімату і сприятливих умов для припливу кредитних ресурсів до аграрної галузі. Інвестори повинні бути впевнені, що їх права захищені. Тоді інвестиційний стан країни, та зокрема вітчизняного агропромислового виробництва, значно покращиться.

Анотація

В статті досліджується регіональні особливості розвитку інвестиційних процесів в аграрному секторі. Обґрунтовано, що виведення з кризового стану агропромислового виробництва пов'язане не тільки з роздержавленням та приватизацією, а й зі здійсненням глибокої структурно-інвестиційної перебудови. Отже, перед державними органами

виникає проблема розробки довготермінових інвестиційних програм розвитку регіональних агропромислових виробництв, спрямованих в кінцевому рахунку на досягнення макроекономічної рівноваги відповідно до законів ринкової економіки.

Ключові слова: дослідження, регіональні особливості, інвестиції, розвиток, агропромислове виробництво.

Аннотация

В статье исследуется региональные особенности развития инвестиционных процессов в аграрном секторе. Обосновано, что выведение из кризисного состояния агропромышленного производства связано не только с разгосударствлением и приватизацией, но и с осуществлением глубокой структурно-инвестиционной перестройки. Следовательно, перед государственными органами возникает проблема разработки долгосрочных инвестиционных программ развития региональных агропромышленных производств, направленных в конечном счете на достижение макроэкономического равновесия в соответствии с законами рыночной экономики.

Ключевые слова: исследование, региональные особенности, инвестиции, развитие, агропромышленное производство.

Annotation

In the article is explored regional features of development of investment processes in an agrarian sector. It is grounded, that destroying from the crisis state of agroindustrial production is related not only to privatization but also with realization of deep structurally-investment alteration. Consequently, before state organs there is the problem of long-term investment program development of development of the regional agroindustrial productions directed in final analysis on achievement of macroeconomic equilibrium in accordance with the laws of market economy.

Keywords: research, regional features, investments, development, agroindustrial production.

Список використаних джерел:

1. Аграрна реформа в Україні / [П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.]; под ред. П.І.Гайдуцького.– К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
2. Офіційний сайт НБУ. Міжнародна інвестиційна позиція України. // http:// bank.gov.ua/Balance/IIP/index.html.
3. Семиноженко В.П. Структурна революція в економіці як категорійний імператив сучасної політики України / Семиноженко В.П. // Інновації: проблеми науки та практики:Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 336с.
4. Саблук П.Т. Стратегічні напрямки аграрних реформ – перехід на інноваційну модель розвитку / П.Т. Саблук // Економіка АПК. –2002.-№12. –С.12-15.
5. Статистичний збірник “Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності” за 2007 рік / За заг. кер. Л.М. Овденко. –К.: Державний комітет статистики України, 2010. – 61 с.

Статистичний збірник “Регіони України” 2010 рік / За заг. кер. О.Г.Осауленка. –К.: Державний комітет статистики України, 2010. – 363 с.

УДК: 631.17 : 658.155

Андріанова І. К., Боборикіна Л. Я.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РІШЕННЯ ЗАДАЧ ПІДСИСТЕМИ ОПЕРАТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Вступ. Ринкова економіка, змінила форми власності та стратегію діяльності підприємства особливо у сфері управління. Процес формування нових економічних відносин змусив по-новому поглянути на використання теоретичних аспектів управління, критично переосмислити проблеми, що виникли, вибрати економіко-математичні моделі, які адекватно відображають складності процесу управління і відповідають умовам розвитку сучасної економіки.

Постановка проблеми. Одною з найважливіших задач планування є впровадження інформаційних систем і технологій в управління підприємницькою діяльністю, встановлення календарного плану виконання робіт за заздалегідь заданою технологією. Важливість цього завдання визначається не тільки прагненням оптимально використовувати виробничі можливості підприємства, але і необхідністю встановлення конкретних термінів виконання робіт.

Рівень оперативного планування суттєво впливає на ефективність діяльності підприємства. Для вирішення задач оперативного планування треба розробити декілька рівнів ієрархії моделі: укрупненний та деталізований. Спочатку багатозаказна модель будується на укрупненному рівні, а кожна укрупненна робота деталізується в плановий період уточненими даними. Наприклад, для сільського господарства укрупненна модель – це терміни виконаня таких робіт, як предпосівна обробка грунтів, внесення добрив, сівба, збір врожаю, тощо. Тут велику роль відіграють календарні дати виконання робіт, які виступають, як сезонні і не можуть бути перенесені. Це і визначає терміни часової оптимізації деталізованої моделі.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Використання інформаційної технології відноситься до найбільш суперечливих внутрішньофірмових проблем. Інформаційне забезпечення управління – це зв'язок інформації з системами управління підприємством і управлінським процесом в цілому. Воно повинно розглядатися разом з можливістю застосування математичних моделей для вирішення задач прогнозування [1,5,6,9].

На даний момент існує безліч методів для складання календарного плану при оперативному плануванні робіт, що використовують різні види графічних, математичних, імітаційних і комбінованих моделей. Лінійні календарні графіки – діаграми Ганта, визначають взаємозв'язок об'ємів робіт і часу їх виконання. Проте ця модель консервативна і відображає одну можливу ситуацію виконання робіт. При виникаючих відхиленнях в часі і у взаємозв'язку, модель потребує корегування, або повинна бути побудована наново. Інші моделі - циклограми по своєму зображенню подій, як і лінійні графіки, відображають одну, зафіксовану ситуацію виконання робіт. Міняється ситуація - потрібно міняти модель. Кожен з цих методів має як свої позитивні так і негативні моменти.

На нашу думку, зараз небагато уваги приділяють методам мережного планування, але як раз вони дають досконалу картину для аналізу виконання оперативного плану підприємства [1,2,3.4,5]. Побудова багаторівневої мережної моделі дає змогу планувати при невизначеному до кінця складу робіт, вона дає багате підгрунтя для аналізу потреби в ресурсах та матеріалах.

Завдання дослідження. Визначимо задачу підсистеми оперативного планування. До функцій системи оперативного управління виробництвом відносяться: керівництво як процес прийняття рішень; планування як процес визначення лінії поведінки об'єкта управління для досягнення мети; облік як процес контролю, аналізу і виявлення

відхилень від заданої планом лінії поведінки об'єкта; регулювання як процес ліквідації відхилень і збереження заданої лінії поведінки керованого об'єкта. Дуже важливо впровадити такі математичні моделі для розрахунку календарного плана, щоб дотриматись терміну виконаня, обмежень по ресурсам, кошторису. Дуже складною залишається задача рівномірного споживання ресурсів, тому, потрібно дати апарат для аналізу всіх обмежень. Мережна модель відповідає цим умовам.

Виклад основного матеріалу. Метою оперативного управління виробництвом є забезпечення виконання заданого плану виробництва продукції по кількості і номенклатурі у встановлені терміни, раціональне використання виробничих ресурсів, а також виявлення внутрішніх резервів виконання робіт.

В процесі формування первинних показників вирішується задача по визначенню оптимального календарного плану виконання робіт в заданий термін з мінімізацією сумарної інтенсивності споживання ресурсів.[6,7,9] При визначенні похідних показників вирішується завдання по розрахунку календарного розкладу постачання ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових). Зворотній зв'язок вирішує задачу по оновленню і корегуванню інформаційних файлів.

Всі дані, що вводяться в підсистему, организуються у вигляді информционных файлів, які формуються на підставі розроблених виконавцями фрагментів мережних моделей робіт, які виконуються на об'єктах. У фрагментах відображується склад робіт, їх взаємозалежності, діапазон тривалості і мінімальна інтенсивність їх виконання.

Для кожної роботи мережної моделі на основі нормативів кошторису розробляються показники їх вартості. При цьому виконується оптимальна компановка інформаційних файлів в базі даних, тобто визначається число вхідних, проміжних і вихідних файлів, внутрішні зв'язки і зв'язки між файлами в базі даних, методи організації файлів, склад реквізитів для кожного файлу, формати записів, об'єми файлів, а також типові вимоги користувачів. Розрахунок ведеться за допомогою програм пакету Mscrosoft Project, який дає можливість працювати з ресурсами, має зручні форми документів, робить фільтрацію за параметрами, має інструмент побудови мережних графіків.

Розглянемо взаємозв'язок завдань підсистеми оперативного планування з інформаційними файлами бази даних на операторній блок-схемі.

Оператор А: Керівництво виконує процедуру визначення цілей, встановлює заданий час виконання робіт. При виконанні узгодження, обумовленого поверненням управління з операторів **C** або **F**, керівництво змінює заданий час виконання тих або інших робіт. Управління переходить до оператора **B.**

Оператор В: Використовуючи пакет прикладних програм MS Project, виробляються та аналізуються оптимальні плани виконання робіт. Здійснюється **n**-кратне застосування процедур відшукання оптимального плану, де **n** - число об'єктів при виконанні робіт. Реалізується алгоритм рішення параметричної задачі лінійного програмування по знаходженню оптимального плану виконання робіт в заданий час і аналіз цього плану. При цьому мінімізується об'єм робіт, що виконуються в режимах підвищеної інтенсивності і вартість прямих витрат. ППП MS Project використовує файли інформаційної бази даних. Управління передається в оператор **C.**

Оператор С: Виконуються процедуру оцінки. Розрахунковий час виконання робіт на об'єкті не повинен перевищувати директивний $T_n(t)$:

$$T_n^{(0)}(t) \le T_n(t)$$ де

$T_n^{(0)}(t)$ - розрахункова тривалість;

$T_n(t)$ - директивна тривалість.

Якщо умова не виконується, управління переходить в оператор **D**, якщо виконується в оператор **B.** При цьому є декілька шляхів внесення змін в мережну модель: по технології, або по інтенсивності виконання робіт. Якщо були розроблені альтернативні типові фрагменти на виконання окремих видів робіт, треба підібрати іншу альтернативу технології, перебудувати мережну модель і повторити розрахунок. Далі – аналізувати результат. Другий шлях – це змінити інтенсивність виконання роботи, тим самим скорочуючи її довжину. Є ще один шлях – зв'язати деякі роботи типом зв'язку: кінець-кінець, або початок-початок. Цей зв'язок зробить такі роботи паралельними. А це, в свою чергу, скоротить критичний шлях моделі. ППП MS Project має інструмент для розрахунку по ресурсам.

Оператор D: Виконується процедура узгодження. Управління передається в оператор **E.** Якщо процедури оператора були виконані раніше, то управління передається в оператор **A**.

Оператор E: Керівництво спільно з виконавцями перевіряє і в необхідних випадках зменшує мінімальну тривалість виконання робіт на критичних шляхах мережної моделі. Виконується процедура узгодження з метою привести розрахункову тривалість виконання робіт на об'єкті до заданої величини. Управління повертається в оператор **B.**

Якщо ППМ MS Project видає календарні плани потреби в трудових і матеріально-технічних ресурсах, то після виконання оператора **B** управління передається в оператор **F.** Пакет використовує файли інформаційної бази даних. Якщо заповнюється «Лист ресурсів», MS Project може відфільтрувати роботи за заданим ресурсом. Це дає змогу відстежувати навантаження на ресурс по дням та по годинам.

Оператор F. Керівництво виконує процедуру оцінки результату. Розрахункове число виконавців. що працюють в кожному інтервалі часу, не повинно перевищувати задане:

$$R(t) \leq A(t)$$

Якщо умова не виконується, то після виконання оператора управління переходить в оператор **A,** якщо виконується – в оператор **B.**

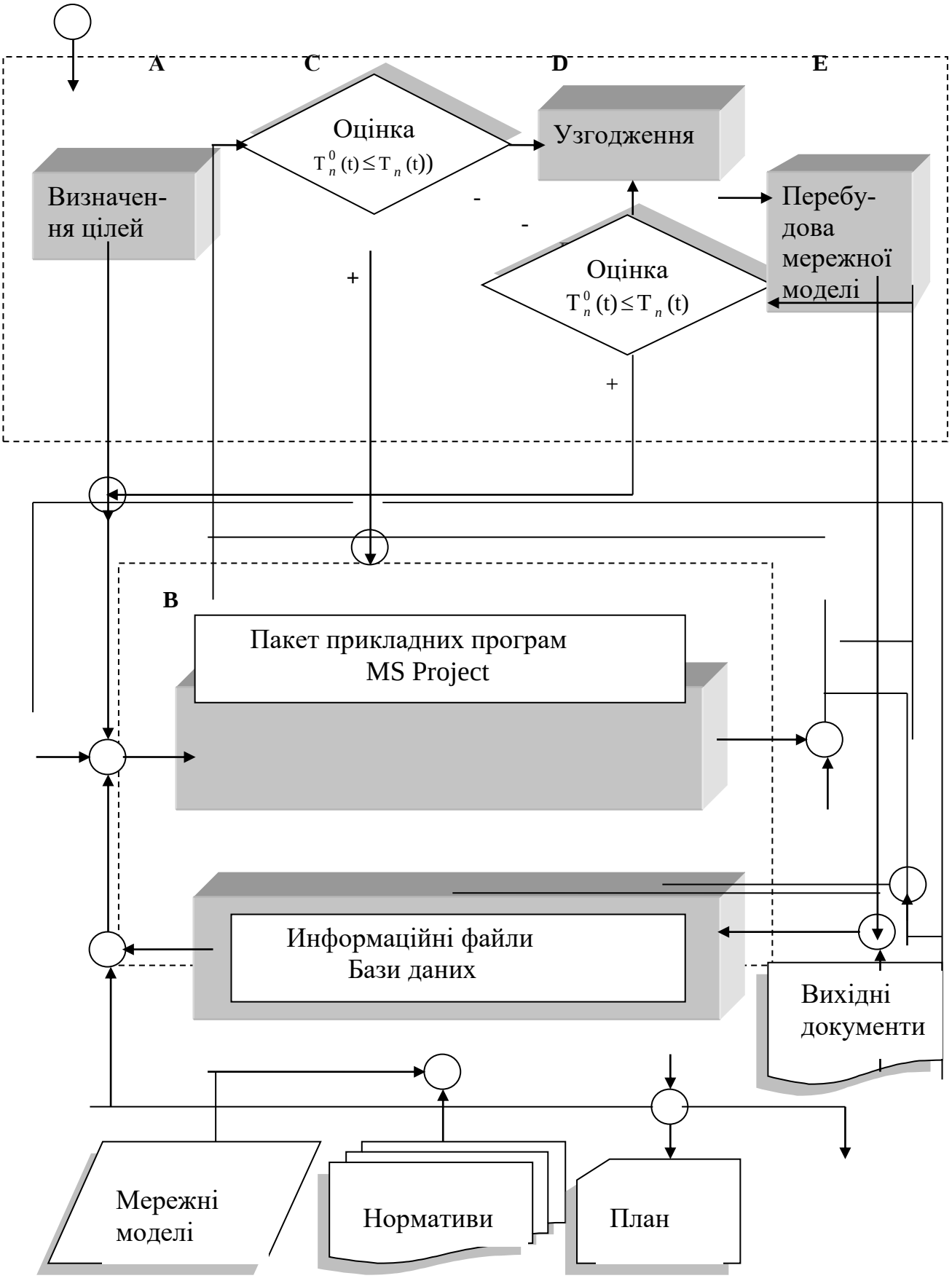
Таким чином, при вирішенні завдань підсистеми оперативного планування здійснюється вироблення планових рішень, що складаються з визначення цілей, оцінки вибраної альтернативи узгодження, виявлення умов досягнення цілей виконавцями.

Для вирішення цих завдань неодмінним є створення інформаційних файлів бази даних, які описують об'єкт управління для розрахунку моделі за допомогою ППП MS Project.

Висновки. Інформаційні технології –це могутній інструмент для створення більш конкурентоздатних і ефективних організацій.

Інформаційне забезпечення підсистеми оперативного планування повинно давати користувачам інформацію, необхідную для вирішення управлінських, науково-виробничих і інших питань, що виникають в процесі діяльності, створювати найбільш сприятливі умови для ефективного виконання плану.

Не можна не відзначити, що будь-які ухвалювані рішення вимагають обробки великих масивів інформації; компетентність керівника залежить від володіння достатньою кількістю інформації про швидко змінну ситуації і уміння нею скористатися. Мережна модель оперативного планування дозволяє: дати оцінку планованого стану об'єкту управління, визначити відхилення від плану, виявити причини відхилень, зробити аналіз можливих рішень і прогноз їх виконання за допомою ППП MS Project.

$Tn^0(t)$ – расчётная продолжителбность;
R(t) – расчётное число исполнителей; Tn(t) – заданная продолжительность;
A(t) – заданное число исполнителей

Анотація

Розглянуто застосування методів мережного планування для формування оперативних планів виконання робіт, які дозволяють проаналізувати різні взаємозв'язки між ними, часові взаємовідносини, дати оцінку різним варіантам виконання в залежності від наявності ресурсів.

Ключові слова: оперативне планування**,** мережна модель, календарний план, діаграма Ганта, ресурси.

Аннотация

Дан анализ применения методов сетевого планирования для формирования оперативных планов выполнения работ, которые позволяют рассмотреть разные взаимосвязи между ними, временные отношения, дать оценку различным вариантам выполнения в зависимости от наличия ресурсов.

Ключевые слова: оперативное планирование**,** сетевая модель, календарный план, диаграмма Ганта, ресурсы.

Summary

The research examines application of network planning methods for the formation of executive work plans, which allow considering different connections between them, relations in time as well as assessing different ways of fulfillment on the basis of resource availability.

Key words: executive planning, network model, time schedule, Gantt Chart, resources.

Список використаних джерел:

1.Пономаренко Л.А. Комп'ю.терні технології управління інноваційними проектами: Підруч. – К.:Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 422с.

2. Краснянський М. М. Автоматична побудова графіків функціонування устаткування (графіки Ганта) : [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://gaps-gw.tstu.ru/win-1251/lab/gantt/win-1251/gantt_met.html

3.Антонов А. Н.., Морозова Л. С. Основы современной организации производства: Учебник. – М.: Издательство «Дело и Сервис», 2004.

4. Абрамов А.Е. Основы анализа финансовой, хозяйственной и инвестиционной деятельности предприятия:Часть 1.– М.: АКДИ Экономика и жизнь, 2000.– 95с.

5.Прикин Б.В. Календарне планування будівельного виробництва: Електронний ресурс] –Режим доступу: http://www.iatp.am/vahanyan/systech/avtor-232+.htm

6.Кофман А. Сетевые методы планирования – М.: Из-во Прогресс, 1968.

7. Голенко Д.И. Статистические методы сетевого планирования и управления – М.: Наука, 1968.

8. Тесленко Г.С. Інформаційні системи в аграрному менеджменті. – К.: КНЕУ, 1999. – 232 с.

9. Гультяев А.К.Управление проектами Mscrosoft Project 2002 – С-Пб.:КОРОНА принт, 2003. – 573с.

10. Рыбаков М.Ю. Управление проектами в вашем бизнесе.//Управление компанией**. –** 2005. **–** №12. : [Електронний ресурс] – Режим доступу: WWW.MRYBAKOV.RU

УДК: 338.24

Ружинська Н. О.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність проблеми: Економіка будь-якої країни не може існувати без якісних послуг житлово-комунального господарства. Саме тому сьогодення вимагає ретельно вивчати закордонний досвід розвитку житлово-комунального господарства і практично застосовувати його в житлово-комунальному господарстві нашої країни.

Найболючішою проблемою житлово-комунального господарства всіх закордонних країн є низька якість комунальних послуг. Тому уряд кожної країни намагається створити найбільш сприятливі умови існування комунального господарства для підвищення якості послуг, а відтак і задоволення потреб своїх мешканців.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій: Проблеми розвитку житлово-комунального господарства за кордоном вивчали такі вчені як: В. І. Логвиненко, Л. В. Беззубко, С. Ю. Юр'єва, Ю. Г. Лега, Т. М. Качала, Н. Ф. Чечетова та багато інших.

Метою статті є висвітлення закордонного досвіду розвитку житлово-комунального господарства та можливість адаптування проведених реформ для нашої країни. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити завдання:

дослідити досвід розвитку житлово-комунального господарства пострадянських країн, країн Східної, Центральної та Західної Європи, а також досвід країн Заходу;

проаналізувати існуючий закордонний досвід розвитку житлово-комунального господарства та принципи управління житловим фондом.

Виклад основного матеріалу дослідження: В жахливому стані опинилися країни пострадянського простору. Найпершими на собі це відчули країни Балтії, особливо це стосувалося житлового фонду. За недосконалості законодавства постала проблема з відчуження прибудинкових територій та передачі власності інвесторам, які в свою чергу, вважали побудувати на місці житлового будинку офісний центр, і як наслідок, неминуче відселення мешканців даного будинку куди-небудь. Зважаючи на такі прогалини в законодавстві влада врегулювала це відповідними нормативно-правовими актами з яких випливає, що вся прибудинкова територія (земля) була передана об'єднанню співвласників багатоквартирних будинків.

В Латвії управління багатоквартирними будниками здійснюється на основі Закону про квартирну власність, яка виникає тільки в багатоквартирних будинках. Даний закон визначає порядок дії власників при виборі способу управління будинком, при чому, незалежно від того чи є власник членом співвласників чи ні, заключив договір з управляючою компанією чи ні. Закон зобов'язує власника оплачувати вартість комунальних послуг та всі необхідні послуги пов'язані з утриманням і ремонтом спільної частини власності. Питання про форми управління будинком вирішують збори власників квартир, а це п'ятдесят відсотків мешканців плюс один голос.

Форми управління можуть бути із створенням юридичної особи (кооперативне об'єднання співвласників квартир) та без створення юридичної особи коли заключається колективні або індивідуальні договори-поручення з фізичною або юридичною особою про здійснення управління обслуговування будинку. Компанії які управляють обслуговуванням будинків не є власниками будинків та квартир.

В Латвії знятий податок на додану вартість для кооперативів які надають послуги своїм об'єднанням, а також якщо між власником і управляючою організацією заключний договір на обслуговування, разом з тим, податок на прибуток не застосовується до доходів житлових кооперативів і об'єднань. Єдиним джерелом покриття витрат на утримання і ремонт загальної частини власності та комунальні послуги є платежі власників у відповідності до рішення зборів та рахунки постачальників комунальних послуг.

Для поліпшення умов існування об'єднань співвласників квартир в Латвії прийнята Державна Програма підтримки реновації багатоквартирних будинків [5].

З проблемною низької якості комунальних послуг зіштовхнулися не тільки країни пострадянського простору, а й європейські країни. Кожна з яких має свій досвід і особливості в розвитку житлово-комунального господарства. Тому в роки становлення ринкових відносин в Україні потрібно використовувати накопичений досвід розвитку житлово-комунального господарства іншими державами світу.

В Європі лібералізовано та відкрито для конкуренції ряд галузей житлово-комунального господарства. Зокрема це стосується постачання електроенергії та газу. Виняток становить ринок водопостачання, що характеризується регіональними монопольними водопостачальними підприємствами, яким часто властива комунальна чи публічна форма власності. Так в Німеччині практичним застосуванням методу еталонних ринків антимонопольним органом дало позитивні результати у встановленні об'єктивних і реальних цін та тарифів на комунальні послуги, але не набуло розповсюдження по всій країні у зв'язку із недостатньою законодавчою базою [1].

В Німеччині вся сфера житлово-комунального господарства є приватною при цьому забезпечені прозорі схеми діяльності підприємств. На базі державних підприємств були створені міські комунальні компанії (Stadtwerke) у формі акціонерних об'єднань. Власність таких компаній була змішана і вони спеціалізувались на наданні послуг: електроенергії, тепло енергії і газу. Постачальники послуг відбираються на конкурсній основі, що законодавчо закріплено відповідними нормами. Відповідно якість послуг підвищилася та зросла ефективність господарювання нових власників. Як наслідок цих перетворень утворилася конкуренція серед комунальних компаній для яких уже було недостатньо поставляти послуги і стягувати оплату за їх споживання. Тому з огляду на ці перетворення, виникає необхідність у забезпечення споживачів низкою додаткових послуг. З'явився новий термін – „багатосторонні комунальні послуги" (multi-utility) і як результат утворилась більш агресивна і творча ділова політика. Окрім своєї основної діяльності, міські комунальні компанії включили в свої пакети багатосторонніх послуг прибирання прибудинкових територій, вивіз сміття та утилізація відходів, обслуговування внутрішньо будинкової інфраструктури, управління обладнанням, телекомунікацій та ін. Такі організації мали холдингову структуру, що розділена за видами діяльності, а це дозволяє здійснювати фінансування менш розвинених напрямків (які є соціально значущими) за рахунок успішних [4].

Особливої уваги в Німеччині заслуговує ефективність комунальних підприємств, яка здійснюється за рахунок запровадження сучасних технологій та автоматизації, а також удосконалення управління, створення спеціальних державних банків, які спрямовані на сприяння розвитку житлово-комунальної сфери. Ці банки надають пільгові кредити під конкретні адресні програми, які спрямовані на підвищення ефективності використання та економію ресурсів.

Особливої уваги заслуговують житлові кооперативи, які були створені за рахунок оплатної приватизації муніципального і державного житлового фонду (в Німеччині приватизація житла здійснювалась шляхом продажу державного і муніципального житла, безкоштовної приватизації не було) та перетворилися в організації співвласників житла (об'єднання співвласників багатоповерхових будинків або кондомініуми), які стали право спроможними і самостійними у прийнятті рішень. В Німеччині об'єднання співвласників багатоповерхових будинків є в кожному будинку, але будинками управляють спеціальні управляючі компанії.

У Франції сфера міського господарства підпорядкована комуні (найменша і найстабільніша адміністративно-територіальна одиниця Франції) і залишається муніципальною. Експлуатація приватними компаніями здійснюється на умовах договору концесії, відповідно до якого підприємство комунальної сфери передається в експлуатацію приватній фірмі. Відповідно послуги надають концесіонери, які при цьому

мають право стягувати плату за надання цих послуг. Перевага концесії полягає у тому, що вона не може бути відчужена від держави, тому майно надається приватним фірмам у тимчасове користування, що сплачують власнику достойну плату і беруть на себе всі комерційні ризики стосовно його експлуатації. Добір концесіонерів здійснюється на конкурсній основі, при тому що договір жорстко регламентує їх діяльність, включаючи умови надання послуг і рівень тарифів. Звідси випливає поєднання державної (муніципальної) власності і приватного управління з інвестиціями, що призводить до конкурентної боротьби у наданні комунальних послуг [4].

Контроль за якістю надання послуг та експлуатацію об'єктів житлово-комунального господарства у Франції покладений на муніципалітет, стандарти якості послуг встановлюються урядом.

Разом з тим у Франції стрімко розвивається діяльність об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, які укладають договори з муніципалітетом про поставку води, газу тощо зі спеціалізованою фірмою на обслуговування будинку і окремою фірмою яка контролює якість наданих послуг. Обслуговуючі компанії можуть бути і загальнонаціональними, але основне навантаження по обслуговуванню будинків, особливо що стосується дрібного ремонту є сферою діяльності малого бізнесу, локальних компаній з різними формами власності [4].

Вивчення досвіду Великобританії показав, що об'єднання усіх муніципальних водоканалів у десять регіональних державних компаній з подальшої їх приватизацією, дав досить гарний результат у розвитку комунальної сфери даної країни. Перед приватизацією Великобританія списала всі борги комунальних підприємств, вклавши кошти країни на приведення об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства у належний стан та здійснила його паспортизацію, а відтак постійно проводить удосконалення структури управління цими підприємствами. Разом з тим Великобританія розвиває управління житловим господарством шляхом створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків [4].

Не оминули зміни в житлово-комунальній сфері і постсоціалістичні країни Центральної та Східної Європи, які проходили шлях від радянської до ринкової економіки, ці зміни характеризувалися зрушеннями у структурі джерел фінансування житлового будівництва на користь приватного сектора, приватизацією квартир, змін в механізмах утримання житлового фонду та сплати за житлово-комунальні послуги. Все це призвело до зростання тарифів на комунальні послуги, які були значно більшими від доходів населення. Для стримування стрімкого зросту тарифів запроваджувалися програми, що передбачали допомогу певним категоріям населення в оплаті житлово-комунальних послуг та виділялись цільові дотації. Хоча досвід Польщі показав, якщо не підвищувати тарифи до ринкового рівня, влада буде неспроможною фінансувати реконструкцію житлового фонду, а відтак зменшаться витрати на утримання й поточний ремонт житла. В 1994 році країною був прийнятий Закон „Про оплату житла та тарифні пільги" який дає значну свободу місцевій владі (гмінам) підвищувати комунальні тарифи з метою покриття витрат на утримання житлового фонду, одночасно надаючи пільги малозабезпеченим мешканцям за спеціальними програмами [2].

Основною проблемою в сфері житлово-комунального господарства є і буде залишатися доступність житлово-комунальних послуг всіх держав. Часткою всіх фактичних і розрахункових платежів за оренду, ремонт, утримання житла і комунальні послуги в сімейному доході у США і країнах Європейського Союзу знаходиться приблизно на рівні 21%. Ця частина є досить стійкою, не залежить підрівня доходів громадян, але залежить від типу сім'ї, а відтак кількості її членів, їх віку, рівня і характеру зайнятості, але в середньому по всій дохідній групі і по всій країні залишається доволі стабільною. Все це дуже відображається на частці приватної власності житла, а відтак і на частці витрат на житлово-комунальні послуги. Так самі високі ціни на житлово-

комунальні послуги в Данії, Німеччині, та Австрії. Тому існують порогові значення готовності населення сплачувати житлово-комунальні послуги.

В Угорщині урядом запроваджено Енергетичний фонд, з якого проводиться часткова компенсація підвищення цін на електроенергію домогосподарствам з низькими доходами. Грошовим наповненням Енергетичного фонду є бюджет країни та напівдобровільні вклади від більшості генеруючи і розподільчих енергокомпаній, які знаходяться в приватній власності. Всі бідні домогосподарства, що є отримувачами регулярної соціальної допомоги, автоматично отримують підтримку із Фонду. Всі інші домогосподарства також можуть звертатись за компенсацією, при наявності клопотання із органів місцевої влади або організацій, що здійснюють соціальну підтримку.

Угорський Енергетичний фонд також надає субсидії на витрати з оплати споживання газу. Фінансування на ці цілі також надається урядом і газовими компаніями. Критерії отримання газових компенсацій аналогічні до надання компенсацій цін на електроенергію.

В Болгарії уряд використовує програму гарантованого мінімального доходу. Ця програма включає як компонент енергетичну субсидію, яка надається щомісячно на протязі опалювального сезону сім'ям, що мають право на її отримання. Для доступу до субсидії домогосподарства повинні задовольняти ряд критеріїв по активам і зайнятості, а також їх дохід за попередній місяць повинен бути нижче гарантованого мінімального доходу. Гарантований мінімальний дохід періодично встановлюється Радою Міністрів і диференціюється на основі коефіцієнтів, які застосовуються до сімей різних розмірів/типів. Величина енергетичної допомоги дорівнює різниці між доходом сім'ї, з однієї сторони, і гарантованого мінімального доходу плюс енергетична норма з іншої. Однак вона не може перевищувати загальну енергетичну норму (енергетична норма була встановлена на рівні 430кВт/місяць на сім'ю). Програма допомоги управлялась муніципальними органами соціальної допомоги, які отримували фінансування для енергетичних допомог від Міністерства фінансів на спеціальні рахунки, які призначені для цих цілей [5].

Вивчаючи досвід зарубіжних країни не можна не сказати і про їх досвід в демонополізації галузей житлово-комунального господарства. Країни Центральної та Східної Європи почали перетворення попередньо добившись макроекономічної стабілізації та лібералізації цін. Інфраструктурні монополії, які дісталися їм у спадок від попереднього розвитку економіки, в усіх країнах Центральної та Східної Європи такі як Польща, Хорватія, Чехія, Румунія та ін., були технологічно відсталими, потребували значних затрат та колосальних дотацій з бюджету. Спостерігалась катастрофічна відсутність кваліфікованих спеціалістів, що досить обізнані в специфіці роботи певного сектору (наприклад, водозабезпечення чи електрозбезпечення) і знаючих механізми вільного ринку. Світові експерти вважають, що досить значна частина країн Центральної та Східної Європи успішно реформує систему водозабезпечення і виробництва тепла шляхом їх децентралізації і забезпечення контролю над діяльністю монополій місцевим органам влади. Ті, в свою чергу, заключають договори з приватними компаніями, які надають комунальні послуги на певних умовах. Тобто створюється конкурентне середовище і при збереженні державної власності. В цих країнах місце природних монополій займають сітьові комунальні компанії, які в більшості сегментів ринку можуть конкурувати між собою [5].

В Російській Федерації федеральним органом виконавчої влади, що здійснює функції по реалізації державної політики, по наданню державних послуг, управлінню державним майном в сфері будування, містобудування, промисловості будівельних матеріалів і житлово-комунального господарства є Федеральне агентство по будівництву і житлово-комунальному господарству (Росстрой). Агентство входить в структуру федеральних органів виконавчої влади відповідно до Указу Президента РФ [9].

Відомо, що досвід Росії в демонополізації системи житлово-комунального господарства оцінюється неоднозначно, хоча в останній час з'являється все більше і більше відгуків, в яких він признаний провальним. З іншої сторони, в засобах масової інформації з'являються публікації про позитивні результати нововведень в більшості регіонів і міст країни [5]. Позиція прихильників такої реформи обґрунтовується тим, що лише конкуренція може змінити підходи до роботи комунальних підприємств. Між тим, є й ті, що сприймають ці перетворення скептично.

В „Житловому кодексі" Російської Федерації поставлена мета виходу держави із сфери житлово-комунального господарства, тому є рішення акціонувати дирекції єдиного замовника, не дивлячись на те, що дані організації державні. Акціонування дирекцій єдиного замовника здебільшого викликано тим, що не створено реального конкурентного середовища і великої пропозиції у сфері управління багатоквартирними будинками навіть у Москві.

Експерти побоюються, що потім ці дирекції єдиного замовника стануть власністю декількох акціонерів або, точніше сказати, чиновників і їх близьких, як стали власністю чиновників велика кількість дохідних підприємств у тому числі ОАО „РАО ЕЭС" і ОАО „Газпром" [5].

В цілому суть дискусії між прихильниками і противниками виходу держави із системи житлово-комунального господарства в Росії можна передати так: можливо всі ці перетворення і будуть ефективні, але тільки при дотриманні наступних умов:

– якщо є попит на комунальні послуги (хоча як парадоксально це не звучить, буває що і немає попиту на послуги житлово-комунального господарства);
– територія має фінансові ресурси;
– на території досить розвинене середовище бізнесу;
– приватні компанії зацікавлені в інвестуванні в житлово-комунальне господарство бо їх влаштовує середня норма прибутку в галузі;
– структура державного управління має достатній потенціал, щоб запроваджувати такі реформування [5].

У 1994 році в США був розроблений і законодавчо затверджений закон про кондомініум. Термін „кондомініум" з латини означає „співволодіння". Сама ідея кондомініуму зародилася іще за часів Римської імперії та прослідковується в середньовічних історичних документах Європи, в основному в німецьких містах-фортецях. Основною характеристикою кондомініумів є тип житлових комплексів де одночасно присутня приватна власність на квартири і нежилі приміщення і загальна пайова власність на місця загального користування. Ідея кондомініумів набула широкого розповсюдження як в США і Мексиці так і в країнах Західної Європи, а пізніше і в країнах постсоціалістичного розвитку, а також в країнах пострадянського простору [6].

В країнах Заходу, а точніше в США переважна частина житла знаходиться в приватній власності, а сама приватизація здійснювалась шляхом продажу житла. Відповідно житлові будинки належать одному власнику – муніципалітету чи приватній особі, або кондомініуму в якому муніципальна власність відсутня. Там не можливо спостерігати одночасно власність квартир муніципалітету і приватну. Хоча значна переважна більшість житла в західноєвропейських країнах і США знаходиться в приватній власності, де власниками яких є, як правило, корпорації і приватні компанії, що здають житло в оренду, кондомініуми і кооперативи.

Основною метою об'єднань співвласників багатоквартирних будинків є утримання житлового фонду, раціональне використання платежів мешканців, але найголовніше – знаходиться ніби власник який докорінно змінює своє ставлення до будинку в якому він мешкає. Ці об'єднання надають мешканцям не тільки обов'язки, але й права справжніх власників цих будинків. У створенні об'єднань співвласників багатоквартирного будинку мешканці отримують переваги у використанні платежів на потреби саме свого будинку в якому вони проживають; можливість утримання й забезпечення збереження будинку;

мешканці самі контролюють платежі та їх раціональне використання на утримання будинку через збори жильців; з'являється можливість самостійного визначення основних видів робіт для утримання і якісного обслуговування будинку і при будинкових територій [4].

Висновки: Вивчаючи закордонний досвід розвитку житлово-комунального господарства вкрай необхідно, як на законодавчому так і на місцевому рівні впроваджувати можливість адаптування проведених реформ для нашої країни. Все це буде успішним тільки тоді коли утвориться здорова конкуренція серед надавачів комунальних послуг і відбудеться усвідомлення того, що на їх місце може прийти хтось інший з більш якіснішими та дешевшими послугами. Разом з цим держава не може знаходитись в стороні від цих реформ тому потрібно законодавче супроводження та контролювання розвитку житлово-комунального господарства в Україні.

Анотація

Досліджено досвід розвитку житлово-комунального господарства пострадянських країн, країн Східної, Центральної та Західної Європи, а також досвід країн Заходу. Проаналізовано існуючий закордонний досвід розвитку житлово-комунального господарства та принципи управління житловим фондом.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, комунальне господарство, розвиток, управління, комунальні послуги.

Аннотация

Исследовано опыт развития жилищно-коммунального хозяйства постсоветских стран, стран Восточной, Центральной та западной Европы, а также Западных стран. Проанализировано существующий заграничный опыт развития жилищно-коммунального хозяйства и принципы управления жилищным фондом.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, коммунальное хозяйство, развитие, управление, коммунальные услуги.

Summary

The experience of countries post-Soviet countries, Eastern, Central and Western Europe countries, as well as the experience of American countries are analyzed. The existing international experience in municipal housing ekonomy development and municipal housing ekonomy management principles have been highligted.

Key words: municipal housing ekonomy, municipal housing enterprise, development, management, municipal serviees.

Список використаних джерел:

1. Вдосконалення державного регулювання ринку комунальних послуг в Україні / Київ: Інститут економічних досліджень та Політичних консультацій – 2005. – 92 с.

2. Кращі інноваційні практики в місцевому самоврядуванні, міжнародний досвід [Текст]: в рамках співпраці з Програмою АМР США „Реформування тарифів та реструктуризації комунальних підприємств в Україні". – Режим доступу: http:www.auc.rql.net.ua/uk/icma/dosvid/zmist.html

3. Лега Ю. Т. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки / Ю. Г. Лега, Т. М. Качала, Н. Ф. Чечетова. – Черкаси: ЧДТУ, 2003. – 219 с. – ISBN 966-7533-27-1

4. Логвиненко В.І. Державне управління функціонуванням і розвитком ЖКГ в Україні: монографія / Під загальною редакцією д. е. н., проф.. В. В. Дорофієнка. – Донецьк: СПД Купріянов В. С., 2009. – 488 с.

5. Реформа ЖКХ: пути к эффективной и социальной справедливості / Киев: Международный центр перспективных исследований, 2009 – 254 с.

6. Реформирование жилищно-коммунального хозяйства: опыт и перспективы деятельности / Беззубко Л. В., Шаманова А. Н., Ефимочкина С. А., Беззубко Б. И. – Донецк: Норд-компьютер, 2008. – 200 с.

7. Скорик А.П. Розвиток сфери житлово-комунального господарства України: Монографія / А.П. Скорик – Одеса: Одеський національний політехнічний університет, 2006. – 72 с.

8. Тищенко О.М. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи: Монографія / О. М. Тищенко, М. О. Кизим, Т. П. Юр'єва, С. Ю. Юр'єва, І. В. Покуца. – Х.: ВД „ІНЖЕК", 2008. – 398 с. – ISBN 978-966-392-175-4.

9. Указ Президента Российской Федерации от 9 марта 2004 г. № 314 „О системе и структуре федеральных органов исполнительной власти".

УДК: 336.62

Січко А. В., Капацина А. І.

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВАМИ НА БАЗІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ МЕРЕЖНОГО ПЛАНУВАННЯ

Постановка проблеми. Процес управління підприємством в сучасних економічних відносинах являє собою складну роботу, яка не можне бути успішно виконана без застосування сучасних технологій. Управління – це процес планування, організації, мотивації і контролю, який необхідний для того, щоб сформулювати і досягти мету організації [1]. Управління підприємством це взаємозалежна система, яка спрямована на досягнення всієї сукупності цілей і завдань. У керівників кожного рівня управління в межах його компетенції мають бути сформульовані конкретні цілі. В області інновацій акцент робиться на використанні передових технологій з виробництва нових видів продукції. В області маркетингу – вибір нової товарної ніші, створення певного іміджу у товару. Виробничі цілі спрямовані на підвищення продуктивності праці та ефективності. У фінансовій сфері – збереження і підтримка на необхідному рівні всіх видів фінансових ресурсів, їх раціональне використання. В управлінні персоналом – забезпечення високої мотивації персоналу, формування умов, необхідних для розвитку творчого потенціалу працівників. Від того наскільки правильно й чітко сформульовані цілі та завдання залежить успіх компанії в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Особливий інтерес представляють праці В.І. Воропаєва, Гультяєва А.К., Ходорковського Л.М., Рассела Д. Арчібальда, Буркова В.Н., Немчинова В.М, Рекитара Я.А., Резніченко, В.С., Полковникова А.В., Ліберзона В.І., Гусакова А.А., Петракова С.Н., Гинзбурга А.Ст., Ільіна Н.І. та ін..

Постановка завдання. При вивченні сучасних тенденцій в області моделювання процесів створення складних об'єктів можна зазначити, що існуючі методи дозволяють розглянути ієрархії моделей, які дають можливість доповнювати найбільш складні моделі готовими блоками інших моделей, аналогічних по структурах. Цілком очевидно, що тільки правильна побудова моделі процесу виробництва може привести в рух всю інформаційно-довідкову базу системи управління, і перетворити її на чинник, який направляє рух всієї управлінської діяльності.

Вдосконалення методів моделювання процесу управління діяльністю підприємства повинне розвиватися в напрямі, що дозволяє правильно відобразити в моделі реальні зв'язки, що виникають в процесах не тільки планування, але, що особливо важливо, і

регулювання самого процесу. Насправді, якщо проаналізувати періоди управлінського процесу, то виявляється, що технологічно зв'язані між собою роботи розділяються часовими періодами на окремі ланцюжки-роботи залежно від періодів виконання укрупнених робіт.

На основі мережного моделюванні проводяться розрахунки техніко-економічних показників на різних етапах розробки плану управління підприємством на підставі директивних термінів і цілей. Вирішення цих завдань вимагає розгляду різних варіантів послідовності виконання робіт, по суті, побудови декількох варіантів зведених або укрупнені графіки у вигляді моделі, що забезпечує вибір оптимального варіанту плану.

Слід зазначити, що в деяких випадках на основі системного підходу розглядається можливість деталізації моделей економічних систем на підмоделі. При цьому здійснюється оцінка впливу рішень, прийнятих на основі підмоделей, на рішення, які використовуються по всій моделі. Відомі способи, які дозволяють ділити мережні графіки з будь-яким числом вершин на окремі складові, причому одночасно мінімізуючи число дуг, що розрізають. Останнє завдання виникло у зв'язку з тим, що існуючі моделі вирішення завдань з використанням мережних графіків розраховані на мережі з певним числом вершин і дуг. Запропонований спосіб дозволяє мережі складної структури з великою кількістю вершин і дуг розчленувати на окремі складові.

Така система базується на багатомережному плануванні робіт, що охоплює весь цикл управлінської роботи. Комплексні дослідження виконують за допомогою альтернативних мережних моделей, що дозволяють відобразити всі варіанти технології або організації робіт. Звертається увага на особливості побудови мережних графіків із застосуванням різних методів їх розчленування (декомпозиції) на окремі еталонні фрагменти. У таких моделях прагнуть відобразити альтернативні ситуації і можливості подальшого агрегування моделей і інформації.

Для управлінського апарату важливим є виявлення можливих комбінацій робіт, що включаються в мережний графік у вигляді ряду альтернатив. Залежність представлених в графіку альтернативних шляхів аналізується за допомогою алгебри логіки. Така модель носить стохастичний характер і припускає наявність для кожної роботи вірогідності її появи. Альтернативні події відображають такі ситуації модельованого процесу, при яких можливий вибір різних шляхів подальшого розвитку системи.

Результат. Доцільно створити таку модель, яка могла би забезпечити комплексне вирішення завдань на всіх стадіях планування і управління. Така модель повинна складатися з декількох рівнів, кожен з яких, з одного боку, відображав би одну або декілька стадій планування і управління, а з іншого боку, забезпечив охоплення всіх рівнів і ланок управління.

На наш погляд, модель повинна відповідати наступним вимогам:

— відображати єдність узагальнених понять про виробничі процеси, які використовуються керівниками вищого рівня для управління, і конкретних характеристик цих же процесів (через систему планово-облікових одиниць), для використання функціональними підрозділами апарату управління при формуванні планових завдань і вказівок виконавцям всіх рівнів;

— забезпечити багатоваріантність зв'язків між роботами в укрупнених, зведених і деталізованих графіках. Такі зв'язки повинні носити альтернативний характер;

— забезпечити можливість автоматизації визначення послідовності робіт і зв'язків в деталізованих фрагментах;

— виключати необхідність постійного використання деталізованої нормативної інформації при проведенні розрахунків по техніко-економічному плануванню. Основні розрахунки проводити тільки з використанням укрупнених мережних графіків замовлень за наявності достатньої для вирішення цих завдань нормативної інформації, зосередженої по роботах вказаних графіків;

— управління процесом виробництва з боку керівника повинне здійснюватися

шляхом зміни термінів реалізації тих або інших подій;

— модель повинна володіти гнучкою топологією, яка забезпечує вільне «плавання» комплексів робіт із створення конструктивних елементів, представлених фрагментами. Таке «плавання» повинне забезпечуватися як в межах параметрів, визначених розрахунків по укрупненій мережі, так і в межах параметрів, встановлених директивними термінами керівництва.

На нашу думку, модель повинна відображати, з одного боку, роботи по реалізації завдань управління на кожному рівні, а з іншого — забезпечити єдність методів, які вживаються при стратегічному і оперативному плануванні, регулюванні і обліку виробництва на кожному з цих рівнів. Крім того, необхідно забезпечити можливість її використання при організації управлінських робіт.

Стає очевидним, що повна імітація описаних вище процесів за допомогою жорсткої топології мережного графіку неможлива. Для цієї мети необхідна побудова моделі із змінною топологією, що дозволяє динамічно враховувати відому свободу розриву в часі, «плавання окремих технологічних ланцюжків-робіт». Така модель, на наш погляд, може структурно складатися з укрупненого мережного графіку і комплексів ланцюжків-робіт, прив'язаних в певній послідовності до подій цього графіку. Це означає, що укрупнений мережний графік стає засобом для автоматизації процесів управління виробництвом відповідно до директивних термінів.

Формування оперативних планів у такому разі проводиться шляхом програвання різних варіантів прив'язки ланцюжків-робіт до укрупненого графіку і їх зв'язку між собою з урахуванням розподілу і перерозподілу ресурсів. Слід зазначити, що використання такого методу «зшивання» ланцюжків-робіт з укрупненим мережним графіком дозволяє застосувати його на будь-якому етапі незалежно від повноти інформації в цілому.

Насправді, укрупнений мережний графік може бути складений в процесі технологічного проектування за відсутності робочої документації і, як наслідок, деталізованих нормативів, оскільки він є описом робіт основних періодів виробництва і директивних термінів.

Формування ланцюжків-робіт і наповнення ними моделі відбувається поступово, по мірі опрацьовування і випуску документації. Це тим більш важливо, що таке наповнення може бути реалізоване, де процес виробництва йде паралельно з розробкою і випуском робочої документації або з незначним відставанням. Ланцюжки-роботи можуть бути сформовані в бібліотеку стандартних фрагментів із зв'язками, що відображають можливість компоновки робіт в єдиний комплекс відповідно до обраних варіантів технологічних процесів організації виробництва на даному підприємстві.

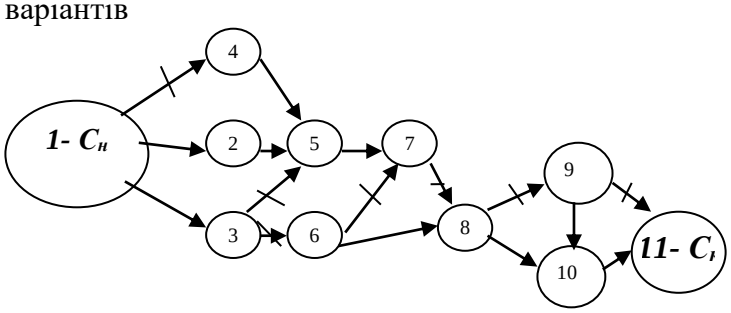
Такі зв'язки повинні носити альтернативний характер, а сам фрагмент може бути типовим (рис 1).

Робочі фрагменти можуть бути зв'язані між собою і з іншими фрагментами. Для відображення цього зв'язку в типовому альтернативному фрагменті передбачається робота *X*, яка несе код роботи, попередньої за технологією або організацією робіт даному робочому фрагменту. Відсутність *X* означатиме, що робочий фрагмент замовлення (один з варіантів ТАФ УПР) не залежатиме ні від яких робіт, а залежатиме від настання періоду $C_н$ - $C_к$ укрупненого графіка, до якого він прив'язаний.

Окрім вхідного зв'язку в типовому альтернативному фрагменті для управління підприємством (ТАФ УПР) передбачається вихідний зв'язок *Y*, який відповідає наявності фронту робіт, що відкривається після виконання робочих фрагментів, отриманих з даного типового для конкретних замовлень. Відсутність *Y* говорить про те, що робочий фрагмент буде плаваючим в своєму періоді часу $C_н$ - $C_к$, оскільки від завершення його не залежать інші роботи.

Залежно від виду робіт передбачається розділення типового альтернативного фрагмента на частини, кожна з яких може виконуватися в різні періоди виробництва. Ця обставина графічно відображається додатковими $C_н$, $C_к$, *X*, *Y* і роботами - зв'язками між

частинами. Проте наявність в ТАФ УПР частин не виключає можливості їх безперервного виконання. Елемент прив'язки X_0 одночасно є початковим вузлом, тобто початковим вузлом варіантів

1. Початок
2. розробка стратегії.
3. вибір партнера.
4. маркетингові дослідження.
5. Розробка проекту.
6. Участь у тендері.
7. Корегування проекту.
8. Підписання договору на виконання робіт.
9. Виконання проекту.
10. Контролінг.
11. Здача об'єкту.

Рис. 1. Альтернативні зв'язки управлінням підприємством.

Альтернативні зв'язки графічно представлені у вигляді →. Це означає, що код роботи, що стоїть у правого кінця стрілки, при певній технології і організації робіт може бути відсутнім. Обов'язкові зв'язки відображають той факт, що при будь-якій технології присутні коди роботи, що стоять у лівого кінця стрілки, обов'язково визначають за собою виконання роботи, що стоїть у правого кінця стрілки.

Робота, яка лежить на альтернативному шляху, до якої йде обов'язковий зв'язок, вважатиметься обов'язковою, якщо при конкретній технології буде присутній даний альтернативний шлях. Робота, яка лежить на обов'язковому шляху, що йде від *X*, відображатиме обов'язкові зв'язки в технологічному процесі. Таким чином, ТАФ УПР в своєму складі повинен мати наступні елементи: $C_н$, $C_к$ — елементи прив'язки до укрупненого графіка; *X* — вхідний елемент прив'язки; *Y*— вихідний елемент прив'язки.

Якщо ТАФ УПР по даному проектному елементу має складну структуру, то входи і виходи кожної частини дублюються. Набір фрагментів представляє собою альбом типових альтернативних фрагментів технологічних процесів. Нумерацію ТАФ УПР доцільно складати по окремих частинах, відвівши для них певну кількість номерів.

Слід звернути увагу на обмеження, пов'язані з машинною обробкою інформації. Необхідно врахувати, що при побудові ТАФ УПР не дозволяється проводити альтернативні зв'язки між роботами одного обов'язкового шляху і роботами іншого, оскільки останні будуть присутні при будь-якій організації їх виконання, і наявність зв'язків між ними виникатиме автоматично. Крім того, з робіт альтернативного шляху не повинні йти зв'язки на декілька сусідніх робіт обов'язкового шляху. При цьому якщо з вузла виходить робота, яка може бути кінцевою в даному варіанті, то решта всіх робіт, що виходять з цього вузла, повинна бути альтернативною. Робота, яка зв'язує частини фрагмента, повинна мати ознаку того, що вона може бути кінцевою у варіанті (ознака кінцевої роботи).

Якщо зв'язки між частинами альтернативні, то вони повинні носити характер тих, що виключають. Робота робочого фрагмента не може бути одночасно зв'язана з *X, Y*. Якщо зв'язок між роботами один, то він не може бути альтернативною, оскільки це приведе до розриву в робочому фрагменті.

Таким чином, для складання ТАФ УПР необхідно:

— визначити кількість елементів, з яких необхідно скласти ТАФ УПР;

— описати множину робіт, відповідно різним варіантам технології і організації процесу формування конструктивного елементу;

— визначити кількість можливих часових періодів виконання всього комплексу робіт, тобто виділити підмножину робіт, які вимагають виконання протягом одного часового періоду;

— серед великої кількості робіт кожної частини вибрати такі, які виконуються при будь-якій організації робіт, вони і складуть обов'язковий варіант;

— визначити подальші і попередні зв'язки і характер зв'язку (альтернативний або обов'язковий) всередині робіт кожного варіанту;

— визначити роботи-зв'язки між частинами;

— виділити роботи, які можуть бути кінцевими в будь-якому варіанті;

— перевірити виконання всіх структурних обмежень;

— ввести елементи прив'язки X, Y, $C_н$, $C_к$;

— побудувати графік, відповідний набору робіт;

— заповнити на окремому листі таблицю характеристик фрагментів.

Типові альтернативні фрагменти служить довідковим технологічним документом, за допомогою якого технолог при складанні переліку робіт вказує в ній необхідні зв'язки із загальною моделлю робіт шляхом призначення кожній роботі типового коду (це, по суті, визначає місце кожної роботи в ланцюзі конкретної технологічної послідовності їх виконання). Для початкових і кінцевих робіт вказуються коди взаємозв'язку (X, Y). Наявність цих даних в початковій інформації по роботах разом з кодами укрупненого графіку дозволяють отримати за допомогою ПК модель процесу в цілому без побудови детальних мережних графіків.

Розглядаючи альтернативні зв'язки типових фрагментів за допомогою апарату математичної логіки, робота [4] описує структури, з тим щоб в подальшому при побудові моделі була можливість перевірити правильність обраних альтернатив, не вдаючись до відомих методів топологічного аналізу.

По кожному фрагменту формується типовий перелік робіт. При опрацьовуванні документації конкретного замовлення формується номенклатура робіт, відповідна вказаному переліку.

Під сформований перелік робіт і обираються деякі альтернативні варіанти відповідних фрагментів. При цьому слід мати на увазі, що в кожному фрагменті є декілька входів і виходів, які ділять його на частини, пов'язані з різними подіями укрупненого графіку або подіями інших фрагментів. Такого роду зв'язки є граничними умовами і дозволяють групувати фрагменти або їх частини, а також прив'язати їх до подій укрупненого графіку.

Поповнений таким чином перелік робіт служить початковою інформацією для побудови на ПК відповідної моделі. Перелік робіт служить початковою інформацією, на основі якої за допомогою ПК формується робоча модель, визначається характер оперативно-виробничого планування і управління.

Висновки за даними дослідження. Робоча модель є побудованим укрупненим графіком і інформаційним масивом, в якому для кожної події мережного графіку зосереджена інформація, розділена по деталізованим роботам окремих фрагментів у вигляді груп, прив'язаних до одного з «ядер». «Ядро» є початковою подією кожного з каскадів і, як вказано раніше, само входить в один з ланцюжків-робіт. Сформована таким чином модель дозволяє мати для кожної роботи часовий діапазон, в межах якого вона може бути виконана «плавання».

Мережне планування, з одного боку, допомагає співробітникам підтримувати передбачений регламентом документообіг і вчасно приймати рішення, а з іншої – надає достатню інформацію, щоб керівництво мало можливість ефективно контролювати процес. Тобто мережне планування дає можливість менеджерам діяти більш компетентно і оперативно, забезпечуючи постійний доступ до інформації про стан кожного процесу (наприклад виконання замовлення), а система моніторингу дозволяє тримати ситуацію під контролем.

Анотація

Вдосконалення методів моделювання процесу управління діяльністю підприємства повинне розвиватися в напрямі, що дозволяє правильно відобразити в моделі реальні зв'язки, що виникають в процесах не тільки планування, але, що особливо важливо, і регулювання самого процесу. Мережне планування управлінської діяльності дає можливість з одного боку, підтримувати передбачений регламентом документообіг і вчасно приймати рішення, а з іншої – надає достатню інформацію, щоб керівництво мало можливість ефективно контролювати процес. Тобто мережне планування дає можливість менеджерам діяти більш компетентно і оперативно, забезпечуючи раціоналізацію кожного процесу на підприємстві.

Ключові слова: мережне планування, типові альтернативні фрагменти, управляння діяльністю, підприємства.

Аннотация

Совершенствование методов моделирования процесса управленческой деятельности предприятия должно развиваться в направлении, которое позволяет правильно отразить в модели реальные связи, возникающие в процессах не только планирования, но, что особенно важно, и регулирования самого процесса. Сетевое планирование управленческой деятельности дает возможность с одной стороны, поддерживать предусмотренный регламентом документооборот и принимать решения, а с другой – предоставляет информацию, что бы руководство имело возможность эффективно контролировать процесс. То есть сетевое планирование дает возможность менеджерам действовать более компетентно и оперативно, обеспечивая рационализацию каждого процесса на предприятии.

Summary

Improvement of modeling the management of enterprises must develop in a direction that allows the model to correctly reflect the real relationships that arise in the process of not only planning but, crucially, and regulation of the process. Network management planning activities allows the one hand, support provided by the rules and paperwork on time to decide, on the other - provides sufficient information to guide little opportunity to effectively control the process. That network planning enables managers to act more competently and efficiently, ensuring every rationalization process.

Список використаних джерел:

1. Романова Л.В, Управління підприємницькою діяльністю. : Навч посіб. Для вищ нав.закладів. – К.: Центр навч л-ри, 2006. – 238с.
2. Гаврилов Д.А. Управление производством на базе стандарта MRP Принцыпы и практика – СПб и др. Питер, 2003. – 339с.
3. Ильин А.И. Планирование на предприятии: Учеб.пособие. В 2-х ч. - Минск: Мисанта, 1998.

Ходорковский Л.М. Генбом А.В. Совершенствование методов моделирования работ по функціям управления. Л. 1975 г

УДК: 338.431

Банєва І.О.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Становлення ринкового середовища призвело до докорінних змін як зовнішніх, так і внутрішніх економічних умов господарювання. Це створило якісно нову економічну систему господарювання в аграрному секторі, що змушує сільськогосподарські підприємства гнучко адаптуватися до нестабільного розвитку ринкової кон'юнктури.

У таких умовах значне місце в управлінні підприємствами належить стратегічному управлінню як ключовому фактору ритмічної роботи підприємства. У даному контексті стратегічне управління необхідно розуміти як систему вибору перспектив і скоординованих рішень, які здатні забезпечити динамічний розвиток підприємства. Чільне місце у системі стратегічного управління належить формуванню та використанню стратегічних можливостей та ресурсів підприємства. Незначна кількість теоретичних розробок спрямованих на вирішення проблем адаптації сільськогосподарських підприємств до складних умов господарювання з урахуванням їх потенційних можливостей та ресурсного забезпечення зумовлює необхідність та актуальність системного дослідження даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні та практичні засади функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах реформування економіки ґрунтовно висвітлені в економічній літературі. Зокрема в наукових працях В.Г. Андрійчука, В.Н. Гончарова, Д.П. Доманчука, Ю.С. Коваленка, В.А. Козловського, М.Ю. Коденської, Ю.О. Лупенко, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, А.Ю. Пекіна, В.П. Рябоконя, Ю.М. Соломенцева, В.Н. Скурихина, П.Т. Саблука, І.Н. Топіхи, І.І. Червена, В.В. Юрчишина та інших. Проте на сьогодні актуальним є питання систематизації альтернативних підходів щодо визначення стратегічних можливостей підприємств та їх адаптації до сучасних умов функціонування.

Мета статті. Метою даного наукового дослідження є покращення механізму стратегічного управління ресурсами сільськогосподарських підприємств за рахунок прогнозування їхніх стратегічних можливостей задля підвищення довгострокових конкурентних переваг на галузевому ринку.

Результати. Використання традиційних прогнозів формування планів виробництва передбачає, що і фактичні зміни і плани виробництва більш-менш адекватні ситуації на ринку, і виробнику треба лише врахувати цю динаміку при формуванні своїх чергових планів. Така постановка представляється не характерною для діяльності підприємств аграрного сектору України і тому першим кроком деталізованої оцінки прогнозованого потенціалу є оцінка поточного стану і руху його складових: виробничого, фінансового, інноваційного потенціалів. Вибір показників прогнозованого потенціалу повинен бути обумовлений тим, що вони характеризують не стільки виробничі можливості, скільки узагальнені здібності підприємства максимально задовольняти вимоги споживачів, раціонально використовуючи при цьому ресурсопотоки й адекватно реагуючи на вплив факторів зовнішнього середовища.

Для відстеження фінансової ситуації на підприємстві в короткостроковому періоді пропонується використовувати показник кількісної оцінки ефективності фінансової реструктуризації, що враховує ймовірність здійснення того чи іншого варіанту реструктуризації при багатосценарному підході, зміну фінансового результату і вартості активів. У прогнозному періоді темп росту чистого прибутку повинен випереджати приріст активів.

Прогнозований потенціал, розрахований за конкретними показниками, що відбиває різні сторони діяльності підприємства, може виступати як критерій оцінки

ефективного функціонування сільськогосподарських процесів. Такий потенціал стосовно конкретного підприємства характеризує як виробничі можливості, так і інтегральні здібності підприємства максимізувати ефективність господарської діяльності шляхом раціонального використання ресурсів, інноваційних можливостей і адекватної реакції на вплив факторів зовнішнього середовища.

Система пристосування об'єктів дослідження як цілісності являє собою виявлення різних внутрівиробничих факторів їх діяльності і взаємовідносин із зовнішнім середовищем. До факторів, що розкривають механізми адаптації підприємств, на наш погляд, також можуть бути віднесені: особливості орієнтації в соціально-економічному просторі; досягнення активності/пасивності органів управління, креативність рішень, прийняття "нових" цінностей, уміння робити вибір, багатоваріантність розвитку.

Управління підприємством вимагає урахування нестаціонарності й еволюції. Використання формальних методів прогнозування управлінських рішень мінімізується, що пояснюється їх великою розмірністю, недостатньою апріорною інформацією, наявністю погано формалізованих факторів, нечіткістю критеріїв оцінки прийнятих рішень, а головне – нестаціонарним характером ймовірносних процесів. Оскільки структура прогнозу процесу заздалегідь не відома, необхідно проектувати моделі з гнучкими структурою і параметрами. У прогнозі, що описує процес, повинні змінюватися структура і параметри відповідно до змін характеристик процесу при функціонуванні. Такий прогноз буде адаптивним і його побудова пов'язана з використанням ітеративних методів. При цьому в кожен момент часу функціонування підприємства здійснюється оцінка значень параметрів прогнозу за даними вхідних і вихідних змінних.

Для вивчення специфічних особливостей поведінки агровиробництв нами розроблені прогнози з включенням ресурсних змінних, що дозволяє відстежити за рівнем доходів пристосування підприємств агросектору Херсонської області до умов діючого агроринку.

Регресійний і факторний аналіз показали, що матеріальні витрати на виробництво виявилися фактором, що найбільш сильно впливає і практично подавляє інші впливи. Вихід на більш високий рівень розвитку означає досягнення триєдиної цілі: підвищення якості готової продукції; зниження і контролю собівартості ресурсоспоживання; підвищення ефективності і продуктивності виробничої системи. Для цього необхідна побудова сучасної системи управління маркетинговою – заготівельною – виробничою – збутовою логістикою на основі інтеграції бізнес-процесів. У цьому зв'язку перехід об'єктів дослідження до нової системи управління операційними процесами з урахуванням сучасних методів управління (логістика, контролінг та ін.) і промислових стандартів (ISO 9000, CALS-технології та ін.) є не тільки еволюційним етапом на шляху їх наближення до світових лідерів, такий перехід підсилить їх конкуренцію не лише з вітчизняними, але і із закордонними виробниками.

Прискорення адаптації багато в чому залежить від інституціонально-правового і фінансового регулювання інтелектуальної діяльності фізичних і юридичних осіб у сфері науки і наукового обслуговування, реалізації здібностей підприємства до якісних змін шляхом перетворення знань в інноваційні блага в рамках інноваційно-інвестиційної системи. Система повинна мати структурні якості – складність і ієрархічність, і функціональні - стійкість і інформаційність. Крім того, володіючи такими якостями як адаптивність, здатність до відновлення і динамічність, і будучи елементом інфраструктури, система насичує реальний сектор інноваційно-інвестиційними ресурсами.

З переходом на якісно інший рівень виробничо-фінансової діяльності підприємство розширює внутрішні можливості нагромаджень для модернізації виробництва, стає більш привабливим для сторонніх інвесторів, що вимагає удосконалення прогнозування фінансовими процесами.

Прискорення пристосування аграрних підприємств залежить від реалізації наступних заходів: встановлення вихідних параметрів адаптивного потенціалу

підприємства на базі досягнутих показників у попередньому періоді і їх коректуванні відповідно до результатів аналізу сформованих умов виробництва; розробка заходів, що підвищують загальний рівень виробничого потенціалу підприємства; коректування параметрів потенціалу підприємства з урахуванням поліпшення умов функціонування виробництва; перевірка на відповідність фактичної величини потенціалу підприємства необхідній величині; формування нових адаптивних виробничих структур з метою доведення наявного потенціалу цільового призначення до необхідної величини; розподіл потенціалу по структурних підрозділах і етапах життєвого циклу продукції; формування систем внутрішньої і зовнішньої підтримки функціонування аграрних підприємств в реальному режимі.

Науково обґрунтований підхід до розробки адаптивної моделі управління аграрним підприємством передбачає детальне дослідження об'єкту управління, у якості якого в даному випадку прийнята вся сукупність ресурсів, що складають основу діяльності аграрного підприємства.

Висновки. Складовим елементом механізму стратегічного управління виступають стратегічні резерви підприємства. Результатом порівняння унікальних та порогових можливостей та ресурсів підприємства є формування резервних стратегічних можливостей, які дозволять підприємству підвищити свій конкурентний статус. Регресійний і факторний аналіз показали, що матеріальні витрати на виробництво виявилися фактором, що найбільш сильно впливає і практично подавляє інші впливи.

Прогнозування процесів підприємства спрямовано на досягнення мети адаптивного організаційного розвитку суб'єкта – досягнення допустимих значень показників, що характеризують стратегічне бачення, стан зовнішнього середовища і рівень організаційного розвитку підприємства. Розроблені ресурсні прогнози мають переважно концептуальну спрямованість і засновані на аксіоматичному методі, що дозволяє найбільш повно реалізувати системний підхід до дослідження ресурсоспоживання підприємств. Реалізація прогнозування на практиці дозволить підвищити ефективність функціонування підприємства переважно за рахунок раціоналізації алгоритмів прийняття рішень.

Анотація

В статті розглянуто та проаналізовано теоретичні положення і прикладні рекомендації щодо прогнозування в системі стратегічного управління ресурсами аграрних підприємств з метою їх адаптації до нестабільних умов ринкового середовища. Запропоновано вдосконалення механізму стратегічного управління ресурсами аграрних підприємств за рахунок адаптивного моделювання їхніх стратегічних можливостей задля підвищення довгострокових конкурентних переваг на галузевому ринку.

Аннотация

В статье рассмотрено и проанализировано теоретические положения и прикладные рекомендации прогнозирования в системе стратегического управления ресурсами аграрных предприятий с целью их адаптации к нестабильным условиям рыночной среды. Предложено совершенствование механизма стратегического управления ресурсами аграрных предприятий за счет адаптивного моделирования их стратегических возможностей с целью повышения долгосрочных конкурентных преимуществ на отраслевом рынке.

Summary

In the article it is considered and analysed theoretical positions and applied recommendations in relation to the adaptive design in the system of strategic management by the resources of agrarian enterprises with the purpose of their adaptation to the unstable terms of market environment. The perfection is offered of mechanism of strategic management by the

resources of agrarian enterprises due to the adaptive design of their strategic possibilities for the sake of rise of long-term competitive edges at the industry market.

Список використаних джерел:

1.Татарнікова Н.І. Економіко-математичне моделювання управління адаптацією трудового потенціалу підприємства /Татарнікова Н.І. // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія економічна. - Випуск 32. - Львів, 2003– С. 298-304.

2.Соколова Л. В. Оцінка ефективності функціонування організаційно-економічної системи адаптації підприємства до мінливого бізнес-середовища / Соколова Л. В. // Економіка і регіон. – 2004. – № 1(2). – С. 95-98.

3.Стасюк В.П. Модели адаптивного управления предприятием: [Монографія] / Стасюк В.П. Донецьк: ДонНУ ООО «Юго-Восток, Лтд.», 2002. -224 с.

УДК 338.48

Іванов А.М.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В СИСТЕМІ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ

Постановка проблеми. Ефективне використання рекреаційно-оздоровчої території у складі господарського комплексу регіону пов'язується зі створенням та функціонуванням туристичних кластерів. Концепція управління підприємствами, які знаходяться у туристичному кластері, є новим способом бачення регіональної та міської економіки й управління ними, способом вирішення питання підвищення конкурентоспроможності рекреаційно-оздоровчої сфери, а також покрашення привабливості території для потенційних клієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим (зарубіжним) основам кластеризації в галузі туризму присвячені роботи М. Портера [1]. Сьогодні в Україні науковцями розроблено та запропоновано для впровадження багато різних регіональних кластерів («Камянець», «Південне коло» і багато інших), функціонування яких покладено до змісту Стратегій (Планів) розвитку туризму та курортів областей України. Але майже в жодній області кластери, не приносячи прибутків, тимчасово припинили функціонування.

Невирішені частини загальної проблеми та мета статті. До сьогоднішнього дня відсутня загальноукраїнська парадигма стосовно місцезнаходження туризму в господарському комплексі, відношення його до виробничої та невиробничої сфер діяльності, управлінського підпорядкування тощо. Різні за напрямом функціонування рекреаційно-оздоровчі підприємства підпорядковуються різним управлінням, відомствам та міністерствам, що ускладнює їх ефективне, конкурентоздатне функціонування. Тому метою статті є розробка нової схеми управління рекреаційно-оздоровчими підприємствами та функціонування їх у складі туристичного кластеру.

Виклад основного матеріалу. До підприємств, які належать прямо чи опосередковано до рекреаційно-оздоровчої сфери діяльності на наш погляд слід віднести підприємства різної форми власності та підпорядкування, які здійснюють діяльність щодо надання послуг рекреаційно-оздоровчої діяльності, чи дуже впливають на їх функціонування. Групування таких підприємств приведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Групування підприємств рекреаційно-оздоровчої сфери діяльності

Головна послуга, яка надається підприємством	Підприємство
Тимчасове проживання	Готелі, мотелі, ботелі, флотелі, агроотелі, аквітелі, лотелі, хостели і т.д.
Лікування, профілактика захворювань	Санаторії, профілакторії
Оздоровлення, відпочинок	Бази відпочинку, дома відпочинку, пансіонати, оздоровчі табори
Активний туризм	Турбази, туркомплекси, табори відпочинку, спортивні табори
Анімаційна	Клуби, концертні зали, ігрові зали, вар'єте, льодові катки, інші
Харчування	Ресторани, бари, їдальні, паби, інші
Екологічний відпочинок	Підприємства в межах заповідників, заказників, регіональних ландшафтних парках, інших охоронних зонах
Розробка, просування та реалізація путівок (турів)	Туристичні фірми, агентства, туристичні оператори
Транспорт	АТП, фірми прокату засобів пересування
Наукові дослідження	Науково-дослідницькі інститути, лабораторії

Але, не дивлячись на те, що всі з перерахованих в таблиці 1 рекреаційно-оздоровчі підприємства надають послугу, пов'язану з рекреацією та оздоровленням, вони мають спільну проблему – управління та підпорядкування. Розбіжності вертикального та горизонтального управління ними великі, гальмують спільний соціально-економічний розвиток території, де ці підприємства розміщені. Управління ускладнюється ще і різницею в їх підпорядкуванні та сфері вивчення на рівні міст, областей, загальнодержавному рівні. Як приклад наведений розподіл підприємств Миколаївської області (таблиця 2)

Таблиця 2

Управління та сфера вивчення рекреаційно-оздоровчих підприємств (на прикладі Миколаївської області)

Підприємство	Управління	
	Обласне	Загальнодержавне
Готелі, мотелі, ботелі, флотелі, агроотелі, кемпінги і інші заклади тимчасового розміщення	- Управління промисловості та розвитку інфраструктури; - Управління регіонального розвитку, містобудування та архітектури; - Управління ЖКХ; - Управління капбудівництва; - Управління з питань зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, європейської інтеграції, туризму і курортів	- Міністерство інфраструктури; - Міністерство економічного розвитку і торгівлі; - Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ
Санаторії, профілакторії	- Управління промисловості та розвитку інфраструктури; - Управління регіонального розвитку, містобудування та	- Міністерство інфраструктури; - Міністерство охорони здоров'я;

	архітектури; - Управління охорони здоров'я; - Управління капбудівництва	- Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ
Бази відпочинку, дома відпочинку, пансіонати, оздоровчі табори	Управління промисловості та розвитку інфраструктури; - Управління регіонального розвитку, містобудування та архітектури; - Управління ЖКХ; - Управління капбудівництва; - Управління з питань зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, європейської інтеграції, туризму і курортів; - Управління охорони здоров'я	- Міністерство інфраструктури; - Міністерство охорони здоров'я; - Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ; - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Турбази, туркомплекси, табори відпочинку, спортивні табори	Управління промисловості та розвитку інфраструктури; - Управління регіонального розвитку, містобудування та архітектури; - Управління ЖКХ; - Управління капбудівництва; - Управління з питань зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, європейської інтеграції, туризму і курортів; - Управління охорони здоров'я; - Управління у справах ФК та спорту	- Міністерство інфраструктури; - Міністерство охорони здоров'я; - Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ; Міністерство культури
Клуби, концертні зали, ігрові зали, вар'єте, льодові катки, інші	- Управління промисловості та розвитку інфраструктури; - Управління регіонального розвитку, містобудування та архітектури; - Управління ЖКХ; - Управління капбудівництва; - Управління з питань зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, європейської інтеграції, туризму і курортів; - Управління культури; - Управління у справах сім'ї та молоді	- Міністерство інфраструктури; - Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ; Міністерство культури; - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Ресторани, бари, їдальні, паби, інші	- Управління економіки; - Управління промисловості та розвитку інфраструктури; - Управління регіонального розвитку, містобудування та архітектури; - Управління ЖКХ; - Управління капбудівництва	- Міністерство економічного розвитку і торгівлі; - Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ
Підприємства в межах	- Управління економіки;	- Міністерство

заповідників, заказників, регіональних ландшафтних парках, інших охоронних зонах	- Управління промисловості та розвитку інфраструктури; - Управління регіонального розвитку, містобудування та архітектури; - Управління ЖКХ; - Управління капбудівництва; - Управління з питань зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, європейської інтеграції, туризму і курортів; - Управління культури	екології та природних ресурсів; - Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ; - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Туристичні фірми, агентства, туристичні оператори	- Управління економіки; - Управління з питань зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, європейської інтеграції, туризму і курортів;	- Міністерство інфраструктури; - Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ; Міністерство культури; - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
АТП, фірми прокату засобів пересування	- Управління економіки	- Міністерство економічного розвитку і торгівлі; - Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ
Науково-дослідницькі інститути, лабораторії	- Управління освіти і науки; - Управління культури; - Управління у справах сім'ї та молоді	- Міністерство охорони здоров'я; - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту; Міністерство екології та ПР

Дані таблиці 1 недосконалі. Це пов'язано зі змінами владних структур.

З метою ефективного рекреаційно-оздоровчих підприємств в Україні нами запропоновано обрати в туристичному кластері центром його функціонування не територію як першочергову складову, а підприємство (їх поєднання), яке спеціалізується на наданні рекреаційно-оздоровчих послуг.

Найбільш сприятливими організаційно-правовими формами подібного утворення могли б стати підприємства в приморських містах, на території зі спеціальним режимом господарювання, офшорних зонах, екологічних тощо. Очевидно, вибір конкретних форм господарсько-правового використання та організаційно-управлінської моделі підприємств будуть залежати від ступеня освоєння рекреаційного регіону, масштабів території, соціально-економічної значимості кластеру тощо. Розробляючи подібного роду кластери, лобіюючи їхнє впровадження в інтересах жителів міст і селищ, не слід зневажати внутрішнім потенціалом ринкового розвитку території, здатності управління територією до генерації синергетичного ефекту, викликаного дією міського

рекреаційного кластеру та об'єднанням кластерів у межах регіональної економіки. В останньому випадку роль координатора в розвитку кластера підприємств і виробництв може прийняти на себе мерія міст, асоціація промисловців і підприємців, координаційні ради підприємців і міської влади, інші форми. Приклад моделі управління кластером наведена на рисунку 1.

Об'єктом управління в регіональних економічних системах є економічні відносини, що можна уявити як систему, що формують одну з можливих моделей організації суспільного виробництва на певній території. Такі відносини виникають між безліччю окремих учасників суспільного виробництва, утворюючи тим самим різні їх види - від виробничих до культурно-етнічних. Очевидно, що створити повну модель таких відносин неможливо, тому необхідний вибір остаточного, оптимального варіанта, що дає змогу управляти певними процесами в регіоні.

Рис. 1. Модель управління регіональним рекреаційно-оздоровчим кластером

Саме механізм управління з його принципами, блоками функціонування, елементами та органами управління покликаний впорядковувати максимально можливу кількість таких відносин у системі управління.

Суб'єктами системи управління є не тільки органи управління, юридичні, фізичні особи, громадські організації, що займаються будь-якою діяльністю в рамках певної території, кластера, але безпосередньо власне економічний регіон. І тут механізм управління підприємством забезпечує відтворення або зміну характеристик процесу економічних відносин між окремими суб'єктами господарювання. Отже, механізм управління підприємством в системі кластера можна уявити як певну систему, що повинна забезпечувати постійний управлінський вплив, спрямований на одержання певних результатів динамічного характеру процесів відтворення на даній території.

Концепція формування кластерів, центром управління якого є підприємство, базується на принципах і системному підході, використання яких дає можливість прийняття якісних управлінських рішень. Система складається з двох елементів: 1) зовнішнього оточення, що включає вхід і вихід підприємства, зв'язок із зовнішнім середовищем і зворотний зв'язок; 2) внутрішньої структури - сукупності взаємозв'язків

між учасниками кластера, центром управління якого є рекреаційно-оздоровче підприємство.

Регулювання системи управління рекреаційно-оздоровчим підприємством в системі кластера забезпечує таку його діяльність, при якій досягається заданий стан. Головне завдання полягає у встановленні заданого стану функціонування системи, передбаченого плануванням. Складність управління залежить насамперед від кількості змін у системі та її оточення. Сутність управління рекреаційно-оздоровчим підприємством кластера розглядається як комплекс процесів організації управління, власне управління та інформації. Організація управління повинна формуватися відповідно до визначеної мети та об'єкта, тому її ефективність значною мірою залежить від чіткості формулювання цілей управління. Система управління будується за такими групами принципів: базові, зв'язки системи із зовнішнім середовищем кластера, методологія цілеспрямованості, функціонування та розвиток системи. Дотримання цих принципів сприяє тому, що ускладнення об'єктів управління, їх зв'язку і взаємодії з об'єктами зовнішнього середовища не є факторами стримування, оскільки наявність у складі механізму управління відповідних ланок дає змогу вирішувати проблеми, що виникають. Системний характер використання елементів продуктивних сил у кластері передбачає вирішення існуючих проблем на основі застосування окремих елементів механізму управління його організацією у складі цільових груп. Останні повинні формувати умови для діяльності органів управління, усувати невідповідності в економічному просторі регіону, вирішувати регіональні, локальні проблеми, підтримувати і створювати конкурентні переваги як основу сталого розвитку.

До першої цільової групи віднесено питання вибору основних пріоритетів розвитку підприємства з врахуванням умов як зовнішнього, так і внутрішнього ринку, основної спеціалізації кластера та наявності конкурентних переваг цього підприємства. Другу групу утворюють законодавча інструктивна база та системи державних органів управління, які регулюють діяльність соціально-економічного простору кластера. Третя цільова група об'єднує систему економічних, адміністративних механізмів, інструментів регулювання діяльності кластера. Створення та розвиток такої системи управління, яка спирається на визначені цільові групи, забезпечать планомірний розвиток кластера.

Вибір конкурентоспроможного й ефективного варіанта стратегії управління рекреаційно-оздоровчим підприємством в системі кластера повинен базуватися на методі ієрархій. На основі побудови дерева цілей можливо створити систему управління рекреаційно-оздоровчим підприємством на різних його ієрархічних рівнях. Методика оцінки ефективності діяльності підприємства повинна базуватися на уніфікованій системі критеріїв, що мають відповідати наступним вимогам: охоплення процесів на всіх стадіях життєвого циклу; формування на перспективу на основі ретроспективного аналізу його діяльності; орієнтація на показники конкурентоспроможності конкретних туристичних продуктів на конкретних ринках за конкретний період; найважливіші критерії повинні виражатися абсолютними, відносними та питомими величинами; проектування остаточних критеріїв на основі різноманітних розрахунків із визначенням ступеня ризику й усталеності фінансової діяльності, з використанням достатнього та якісного обсягу інформації, що характеризує технічні, організаційні, екологічні, економічні й соціальні аспекти діяльності туристичного кластера.

Альтернативні варіанти рішень повинні відповідати восьми чинникам: часу, якості, масштабу, опанованості об'єкта у виробництві, методам одержання інформації, умовам застосування об'єкта, інфляції, ризику (насамперед технологічного і комерційного) і непевності. Критерієм прийняття управлінського рішення є економічний і соціальний ефекти. Туристичний кластер для підвищення управління процесами повинен мати координуючу структуру, координаційний центр, який бере на себе відповідальність за виконання кооперативних завдань.

Безвідносно до рівнів управління координаційного центру туристичного кластера (муніципального, регіонального) усі його функції можна сформулювати таким чином: розробка і виконання місцевої рекреаційно-оздоровчої регіональної політики; об'єднана політика, що враховує ринкові умови; забезпечення загальних інтересів у транспортному сполученні; формування самосвідомості; організація культурного, фольклорного, суспільного і спортивного життя; керівництво діяльністю бюро; обговорення пропозицій, вказівок і скарг, що відносяться до рекреаційно-оздоровчої діяльності; виконання завдань формування і координації туристичної пропозиції; експлуатація курортних і туристичних споруд; налагодження і зміцнення зв'язків із керуючими готельними підприємствами, транспортними і туристичними організаціями, різними об'єднаннями, пресою, радіо, телебаченням, організаціями всіх форм власності. При розподілі функцій між різними рівнями необхідне налагоджене співробітництво, орієнтоване на виконання загальних завдань.

Отже, знаходження підприємства в центрі управління кластеру є однією, з привабливих форм організації рекреаційно-оздоровчої діяльності, особливо в умовах становлення ринкових механізмів господарювання, оскільки об'єднує на добровільних і взаємовигідних засадах суб'єктів економічної діяльності, що дозволяє їм успішно конкурувати на ринках різних рівнів; кластерні технології сприяють налагодженню взаєморозуміння між управлінськими структурами підприємства і бізнесовими колами у процесі вирішення соціально-економічних проблем певного регіону; рекреаційно-оздоровча галузь - привабливa сфера вкладання інвестицій, яка даватиме повнішу віддачу за умови створення регіональних рекреаційних кластерів; регіон має реальні шанси перетворитись в один з піонерних регіонів запровадження кластерних технологій у сфері рекреації та туризму [2].

Якщо говорити про інвестиційну привабливість регіонів, то саме завдяки рекреаційно-оздоровчим підприємствам кластери стануть потенційно привабливими для іноземних інвесторів. Кластерна територіальна організація економіки регіону сприятиме розвитку спеціалізації, збільшенню масштабів і покращанню якості виробництва, залученню резервів, активізації економічного оточення, зменшенню витрат на виробництво, загальному підвищенню економічної ефективності, отриманню синергетичного ефекту. Крім того, така система буде зацікавлена в охороні навколишнього середовища, що важливо для привабливості рекреаційних зон, а тому нормальний екологічний стан регіону буде одним із пріоритетів.

Таким чином, рекреаційно-оздоровчі підприємства, які функціонують в системі кластерів, є однією з привабливих форм організації рекреаційно-оздоровчої діяльності, особливо в умовах становлення ринкових механізмів господарювання, оскільки об'єднує на добровільних і взаємовигідних засадах суб'єкти економічної діяльності, що дозволяє їм успішно конкурувати на ринках різних рівнів; кластерні технології сприяють налагодженню взаєморозуміння між управлінськими структурами і бізнесовими колами у процесі вирішення соціально-економічних проблем певного регіону.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, для України, яка прагне до європейської інтеграції, проблему конкурентоспроможності рекреаційно-оздоровчої галузі на світовому ринку можна розв'язати за допомогою використання в системі кластерної моделі нової системи управління діяльністю рекреаційно-оздоровчих підприємств, які є ядром кластеру і управляються не різними державними структурами влади, а підпорядковуються у вертикальній і горизонтальній ієрархії та підпорядковуються безпосередньо виконавчому директору та Раді директорів кластеру в залежності від того, дійсні члени кластеру ці підприємства, чи ні.

Анотація

В статті розглянуто особливості управління рекреаційно-оздоровчими підприємствами, які входять до складу кластеру та проблеми управління таким утворенням.

Ключові слова: рекреаційно-оздоровче підприємство, туристичний кластер.

Аннотация

В статье рассмотрены особенности управления рекреационно-оздоровительными предприятиями, которые входят в систему кластера и проблемы упраления таким образованием.

Ключевые слова: рекреационно-оздоровительное предприятие, туристический кластер.

Annotation

The article deals with the management peculiarities of recreational-and-sanitary enterprises those are included into the cluster system and their management problems.

Key words: recreational-and-sanitary enterprise, tourist cluster.

Список використаних джерел:

1. Іванов А.М. Використання кластерної моделі виходу території з депресивного стану (на прикладі міста Очакова) / А.М. Іванов // // ІІІ Міжнародна науково - практична конференція [«Міжнародний вектор туризму: сьогодення, майбуття»], (Луганськ: Знання, 2008). - С. 126.

УДК: 330.322

Кузькина Т.В., Ненько С.К.

ІНДИКАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ В КОНТЕНСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ АСПЕКТІВ СТРУКТУРНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В АПК

Постановка проблеми. Трансформація адміністративної економіки в систему ринкового типу об'єктивно обумовлює необхідність освоєння відповідних форм організації і регулювання господарчого життя. Індикативне планування якраз є формою, що довело, свою економічну доцільність і високу соціальну віддачу. Воно виступає в якості загальноекономічної передумови здійснення ефективного бізнесу-планування підприємствами і корпоративними структурами. Зміст індикативного планування, тим більше механізмів його реалізації в агропромисловому виробництві, неоднозначно трактуються в західній економічній літературі. У вітчизняній науці дана проблема ще не стала предметом спеціального дослідження і знаходиться на початковому етапі розробки. Найбільшу гостроту вона набуває в контексті здійснення структурно-інвестиційної політики в АПК України, що визначається його глибоко деформованою структурою і необхідністю кардинальної активізації інвестиційної діяльності, яка виступає умовою стабільності економічного зростання єдиного господарського комплексу країни [2, стор. 14].

Аналіз останніх досліджень. Джерелом інформації слугували офіційні статистичні матеріали, інформаційно-аналітичні матеріали, науково-методичні розробки, Закони

України, Постанови Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, Укази Президента України, нормативні документи. Крім того, були використані наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, серед яких, В.П. Александрова, О.І. Амоша, І.А. Бланк, С.В. Богачов, Н.Ю. Брюховецька, Б.В. Буркинський, В.М. Василенко, О.С. Власюк, В.М. Геєць, З.В. Герасимчук, В.М. Гриньова, Б.М. Данилишин, М.П. Денисенко, М.І. Долішний, С.В. Захарін, В.І. Захарченко, Б.Т. Кліяненко, І.І. Лукінов, В.К. Мамутов, В.В. Максимов, В.О. Онищенко, О.О. Пересада, Л.А. Савельєв, В.М. Степанов, Д.М. Стеченко, В.Г. Федоренко, В.М. Хобта, Я.В. Хоменко, М.Г. Чумаченко, М.М. Якубовський та інші.

Завдання та методика дослідження. Завдання дослідження полягають у комплексному вивченні питань реформування та регулювання аграрних відносин в умовах кризи та їх вплив на стан продовольчої безпеки країни, у зв’язку з чим питання даної теми є актуальним і сьогодні.

Виклад основного матеріалу. Індикативне планування в АПК являє собою форму гармонізації функціонування органів різноманітних гілок державної влади і недержавних управлінських структур у сфері агропромислового виробництва, суб'єктів його господарювання, а також інститутів ринкової інфраструктури. Сутність індикативного планування виявляється в його функціях. Основні з них: інформаційна, мотиваційна і координуюча.

Реалізація інформаційної функції припускає визначення державою макроекономічних пропорцій в АПК і конкретизацію їх у системі індикаторів - основних показників, що задають бізнесу орієнтири виробничо-комерційної діяльності. Наявність подібного роду орієнтирів виступає основою розробки бізнес-планів та реалізації мотиваційної функції індикативного планування. Воно дає можливість підприємництву в АПК більшою обгрунтованістю і можливістю домагатися своєї кінцевої мети:- досягнення комерційного успіху. Оскільки ж ринок визнає механізми регулювання, які самоналагоджуються, а характер прийняття господарських рішень – є множинним, то об'єктивно виникає необхідність наявності органу, який здійснює оптимізацію функціонування економічної системи в цілому. Причому, такий орган повинен мати статус верховного інституціонального суб'єкта, яким може виступати лише держава. Звідси - логічний висновок про координуючу функцію індикативного планування.

Важливу роль при розробці індикативного планування в АПК має обгрунтування його бази. У принциповому розумінні нею визнається система макроекономічних показників, спрямованих на досягнення загальнодержавних цілей і пріоритетів. При цьому необхідно виходити з наступного їхнього співвідношення, кінцевою стратегічною ціллю є національна безпека, а лсновою її формування виступає економічна безпека, головною умовою останньої є продовольча безпека [3, стор.6].

Принципове значення має також визначення механізмів реалізації індикативного планування в АПК Серед них найбільш діючими, як свідчить досвід розвинених країн, є інструменти грошово-кредитної, цінової, податкової й амортизаційної політики, а також системи контрактацій і дотацій. В цьому контексті особливе значення має активізація інвестиційної діяльності через стимулювання платоспроможного попиту суб'єктів господарювання [1, стор. 3].

Індикативне планування за своєю суттю є сукупністю заходів економічного характеру. Однак, попередньою умовою його практичного втілення є відповідне нормативно-правове забезпечення. Головним чинником останнього виступає прийняття Закону "Про індикативне планування". У ньому слід класифікувати правовий статус індикативних планів, їхнє співвідношення з іншими формами регулювання економіки і порядок розробки. У Законі необхідно чітко визначити ієрархію органів державного управління, їхні права й обов'язки. При цьому повинні бути чітко встановлені міра та механізми відповідальності кожного структурного рівня ієрархії. Даний закон вимагатиме стикування з нормативними актами державно-правового і цивільно-правового,

податкового, бюджетного, банківського регулювання, а також їхнього неминучого коригування. Крім цього буде потрібно прийняти підзаконні акти, що визначають методичну основу й інструментарій індикативного планування.

У зв'язку з цим постають два принципових положення.

По-перше. Забезпечення стабільного довгострокового економічного росту України обумовлює необхідність законодавчого закріплення і відповідного державного бюджетного забезпечення АПК як пріоритетної сфери.

По-друге. Розробка, а головне - практичне впровадження системи індикативного планування неминуче обумовлюють необхідність реального реформування структури державного управління агропромисловим комплексом, перерозподілу функцій між її рівнями. При цьому повинні бути істотно розширені повноваження суб'єктів господарювання мікрорівня: аграрних підприємств і агропромислових формувань різних типів. Тільки в такому випадку бізнес-планування останніх буде ефективним. Одночасно має бути передбачено підвищення ролі вищестоячих рівнів щодо координування діяльності безпосередніх товаровиробників і їх консалтингового забезпечення.

Економічну суть індикативного планування в АПК складають три взаємообумовлених складових:

- визначення пріоритетів агропромислового комплексу в контексті досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни;
- прогнозування пропорцій між сферами АПК, його галузями і продуктовими підкомплексами, втілюваного в систему індикаторів - показників;
- розукрупнення планових показників по галузевому, територіальному і територіально-виробничому принципу із їх стикуванням на заключному етапі.

При розробці індикативних планів величезне значення має виділення пріоритетів розвитку. У теорії це положення є аксіоматичним. Проте дуже часто випадає з аналізу наступний факт: на практиці істотно розширюється коло виробництв, які безпосередньо не пов'язані між собою, але також потребують першочергових вкладень. Останнє чітко проявляється на прикладі однієї із самих гострих проблем АПК - недостатнього рівня розвитку третьої сфери. Так, оснащення підприємств м'ясо- і молокопереробної, хлібопекарської, масложирової, цукрової й інших галузей сучасним технологічним устаткуванням, а також розширення консервного виробництва різко підвищать попит на нікель, алюміній, олово й інші кольорові метали. Крім цього, встане питання про високоякісні харчові добавки, які потребують освоєння нових виробництв у хімічній промисловості. Таким чином, виникає необхідність оптимізації міжгалузевих відношень і розробки моделей міжгалузевого балансу в рамках єдиного господарського комплексу країни, а також вирішення системи питань у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Отже, розробка і реалізація індикативних планів припускають урахування сумарного ефекту не тільки економічної, але й технологічної та соціальної взаємодії сфер, галузей, виробництв (а також ефекту міжрегіонального співробітництва).

Висновки. Концепція індикативного планування в Україні має бути побудована у контексті конкретної соціально-економічної ситуації, що обумовлює відповідний ступінь державного впливу на відтворювальні процеси. Становище таке, що на початковому етапі формування ринкових відносин у нашій країні найбільш застосовуються моделі, які використовувалися після закінчення другої світової війни в Японії ("лінія Доджа") і Німеччини (економічна програма Л. Ерхарда). При цьому не можливо не брати до уваги регіональні особливості.

Завдання реальної господарської практики при всіх труднощах і протиріччях макроекономічного характеру об'єктивно визначають необхідність розробки в АПК бізнес-планів, що передбачають істотні структурно-інвестиційні перетворення.

Анотація

У статті проведено дослідження особливостей економічної суті індикативного планування в АПК.

Ключові слова: Індикативне планування, структурно-інвестиційні перетворення.

Аннотация

В статье проведен анализ исследования особенностей экономической сути индикативного планирования в АПК.

Ключевые слова: Индикативное планирование, структурно-инвестиционные изменеия.

Summary

In the article is made the analysis of researching of peculiarities of the economic content of indicative planning in AIC.

Keywords: indicative planning, structural investment changes.

Список використаної літератури:

1. Андрійчук В.Г. Важливі підойми відродження АПК// Економіка АПК. - 2007. - № 4. - С. 18-26.

2. Про стратегію трансформування АПК та забезпечення продовольчої безпеки України. Наукова доповідь// Економіка АПК. - 2008. - № 9. - С. 3-36.

3. Саблук П.Т. Основні напрями розвитку високоефективного агропромислового виробництва в Україні // Економіка АПК. - 2008. - №7. - С. 3-13.

УДК 332.85 / 339.137.2

Загорський В.С., Саратов В.В.

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ ФОРМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Постановка проблеми. Пошук шляхів вирішення проблем підвищення ефективності діяльності підприємств житлово-комунального господарства (ЖКГ), залучення інвестицій у розвиток галузі є важливим напрямком наукових досліджень. За останні роки в результаті більш дієвої взаємодії різних інститутів загальнодержавного, регіонального і муніципального рівнів система інвестування в ЖКГ перетерпіла суттєві позитивні зміни. Але, на жаль, це лише окремі і розрізнені спроби створення системи управління інвестиційними проектами, що часто не мають чітко виражених функцій і зв'язків. Мотивація до взаємного співробітництва в учасників інвестиційного ланцюга є малопомітною. Держава намагається визначати і управляти там, де все або багато чого ґрунтується на ініціативі знизу або тісній взаємодії зацікавлених у реалізації інвестиційних проектів сторін. Позначається й обмеженість інвестиційних можливостей суб'єктів інвестиційного ринку.

Головна задача, пов'язана з інвестуванням проектів в сфері розвитку ЖКГ на сучасному етапі, полягає в розширенні можливостей залучення приватного капіталу. Розробка стратегії і концептуальних положень перспективної інвестиційної політики на

основі пайової участі держави і часток інвесторів передбачає вибір адекватних форм державно-приватного партнерства. У цьому випадку реалізується народногосподарський підхід до координації вкладень інвестицій у проекти і програми розвитку ЖКГ.

Аналіз останніх досліджень. Теоретико-методичні і практичні проблеми управління інвестиційними проектами в економіці, окремих її галузях і комплексах розглянуті в працях вітчизняних та закордонних авторів, серед яких: Акофф Р., Ансофф І., Беренс В., Бланк І.А., Гамидов Г.С., Валдайцев С.В., Варшавський Л.Е., Виханський О.С., Глазьєв С.Ю., Завлін П.Н., Ільєнкова С.Д., Мінцберг Г., Хассі Д., Хартман Е., Шумпетер Й. та інші [1-8]. Дія сучасних факторів розвитку економіки України вимагають логічного продовження цих досліджень. Необхідно, зокрема, виявити і обґрунтувати особливості вкладення інвестиційних ресурсів у проекти підприємств ЖКГ, розробити моделі форм державно-приватного партнерства у цій галузі.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є розробка теоретичних положень і методичних рекомендацій з подальшого удосконалення процесу управління інвестиційними проектами в сфері житлово-комунального господарства на основі розвитку ефективних форм державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу. Вивчення вітчизняного і закордонного досвіду інвестування проектів показало, що в сфері ЖКГ завжди є додаткові інвестиційні резерви розвитку бізнесу, у тому числі за рахунок наявного потенціалу ресурсозбереження, реалізувати який можливо на основі застосування сучасних технологій, устаткування, ліквідації витратних технологій, введення обліку й економії ресурсів. Необхідно лише створити сприятливі умови для використання цих резервів. Перспективним у цьому зв'язку представляється залучення приватного бізнесу для реалізації проектів.

Ефективність залучення підприємницьких структур у сферу ЖКГ для реалізації проектів багато в чому визначається зусиллями органів державного або муніципального управління по створенню стабільних і передбачуваних умов вкладення приватних інвестицій у проекти розвитку ЖКГ. Ретельно продумана система заходів для створення рамкових умов для інвестиційної діяльності представників приватного бізнесу в сфері ЖКГ нерідко виявляється більш ефективною, ніж пряме і непряме субсидування заходів з боку держави. Взаємодія держави і приватного сектору повинне здійснюватися на принципах добровільної угоди.

Добровільна угода між державним і приватним секторами в сфері ЖКГ – це, по-перше, партнерство, при якому принципи функціонування приватної фірми застосовуються до державного управління. По-друге, у самому загальному змісті термін «добровільні угоди» може застосовуватися при будь-якому використанні інвестиційних ресурсів приватного сектора для задоволення суспільних потреб.

Добровільні угоди по інвестуванню заходів розвитку ЖКГ між урядом (та/або регіональними і місцевими органами управління) і приватним бізнесом повинні відповідати наступним принципам співробітництва державного і приватного секторів: органи державного або муніципального управління повинні виконувати не тільки роль каталізатора і регулятора приватного сектора, але і бути його партнером (а не підмінювати його функції); приймаючи до уваги розходження своїх цілей і цілей приватного сектора, держава повинна створювати умови і знаходити шляхи їх ефективний координації; повинна мати місце активна участь обох партнерів у процесах прийняття рішень і регулювання інвестиційної діяльності; зв'язки державного і приватного секторів повинні бути формалізовані.

Виділяють чотири основні цілі добровільних угод: надання додаткових інвестицій; привнесення нових методів управління; створення доданої вартості для споживачів і суспільства в цілому; краще визначення потреб і оптимальне використання ресурсів. При реалізації заходів в сфері розвитку ЖКГ приватний сектор може бути «засобом захисту» від економічно нежиттєздатних проектів, оскільки недооцінка витрат і переоцінка доходів широко поширені при реалізації проектів розвитку ЖКГ.

Можна виділити два основних способи формування добровільних угод. По-перше, можливі неформальні програми, меморандуми і заяви про наміри, у яких держава і приватні компанії самі встановлюють способи підвищення ефективності діяльності підприємств ЖКГ. По-друге, можливий розвиток формальних добровільних угод, оформлених у вигляді договорів, що мають юридичну чинність, із узгодженими зобов'язаннями, графіками їх виконання, звітністю у встановленому форматі і зовнішньою перевіркою результатів. Укладання формальних добровільних угод – основний компонент державної політики стимулювання ефективності підприємств ЖКГ. Тому від того, наскільки формальні добровільні угоди корелюють з цілями цієї політики і її інших механізмів, багато в чому залежить їх результативність.

Економічна сутність поняття «добровільні угоди» визначається як тріада понять предметної області дослідження: 1. управління взаємодією зацікавлених осіб, що беруть участь у реалізації інвестиційного проекту у сфері ЖКГ; 2. інвестиційний проект; 3. інвестиційний договір.

Здійснення управління взаємодією має на увазі виконання в рамках добровільних угод визначених дій під час запуску проекту, його виконання і завершення (табл.. 1).

Таблиця 1

Управління взаємодією учасників інвестиційного проекту розвитку підприємств ЖКГ

Фази життєвого циклу проекту	Фази управління проектом	Необхідні дії по управлінню взаємодією учасників інвестиційного проекту
Передінвестиційна	Ініціалізація	Управління вибором інвестиційних проектів і визначення ролі кожного учасника проекту у формуванні програми реальних інвестицій в розвиток ЖКГ
Інвестиційна	Планування	Формування і формалізація добровільних угод на основі визначення структури робіт, виконавців, бюджету, укладання договорів з підрядниками і постачальниками й інших процедур управління інвестиційним проектом
Експлуатаційна	Виконання	Ефективність інвестиційного проекту в цілому Оцінка внеску і недоглядів учасників інвестиційного проекту в його реалізацію
	Контроль	
	Завершення	

Інвестиційний проект розглядається як інвестиційна акція, яка передбачає вкладення визначеної кількості ресурсів, у тому числі інтелектуальних, фінансових, матеріальних, людських, для одержання запланованого результату і досягнення визначених цілей в обумовлені терміни. Виділяють два основних типи інвестиційних проектів, що забезпечують формування стійких механізмів стимулювання ефективного використання ресурсів в управлінні житловим фондом: маловитратні і капіталомісткі проекти. Ці проекти, у свою чергу, відносяться до проектів, виконуваних у рамках інвестиційного договору.

Інвестиційний договір обумовлює організаційно-правову інституалізацію взаємодії зацікавлених сторін у двох формах. Перша форма передбачає приєднання державного сектора і приватного партнера до існуючої компанії або спільне створення змішаної. Друга форма організаційно-правової інституалізації добровільних угод полягає в розвитку різних форм державно-приватного партнерства (ДПП).

Під державно-приватним партнерством нами розуміється сукупність організаційно-правових, фінансово-економічних відносин і дій органів державного або муніципального управління і приватного бізнесу, спрямованих на досягнення загальних цілей реалізації економічної політики держави. Можна виділити наступні основні ознаки ДПП: сторони

партнерства повинні бути представлені, як державним, так і приватним сектором економіки; взаємовідносини зацікавлених сторін повинні бути зафіксовані в офіційних документах (договорах, контрактах та ін.); взаємовідносини сторін повинні носити характер добровільних угод; сторони партнерства повинні мати загальні цілі і чітко визначений державний інтерес; зацікавлені сторони повинні об'єднати свої інвестиційні ресурси для досягнення загальних цілей; сторони партнерства повинні розподіляти між собою витрати і ризики, а також брати участь у використанні отриманих результатів.

У багатьох країнах використовуються різні моделі ДПП, що реалізується в різних формах у залежності від способу участі, власності об'єкта інфраструктури, розподілу ризиків, тривалості співробітництва. При цьому під моделлю ДПП розуміється правова підстава реалізації конкретного типу ДПП. Форма ДПП – це конкретний варіант реалізації моделі ДПП.

В Україні питання про використання моделей і форм ДПП на рівні окремих муніципальних утворень при реалізації суспільно значимих інвестиційних проектів і програм, у тому числі в області ЖКГ, пророблені недостатньо. Це пов'язано з тим, що, по-перше, у державних органів управління не вистачає засобів і знань для підготовки довгострокових інвестиційних програм і проектів, що могли б бути цікаві для підприємницьких структур. По-друге, оскільки державна власність не завжди належним образом юридично оформлена, часто необхідні попередні інвестиції і проведення великої роботи з оформлення всієї необхідної документації ще до початку проекту. По-третє, постійно виникають проблеми у відношенні розподілу ризиків і їх покриття. По-четверте, недоліки в системі страхування, регулювання тарифів та ін. створюють додаткові перешкоди для більш широкого використання ДПП.

Перспективним для сфери ЖКГ є така форма ДПП як аутсорсинг. При аутсорсингу власність залишається у веденні органу муніципального управління, у той час як приватна компанія відповідає за управління і, відповідно, бере на себе операційні ризики, а в деяких випадках – визначені інвестиційні зобов'язання. Цей тип контрактів застосовується там, де залучення приватних інвестицій утруднено, тому що традиційно ціни встановлюються нижче витрат і держава не хоче встановлювати тарифи, що покривають витрати (наприклад, централізоване опалення).

Аутсорсингові договори найбільш застосовні в ЖКГ з наступних причин.

По-перше, у даний час можливе інвестування проектів за рахунок плати на утримання і ремонт житлового приміщення. Муніципальні утворення, реалізуючи права власника житлових приміщень у багатоквартирних будинках, вправі вимагати включення проектних заходів у перелік робіт і послуг по утриманню і ремонту житлових приміщень.

По-друге, створені об'єктивні передумови для укладання контрактів по забезпеченню комфортних умов проживання в багатоквартирних будинках. Контракт по забезпеченню комфортних умов проживання – це договір, що укладається власниками житлових приміщень, товариством співвласників житла, житловим кооперативом або іншим спеціалізованим споживчим кооперативом з керуючою компанією про надання послуг і виконання робіт з обслуговування керуючою компанією багатоквартирних житлових будинків, що включають забезпечення власникам житлових приміщень визначених параметрів комфорту. У цьому випадку рахунки за комунальні послуги, виставлені власникам житлових приміщень, оплачуються керуючою компанією, а витрати керуючої компанії на обслуговування багатоквартирного будинку оплачуються власниками житлових приміщень у порядку, встановленому контрактом по забезпеченню комфортних умов проживання, за умови забезпечення керуючою компанією власникам житлових приміщень визначених параметрів комфорту. Таким чином, керуюча компанія буде зацікавлена в проведенні енергозберігаючих заходів для зниження своїх витрат і одержання додаткового прибутку.

Нами прийняте визначення, відповідно до якого аутсорсинг – це передача на договірній основі деяких (звичайно непрофільних) функцій (процесів, напрямків

діяльності) стороннім організаціям, що мають відповідні технічні засоби та/або управлінські знання в який-небудь конкретний області (сфері компетенцій).

У процесі реалізації інвестиційних проектів в сфері ЖКГ органи державного або муніципального управління зацікавлені укладати договори аутсорсингу з приватними компаніями у випадках, якщо передача функцій здійснюється з метою підвищення якості їх виконання або для зниження витрат на їх виконання. Органи управління, що вибирають ціль «підвищення якості виконання функцій», використовують аутсорсинг як інструмент для досягнення стратегічних цілей, знаходячись під впливом інвестиційних обмежень або обмежень у часі. Органи управління, що обирають ціль «зниження витрат на виконання функцій», фокусуються на технологічній інфраструктурі та аутсорсингу її обслуговування як засобах скорочення витрат на виконання основних функцій.

Аналіз закордонного досвіду використання аутсорсингу органами державного або муніципального управління дозволяє виділити основні способи організації цього процесу (табл. 2).

Таблиця 2

Способи організації аутсорсингу як форми державно-приватного партнерства

Способи організації	Характеристика
Кластерний	Державні організації, яким необхідний аутсорсинг, поєднуються в кластери для організації спільних дій з передачі однієї чи декількох функцій/ видів діяльності. Управління кластерами здійснюється спеціально створюваним у кожнім кластері органом. Кластери переважно формуються по функціях, наприклад, інвестиції, технічні рішення, кадрова політика і т.д. Даний спосіб ефективний, якщо одночасно в декількох державних органів виникла необхідність в аутсорсингу схожих функцій (процесів) - ефект масштабу. Однак виникає проблема управління внутрішніми (всередині кожного учасника кластера) і зовнішніми (між учасниками кластера) процесами
Централізований	Управління аутсорсинговим проектом здійснюється централізовано однією організацією, що, у тому числі, розробляє стандарти оцінки ефективності і результативності інвестиційних проектів. До недоліків можна віднести відсутність індивідуального підходу і гнучкості, що найчастіше є головними факторами ефективності аутсорсингу
Децентралізований	Передбачає використання аутсорсингу кожною державною організацією окремо поза зв'язком з іншими, навіть якщо функції/види діяльності, передані в аутсорсинг, збігаються

Вибір того чи іншого способу залежить від багатьох факторів: ступеня взаємодії зацікавлених сторін проекту, форми ДПП, рівня ризиків проекту, цілей аутсорсингу і досвіду його використання тощо.

Впровадження аутсорсингу як форми ДПП у практику управління інвестиційними проектами в ЖКГ передбачає пошук ефективного керуючого власністю, що органи державного або муніципального управління залишає за собою.

В якості керуючої компанії можуть виступати сервісні підприємства. Вони істотно відрізняються від всіх керуючих компаній тим, що вони можуть додатково в рамках ДПП забезпечувати інвестування, експлуатацію устаткування, гарантувати плановані заощадження ресурсів.

Головною задачею сервісних компаній є залучення позабюджетних інвестиційних ресурсів для відновлення об'єктів ЖКГ. За рубежем ці проекти дозволили скоротити поточні витрати на експлуатацію суспільних будинків, підвищити рівень контролю за

всіма системами будинків і рівень комфорту в них, знизити шкідливі викиди й емісію парникових газів та ін. За все це бюджет віддає тільки частину одержуваної на комунальних платежах економії.

У залежності від обсягу послуг, що надаються, аутсорсингових ініціатив, а також застосовуваних при цьому способів інвестування проектів, нами рекомендуються виділяти три види аутсорсингу.

Перший вид: аутсорсинг із повним пакетом послуг. Даний вид аутсорсингу найбільш кращий для тих замовників, що відчувають недолік у доступному і кваліфікованому персоналі для управління впровадженням проекту енергозбереження і мають потребу в гарантіях того, що заощадження компенсують всі капітальні витрати. Недоліком даного виду аутсорсингу є його висока вартість.

Другий вид: аутсорсинг, у рамках якого виявляються наступні види послуг: ресурсний аудит, управління впровадженням проекту, здача проекту в експлуатацію, моніторинг проекту, гарантія заощаджень ресурсів, інші послуги. При даному виді аутсорсингу не потрібно надання з боку сервісної компанії таких послуг, як пошук інвестиційних ресурсів і післяпроектне обслуговування устаткування, тому що замовник здатний самостійно інвестувати проект; він має кваліфікований персонал, спроможний самостійно керувати проектом.

Третій вид: аутсорсинг, що не передбачає: використання інвестиційних ресурсів з боку сервісних компаній, забезпечення гарантій виконання проекту, післяпроектне обслуговування устаткування. Сервісна компанія забезпечує тільки проектну оцінку, установку, управління впровадженням, технічний розрахунок і приймання устаткування. Цей вид аутсорсингу можливий у тому випадку, якщо замовник має власні інвестиційні ресурси, кваліфікований персонал; він упевнений у тому, що будуть мати місце позитивні ефекти від проекту, і не має потребу в гарантіях. Акцент у даному випадку робиться на якісний аудит з надійними пропозиціями і рекомендаціями, а не на проектних гарантіях.

Незалежно від застосовуваного виду аутсорсинга, співробітництво держави і сервісних компаній повинне бути взаємовигідним.

Не менш важливим для реалізації аутсорсинговых договорів на управління проектами в сфері ЖКГ є вибір ефективного аутсорсера.

При виборі ефективного аутсорсера проекти необхідно розглядати в контексті користі для підприємств ЖКГ у довгостроковій перспективі. Обґрунтувати конкретний вид загальної функції корисності в залежності від переваг особи, що приймає рішення (ОПР) дозволяє багатокритеріальна теорія корисності.

Багатокритеріальну теорію корисності відрізняють наступні особливості. По-перше, будується функція корисності, що має аксіоматичне (чисто математичне) обґрунтування. У випадку, якщо умови задовольняються, дається математичний доказ існування функції корисності в тому чи іншому вигляді. По-друге, деякі умови, що визначають форму функції корисності, піддаються перевірці в діалозі з ОПР. По-третє, отримані результати використовуються для вирішення поставлених економічних задач. Способи використання результатів побудови функції корисності при виборі ефективного аутсорсера мають свої особливості. Вони полягають у тому, що особа, що приймає рішення, відповідно до теорії зацікавлених сторін не зможе вибрати ефективного аутсорсера і тим самим максимізувати ефективність інвестиційного проекту, якщо він ігнорує інтереси зацікавлених сторін, що мають безпосереднє чи непряме відношення до реалізації даного проекту.

Таким чином, при виборі ефективного аутсорсера необхідне сполучення двох підходів – використання функції корисності для оцінки ефективності взаємодії зацікавлених сторін. Функція корисності – це економічна модель для визначення переваг зацікавлених сторін. Її основною умовою є раціональна поведінка зацікавлених осіб, що виражається у виборі ними з численних альтернатив саме тих, котрі виводять їх дохід на більш високий рівень. Тобто, за залучення інвестиційних ресурсів сторони, що реалізують

інвестиційний проект, будуть конкурувати не стільки між собою за абсолютними показниками рентабельності капіталовкладень, скільки повинні будуть підтримувати норму прибутку при реалізації проекту не нижче ніж норма прибутку (прибутковість) на фінансовому ринку і відповідати прийнятному для інвестора рівню ризику.

Процес залучення інвестиційного капіталу являє собою взаємодію двох осіб – замовника і інвестора. Як замовник виступають органи державного чи муніципального управління, а в якості аутсорсера – сервісні компанії – приватні підприємства, що реалізують на правах аутсорсингового договору інвестиційний проект енергозбереження. Сервісна компанія, будучи аутсорсером, у тому числі виступає в силу приналежних їй функцій і в ролі інвестора, готового вкласти засоби в інвестиційний проект. При взаємодії зацікавлених сторін у процесі узгодження інвестиційного договору в кожної з них є свої знання про ситуацію на інвестиційному ринку і свої можливості реалізації прибутку на цьому ринку. Виділяються два випадки: випадок повної інформації, коли учасники аутсорсингового договору на управління інвестиційним проектом мають однакові знання про інвестиційний ринок і однакові можливості отримання прибутку на цьому ринку; випадок неповної інформації, коли в учасників різні знання про інвестиційний ринок і різні можливості отримання прибутку на ньому.

Модель узгодження інвестиційного контракту у випадку повної інформації найбільше повно застосовна для предмету нашого дослідження, тому що повнота інформації забезпечується функцією органів державного чи муніципального управління. Крім того, з даного допущення випливає, що прибуток, одержуваний при розміщенні капіталу на фінансовому ринку, лінійний по обсягу розташовуваного капіталу, і визначається нормою прибутку (V). Наявність повної інформації означає, що величина (V) є спостережною як для органів управління як замовника, так і для аутсорсера.

У ході узгодження контракту сервісна компанія заявляє величину загального обсягу інвестованого капіталу ($\overline{K}$); замовник повідомляє: величину інвестованого капіталу (K), ($K \le \overline{K}$), освоюваного їм; рівень сукупних відрахувань (субсидій) ($N(K)$).

Контракт вважається погодженим, якщо рівень сукупних відрахувань ($N(K)$) і рівень інвестованого капіталу (K), задані державними чи муніципальними органами управління такі, що замовник максимізує величину своєї функції корисності; значення функції корисності сервісної компанії повинне бути не гірше, ніж при повному розміщенні капіталу ($\overline{K}$) на фінансовому ринку.

При кожному фіксованому максимальному рівні ($\overline{K}$) інвестованого капіталу замовник у залежності від рівня прибутковості (V) на фінансовому ринку, розбиває всіх потенційних аутсорсеров – сервісні компанії – на три групи (рис. 1).

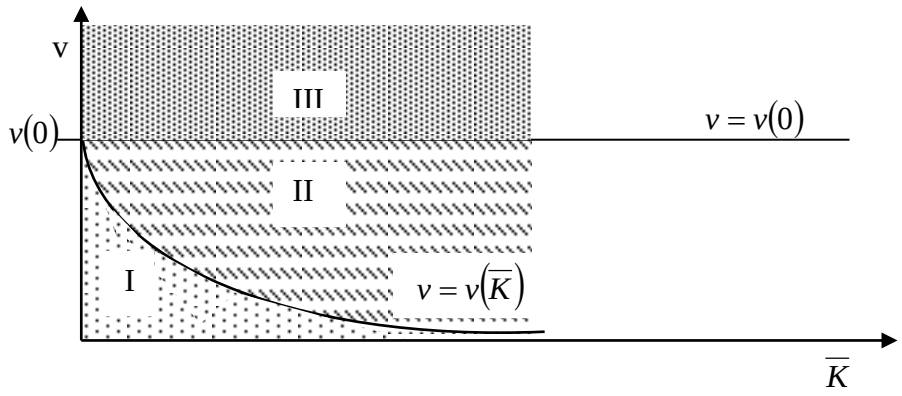

Рис. 1. Характеристика сервісної компанії замовником

Сервісні компанії, що попадають у першу групу, є надпривабливими для замовника. Сервісні компанії другої групи є середньопривабливими. Сервісні компанії третьої групи є вкрай малоприваюливими для замовника.

У свою чергу, при кожному фіксованому рівні прибутковості (*V*) на фінансовому ринку сервісна компанія, у залежності від характеристик замовника розбиває їх також на три групи (рис. 2).

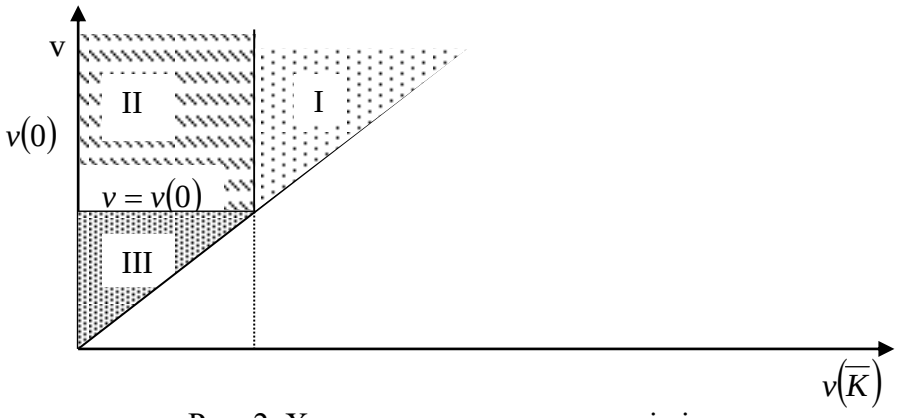

Рис. 2. Характеристика замовників інвестором

Замовники першої групи є надпривабливими для даного інвестора. Замовники другої групи є середньопривабливими для даного інвестора. Замовники третьої групи є вкрай малопривабливими для даного інвестора.

Висновки. Системне дослідження соціально-економічної сутності управління проектами у ЖКГ показало, що при реалізації суспільно значимих інвестиційних проектів необхідна взаємодія держави і бізнесу на принципах добровільної угоди. У прикладному аспекті важливість роботи полягає в тому, що представлені розробки роблять внесок у вирішення проблем розвитку підприємств ЖКГ. Представлені методики дозволяють вирішити головну проблему – залучити інвестиції приватного сектора, реалізувати оптимальне управління ЖКГ, реалізувати проекти за пріоритетними напрямками розвитку.

Анотація.

Статтю присвячено дослідженню теоретичних положень і розробці методичних рекомендацій з подальшого удосконалення процесу управління інвестиційними проектами в сфері житлово-комунального господарства на основі розвитку ефективних форм державно-приватного партнерства.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, аутсорсинг, інвестиції.

Аннотация.

Статья посвящена исследованию теоретических положений и разработке методических рекомендаций по дальнейшему усовершенствованию процесса управления инвестиционными проектами в сфере жилищно-коммунального хозяйства на основе развития эффективных форм государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, аутсорсинг, инвестиции.

Annotation

The Article is dedicated to study of the theoretical positions and development methodical recommendation on the further improvement of the process of management investment project in sphere housing-public facilities on base of the development of the efficient forms state-quotient partnership.

The Keywords: housing-public facilities, outsourcing, investments.

Список використаних джерел:

1. Агабекян А.В., Елисеева И.В. Сущность и особенности системы управления инвестиционными проектами // Современные аспекты экономики. – 2008. - №3 (128). – С.44-47 (0,25 п.л., авторских – 0,2 п.л.).
2. Ансофф И. Стратегическое управление: Сокр. Пер. с англ. / Науч. Ред. И авт. Предисл. Л.И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
3. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – К.: МП «ИТЕМ» ЛТД, «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995. – 448 с.
4. Завлин П.В., Васильев А.В. Оценка эффективности инноваций. – Сппб.: Издательский дом "Бизнес-пресса", 1998.
5. Інвестиційний клімат в Україні / Гайдуцкий П.І., Каракай Ю.В., Баліцка В.В., Грамотнов В.Е., Суярко С.М., Трифонов С.В., Гайдуцький А.П. – К.: Нора-друк, 2002. – 246 с.
6. Пересада А.А. Основы иинновационной деятельности. – К.: "Издательство "Либра" ООО, 1996. – 344 с.
7. Райт Г. Державне управління: Пер. з англ. В. Івашка, О. Коваленко, С. Соколик. – К.: Основи, 1994. – 191 с.
8. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент. Учебник, 2-е изд., - М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2000. – 624 с.

УДК 331.101.3

Савін С.Ю.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ МОТИВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ НА ВИЩИХ ЕКОНОМІЧНИХ РІВНЯХ

Постановка проблеми. Розвиток мотиваційного потенціалу підприємства породжує синергизм господарювання - ефект об'єднання творчих потенціалів професійних, керівників і безпосередніх учасників виробничого процесу. Цей ефект проявляється в підвищенні працездатності персоналу, якості й конкурентоспроможності продукції, ефективності й гнучкості виробництва. З точки зору управління мотиваційним потенціалом є доцільним виділення факторів, що впливають на нього на вищих економічних рівнях, та факторів впливу та рівні підприємства.

Завдяки факторам впливу на рівні підприємства формується множина певних досягнень та результатів, які трансформуються у досвід трудового колективу та окремого працівника і дозволяють прискорювати процеси зміни стереотипів у економічній поведінці працівників, надаючи їм певного напряму та швидкості.

Проте процес дослідження факторів мотивації на вищих економічних рівнях є первинним по відношенню до факторів мотивації на рівні підприємства. Пояснюється це тим, що досліджувати мотивацію на підприємстві можна тільки тоді, коли людина вже вирішила для себе, що вона хоче шукати роботу, а значить буде економічно активною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження факторів мотивації присвячені праці вітчизняних та закордонних науковців - Перегудової Т. В., Кулійчука В.І. , Стахіва О., Річі Ш., Мартіна П. та інших. Наукові наробітки у цьому напрямку досить широко охоплюють спектр факторів мотивації, розглядаючи їх в єдиній площині. Проте сучасна практика менеджменту потребує більш диференційованого підходу до визначення природи походження, функціонування, можливості управління різними групами факторів мотиваційного впливу.

Формулювання завдання дослідження. На основі аналізу сфери походження та дії виокремити фактори мотиваційного впливу на вищих економічних рівнях.

Виклад основного матеріалу. Процес становлення ринкового механізму активізації трудової діяльності в Україні ускладнений багатьма обставинами. Серед них найперше треба виокремити надзвичайно гостру кризу української економіки, що охопила всю систему економічних відносин. Загрозливих розмірів досягла диференціація доходів, котра призвела до безпрецедентного за своєю глибиною розшарування суспільства. Величезних масштабів набуло безробіття. Не дивлячись на ознаки депресивної стабілізації, що намітилася в останні роки, криза поглиблюється, набуваючи характеру повзучого нагнітання кризових процесів у всіх сферах економіки. По суті створено ситуацію, коли економічні реформи "оплачує" більшість населення, а її вигоди отримує лише незначний сегмент населення.

Ринкова трансформація не привела в дію рушійних сил ринку, не затребувала творчої енергії мас. Усі її досягнення обмежилися найпростішими в інституціональному плані перетвореннями: утвердженням свободи цін, приватної власності, свободи торгівлі. Вони не подолали кризу (деформацію) трудової етики і мотивації, а навпаки, посилили її, зорієнтували працівника в основному на майновий переділ, посередницьку роботу, а не на продуктивну діяльність. Стимулююча роль зарплато-трудового блоку економічних відносин у процесі ринкового перетворення зменшилась і має тенденцію до подальшого зниження.

Зростання інфляції та відсутність регулювання заробітної плати призвели до значного скорочення реальної заробітної плати. У той час, як ціни внутрішнього ринку України сьогодні на переважаючу більшість товарів вже досягли світового рівня, ціна робочої сили у 8–10 разів нижча за середньосвітову.

Суттєвою перепоною для становлення дієвого ринкового механізму активізації трудової діяльності стало виключення людини із економічних реформ, позбавлення реформи "людського виміру". Ринкові перетворення не сприяли активізації трудової діяльності, перетворенню праці в домінуючий фактор розвитку економіки. Навпаки, вони посилили відчуження праці від власності. У плановій економіці це відчуження було більш-менш однаковим для всіх, за винятком партійної та господарської номенклатури. У ході ринкової трансформації переважаюча більшість населення виявилась поза власністю, перетворилася у найманих працівників. Формально утвердився інститут приватної власності на робочу силу, позбавлений правової основи, який не став основою економічної свободи і соціального захисту працівника, гарантом благополуччя життя. В цілому відбувається характерне для раннього та примітивного капіталізму підпорядкування праці капіталові, зменшення зарплатоємкості, різке звуження можливостей для формування середнього класу. Не менш важливим наслідком ринкових перетворень стали низькі зарплатоємкість та доходи населення. Стрімке зменшення цих макроекономічних показників характеризує те, що вигоди ринкових відносин, які формуються, реалізовуються лише небагатьма, хто збагачується не в результаті виключних підприємницьких здібностей, трудового внеску у примноження багатства, а внаслідок переділу власності та її реалізації.

Особливо слід зазначити, що усвідомлення необхідності економічної активності у людини виникає тоді, коли вона вбачає зв'язок між роботою на підприємстві та можливістю забезпечення певних очікувань. Таку тезу підтверджує теорія мотивації за Врумом [1], у відповідності до якої важливими для спонукання до активної економічної діяльності є три взаємозв'язки: витрати праці – результат; результат – винагорода; винагорода – валентність винагороди. Ключовим у цьому ланцюжку є взаємозв'язок результат-винагорода. Саме відповідь на питання, яка буде винагорода (заробітна плата), найчастіше є однією з головних при вирішенні питання працевлаштування. Застосовуючи метод провідних індикаторів, показників, що змінюються в тім же напрямку, що й

досліджуваний показник, але випереджаючі його в часі, можна дослідити, як винагорода спричиняє зміну попиту і пропозиції праці на ринку.

Людина не може миттєво визначати для себе, яка галузь для неї є найбільш привабливою з точки зору винагороди. Для цього необхідний певний проміжок часу, необхідний для збору та аналітичного осмислення інформації. Тобто між динамікою провідного індикатора та аналізованого показника повинен існувати певний часовий лаг. Визначення цього лагу відбувається на основі послідовного перебору величин лагів та відповідних коефіцієнтів кореляції між провідними індикаторами та аналізованим показником.

Неефективна робота підприємств певної галузі викликає негативну мотиваційну реакцію, оскільки призводить до зниження так званої віддаленої мотивації.

Сутність віддаленої мотивації полягає у наступному. Одночасно підприємство зацікавлене і в формуванні постійного контингенту персоналу. Зростаюча ціна робочої сили, вкладення у "людський капітал", у навчання та кваліфікацію робить надзвичайно невигідним оновлення складу робітників.

Стимулювання освітнього, професійно-кваліфікаційного розвитку працівника із закріпленням його на підприємстві відповідає принципам трудової мотивації. Віддалена мотивація конкретно пов'язана з перспективами професійного, кваліфікаційного, освітнього зростання упродовж всього трудового життя на підприємстві. У зростанні професійно-кваліфікаційного, освітнього рівня зацікавлений сам індивід, адже це відповідає його потребам у самореалізації.

Стратегія трудової мотивації, заснована на мотивації з активним використанням стимулів довготермінової дії, розвиває діяльність, надаючи їй максимально смислотворний контекст, і з цієї точки зору вона виглядить сьогодні найбільш ефективною та раціональною. Стратегічний рівень трудової мотивації спрямовано через віддалену мотивацію на реалізацію життєво осмислених механізмів мотивації. Коротка мотивація здійснює підтримуючу, направляючу функцію.

Треба відзначити, що досвід роботи в умовах переходу до ринкової економіки у нашій країні ще не достатньо багатий фактами побудови стрункіх мотиваційних систем. З цієї точки зору інтерес представляє звернення до досвіду індустріально розвинених країн з ринковою економікою. У західній економічній літературі не склалася теорія віддаленої мотивації, тим не менше всі теперішні підходи у практичному менеджменті базуються на політиці віддаленої мотивації. Дж.Шервуд відзначає, що в трудовій діяльності "…перспектива змушує людину повірити у свою корисність і значимість" [2].

Розвиток віддаленої мотивації персоналу у західних компаніях здійснюється шляхом закріплення працівників за компаніями (конкуренція внутрішнього ринку праці): створення широкого спектра моральних стимулів, додаткових виплат і пільг, вироблення філософії компанії (тенденції, ритуали, направлені на виховання гордості); пільговий продаж акцій (розподіл власності); участь у прибутках і в управлінні; все більш широкий облік стажу. При цьому західний практичний менеджмент відзначається тим, що всі ці фактори використовуються системно. Саме їх системність при врахуванні стажового фактора дозволяє вести мову про використання віддаленої мотивації як стратегії трудової мотивації у практиці західного менеджменту. Це можна прослідкувати на прикладі найкрупнішої американської корпорації ІБМ.

Найкрупніший західнонімецький концерн БАСФ, не дивлячись на те, що у своєму окрузі є основним роботодавцем, у своїй соціальній організації приділяє першочергову увагу інтеграції кожного робітника у виробничу систему на довгі роки. Кожен зайнятий на БАСФ у середньому працює понад 15 років. Системи стимулювання і розвитку персоналу працюють синхронно. З одного боку – пільгове забезпечення найдешевшим і добротним житлом (вартість житла, котре БАСФ надає своїм працівникам на 100 – 800 марок дешевше, аніж в середньому по ФРН), 300 їдалень з дешевими обідами працюють цілодобово, першокласне медичне обслуговування, висока заробітна платня, плюс

щорічна, залежно від стажу, премія (125-175 % від окладу), 40-годинний робочий тиждень та 30-35 денна відпустка з додатковою оплатою 30 марок на день.

В управлінні віддаленої мотивації великий досвід накопичений у Японії. Окрім специфічного, властивого лише Японії, можна виділити і загальне, універсальне, таке, що має значення для будь-якої країни. До цього загального можна віднести інтеграцію інтересів підприємства і працівника, високий ступінь залежності стимулів працівника від фірми і від його відданості їй; пріоритет колективних інтересів перед індивідуальними, широке заохочення кооперації, групових форм праці; баланс інтересів управлінців, персоналу та інвесторів; формування партнерських зв'язків фірмами, що співробітничають, покупцями і постачальниками.

Яскравим доказом того, як стрімко падає привабливість підприємств деяких галузей промисловості (легка промисловість, машинобудування та інші) для працівників, є рівень прийому на технічні спеціальності у навчальні заклади всіх рівнів акредитації. У 2010 році спостерігалася ситуація, в якій навіть бюджетні місця на означені спеціальності у багатьох вишах залишалися вільним або заповнювалися неймовірними зусиллями. Не сприяє зростанню популярності технічних та технологічних професій навіть Наказ міністерства праці та соціальної політики України «Про затвердження Порядку та строків надання дотації роботодавцю для забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем (Порядок, п.1.3) 25.02.2008 *N* 82. Але вже декілька років такі дотації не закладаються в бюджет.

Одним із заходів, який повинен сприяти наповненню ринку праці спеціалістами технічних спеціальностей, є запропоноване Міністерством освіти і науки України на наступний рік збільшення бюджетних місць на спеціальності технічного напрямку та збільшення на 20 балів результатів незалежного тестування для абітурієнтів технічних спеціальностей. Однак, якщо паралельно з цим економічна політика держави не буде передбачати розвиток промисловості, то з часом (як мінімум через 4-5 років) країна одержить нові соціально-економічні проблеми: зростання безробіття серед молоді, соціальна напруженість, збільшення виплат по безробіттю та т.п.

Здійснювана економічна політика спрямована переважно на фінансову стабілізацію, послаблення бюджетної кризи. Але в ній не приділяється достатньої уваги балансу між безробіттям та інфляцією, підвищенню зарплатоємкості і посиленню інституціоналізації ринку праці, специфікації повноважень приватної власності, що утруднює формування дієвого механізму активізації трудової діяльності.

До факторів мотиваційного впливу макрорівня слід також віднести екологічний стан в галузі взагалі, який впливає на працівника, формуючи позитивний чи негативний відбиток на його тривалості життя і стані здоров'я. Тобто антропогенна складова впливає на збереження кількості та якості трудових ресурсів і відтворення запасів праці.

Показовим є те, що економічна ситуація, яка багато в чому залежить від політичної волі та відповідного правового клімату, характерним на сучасному етапі розвитку є наявність значного тіньового сектору. Причому його рівень в значній мірі залежить від рівня економічного розвитку. Так, в Херсонській області, яка внесла до ВВП України у 2010 році лише 1,4% рівень зайнятості у неформальному секторі склав 37,6 – один з найвищих в Україні.

Ця ситуація свідчить про те, що існує так звана вимушена тобто безальтернативна мотивація. Люди вимушені шукати роботу у тіньовому (неформальному секторі) оскільки формальний сектор не може запропонувати робочі місця та гідну заробітну плату. Така ситуація закріплена роками призводить до формування у свідомості населення сталих стереотипів про те, що працювати у тіні, не сплачувати податки та порушувати закони – це нормально. Ось, чому законотворчим органам треба негайно вирішувати проблему створення нових робочих місць. Затягування вирішування цього питання є руйнівним для трудового потенціалу країни та її економічного майбутнього.

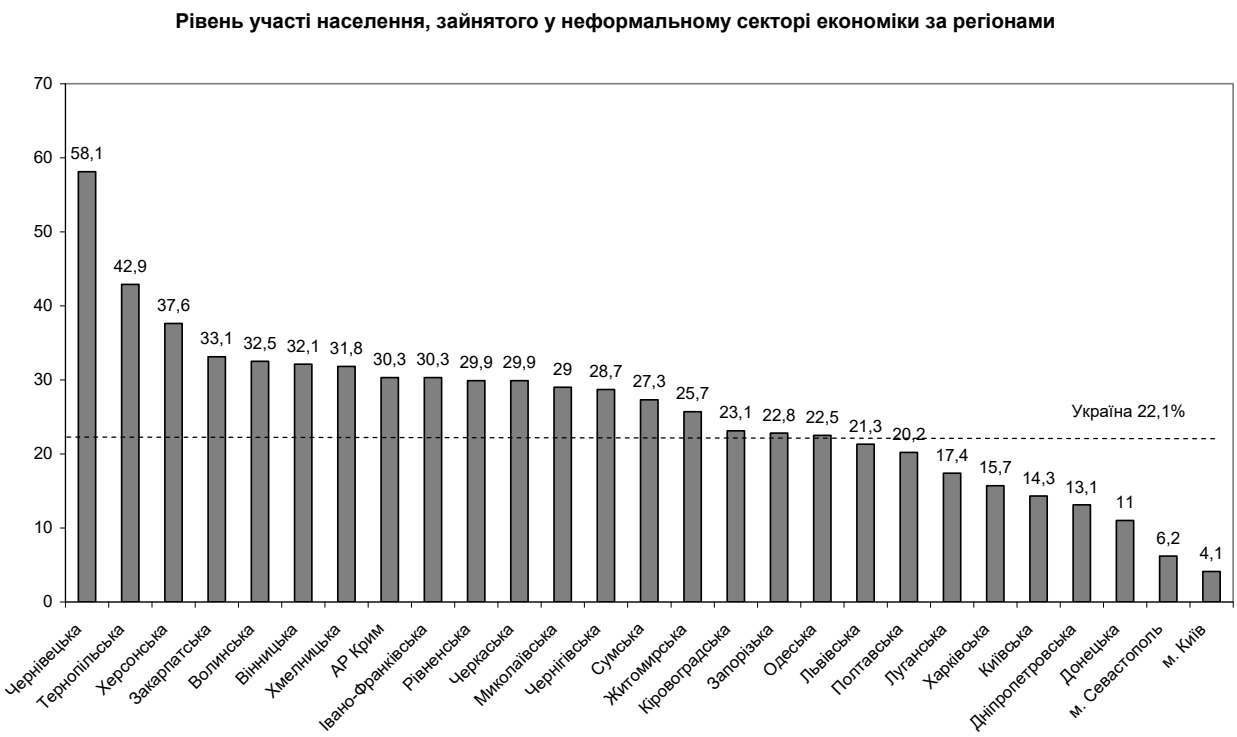

Рис. 1. Рівень участі населення, зайнятого у неформальному секторі економіки за регіонами.

Життєві цінності та уподобання жінок і чоловіків значно розходяться, що також викликає і неоднакову реакцію на чинники мотивації макрорівня. Як свідчить статистика жінки та чоловіки по різному проявляють свою трудову активність у сфері виробництва, тому важливо враховувати гендерну політику при дослідженні чинників мотивації.

Так, серед населення працездатного віку рівень безробіття (за методологією МОП) зріс на 0,1 в.п. та становив у 2008р. 9,1% економічно активного населення цієї вікової групи. У той час як серед жінок спостерігалося зниження цього показника (з 9,9% до 8,5 % економічно активного населення), у чоловіків, навпаки відбулось його зростання (з 6,6% до 8,1%).

Варто приділити увагу гендерному аспекту, що характеризує поділ ринку праці за статтю. В 2008 році по Україні загальна кількість працюючих за статевою ознакою розподілялась майже порівну (у кількісному вимірі чисельність зайнятих жінок склала 10122,6 тис.осіб, це становить 48,27 % від загальної чисельності; чоловіків – 10849,7 тис.осіб або 51,73%), що можна спостерігати і в Херсонському регіоні. Динаміка зайнятого населення за статтю приведена на рис.2 .

Слід відмітити, що по даних роках частка жінок в загальній чисельності зайнятого населення не перевищувала 49%, а частка чоловіків – 52%; щодо населення працездатного віку, то частка жінок на протязі даних років зменшувалась (у 2008р. склала 45,9%), а частка чоловіків навпаки зростала і у 2008 році дорівнювала 54,1%.

У Херсонській області рівень зайнятості чоловіків вище, ніж в цілому по Україні майже за всіма віковими групами: у віковій групі 15-24 роки – на 1,5в.п.; 35-39 років – на 0,9 в.п.; 40-49 років – на 7,8 в.п.; 60-70 років – на 3,8в.п. Рівень зайнятості жінок вище ніж в Україні лише по двох вікових групах: 30-39 років – на 0,56 в.п., 60-70 років – на 4,3 в.п.

У більшості видів економічної діяльності нерівномірний розподіл працівників за статтю, а також диспропорційне вивільнення та працевлаштування зумовлено умовами праці, зокрема забороною використання праці жінок на особливо важких та шкідливих роботах. Також чоловіки зайняті переважно на посадах керівників, а праця жінок більше застосовується на посадах службовців та технічного персоналу. Тому середня заробітна

плата чоловіків у середньому по економіці країни на 24,8% перевищує відповідний показник у жінок. І така ситуація склалася в переважній більшості видів економічної діяльності.

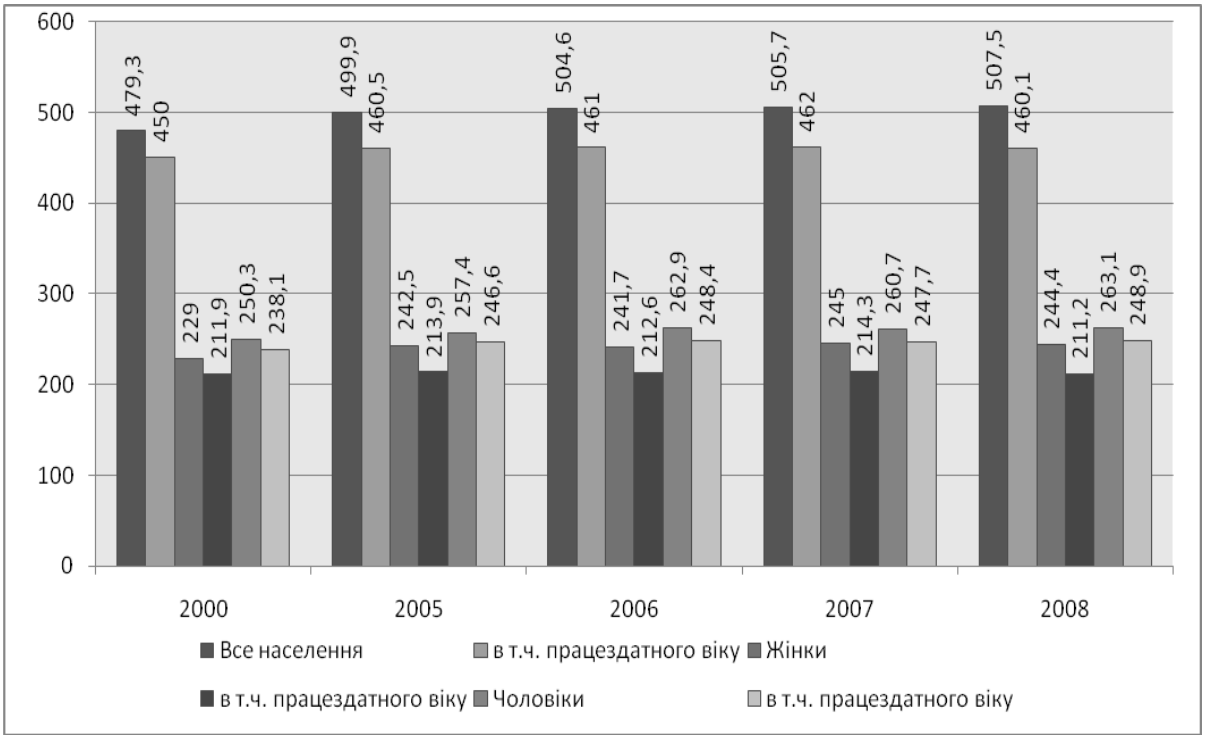

Рис.2. Динаміка зайнятого населення за статтю в Херсонській області, тис.осіб.

Жінки регіону не завжди рівні з чоловіками: тривалість безробіття у жінок триваліше, заробітна плата – нижча, існує дискримінація при призначення на керівні посади. Для досягнення гендерної рівності потрібно забезпечити стабільний розвиток економіки, підвищити рівень життя населення, зменшити різницю в рівнях оплати праці за видами діяльності.

Вищенаведені приклади мотиваційних факторів дозволяють згрупувати їх за сферою походження та дії (табл. 1).

Таблиця 1

Мотиваційні фактори макрорівня

ЕКОНОМІКА	ПОЛІТИКА
Проблеми банківського кредитування	Робота в «тіні»
Проблеми іноземного інвестування	Робота за давальницькими схемами
Курсові коливання	Податкові пільги
Зростання виробництва у 2010	Судова система
	Корупція
РИНОК	**СОЦІУМ**
Скорочення споживчого ринку	Одержання освіти за бюджетні кошти
Ввезення дешевого імпорту	Середня заробітна плата в галузі
Створення спеціалізованого галузевого парку	Дотації роботодавцям за перше робоче місце
Вигідне географічне розташування України	Право персоналу брати участь у прийнятті економічних рішень
Інфляція	Комп'ютерна грамотність
	Відхилення середньої заробітної плати в галузі

	від середньої заробітної плати у промисловості
	Пенсійна реформа
	Наявність соціальних гарантій
	Екологічний стан галузі
	Демографія (гендерна складова)

Висновки. Таким чином, виокремлено чотири групи факторів мотиваційного впливу на макрорівні - у сфері економіки, політики, ринку, соціуму.

Розглядаючи принцип групування факторів мотивації на макрорівні, необхідно брати до уваги, яким чином вони будуть узгоджуватись у подальшому аналізі з іншими компонентами мотиваційного потенціалу. Тому на етапі групування та визначення факторів мотивації макрорівня доцільно розглянути і підходи до групування інших компонент мотиваційного потенціалу.

Життєві цінності, а відтак і відповідні їм життєві потреби, у зарубіжній практиці прийнято поділяти на 6 рівнів – соціальні, політичні, економічні, наукові, естетичні, релігійні. Адаптуючи такий підхід до українського менталітету та одночасно узгоджуючи їх із найбільш значущими мотиваційними факторами макро- та мікрорівня можна виділити такі групи мотиваційних факторів - соціальні, політичні, економічні. Для можливості порівняння всіх компонентів мотиваційного потенціалу їх доцільно класифікувати за єдиною кількістю ознак.

Анотація

Розглянуто макроекономічні проблеми соціально-економічного характеру як передумови формування факторів мотиваційного потенціалу. Виокремлено чотири групи факторів мотиваційного потенціалу на вищих економічних рівнях - у сфері економіки, політики, ринку, соціуму.

Ключові слова: активізація трудової діяльності, мотиваційний потенціал, персонал підприємства, промислові підприємства.

Аннотация

Рассмотрены макроэкономические проблемы социально-экономического характера как предпосылки формирования факторов мотивационного потенциала. Выделены четыре группы факторов мотивационного потенциала на высших экономических уровнях - в сфере экономики, политики, рынка, социума.

Ключевые слова: активизация трудовой деятельности, мотивационный потенциал, персонал предприятия, промышленные предприятия.

Summary

Examined the macroeconomic problems of socio-economic factors as prerequisites for the formation of motivational potential. The four groups of factors of motivational potential for higher economic levels are defined - economic, political, market and society.

Key-words: activation work, motivational potential, the staff of the enterprise, industrial enterprises.

Список використаних джерел:

1. Мескон М.Х., Альберт Н., Хедоури Ф. Основы менеджменту. - М.:Справа, 1992. - с. 373

2. Шервуд Дж. Создание производственных структур с преимуществами конкуренции. – М.: Наука, 1991.

УДК 330.322

Ковалишин П.В. Топіха В.І.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ВЕНЧУРНИХ КОМПАНІЙ

Основною проблемою венчурного інвестування є високий ступінь ризику при здійсненні проекту. На сучасному етапі вітчизняні фірми проблему створення ефективних систем управління ризиками ще тільки мають вирішити, тому актуальним є дослідження їх складових та можливих напрямів створення.

Основной проблемой венчурного инвестирования является высокая степень риска при реализации проекта. На современном этапе отечественные фирмы проблему создания эфективных систем управления рисками еще только должны решить, потому актуальным является исследование их составляющих и возможных направлений создания.

The basic problem venture investments is the high degree of risk at realization of the project. At the present stage domestic-owned firms risks just should solve a problem of creation of effective control systems, therefore research of their making and possible directions of creation is actual.

Вступ. Інвестиційний менеджмент – це велика і важлива глобальна індустрія, яка несе відповідальність за трильйони доларів, євро, фунтів та ієн. Активи цієї світової індустрії у 2006 році досягли рекордного показника у 55 трлн. дол. Найбільшим світовим джерелом інвестиційних ресурсів є США (48%), на другому місці – Японія (11%) та Велика Британія (7%). В останні роки найбільше зростання демонструють країни Азійсько-Тихоокеанського регіону, а також Китай та Індія.

Десятка найуспішніших світових компаній у галузі інвестиційного менеджменту за рейтингом «Global Investor's» наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Десять найбільших компаній у сфері інвестиційного менеджменту

Ранг	**Компанія**	**Активи в управлінні (US$ млн.)**	**Країна**
1.	Barclays Global Investors	1,400,491	Велика Британія
2.	State Street Global Advisors	1,367,269	США
3.	Fidelity Investments	1,299,400	США
4.	Capital Group Companies	1,050,435	США
5.	Legg Mason	891,400	США
6.	The Vanguard Group	852,000	США
7.	Allianz Global Investors	790,513	Німеччина
8.	JPMorgan Asset Management	782,646	США
9.	Mellon Financial Corporation	738,294	США
10.	Deutsche Asset Management	723,366	Німеччина

Система міжнародного інвестиційного менеджменту реалізує свою головну мету й основні задачі шляхом здійснення певних функцій. Ці функції поділяються на дві основні групи, які визначені комплексним змістом системи управління інвестиційною діяльністю:

1. Функції міжнародного інвестиційного менеджменту як управлінської системи. Ці функції є складовими частинами будь-якого процесу управління поза залежністю від виду діяльності підприємства, його організаційно-правової форми, розміру, форми власності і т. ін.. В теорії управління ці функції характеризуються як загальні.

2. Функції міжнародного інвестиційного менеджменту як спеціальної області управління підприємством. Склад цих функцій визначено конкретним об'єктом даної управлінської системи. Теорія управління розглядає ці функції як специфічні.

У найбільш загальному вигляді склад функцій інвестиційного менеджменту у розрізі цих груп представлений в табл. 2.

Таблиця 2

Характеристика основних функцій інвестиційного менеджменту в розрізі окремих груп

Групування основних функцій міжнародного інвестиційного менеджменту	
як управлінської системи	як спеціальної області управління підприємством
1. Розробка інвестиційної стратегії підприємства 2. Створення організаційних структур, що забезпечують прийняття і реалізацію управлінських рішень по всім аспектам інвестиційної діяльності 3. Формування ефективних інформаційних систем, що забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів інвестиційних рішень 4. Здійснення аналізу різних аспектів інвестиційної діяльності 5. Здійснення планування інвестиційної діяльності підприємства за її основними напрямами 6. Розробка дієвої системи стимулювання реалізації прийнятих управлінських рішень в області інвестиційної діяльності 7. Здійснення ефективного контролю за реалізацією прийнятих управлінських рішень у сфері інвестиційної діяльності	1. Управління реальними іноземними інвестиціями 2. Управління фінансовими іноземними інвестиціями 3. Управління формуванням інвестиційних ресурсів 4. Управління грошовими потоками по міжнародній інвестиційній діяльності

Основні функції міжнародного інвестиційного менеджменту як спеціальної області управління фірмою розглянуті у найбільш агрегованому вигляді. Кожна з цих функцій може бути конкретизована більш цілеспрямовано з урахуванням специфіки інвестиційної діяльності окремих підприємств. При здійсненні такої конкретизації на кожному підприємств може бути побудована багаторівнева функціональна система управління інвестиційною діяльністю.

Венчурне планування - це розробка способів порівняння різних моделей бізнесу, звичайно за допомогою фінансового моделювання відповідей на наступні питання: яка модель забезпечить найбільший обсяг продажів, найбільший чистий прибуток і швидку самоокупність; при використанні якої моделі, будуть потрібні найменші інвестиції підприємців й інших інвесторів; у якій моделі використаються власні кошти, а не позикове фінансування; використовуючи яку модель, ви дістанете найбільший прибуток на інвестиції й найкращу ліквідність; яка модель зажадає від підприємця відмовитися від найменшої частки у власності; визначення й оцінки ризиків пов'язаних з використанням кожної моделі.

Ефективне венчурне планування передбачає:

Зосередження на одному венчурному проекті в одній області.

З'ясуєте, можливостей, та оцінки можливості їх використання.

Розробку трьох варіантів розвитку подій для кожної венчурної концепції - гарний, поганий найбільш імовірний.

Визначення, який саме тип венчурного підприємства потрібен. Кожен тип має власну, відмінну від інших модель, реалізацію й результат. Кожен тип вимагає певного підприємницького підходу, керування й стилю.

Фактори створення успішного венчурного підприємства:

- усвідомлення місії засновниками компанії.
- Гарантовані або заздалегідь визначені клієнти.
- Досвід роботи високоприбуткового малого бізнесу.
- Поточна концепція: чи існує на даний момент успішна робоча модель венчурного підприємства.
- Наявний продукт.
- Сприятливий грошовий потік.
- Сприятливе навколишнє середовище.
- Нейтральне законодавче середовище.
- Контроль над часткою акціонерного капіталу.
- Значний досвід.
- Низькі накладні витрати. Після закінченні вивчення можливості здійснення численних концепцій потрібно відібрати три найкращі концепції, у рамках яких потреби клієнтів можна задовольнити найбільш швидко й вибрати найбільш дешеву концепцію. Вирішити продовжувати чи ні. Зробіти бізнес-план або план поточної діяльності.

Аналіз ймовірності реалізації венчурного проекту за нашими дослідженнями включає сім ключових факторів.

1. Виключний інтерес засновників венчурного проекту: мотивація яка рухає інвесторами.
2. Можливості клієнта – базуються на його бажаннях і потребах.
3. Профіль клієнта – визначає цільові ринки й потенційних клієнтів.
4. Венчурні концепції – оцінюють альтернативні варіанти задоволення потреб.
5. Фінансові ресурси – визначають й оцінюють фінансові ресурси, необхідні для застосування альтернативних венчурних моделей.
6. Підприємницька оцінка — проводиться з метою визначити чи відповідають підприємець і венчурний проект очікуваним винагородам, непереборному інтересу й місії венчурного проекту.
7. Заключна оцінка ймовірності реалізації венчурного проекту й порівняння з існуючими альтернативами.

Основною проблемою венчурного бізнесу є високий ступінь ризику при здійсненні венчурного проекту. Перед здійсненням проекту необхідно оцінити можливі інноваційні втрати.

Фінансові витрати на проведення технічних заходів, часовий розрив між впровадженням нововведень і одержанням корисного результату, а також імовірність втрат від нововведень вимагають оцінки ризику інноваційних рішень. При цьому виникає необхідність чіткого розмежування очікуваних збитків, що в економічній практиці не знаходить належної уваги. Якщо виникнення збитків від інновацій не викликає сумнівів і передбачено заздалегідь, то утрати від ризику мають визначений ступінь імовірності, що зв'язано з факторами невизначеності. Тому при оцінці економічного ризику варто розраховувати не тільки заздалегідь передбачувані збитки, але й непередбачувані ймовірні втрати:

Для достовірної оцінки доцільності інноваційних процесів виникає необхідність удосконалення класифікації факторів ризику нововведень з урахуванням специфіки економічного середовища. Із збільшенням кількості специфічних факторів, що включаються в розрахунки визначення ризику, підвищується відособленість результатів оцінки економічної доцільності нововведень.

Є велика кількість факторів, що впливають на формування інноваційних ризиків. Найголовнішими з них щодо венчурного інвестування є наступні: зовнішній ризик, ризик стабільності партнерства, банківський ризик, ризик стабільного постачання, ризик зміни податкової політики, ризик зміни бюджетних відрахувань, ризик підрядного партнерства, ринковий ризик, ризик зменшення попиту, ризик надлишку пропозиції, ризик росту інфляції, внутрішній ризик, ризик зриву намічених програм, ризик скорочення

фінансування, ризик недостатності науково-технічного потенціалу, ризик зриву повноцінних заходів на впровадження науково-технічних нововведень, ризик помилковості економічних прогнозів.

Виходячи з особливостей окремих інноваційних процесів, необхідно додатково включати інші специфічні фактори.

На розвиток інновацій великий вплив мають зовнішні фактори. Основними партнерами підприємства виступають держава із системою оподаткування, постачальники, підрядники, кредитори, банки. Своєрідним джерелом зовнішнього ринку є ринок реалізації з характерним балансом попиту та пропозиції. Ці фактори для будь-якого економічного середовища - побічні елементи ризику будь-якої інновації.

При оцінці банківського ризику враховується ймовірність зміни відсотків і термінів надання довгострокового кредиту. В умовах економічного спаду кредитні ресурси в державі формуються в основному за рахунок іноземних валютних коштів, а не приросту національного доходу. Отже, в залежності від зміни припливу національної валюти коливаються також величина банківських активів і умови надання кредитів підприємствам. У свою чергу нестабільні відсотки і терміни надання кредитів підвищують ступінь банківського ризику інноваційних процесів.

Нестійкість оподатковування також важливий фактор інвестиційного ризику, оскільки на початковому етапі нововведень надані підприємствам податкові пільги можуть бути надалі змінені і навіть скасовані, що ставить під загрозу плани проведення великомасштабних інновацій.

Неефективно діють і важелі державного захисту внутрішнього ринку. Імпорт товарів здійснюється без особливих економічних перешкод, що різко знижує зацікавленість вітчизняних підприємців у великомасштабних інвестиціях. В умовах сильної зовнішньої конкуренції місцеві капіталовкладення стають часом занадто ризикованими.

Вузький ринковий простір для вітчизняних підприємців і разом з тим повторювані в останні роки раптові "інтервенції" імпортних товарів часто приводять до порушення балансу пропозиції та попиту на внутрішньому ринку, що у свою чергу ставить під сумнів доцільність інноваційних процесів через труднощі реалізації кінцевих результатів. Тому фактор ризику від зниження ринкового попиту й інтересу до кінцевих результатів відіграє важливу роль при оцінці економічної доцільності великомасштабних інвестицій у країні.

Поряд із зовнішніми факторами інноваційних ризиків помітний вплив роблять специфічні внутрішні умови, що перешкоджають розвитку інноваційної діяльності і підвищують ступінь ризику нововведень на рівні підприємств. Це стосується насамперед витоку кадрів із сфери науково-технічної діяльності за межі країни. Разом з тим очевидна неспроможність підприємств у справі підготовки менеджерів і виконавців в області інновацій.

Повільне поповнення управлінського апарата кадрами з орієнтацією на ринкове господарювання, затримка з перебудовою господарських ланок при одночасному скороченні складу колишнього науково-виробничого персоналу формують ризик недостачі науково-кадрового потенціалу для керування інноваційними процесами на підприємствах. Більш того, недостача кадрового потенціалу часто супроводжується недостатністю власних фінансових коштів на інвестиції.

Внутрішній ризик недовиконання інноваційних програм пов'язаний в основному зі скороченням фінансування інвестиційної діяльності з власних джерел підприємств. Хронічні зриви в сфері матеріально-технічного постачання, несвоєчасні платежі замовників, простої виробництва через енергетичну кризу супроводжуються поглибленням фінансової нестійкості підприємств. Це є причиною скорочення і без того малих власних коштів, що виділяються на проведення інновацій.

Втрати від помилок у прогнозах очікуваних корисних результатів інвестицій повинні враховуватися в оцінці доцільності здійснення інноваційних програм. У

перспективних економічних розрахунках не представляється можливим з високою точністю визначити очікувані позитивні і негативні результати намічених інвестицій.

Отже реальна оцінка втрат від ризику кожної інновації стає необхідною ланкою при обґрунтуванні вибору масштабів і шляхів здійснення інвестиційних програм. Оперативний контроль за рівнем ризику належить до обов'язків менеджерів, тоді як стратегічний контроль за діяльністю банку та самого оперативного керівництва може бути реалізований лише власниками – акціонерами банку. Якщо засновники банку не створюють дієвих механізмів контролю на рівні ради директорів, їхні шанси на досягнення очікуваних результатів суттєво знижуються.

Моніторинг ризику – це процес функціонування регулярної незалежної системи оцінювання та контролю за ризиком з механізмом зворотного зв'язку. Моніторинг здійснюється завдяки інформаційним звітам структурних підрозділів та окремих посадових осіб, внутрішньому і зовнішньому аудиту та аналітичній діяльності спеціалізованих служб венчурних фірм. Звітність, застосовувана в рамках моніторингу, забезпечує менеджерам зворотний зв'язок, а також надає докладну зведену інформацію. Така інформація допомагає аналізувати поточну діяльність і з погляду ризиковості, і щодо прийняття загальних управлінських рішень.

Один з важливих складників системи контролю за ризиками – внутрішній управлінський контроль. Завдання його зводяться до чіткого визначення та розмежування посадових повноважень, забезпечення подвійного контролю, ротації кадрів, організації контролю за окремими операціями безпосередньо на робочих місцях, створення досконалих систем передавання та зберігання інформації. І хоча не існує такої системи внутрішнього контролю, яка змогла б запобігти службовим зловживанням, проте правильно організований механізм контролю суттєво знижує рівень функціональних ризиків.

Створення відповідної системи взаємодії зазначених власників інформації розглядається як обов'язковий елемент управлінського процесу. Однією з форм реалізації цього положення є система моніторингу ризику.

Для ефективного використання ресурсів фірми, які спрямовуються на здійснення моніторингу, ризики потрібно класифікувати за ступенем їх значущості і внести до системи стеження лише ключові. Усі ті ризики, які перебувають за межами встановлених вартісних лімітів, виводяться за рамки складання деталізованої звітності в системі моніторингу. Функція контролю здійснюється вибірково, а докладний аналіз – лише в разі надходження сигналів небезпеки. За такого підходу гарантовано, що кошти будуть спрямовані саме на виявлення та ретельне стеження за суттєвими ризиками.

Система моніторингу ризиків допомагає коригувати поточну діяльність згідно із сигналами попередження, що їх вона генерує з використанням механізму зворотного зв'язку. Результативність системи управління ризиками в цілому залежить від ефективності системи моніторингу. За такого підходу до організації процесу управління менеджери середньої ланки відповідають і за надійність локальної системи, і за втілення в життя стратегічних цілей, сформульованих на рівні вищого керівництва.

Висновки. Вітчизняні фірми проблему створення ефективних систем управління ризиками ще мають вирішити. Важливо використати міжнародний досвід і пам'ятати, що становлення практики управління ризиками ще не завершене. Створити універсальну методику побудови таких систем не можна в принципі, оскільки кожний проект по-своєму унікальний, орієнтований на власну ринкову нішу, можливості працівників, усталені зв'язки. Механічне копіювання вдалої моделі управління ризиком, створеної конкретною фірмою, призведе радше до негативних наслідків в іншій.

Список використаних джерел:

1. Управление инвестициями: в 2-х томах / В. В. Шеремет, В. М. Павлюченко, В. Д. Шапиро и др. М.: Высшая школа. 1998

2. Савчук В. П., Прилипко С. И., Величко Е. Б. Анализ и разработка инвестиционных проектов. - Киев: Абсолют-В. Эльга. 1999.:

3. Фоломьев А. Н., Ревазов В. Г.. Инновационное инвестирование. - СПб.: Наука, 2001.

4. Венчурное финансирование: теория и практика / Сост. докт. техн. наук Н. М. Фонштейн. М.: АНХ., 1999, с. 172-188.

УДК 338.431:65.011.8

Бугаєнко С.А.

ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Історично поняття реструктуризація було уведено у професійний обіг Джеком Велчем на початку 80-х років минулого сторіччя. У даному контексті воно означає разовий, комплексний процес структурних перетворень, що дозволяє перевести підприємства з виробничого типу організацій у ринковий. У країнах з ринковою економікою поняття "реструктуризація" замінено терміном "трансформація", що передбачає значно більш глибокі комплексні зміни в так званому культурному середовищі, а саме - зміни базових цінностей і понять.

У даний момент реструктуризація являє собою ряд комплексних, структурних перетворень на підприємствах, які приводять до певних позитивних змін, як правило, ними є низька ефективність адаптації до вимог ринку. Наслідком подібної ситуації стають незадовільні фінансові показники, відсутність обігових коштів, високий рівень дебіторської і кредиторської заборгованості. У цьому випадку використовується тільки одна версія процесу реструктуризації, при якій установлена наступна послідовність здійснення етапів підготовки й проведення реструктуризації.

Даний підхід, на думку авторів, є методично обґрунтованим, тому що не розкрита сутність процесу на етапах здійснення даного заходу. Значний обсяг робіт на перших трьох етапах реструктуризації (аналіз отриманих прав, розробка програм реструктуризації, реалізація програми) дозволяє зробити наступні висновки: реструктуризація являє собою слабко структуровану проблему, що вирішується шляхом використання тільки певних методів дослідження з залученням економіко-математичних моделей у межах даного процесу. Отримані результати становляться інформацією для розробки програми реструктуризації.

Відсутність комплексної концептуальної системи управлінського й бухгалтерського обліку ускладнює методологічне обґрунтування цільової настанови й програми проведення заходів на першому етапі діагностики, що в наступних етапах може привести до неможливості використання єдиних методів здійснення даного процесу. На етапі розробки програми реструктуризації використовується концепція "теорії функціонування фірми" при використанні теорій і методів таких наук як "стратегічний менеджмент", "стратегічний маркетинг", "реінжиніринг бізнес-процесів".

Особливістю даного етапу є використання таких понять як "місія підприємства", "критичні фактори успіху", "корпоративна стратегія", "бізнес-процес", "спеціалізація".

На третьому етапі реструктуризації повинна бути розроблена послідовність її здійснення. При цьому визначаються ресурси й організація проекту, оцінюються фізична реалізація проекту, тобто можливість успішного виконання. На цій стадії розроблюється прогноз вартості й тривалості проекту. Одним із методів ефективної роботи при оцінці зовнішнього середовища є встановлення пріоритетів для необхідних зв'язків з учасниками проекту реструктуризації на основі аналізу їхньої діяльності. Кожний проект від появи ідеї до повного її ствердження проходить ряд послідовних щаблів свого розвитку, тобто має типовий життєвий цикл: ідея, концепція, планування, виконання, завершення. На цьому етапі планування проектів повинно мати системний характер та відповідати методології даного процесу. В економіці інформаційного типу реструктуризація являє собою системоутворюючий показник формування нових ринкових відносин. Тому при формуванні методології даного процесу необхідно чітко усвідомити стратегію й тактику реструктуризації. Створення моделі ефективної структурної трансформації економіки країни на макро- і мікрорівнях вимагає науково обґрунтованої політики. її стратегічне завдання полягає у створенні високорозвиненого й конкурентоспроможного в сучасному ринковому середовищі народногосподарського комплексу, соціальної переорієнтації економіки й інтеграції України в систему взаємовигідних і рівноправних господарських зв'язків .

Основними елементами методології реструктуризації підприємств є: система методів визначення економічної вартості підприємства за компонентами зональності й галузевої спрямованості, система методів, що формують ефективність застосування нормативно-правового поля, система методів визначення рівня тіньових втрат.

Дані елементи представлених методів ураховують вплив зовнішнього й внутрішнього середовища реструктуризації, що дає можливість синтезувати їх, досліджуючи цілісну систему (рис. 1).

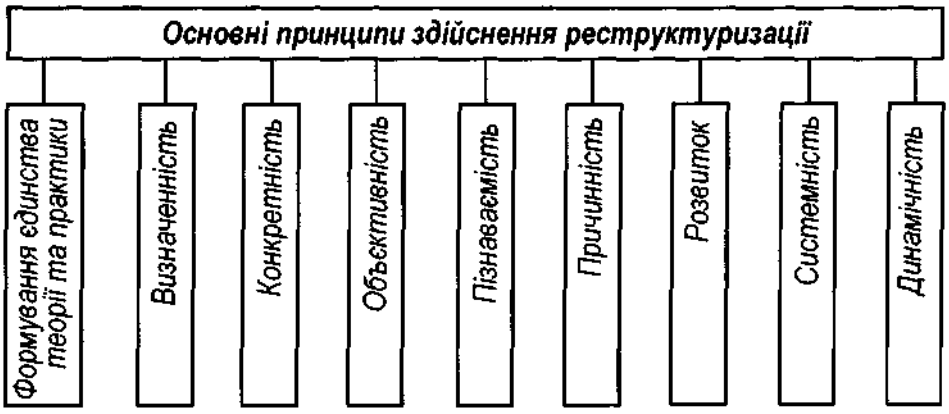

Рис. 1. Принципи здійснення реструктуризації

Цілісність системи реструктуризації має бути направлена на всі її елементи незалежно від рівня розвитку й властивостей повинні служити для досягнення загальної мети - підвищення ефективності даного процесу, за допомогою збільшення економічної вартості підприємств .

Вивчення зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на реструктуризацію фінансового типу, дозволяє використати ситуаційний аналіз, мета якого полягає у дослідженні складної ситуації економічного й фінансового стану реструктуризованих формувань, оцінці факторного впливу таких показників, як: капіталовіддача, економічна ефективність (підвищення економічного зростання), прибутковість (санаційна спрямованість).

Реструктуризація фінансового типу є процесом, що має обов'язковий характер. Щоб адекватно ввійти в нові відносини інформаційної економіки, необхідно провести комплекс кардинальних змін, так звану системну трансформацію.

Реструктуризація фінансового типу є продовженням, сучасним відображенням таких процесів, як: реконструкція, технічне переоснащення, реалізація досягнень науково-технічного прогресу, удосконалювання організаційної структури управління. Процеси економічних перетворень, що відбуваються, значно трансформували структуру економіки та вимагають більш повного вивчення процесів реструктуризації.

У господарській практиці реструктуризація розглядається як широке коло методів, спрямованих на підвищення економічної ефективності й ринкової конкурентоспроможності як галузі в цілому, так і окремих формувань, оскільки вона є істотним і по суті невичерпним ресурсом підвищення ефективності функціонування суб'єктів у транзитивній економіці, прискоренням адаптивних моделей і процесів.

Основу методології досліджень реструктуризації становлять загально-наукові методи, які можна розбити на три блоки: методи теоретичних досліджень; методи емпіричних досліджень; методи емпіричних і теоретичних досліджень.

Формалізація фінансової реструктуризації втілюється у встановленні тенденцій факторного впливу з виділенням найбільш ефективних методів її здійснення. Оцінка еволюції формування організаційної концепції з наступною діалектикою економічної вартості дозволили виділити найбільш ефективні методи фінансової реструктуризації, такі як: "борговий своп", "мирові угоди", "реструктуризація заборгованості", "фінансовий леверидж". Дані методи були оцінені в контексті їхнього застосування підприємствами харчової промисловості України й запропоновані для законодавчого закріплення на відповідних рівнях державної виконавчої влади.

Аксіоматичний метод був використаний при формуванні ієрархії мети і завдань реструктуризації, цільових програм окремих її етапів. Ієрархія мети і завдань фінансової реструктуризації дозволяє систематизувати методологію здійснення даного процесу, при подальшій стабілізації фінансового стану за допомогою формування місії для обґрунтування стратегії розвитку. Метод ідеалізації був використаний при виділенні особливостей здійснення фінансової реструктуризації, її переваг перед іншими формами реструктуризації, що дозволило визначити основні напрямки максимілізації ефективної діяльності реструктуризованих підприємств.

Метод гіпотези й припущень був застосований нами для оцінки умов факторів і передумов формування даного процесу при аналізі зовнішнього середовища функціонування, для стабілізації фінансових відносин, що спричинили за собою оптимізацію управлінської структури.

При використанні методу спостереження був оцінений процес реструктуризації на окремих підприємствах акціонерних форм господарювання різних регіонів України, таких як Південно-східний, Центральний і Північно-західний. Були виявлені результати завершеності й послідовності здійснення даного процесу, що дозволило визначити основні напрямки беззбиткової діяльності, які необхідно закріпити на законодавчому рівні.

Метод порівняння був використаний для оцінки практики застосування фінансової реструктуризації при її порівнянні із країнами СНД і іншими країнами ринкової економіки. Було виявлено, що фінансова реструктуризація має загальні риси здійснення із країнами СНД, але корінним чином відрізняється від фінансової реструктуризації країн ринкової економіки. Це дозволило розробляти заходи по удосконаленню фінансових відносин в глобаліза-ційному й інтернаціоналізаційному аспекті, що надалі буде сприяти удосконаленню глобалізаційного фактора реструктуризаційних відносин. Такий метод, як порівняння був застосований для оцінки порівнянності факторного впливу закономірностей здійснення фінансової реструктуризації, що дозволило проводити

удосконалення самого механізму цього процесу при державному ефективному управлінні.

Аналіз і синтез дозволили провести оцінку методики й методології фінансової реструктуризації при систематизації різних загальнонаукових теоретичних методів, що дало можливість удосконалювати сам механізм застосування даного процесу в політику державного регулювання.

Індукція й дедукція дозволили систематизувати факторний вплив у ретроспективному аспекті й виявити тенденції здійснення фінансової реструктуризації. Це дало можливість удосконалювати сам механізм фінансової реструктуризації, що спричинить державне регулювання даного процесу.

Система загальнонаукових методів реструктуризації прив'язана, у більшості випадків свого застосування, до оцінки методів здійснення даного процесу для порівняння їх із зарубіжним досвідом при встановленні тенденцій розвитку, які дозволяють виділити негативні й позитивні моменти, дозволяють сформувати основні напрямки стратегії реструктуризації фінансового типу, за допомогою моделювання економічної вартості підприємств, з подальшою диференціацією вартості за фактором зональності й галузевої спрямованості.

Оцінка методології локальних специфічних методів дослідження показує на їхню динамічність і ефективність застосування в наукових дослідженнях. Дана методологія дозволяє врахувати різнохарактерні форми господарювання, які неможливо охопити однорідним показником. У зв'язку цим необхідним є детальне вивчення ситуації процесу фінансової реструктуризації, що дає можливість подання алгоритмічного наукового дослідження даного процесу.

При формуванні ієрархії мети і завдань фінансової реструктуризації найбільш застосовуваним є конвент-аналіз, ідеалізація, формалізація економічних умов. Локалізація даних методів дозволила сформувати стратегічне бачення реструктуризації фінансового типу.

При дослідженні процесу реструктуризації були використані методу групування, розрахунково-конструктивний метод, метод порівняння, метод відносних величин. Дані методи дозволили провести порівняння ефективності фінансової реструктуризації на українських підприємствах і обґрунтувати завершеність і встановити послідовність здійснення.

Ретроспективна оцінка факторів, що спричиняють закономірність здійснення фінансової реструктуризації, була проведена за допомогою методів групування, порівняння, розрахунково-конструктивних методів, методів формалізації економічних умов. Дані методи дозволили виявити ряд факторів, що роблять на процес фінансової реструктуризації значний вплив. До таких факторів належать: економічне зростання, санаційна спрямованість, визначення економічної вартості, передліквідаційна підготовка, антимонопольна спрямованість.

При оцінці фінансового стану та мотиваційних заходів підприємств до й після здійснення фінансової реструктуризації були використані методи фінансового аналізу. Було встановлено, що мотивація фінансової реструктуризації проявляється в застосуванні тіньових механізмів функціонування даного процесу, які були виявлені за допомогою методів оцінки легальних і тіньових втрат, методики оцінки масштабів тіньової економіки.

Моделювання економічної вартості підприємств харчової промисловості було оцінено за допомогою економічних методів економіко-матема-тичного моделювання, зокрема, використання властивостей еластичності при побудові моделі "час - вартість" фінансової реструктуризації за фактором часу здійснення, методів диференціювання при визначенні межових значень економічної вартості підприємств, заданих фінансовими потоками.

Реалізація економічної вартості підприємств харчової промисловості в контексті стабілізації земельних відносин була оцінена за допомогою методик окупності капіталу за факторним взаємозв'язком фінансових потоків і диференційованої ренти, методики оцінки рівня життя, методів дослідження мотивації. Дані методи дозволили використати властивості диференційованої ренти для визначення зональної й галузевої поправки й економічної вартості підприємств харчової промисловості.

Ефективність реалізації економічної вартості підприємств харчової промисловості в контексті глобалізації була оцінена за допомогою методів прогнозування, кількісної оцінки економічних ризиків методики оцінки ефективності господарської діяльності.

Особливості трансформації механізму реструктуризації накладають свої відбитки на поєднання локальних методів дослідження. Багатовектор-ність, багатосторонність даного процесу визначають також поєднання представлених методик, які втілені в систематичну методологію реструктуризації.

Розглядаючи реструктуризацію як керований державою процес, варто виходити з того, що він має являти собою систему взаємозалежних змін у структурі економіки на макро- і мікрорівні з метою підвищення ефективності її функціонування. Структурні зміни на макрорівні пов'язані з реформуванням законодавчої, виконавчої й судової влади, становленням нових форм власності й організаційно-правових форм господарювання ринкової інфраструктури, системи правового регулювання. Реструктуризація на рівні мікроекономіки пов'язана зі структурними змінами на окремих підприємствах.

Структурні зміни в реструктуризованих формуваннях також варто погоджувати із пріоритетним розвитком наукомістких секторів і груп виробництв із найбільш високою економічною вартістю, створенням якісно нових підприємств із використанням їхніх новітніх технологій. При цьому варто орієнтуватися на якісні, а не кількісні зміни в стратегії реструктуризації. З необхідністю проведення фінансової реструктуризації постійно зіштовхується значна кількість підприємств. Об'єктивна необхідність даного процесу обумовлена не тільки й не стільки переходом до інформаційної економіки, скільки необхідністю подолання структурних взаємин із приводу капіталізації наново створеної вартості.

Анотація

У статті досліджено формалізацію фінансової реструктуризації, яка втілюється у встановленні тенденцій факторного впливу з виділенням найбільш ефективних методів її здійснення. Оцінка еволюції формування організаційної концепції з наступною діалектикою економічної вартості дозволили виділити найбільш ефективні методи фінансової реструктуризації, такі як: "борговий своп", "мирові угоди", "реструктуризація заборгованості", "фінансовий леверидж". Дані методи були оцінені в контексті їхнього застосування підприємствами харчової промисловості України й запропоновані для законодавчого закріплення на відповідних рівнях державної виконавчої влади.

Ключові слова: реструктуризація, харчова промисловість, методологія реструктуризації, реструктуризація заборгованості, фінансовий леверидж.

Аннотация

В статье исследованы формализацию финансовой реструктуризации, которая воплощается в установлении тенденций факторного влияния с выделением наиболее эффективных методов ее осуществления. Оценка эволюции формирования организационной концепции с последующей диалектикой экономической стоимости позволили выделить наиболее эффективные методы финансовой реструктуризации, такие как: "долговой своп", "мировые соглашения", "реструктуризация задолженности", "финансовый леверидж". Данные методы были оценены в контексте их применения предприятиями пищевой промышленности Украины и предложены для законодательного закрепления на соответствующих уровнях государственной исполнительной власти.

Ключевые слова: реструктуризация, пищевая промышленность, методология реструктуризации, реструктуризация задолженности, финансовый леверидж.

Abstract

The article explored the formalization of a financial restructuring, which translates into a trend factor of influence with the most effective methods of operation. Assessment of the evolution of organizational design and dialectics of economic value to highlight best practices in financial restructuring, such as: "debt swaps", "settlements", "restructurings, financial leverage". These methods were evaluated in the context of their use by enterprises of food industry of Ukraine and proposes to legislate at the appropriate levels of State executive power.

Keywords: food industry, restructuring, reorganization, restructuring debt methodology, financial leverage.

Список використаних джерел:

1.Апатов А. А. Управление реструктуризацией предприятий / Апатов А. А. - М.: Высшая школа приватизации и предпринимательства, 2005. -258 с.

2.Білик М. Д. Фінансова реструктуризація та її оцінка / М. Д Білик. // Економіст. - 2003. - № 9. - С 22-27.

3.Гальперин С. Б. Механизм анализа и прогноза деятельности корпоративных структур. / С. Б. Гальперин. - М.: Изд. Дом "Новый век". - Ин-т микроэкономики. - 2005. - 65 с.

УДК 631.11 (477.73):339.13:339.9

Ткаченко С.А.

ЕВЕНТУАЛЬНІ СИСТЕМНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Постановка проблеми. При формуванні системи управління інноваційним розвитком переробних підприємств АПК досить важливо чітко визначити показники і критерії, тобто ті фактори за якими можливо робити судження про ступінь та повноту досягнення цілі (цілей) науково-технічного розвитку. При цьому необхідно відзначити той факт, що вибір показників і критеріїв оптимальності управління інноваційним розвитком переробних підприємств АПК – чинників, які дозволяють робити судження про ступінь і повноту реалізації цілей, - являє в цей час одну із найбільш складних та дискусійних проблем в теорії і на практиці.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій. В свою чергу, в результаті проведеного дослідження поглядів та думок провідних вітчизняних і іноземних вчених-економістів з означеної проблематики, серед яких потрібно відзначити роботи [1-18] та інших, показує, що існуючий на цей час методологічний підхід у встановленні показників і критеріїв оптимальності управління інноваційним розвитком переробних підприємств АПК не надає повноцінної уяви про ступінь і повноту досягнення цілей. Актуальність, недостатня теоретична і методологічна розробленість та суттєва практична значимість вищевказаних питань зумовила вибір теми дослідження, його мету, завдання і структуру.

Формулювання завдання дослідження. У зв’язку з цим, метою даної публікації виступає пошук єдиного методологічного підходу у встановленні загальних показників і критеріїв оптимальності управління інноваційним розвитком переробних підприємств АПК.

Виклад основного матеріалу. При характеристиці цілі системи управління інноваційним розвитком переробних підприємств АПК досить важливо чітко визначити показники та критерії оптимальності управління інноваційним розвитком підприємств, тобто ті фактори за якими можна судити про ступінь та повноту реалізації цілі. Господарська політика суб`єкта підприємницької діяльності для його ефективного існування та розвитку в сучасних нестабільних ринкових умовах вимагає отримання для цілей управління інноваційним розвитком підприємств всебічної і багатогранної інформації при мінімальних витратах на її збирання, обробку, аналіз, оцінку й розподіл. Виходячи із цієї посилки потрібним логічним елементом системного підходу в процесі створення системи управління інноваційним розвитком переробних підприємств АПК повинно бути визначення таких показників і критеріїв оптимальності її функціонування, за величиною яких можна було б судити про переваги того або іншого варіанту побудови системи.

Якщо генеральна і часткові цілі системи виражаються її цільовими функціями, тоді показники і критерії зображують чисельний вираз цільових функцій. При цьому необхідно відзначити той факт, що вибір показників і критеріїв оптимальності управління інноваційним розвитком підприємств – показників, які дозволяють судити про ступінь і повноту реалізації цілей, - являє в цей час одну із найбільш складних та дискусійних проблем. При формуванні таких показників і критеріїв для управління інноваційним розвитком підприємств виникають значні труднощі методологічного характеру. Саме цим можна пояснити той факт, що теоретики з питань економіки у своїх працях до цих пір не мають загальноприйнятих показників і критеріїв оптимальності управління інноваційним розвитком підприємств, без якого процес управління інноваціями ускладнюється. Таке становище примушує провідних економістів та фахівців з питань інновацій в кожному конкретному випадку висувати якісь свої показники і критерії оптимальності управління, які далеко не завжди задовільні за змістом, що в кінцевому рахунку, на наш погляд, негативно позначається на якості управління інноваційним розвитком суб`єктів підприємницької діяльності.

Таблиця 1

Показники оптимальності управління інноваційним розвитком

Визначення	Джерело
«Зазвичай керівництвом встановлюється визначене сполучення показників продажу, прибутку і інших цілей для короткострокового (один рік або менше) або довгострокового (більш одного року) періоду»	[9, 29]
«… Основні показники діяльності (річний обсяг продажу, прибуток, активи, власний капітал і інше)»	[3, 50]
«… Загальним показником перевірки стратегії є Ваші доходи – безумовно, Ваш бізнес повинен зростати»	[5, 5]
«Основний показник ефективності роботи спеціалізованих підрозділів – отримуємий прибуток, що дозволяє алгорімізувати аналіз і контроль їх діяльності та сприяє оптимізації процесу управління»	[8, 20]
«В американської практиці рекомендації із використання показників для оцінки ефективності діяльності компанії викладені в стандарті управлінського обліку «Вимірювання ефективності підприємства» …, який пропонує використовувати показники: чистий прибуток і прибуток на акцію; грошові потоки; рентабельність інвестицій; залишковий дохід; вартість компанії»	[7, 18]
«Все частіше стали використовувати фінансові показники, такі як витрати, чистий прибуток або доходність інвестованого капіталу (ROI) не тільки для цілей обліку, але і як інструменти мотивації діяльності виконавців будь-якого рівня»	[10, 22]

В економічній літературі наведено цілий ряд підходів до визначення загальних та окремих показників і критеріїв оптимальності управління інноваційним розвитком підприємств. Розглянемо деякі з них (табл. 1 та 2).

Таблиця 2

Критерії оптимальності управління інноваційним розвитком

Визначення	Джерело
«… Співвідношення отриманого прибутку і вкладеного капіталу є одним із основних критеріїв для оцінки діяльності будь-якої компанії»	[6, 21]
«… В якості критерію ефективності … діяльності потрібно використовувати прибуток»	[2, 18]
«… Якщо робота менеджерів оцінюється головним чином на основі отриманих короткострокових прибутків і обсягів продажу, управлінці схильні зосереджуватися виключно на цих критеріях, випускаючи із виду інші ринкові фактори (такі як задоволення клієнта якістю обслуговування), які багато в чому визначають довгостроковий добробут організації»	[11, 29-39]
«… Деякі світові ринкові доповіді стверджують, що єдиний справжній оцінковий критерій – фактичні продажі»	[1, 9]
«Критерієм може бути порівняння наслідків із прибутком, доходом та активами компанії»	[4, 39]

Дослідження наведених показників і критеріїв оптимальності управління з точки зору прийнятності їх для системи управління інноваційним розвитком підприємств показує, що оцінка системи управління інноваційним розвитком підприємств тільки за одним узагальнюючим показником і критерієм є недостатньою, тому що переробні підприємства, будучи складними техніко-економічними і ринковими системами, існують в умовах обмежень, які неможливо всебічно урахувати за допомогою тільки одного показника і критерію. Тому, при створенні системи управління інноваційним розвитком підприємств потрібно поряд з узагальнюючими показниками і критеріями використовувати ще і узгоджені з ними часткові показники і критерії, які б задовольняли одночасно всі генеральні і часткові цілі системи. Тобто, процес створення системи повинен зводитися до вирішення завдання векторної оптимізації, суттєвим моментом якого є вибір рішень, які одночасно в максимально можливому ступені задовольняли б цілі системи за різними показниками і критеріями з позицій комплексного охоплення сфер оберту та виробництва, забезпеченості початковою і вихідною інформацією, економічної коректності та придатності для прийняття релевантних управлінських рішень. Тому, виходячи із того, що цілі інноваційного розвитку виражаються його цільовими функціями, а показники і критерії зображують чисельний вираз цільових функцій нам уявляється, єдиним правильним шляхом стосовно управління інноваційним розвитком підприємств буде пошук показників і критеріїв оптимальності управління інноваційним розвитком підприємств на базі загального методологічного підходу.

Так, генеральним показником оптимальності управління інноваційним розвитком підприємств виступає максимізація інноваційного прибутку, а проміжними показниками, на наш погляд, є: максимізація чистого доходу від реалізації продукції; мінімізація виробничої собівартості реалізованої продукції та витрат на інновації. В свою чергу, загальним критерієм оптимальності управління інноваційним розвитком підприємств є максимальна рентабельність продаж. Частковими ж критеріями можуть бути прийняті: максимізація відношення чистого доходу від реалізації продукції підприємства до його активів; мінімізація частки виробничої собівартості реалізованої продукції підприємства в його чистому доході від реалізації продукції; мінімізація частки витрат на інновації підприємства в його чистому доході від реалізації продукції.

Висновки. В результаті проведеного дослідження візьмемо на себе відповідальність у ствердженні того беззаперечного факту, що визначення оптимальності управління інноваційним розвитком підприємств може бути зроблено на основі системи показників (генеральний - максимізація інноваційного прибутку, проміжні: максимізація чистого доходу від реалізації продукції; мінімізація виробничої собівартості реалізованої продукції та витрат на інновації) і критеріїв (загальний - максимальна рентабельність продаж, часткові: максимізація відношення чистого доходу від реалізації продукції підприємства до його активів; мінімізація частки виробничої собівартості реалізованої продукції підприємства в його чистому доході від реалізації продукції; мінімізація частки витрат на інновації підприємства в його чистому доході від реалізації продукції). Вони виступають конкретним виразником процесів, які відбуваються на ринку. Без них і відповідного формування системи управління інноваційним розвитком підприємств неможливе функціонування і розвиток суб'єктів господарської діяльності. Серед перспектив подальших розробок з цієї теми, особливою актуальністю відрізняється питання пов'язане з визначенням основних напрямів розвитку та факторів впливу на управління інноваційним розвитком підприємств.

Анотація

Розглянуто сучасний стан справ в процесі створення системи управління інноваційним розвитком переробних підприємств агропромислового комплексу, виявлено суттєві недоліки і наведено пропозиції щодо встановлення єдиних показників та критеріїв оптимальності управління інноваційним розвитком переробних підприємств агропромислового комплексу на базі загального методологічного підходу.

Ключові слова: інноваційний розвиток переробних підприємств агропромислового комплексу, критерії, оцінка, показники.

Аннотация

Рассмотрено современное состояние дел в процессе создания системы управления инновационным развитием перерабатывающих предприятий агропромышленного комплекса, выявлены существенные недостатки и приведены предложения по установлению единых показателей и критериев оптимальности управления инновационным развитием перерабатывающих предприятий агропромышленного комплекса на базе общего методологического подхода.

Ключевые слова: инновационное развитие перерабатывающих предприятий агропромышленного комплекса, критерии, оценка, показатели.

The summary

The modern state of businesses is considered in the process of creation of control system by innovative development of processing enterprises of agroindustrial complex, the substantial failings are exposed and resulted suggestion on establishment of single indexes and criteria of optimality of management innovative development of processing enterprises of agroindustrial complex on the base of general methodological approach.

Keywords: innovative development of processing enterprises of agroindustrial complex, criteria, estimation, indexes.

Список використаних джерел:

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия; [пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского]. – СПб: Издательство «Питер», 1999. – 416 с.

2. Аткинсон. Управленческий учёт / Аткинсон, А. Энтони, Банкер, Д. Раджив, Каплан, С. Роберт, Янг, С. Марк; [пер с англ.; 3-е издание]. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 878 с.

3. Атрилл П. Управленческий учёт для нефинансовых менеджеров / П. Атрилл, Э. МакЛейни; [пер. с англ.; под ред. С.Л. Каныгина]. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2003. – 624 с.

4. Гаркавенко С.С. Маркетинг. Підручник / С.С. Гаркавенко. – Київ: Лібра, 2004. – 712 с.

5. Герчикова И.Н. Маркетинг / И.Н. Герчикова. - М.: Изд. Школы международного бизнеса МГИМО, 1990. - 158 с.

6. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник / С.Ф. Голов. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.

7. Головкіна Н.В. Інтегровані маркетингові комунікації: методи оцінювання поведінки респондентів / Н.В. Головкіна // Маркетинг в Україні. – 2007. - № 4. – С. 9-14.

8. Голубков Е.П. Маркетинг: выбор лучшего решения / Е.П.Голубков, Е.Н. Голубкова, В.Д. Секерин; [общ. ред. Е.П. Голубкова]. – М.: Экономика, 1993. – 222с.

9. Джоббер Д. Принципы и практика маркетинга: уч. пос. / Д. Джоббер; [пер. с англ.]. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 688 с.

10. Как продать ваш товар на внешнем рынке: справочник / [отв. ред. Ю.А. Савинов]. – М.: Мысль, 1990. – 364 с.

11. Кравченко В.А. Сучасні стандарти ризик-менеджменту: основа дієвої системи управління маркетинговими ризиками компанії / В.А. Кравченко // Маркетинг в Україні. – 2007. - № 5. – С. 36-41.

12. Портер М. Майкл Портер в Україні / М. Портер // Маркетинг в Україні. – 2006. - № 5. – С. 4-6.

13. Маркетинг / [упоряд., вступ. ст.А.І.Кредісова].–К.: Україна, 1995.–399с.

14. Фурыгина М.Н. Факторы, влияющие на формирование системы контроллинга на предприятии / М.Н. Фурыгина // Менеджмент в России и за рубежом. – 2008. - № 3. – С. 11-23.

15. Хохлова Т.П. Эволюция методологии организационного проектирования: динамическое горизонтальное структурирование / Т.П. Хохлова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2006. - № 4. – С. 12-26.

16. Эванс Дж. Маркетинг / Дж. Эванс, Б. Берман; [сокр. пер. с англ.; авт. предисл. и науч. ред. А.А. Горячев]. – М.: Экономика, 1990. – 350 с.

17. Thomas Johnson H. Relevance Regained / Johnson H. Thomas // The Free Press. - New York: The Free Press, 1992. - P. 22.

Webster. Rediscovering the Marketing Concept / Webster, E. Frederick // Business Horizons. - May-June 1988. - № 31. - P. 29-39.

УДК: 332.2

Кузьменко О.Б.

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕДОТРИМАННЯ ПРОЕКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ

Постановка проблеми. За останні часи в сільськогосподарському землекористуванні України значно погіршились природні властивості ґрунтів. Їх деградованість перевищує 60%, втрати гумусу і поживних речовин 43% [1], щорічні втрати ґрунту від ерозії 600 млн т [2]. Основними причинами цього є високий ступінь розораності сільськогосподарських угідь (в основному це традиційна оранка) і недотримання системи науково-обгрунтованих сівозмін. Причому академік УААН Сайко В.Ф. вважає позитивний вплив сівозмінного фактору у стримуванні ерозії значно вагомішим, ніж обробіток ґрунту [3].

Огляд останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми. Проблема раціонального землекористування в умовах ринкових трансформацій досліджується такими відомими вітчизняними вченими як В.В. Горлачук [4], Д.С. Добряк, Й.М. Дорош, А.М. Мірошніченко, Л.Я. Новаковський, С.О. Осипчук, М.П. Стецюк, А.М.Третяк, А.Д. Юрченко, М.І. Шквир [5] та ін. Попри це економічний механізм адміністративної відповідальності впровадження проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь залишається певною мірою дискусійним, а стандарти і правила, які регламентують цю відповідальність потребують вдосконалення.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є встановлення критеріїв оцінки порушень для визначення розміру штрафів при впровадженні проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь.

Виклад основного матеріалу. Таким чином, закон України від 04.06.2009 №1443-VI “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів”, спрямований на регулювання процесу використання земель сільськогосподарського призначення на еколого-економічних наукових засадах є вкрай актуальним.

Цим законом внесені зміни до Земельного кодексу України від 25.10.2001 №2768-III, згідно яких “земельні ділянки сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва використовуються відповідно до розроблених та затверджених в установленому порядку проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь і передбачають заходи з охорони земель”.

Новою редакцією статті 55 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 №8073-X встановлюється відповідальність за відхилення від затверджених в установленому порядку проектів землеустрою у вигляді накладання штрафу на громадян від п’яти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 85 до 340 грн), на посадових осіб від п’ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 255 до 510 грн). За використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва без затверджених у випадках, визначених законом проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь – накладання штрафу на громадян від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 850 до 1700 грн) і на посадових осіб – від 300 до п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 5100 до 8500 грн).

Введення в дію адміністративної відповідальності відтерміновано до 1 січня 2012 року законом України від 01.06.2010 №2290-VI [6] з метою надання можливості агропромисловим підприємствам часу і формування фінансових ресурсів на розроблення зазначених проектів землеустрою.

Але в нормативній документації не визначено за якими критеріями порушень накладається мінімальний розмір штрафу, а за яких максимальний.

За відсутності проектів землеустрою основним критерієм встановлення розміру штрафу має бути повторність порушення. Таким чином, за умови постійного поточного моніторингу за наявністю проектів землеустрою нами пропонуються розміри штрафів представлені в табл.1.

Таблиця 1

Розмір штрафу при відсутності проектів землеустрою

Вид порушення	Розмір штрафу, грн			
	Первинне порушення		Повторне порушення	
	Громадяни	Посадові особи	Громадяни	Посадові особи
Відсутність проекту землеустрою	850	5100	1700	8500

Відхилення від проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь доцільно розділити на дві групи:

- недотримання вимог щодо впорядкування угідь;
- відхилення від проекту системи сівозмін.

Виділяються наступні види порушень у вигляді недотримання вимог щодо впорядкування угідь:

- самовільне перенесення меж полів, доріг;
- розорювання схилових та залужених земель;
- проведення обробітку вздовж схилу;
- посів просапних культур на схилах більше 3°.

Критерієм відхилення від проектів впорядкування угідь пропонується відсоток площі порушення відносно загальної площі відповідно: полів, доріг, не розораних схилових та залужених земель, схилових земель, що обробляються.

В залежності від цього відсотку порушення за ступенем відхилення поділяються на 3 групи:

- не значні – 10-20 % від загальної площі;
- помірні – 20 -60 % від загальної площі;
- значні – 60 -100 % від загальної площі.

Відповідно до цього розміри штрафів за відхилення від проектів впорядкування угідь представлені у табл. 2.

Таблиця 2

Розмір штрафу при відхиленні від проекту впорядкування угідь

Вид порушення	Розмір штрафу, грн					
	Громадяни			Посадові особи		
	Незначні 10-20%	Помірні 20-60%	Значні 60-100%	Незначні 10-20 %	Помірні 20-60%	Значні 60-100%
Відхилення від проекту впорядкування угідь	85	170	340	255	385	510

Приведені розміри штрафів накладаються при першому порушенні, а кожне наступне вважається значним, в результаті чого штрафні санкції виставляються максимальними.

Відхилення в чергуванні культур в сівозмінах відносяться до складного виду порушень, хоч вимушені відхилення зумовлені несприятливими кліматичними умовами (вимерзання озимих, посуха та ін.) оформляються актом і не супроводжуються покараннями.

В Україні з 80-х років впроваджується контурно-меліоративна система землеробства, яка найбільш повно охоплює всі аспекти екологічно безпечного землекористування сільськогосподарських угідь (організація території, розміщення посівів, структура посівних площ і сівозмін та ін) [7]. За цією системою сільськогосподарські культури диференційовано розміщаються по трьох еколого-технологічних групах (ЕТГ) орних земель із закріплення останніх контурними рубежами. На землях першої ЕТГ, до якої входять повнопрофільні і слабоеродовані ґрунти, розташовані на рівнинах і схилах до 3° розміщають зернопарові, зернопросапні, просапні сівозміни, насичені інтенсивними культурами. Друга ЕТГ включає повнопрофільні слабо- і середньо еродовані ґрунти на схилах від 3° до 7° на яких проектуються ґрунтозахисні зерно-трав'яні сівозміни з насиченням багаторічними травами в залежності від складності рельєфу до 40-60%, однорічними травами, зерновими колосовими.

Третя ЕТГ – орні землі з ухилами більше 7° з сильноеродовими ґрунтами, що трансформуються під природні кормові угіддя або заліснення.

Відзначимо, що в Україні і її регіонах проекти землеустрою передбачали диференційоване використання орних земель за ЕТГ.

При цьому відхилення від чергування культур в сівозмінах з точки зору екологічно безпечного землекористування можна розглядати через призму двох основних факторів:

- посилення процесів ерозії ґрунту;
- посилення виносу з ґрунту поживних речовин, мінералізації гумусу тощо.

Звернемо увагу, що посилення процесів ерозії відбувається за умови заміни у сівозмінах культур суцільного посіву на просапні.

Винос з ґрунту поживних речовин за даними І.Н. Безручко і Л.Я Мильчевського [8] та мінералізація гумусу під сільськогосподарськими культурами і на чорному пару на чорноземах типових за один рік за даними Чесняка Г.Я [8] представлені в табл. 3. Причому автором статті ці культури об'єднані в 2 групи.

Таблиця 3

Винос з ґрунту поживних речовин урожаями сільськогосподарських культур на 1 ц. основної і відповідну кількість побічної продукції, кг, та мінералізація гумусу під сільськогосподарськими культурами та в чорному пору на чорноземах типових за 1 рік, т/га.[8, с. 53; 105]

Культура		Винос з ґрунту поживних речовин, кг			Мінералізація гумусу, т/га
		N	P2 O5	K 2 O	
Перша група	Пар чорний	-	-	-	2,0
	Буряк	0,5	0,22	0,8	1,61
	Кукурудза на зерно	0, 25	0,1	0,35	1,56
	Горох	0,7	0,5	0,2	1,50
	Кукурудза на силос	0,25	0,1	0,35	1,47
	Соняшник	5,7	2,7	11,4	1,39

Друга група	Озима пшениця	3,2	1,1	2,6	1,35
	ячмінь	2,7	1,1	2,6	1,23
	овес	3,2	1,4	2,8	1,2
	Однорічні трави	2,0	0,6	1,5	1,10
	Просо	3,3	0,9	3,4	1,10
	Яра пшениця	2,9	1,2	2,8	1,10
	Гречка	3,0	1,5	3,9	1,10
	Багаторічні трави	1,7	0,5	1,5	0,6

За даними табл.3 видно, що під просапними культурами першої групи відбувається інтенсивніша мінералізація гумусу і менший винос поживних елементів з ґрунту. Протилежна залежність спостерігається під культурами суцільного посіву другої групи. Виключення цьому складають горох – культура суцільного посіву, а мінералізація гумусу складає 1,5 т/га та соняшник, який мінералізує 1,39 т/га гумусу і під ним найбільший винос поживних речовин. Враховуючи, те що в гумусі зосереджено 98% азоту, 60% фосфору та інших елементів, необхідних для розвитку рослин [4], визначити ступінь погіршення екологічно безпечного землекористування при відхиленні від чергування структур виявляється складною задачею, а хоча критерії повинні бути чіткими і якісними.

Покращити ситуацію з оцінкою ступеня відхилення чергування культур можуть допустимі нормативи періодичності вирощування культури на одному і тому самому полі. До речі, вони закріплені в постанові Кабінету Міністрів України від 11.02.2010 №164.

Ці науково обґрунтовані нормативи враховують зниження процесів ерозії ґрунту, винос поживних речовин і мінералізацію гумусу при посіві культур і становлять для:

- озимого жита і ячменю, ячменю ярого, вівса, гречки – не менше, ніж через один рік;
- пшениці озимої, картоплі, проса – не менш, ніж через 2 роки;
- кукурудзи в сівозміні або на тимчасово виведеному із сівозміни полі – протягом 2-3 років поспіль;
- багаторічних бобових трав, зернобобових культур (крім люпину), буряку цукрового і кормового, ріпаку озимого і ярого – не менше ніж через три роки;
- льону – не менш ніж через 5 років;
- люпину, капусти – не менш ніж через 6 років;
- соняшника – не менш ніж через 7 років;
- лікарських рослин (залежить від біологічних властивостей) - 1 – 10 років.

Таким чином, якщо ми сіємо культуру, яка має більший термін повернення на теж саме поле порівняно з запроектованою культурою ми погіршуємо баланс поживних речовин і гумусу, (наприклад, замість озимої пшениці соняшник), а якщо менший то покращуємо (наприклад замість люпину озиме жито).

Нами запропоновано формулу коефіцієнта відхилення:

Кв = Тпос / Т запр

де: Кв – коефіцієнт відхилення;

Тпос - термін повернення на поле посіяної культури;

Т запр – термін повернення на поле запроектованої структури.

Всі можливі варіанти значень коефіцієнта відхилення коливаються в діапазоні 0,1 до 10. При значеннях від 0,1 до 0,9 властивості ґрунтів не погіршуються або покращуються; 1–відповідає запроектованим сівозмінам або не погіршуються властивості ґрунтів; 2…10 погіршуються якісні показники ґрунтів.

Таким чином в зв'язку з вищевикладеним нами запропоновано шкалу накладання штрафів в залежності від значення коефіцієнта відхилення.

Відхилення в землекористуванні земель третьої еколого-технологічної групи, тобто оранка і посів будь-яких культур з другої і першої груп - значне порушення і тягне максимальний штраф. Аналогічно висів культур першої групи на землях другої групи.

Відхилення в межах кожної еколого-технологічної групи можна оцінити як порушення представлене в табл. 4.

Ці розміри штрафів накладаються при першому порушенні, а кожне наступне, не залежно від значення коефіцієнта відхилення (Кв) вважаються значними і тягнуть максимальний штраф.

Якщо відхилення здійснено не по всій площі сівозміни, а по окремих полях то його оцінку можна зробити по відсотку площі порушення від загальної площі культури в сівозміні і штрафи запровадити згідно таблиці 2.

Таблиця 4

Розмір штрафу при відхиленні в чергуванні культур в сівозмінах

Вид видхилення	Розмір штрафу грн.			
	Громадяни		Посадові особи	
	Не значне Кв=0,1…1	Значне Кв=2…10	Не значне Кв=0,1…1	Значне Кв=2…10
Висівання на землях нижчої еколого-технологічної групи культур вищої (на землях 3 ЕТГ культури 2 і 1; на 2 ЕТГ культури 1)	-	340	-	510
Відхилення від чергування культур в межах еколого-технологічної групи	85	340	255	510

Складною проблемою залишається повернення в запроектовану сівозміну. Тому що перехід до проекту землеустрою здійснюється протягом 2-3 років (Еталон проекту землеустрою щодо еколого-економічного обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь. Державне підприємство головний науково-дослідний та проектний інститут землеустрою Київ 2010). А повернення в запроектовану сівозміну може теж зайняти більше року і цю проблему необхідно врегулювати і формалізувати.

В цілому питання поставлені в даній статі є значною мірою дискусійними. Але чітка формалізація нормативної бази буде сприяти розвитку аграрного комплексу в напрямку екологічно безпечного землекористування.

Висновки. Використання земель на основі проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь є першим кроком у напрямку виправлення помилок зроблених під час проведення земельної реформи в Україні, які мали наслідком грубі порушення вимог екологічно безпечного

землекористування. Але невизначеність критеріїв накладання розмірів штрафів адміністративної відповідальності при відсутності зазначених проектів, а особливо при відхиленні від них стримує розвиток економічного механізму впровадження вкрай необхідної системи еколого-економічних сівозмін та впорядкування угідь. Виправити цей недолік можливо за допомогою підходів до оцінки порушень на підставі їх повторності, частки площі порушення відносно загальної площі, коефіцієнту відхилення від терміну повернення культури на теж саме поле. На підставі цих підходів в статті запропоновані шкали розмірів штрафів в залежності від певного виду порушення, що буде покращувати розвиток екологічно безпечного землекористування.

Анотація

В статті запропоновані критерії оцінки порушень для визначення розміру штрафів при впровадженні проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь.

Ключові слова: проекти землеустрою, види порушень, розмір штрафу.

Аннотация

В статье предложены критерии оценки нарушений для определения размера штрафов при внедрении проектов землеустройства обеспечивающих эколого-экономическое обоснование севооборотов и упорядочение угодий.

Ключевые слова: проекты землеустройства, виды нарушений, размер штрафа.

Annotation

In the article the criteria of evaluation of disorders to determine the amount of fines in the implementation of land proetov providing eklogo feasibility study of crop rotation and streamline land.

Key-words: land management projects, the types of violations, fines.

Список використаних джерел:

1. Зубець М. Наші чорноземи – неоціненне надбання природи/ М. Зубець, С. Балюк, Б. Носко//Голос України №59(4559).—02.04.2009—С.18—19
2. Сайко В.Ф. Системи обробітку ґрунтів в Україні/В.Ф. Сайко//Збірник наукових праць Національного наукового центру “Інститут землеробства УААН”.—К.:ЕКМО,2007 ,—Вип.10—С.3—10.
3. Сайко В.Ф. Системи обробітку ґрунтів в Україні/В.Ф. Сайко, А.М. Малієнко.-К.:ВД “ЕКМО”,2007.—44с.
4. Горлачук В.В. Еколого-економічні проблеми раціонального землекористування західної України/В.В. Горлачук.— Львів,1996.—210с.
5. Методичні рекомендації щодо складання проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь//Землеустрій і кадастр.—2005.—№2
6. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, №34, ст..480
7. Нормативи ґрунтозахисних контурно-меліоративних систем землеробства/за ред. О.Г. Тараріко і М.Г.Лобаса.— Ін-т агроекології та біотехнології УААН, Аграрний ін-т НВАТ “Агроінком”, 1998.—158с.
8. Справочник по почвозащитному земледелию/И.И. Безручко, Л.Я. Мильчевская, В.М. Москаленко и др.;Под ред. И.И. Безручко, Л.Я. Мильчевской.—К.:Урожай,1990.—280с.

УДК: 349.415

Мангер В.М.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ПРИРОДООХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ В АГРОВИРОБНИЦТВІ

Постановка проблеми. Входження України у світові глобалізаційні процеси на правах повноцінного їх учасника вимагає державної підтримки в частині фінансування заходів пов'язаних з екологізацією агровиробництва, насамперед примноження продуктивної сили землі, водних ресурсів, створення умов нормального функціонування культурної флори і фауни. Значну роль у формуванні такого механізму відіграють державні цільові програми і природоохоронні заходи державного, регіонального і місцевого характеру.

Стан вивчення проблеми. В умовах, що склалися в сільськогосподарському виробництві України нормальне функціонування природоохоронного механізму важливе, а в багатьох випадках першочергове значення набувають обсяги, терміни та першочерговість фінансового забезпечення заходів з еколого - врівноваженого ведення аграрної діяльності [6].

Дослідження цієї проблеми порушувались як у світовій, так у вітчизняній науковій літературі. Теоретичні та практичні механізми економічно – ефективного та екологічно безпечного природокористування знайшли відображення в працях вітчизняних дослідників, серед яких: О.Ф. Балацький, С.К. Бистряков, П.П. Борщевський, В.В. Горлачук, Д.С. Добряк, С.І. Дорогунцов, Г.Є. Жуйков, П.і. Коренюк, П.П. Руснак, А.Я. Сохнич, В.М. Трегобчук, М.А. Хвесик та інші.

В той же час, незважаючи на накопичені наукові здобутки та значний практичний досвід у сфері забезпечення економічного механізму функціонування природоохоронних заходів, питання їх фінансування, регіональності та першочерговості, ще не знайшли достатнього вивчення.

Тому, враховуючи існуючу вітчизняну практику фінансового забезпечення екологічних заходів при веденні сільгоспвиробництва через цільові комплексні програми, на вивчення було поставлено саме цю проблему, насамперед критерії її вирішення та ефективність віддачі в умовах окремого регіону, а саме південних областей степової зони, де екологічна ситуація на окремих напрямах носить досить складний, а місцями загрозливий характер [6].

Завдання і методика дослідження. Теоретико – практичні аспекти даної проблеми полягають у розробці дієвих рекомендацій своєчасного забезпечення системи природоохоронного механізму регіону фінансовими ресурсами, враховуючи першочерговість та ступінь їх важливості в загальній системі екологічної безпеки.

Результати досліджень. Аналіз використання бюджетних коштів, що виділяються на підтримку галузі, свідчить,що реального впливу на поліпшення її становища вони з різних причин не мають [7]. Наприклад, згідно з прийнятим на початку реформ Законом «Про пріоритетний розвиток села і агропромислового комплексу» на зазначені цілі передбачалося виділення 20% бюджетних асигнувань, тоді як в останні роки частка бюджету для села становила лише дещо вище 3%. Для сучасної фінансової політики України характерні недосконаліть механізмів спрямування і використання коштів на всіх рівнях, а також неузгодженість їх із конкретними результатами виробництва, низька якість програмування, недостатня їх обґрунтованість, відсутність прогнозування результату і належного контролю, відповідальність за цільове використання коштів державного бюджету [2]. Прийняті галузеві програми необґрунтовані, їх показники та визначена потреба в коштах і ресурсах неузгоджена з фінансовими можливостями. Недостатній взаємозв'язок із виконавцями та забезпеченням конкретних результатів, відсутня системність і своєчасність фінансування – тому така

бюджетна підтримка не здійснює і не може здійснювати позитивний стимулюючий вплив на розвиток агровиробництва і економіку галузі взагалі [1]. Вражаючим є також те, що одночасно приймається безліч державних і регіональних програм, незважаючи на очевидну обмеженість їх фінансово-ресурсного забезпечення. При цьому привертає увагу поставлена мета цих заходів, масштабність і глобальність завдань і цілей. У той же час не передбачається їх логічна послідовність у виконанні. В якості типової ілюстрації наведеного вище можна згадати про Комплексну державну програму з меліорації і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь у 2001-2005 роках, мета якої – підвищення ролі меліорованих земель у продовольчому та ресурсному забезпеченні держави, зменшення залежності сільськогосподарського виробництва від несприятливих природно-кліматичних умов. В результаті об'єктивні дані про виконання програми відсутні, а рівень фінансового забезпечення даної програми становив 11,8% від потреби [4].

Проводячи ретельний аналіз регіонального розподілу коштів, що спрямовуються на фінансування розвитку сільського господарства, варто зазначити, що в середньому за 2005-2009 роки найбільша частка видатків (63,5%) припадала на зону Лісостепу, тоді як на Степ і Полісся – відповідно 24,5 та 11,9% від загальних обсягів фінансування по Україні в цілому [5]. Разом з тим слід визнати, що фінансування розвитку сільського господарства всіх регіонів держави збільшилася впродовж зазначеного часового відтинку: сума виділених коштів на розвиток агровиробництва у Лісостепу зросла з 3299,3 млн. грн. у 2005 році до 7200,3 млн. грн. у 2008-му, Степу – з 1063,2 до 2699,8 млн. грн., а Полісся – з 587,7 до 1306,1 млн. грн. (рис 1.1.).

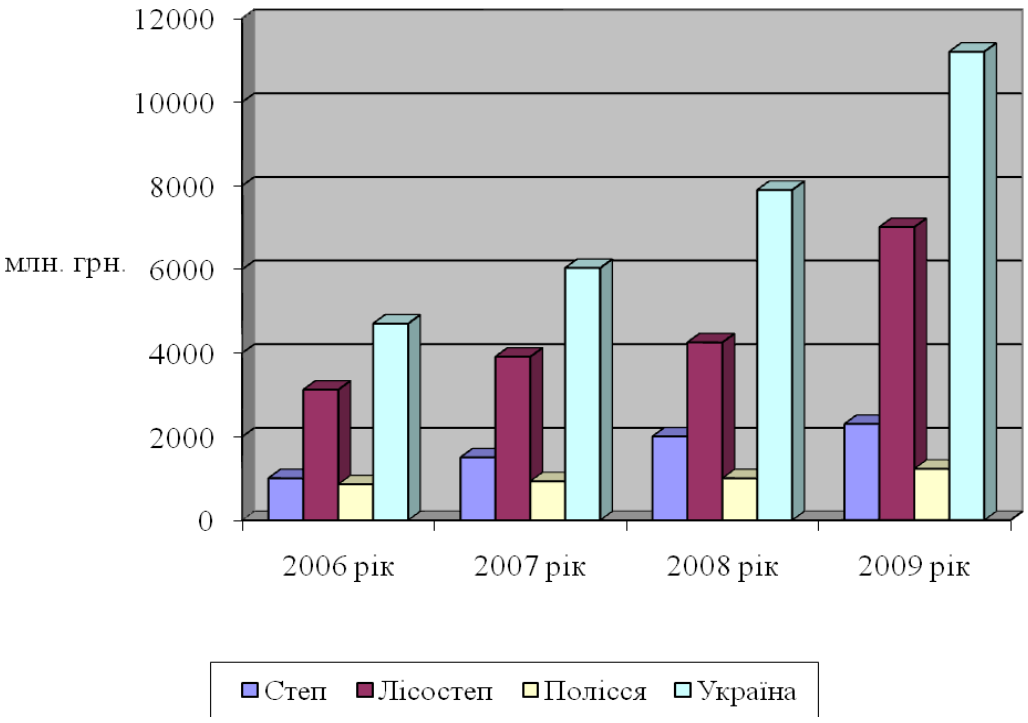

Рис 1.1 Структура видатків Державного бюджету України на фінансування розвитку сільського господарства за регіонами, млн. грн.

Стосовно програми фінансування заходів щодо захисту, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, то кошти на її фінансування були виділені лише у 2005 році в сумі 10,0 млн. грн. – до степової зони було направлено 6,9% (0,7 млн. грн.), лісостепової – 39,7% (4,0 млн. грн.), а до поліської – 53,4% (5,3 млн. грн.). Що стосується

розподілу коштів у масштабах областей, то найбільшу питому вагу на Поліссі мала Житомирська область – 46,4% (2,5 млн. грн.) (рис. 1.2).

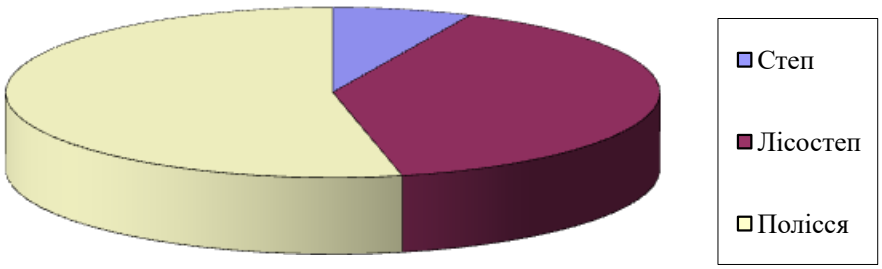

Рис 1.2 Розподіл державного фінансування заходів щодо захисту, відтворення та підвищення родючості ґрунтів за регіонами України, %.

Найбільшу природну родючість мають чорноземи та сірі опідзолені ґрунти Лісостепу. Тут щорічні втрати гумусу становлять близько 0,6 т/га і відбуваються внаслідок переваги темпів мінералізації органічних речовин у ґрунті над їхнім надходженням. В умовах Степу ґрунти також прогресуюче втрачають родючість. Основним фактором відтворення родючості легких за гранулометричним складом і бідних на поживні речовини ґрунтів Полісся є інтенсивне застосування органічних і мінеральних добрив – отже, є нагальна необхідність постійно відтворювати родючість ґрунтів, а це було майже повністю припинено ще 2006 року.

Аналізуючи програму агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення, можна дійти висновку, що впродовж 2005-2008 років у середньому найбільшу питому вагу державного фінансування мала зона Степу – 37,9%, тоді як Лісостепу і Полісся – 35,7 і 26,4% відповідно (рис. 1.3). Звичайно, дуже важливо проводити програму агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення, що дасть змогу ефективніше виділяти кошти на раціональне використання та підвищення родючості ґрунтів, поліпшення їх агроекологічного стану. Проте виникає закономірний сумнів у доцільності даного заходу, коли знищується родючість ґрунту через відсутність видатків за програмою фінансування заходів щодо захисту, відтворення та підвищення їхньої родючості.

Що стосується фінансування заходів щодо боротьби із шкідниками, бур'янами та хворобами сільськогосподарських культур, то дана програма мала наступний вигляд: степова зона отримала в середньому 52,5%, господарства лісостепової зони – 32,1, а зони Полісся – лише 15,4%. У Степу найбільша сума коштів була направлена в Херсонську (415,0 тис. грн. – 2008 рік) та Одеську (375,0 тис. грн. – 2008 рік) області [3]. Це можна пояснити тим, що український Степ вважається традиційно регіоном найбільш несприятливим стосовно карантину (сприятливі природно-кліматичні умови і кормова база для акліматизації відсутніх у країні шкодочинних організмів, велика кількість торгівельних портів).

Державні витрати на відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах та Азово-Чорноморському басейні становлять: Степ – 55,4%, Лісостеп – 40,2%, Полісся – 4,5%.

Найбільше фінансування за останній рік мали наступні області: Херсонська (560,0 тис. грн.), Запорізька (455,0 тис. грн.), Дніпропетровська (400,0 тис. грн.), Черкаська (800,0 тис. грн.), Київська (600,0 тис. грн.).

Разом з цим, АР Крим, на території якої міститься левова частка зрошувальної мережі Півдня, була профінансована лише на суму 175,0 тис. грн., м. Севастополь взагалі лишилося без державних коштів.

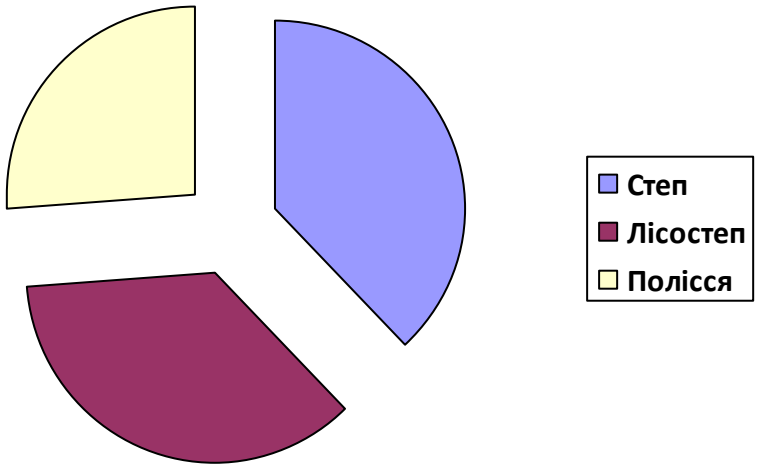

Рис. 1.3 Розподіл державного фінансування витрат на агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення за регіонами України, %.

Необхідно зазначити, що Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року зазначається, що з метою підтримки належного рівня продовольчої безпеки Аграрний фонд формує державний продовольчий резерв, який у розрізі окремих об'єктів державного цільового регулювання не може бути меншим (у % до обсягів їх річного внутрішнього споживання): у 2006 році – 10%, у 2007 році – 12%, у 2008 році – 14%, у 2009 році – 16%, у 2010 році та подальших роках – 20%. Проте, об'єктивний аналіз дозволяє зробити висновки, що за перше півріччя поточного року за рахунок коштів державного бюджету України було профінансовано сільське господарство, лісове господарство, мисливство та рибне господарство лише в розмірі 13,7% від затвердженого Верховною Радою обсягу витрат, тобто, ситуація в агропромисловому комплексі країни критична [5].

Для порівняння слід зазначити, що загальний аграрний бюджет країн ЄС в 2009 році становив 40,9 млрд. євро, а загальні витрати на підтримку аграрного сектора перевищили 120 млрд. євро. Державні субсидії в доходах фермерів європейських країн становлять: країни ЄС – 49%, Фінляндія – 71%, Норвегія – 77%, Швеція – 59%, Японія – 66%.

Висновки та пропозиції. Проведені нами дослідження показують, що на сьогодні державна підтримка еколого безпечного розвитку аграрної сфери економіки досить часто носить деклоративний характер і реально не забезпечується достатнім фінансовим наповненням. Разом з тим слід відзначити, що в останній час питанню фінансування екологічно сталого сільськогосподарського виробництва приділяється неабияка увага на державному рівні, про що свідчить питома вага забезпечення державними коштами заходів щодо екологізації аграрної діяльності в державі. Логічно, що наступним принциповим питанням на сьогодні постає фактор раціонального та пропорційного перерозподілу фінансових потоків за регіонами держави.

Анотація

В статті досліджено суть основних інструментів у формуванні фінансово-економічного механізму екологобезпечного природокористування в аграрній сфері України та Херсонської області.

Ключові слова: екологічна безпека, фінансовий механізм, екологічна ефективність, аграрне виробництво.

Аннотация

В статье исследована суть основных инструментов в формировании финансово-экономического механизма экологобезопасного природопользования в аграрной сфере Украины и Херсонской области.

Ключевые слова: экологическая безопасность, финансовый механизм, экологическая эффективность, аграрное производство.

Annotation

In article the essence of basic instruments is investigational in forming of финансово-экономического mechanism of экологобезопасного природопользования in the agrarian sphere of Ukraine and Kherson area.

Key words: ecological safety, financial mechanism, ecological efficiency, agrarian production.

Список використаних джерел:

1. Бощевський П.П., Данилишин Б.М. Деякі проблеми вдосконалення природокористування в АПК за умов ринкових відносин // Вісник аграрної науки.-1981.-№ 10,-С.1-6

2. Дорогунцов С., Федорищева А. Екологічні аспекти розвитку і розміщення продуктових сил України // Економіка України.-2002.-№ 10.-С.65-70

3. Жуйков Г.Є. Еколого – економічні особливості і принципи формування сталого землеробства в зоні зрошуваних агроландшафтів Степу України / Тези науково – практичної конференції «Наукові основи землеробства в умовах недостатнього зволоження.» 2000,-С.21-25

4. Зятковська Л.І. Вплив фінансової політики держави на підвищення екологічної безпеки промислового виробництва // Ефективність державного управління в контексті Європейської інтеграції: Матеріали науково – практичної конференції / За заг. ред. А.О. Чемериса – Львів: ЛІДУ НАДУ, 2004.-4.2.-322с.-с.178-181.

5. Синякевич І. Концепція щодо формування системи інструментів національної екологічної політики // Економіка України – 2002.-№ 7.-с.70-77.

3. Стратегія економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2015р. Р. Збереження та раціональне використання природних ресурсів. Херсон. 2009- 227с.

6. Ігнатенок М.Г. Малєєв В.О. Еколого – економічне обґрунтування господарських рішень в умовах сталого розвитку. Навч. посібник, Херсон – 2004, 248с.

7. Новіков Ю.Н. Государственные механизмы регулирования экономики Украины. Симферополь. 2009, 331с.

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

Шановні колеги!

Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор» є фаховим науковим виданням. Видається на підставі «Свідоцтва Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації» від 03.09. 2009року (серія КВ № 15586-4058ПР). Згідно постанови ВАК України від 18. 11.2009р. № 1 - 05/5, науковий журнал «Бізнес-навігатор» включено до переліку наукових видань України, (див. Бюлетень ВАК України №12, 2009р.) в яких можуть опубліковуватись результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук.

Журнал публікує статті теоретико-методологічного, науково-методичного та прикладного характеру з актуальних питань розвитку економічної науки та підприємництва. Статті друкуються російською, українською, англійською, французькою та німецькою мовами.

Основні фахові напрямки: проблеми раціонального використання, охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу і навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки соціально-економічного розвитку і життєдіяльності людини; розвиток, тенденції та закономірності економічної, інвестиційної, інноваційної, виробничої, логістичної, маркетингової діяльності підприємств, організаційно-правові форми підприємницької діяльності, фактори, ресурси, види, стадії і результати економічної діяльності підприємств, процес та форми управління підприємством (менеджмент).

Надсилаючи до редакції матеріали, просимо виконувати такі правила:

1. Вимоги до текстових матеріалів:

Стаття має відповідати тематичному спрямуванню журналу. Рукописи для публікацій подаються:

а) на диску (Word) або USB накопичувачі. Файл повинен мати розширення *doc або *rtf; шрифт - Times New Roman; кегль 14; інтервал 1,5; ширина полів: зліва - 20 мм, праворуч - 20 мм, зверху, знизу - 20 мм;

б) до диску додається паперовий варіант статті, а також затверджена відповідним чином рецензія доктора економічних наук (якщо серед авторів немає доктора наук) та відомості про авторів на окремому аркуші;

в) якщо у статті багато формул, схем, таблиць тощо, їх треба подати окремим файлом.

Обсяг статті 6-12 сторінок без переносів та нумерації .

2. Структура статті

Редакція науково-виробничого журналу «Бізнес-навігатор» повідомляє, що відповідно до внесення змін до наказу ВАК України від 04.04.2000 № 178 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та їх апробацію» та з метою забезпечення якісно нового рівня повноти і оперативності задоволення інформаційних потреб суспільства у знаннях, вдосконалення механізму оприлюднення творчого доробку науковців, складені нові вимоги до статей, що направляються до науково-виробничого журналу «Бізнес-навігатор» серії: «Економіка і підприємництво».

Статті необхідно готувати, дотримуючись такої структури подачі матеріалу:

УДК……..(напівжирний шрифт)

Прізвище,ініціали (напівжирний шрифт)

НАЗВА СТАТТІ (НАПІВЖИРНИМ ПРОПИСНИМ ШРИФТОМ)

1. Структура наукової статті повинна обов’язково містити такі необхідні елементи:

- **Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.**
- **Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.**
- **Формулювання завдання дослідження**.
- **Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.**
- **Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.**
- На статті обов'язково надають **анотацію (резюме)** українською, російською та англійською мовами з **ключовими словами**.
- **Список використаних джерел**.

3. Організаційні питання

Стаття надсилається з копією документа про оплату за опублікування. Вартість публікації складає 200 гривень за статтю. На одну статтю висилається 1 (один) екземпляр збірника на адресу, вказану авторами як „адреса для листування" (редакція відсилає збірник тільки іногороднім авторам). Для отримання додаткових екземплярів треба сплатити їх вартість (55 грн. за один примірник), вказав про це на копії квитанції, що надійшла. Велике прохання замовляти додаткові збірники попередньо.

Автор ставить свій підпис на останній сторінці. Цим він стверджує, що всі дати, цитати, фактичні дані звірені, матеріал зчитано, тобто статтю підготовлено до видання.

Статті, оформлені не у відповідності з указаними правилами, редакцією не розглядаються. Рукописні матеріали до розгляду не приймаються. Надіслані матеріали авторові не повертаються.

Редакція залишає за собою право скорочувати і виправляти статті, а також за згодою авторів вміщувати їх у огляд. Матеріали надсилаються в редакцію журналу. Наша адреса: 73039 м. Херсон, вул. 49 Гвардійської Дивізії, 37-А Довідки за телефоном: (0552) 33-53-40, 33-53-38

e-mail: metod@mubip.org.ua

З повагою,
відповідальний секретар: Крупіца І. В.

НАШІ АВТОРИ

1.	**Андріанова І. К.**	-	к.е.н., доцент кафедри інформатики Миколаївського державного аграрного університету
2.	**Банєва І.О.**	-	докторант Міжнародного університету бізнесу і права.
3.	**Белевят О.А.**	-	к.е.н., доцент Миколаївський державний аграрний університет
4.	**Білоус А.М.**	-	аспірант кафедри «Зовнішньоекономічної діяльності» Херсонського національного технічного університету
5.	**Боборикіна Л. Я.**	-	к.е.н., доцент кафедри інформатики Миколаївського державного аграрного університету
6.	**Бобровська Н.В.**	-	асистент Миколаївський державний аграрний університет
7.	**Білоусов О.М.**	-	к.е.н., доцент, Міжнародний університет бізнесу і права
8.	**Бугаєнко С.А.**	-	здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
9.	**Владечак А.В.**	-	аспірант Миколаївського державного аграрного університету
10.	**Гайдукова Т.П.**	-	аспірантка Класичного приватного університету, м. Запоріжжя
11.	**Грицку-Андрієш Ю.П.**	-	доцент кафедри обліку і аудиту, Херсонський державний аграрний університет
12.	**Жуйков Г.Є.**	-	перший проректор, Міжнародний університет бізнесу і права, д.е.н., професор
13.	**Загорський В.С.**	-	здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон
14.	**Іртищева І.О.**	-	д.е.н., Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв
15.	**Іванов А.М.**	-	доцент кафедри, Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».
16.	**Капацина А.І.**	-	викладач кафедри економічної теорії і міжнародної економіки Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського.
17.	**Клименко Л.В.**	-	к.е.н., доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Уманський національний університет садівництва
18	**Ковалишин П.В.**	-	здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
19.	**Кузькина Т.В.**	-	к.е.н., доцент кафедри маркетингу і дизайну Міжнародного університету бізнесу і права
20.	**Кузьменко О. Б.**	-	Доцент, Чорноморський Державний Університет ім. Петра Могили, кафедра «Економіки підприємства»
21.	**Лагодієнко В.В.**	-	д.е.н., в.о. професора, Міжнародний університет бізнесу і права.
22.	**Лагодієнко Н.В.**	-	асистент Миколаївського державного агарного університету
23.	**Мангер В.М.**	-	здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
24.	**Мармуль Л.О.**	-	д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, Херсонський державний аграрний університет
25.	**Назарова Л.В.**	-	к. е. н., доцент, докторант науково-дослідного центру, індустріальних проблем розвитку НАН України
26.	**Наумов О.Б.**	-	д.е.н., професор, зав. кафедри міжнародних економічних відносин та економічної теорії, Міжнародний університет бізнесу і права

27. **Нікітенко К.С.** - доцент кафедри обліку і аудиту, Херсонський державний аграрний університет
28. **Ненько С.К.** - здобувач Міжнародного університету бізнесу і права
29. **Новак І.М.** - к.е.н., доцент кафедри менеджменту ЗЕД Уманського національного університету садівництва.
30. **Пастернак М.М.** - к.е.н, доцент кафедри аудиту і економічного аналізу Національного університету державної податкової служби України
31. **Потапенко О.М.** - к.е.н., Європейський університет, м. Миколаїв
32. **Рассихіна В.Є.** - к.е.н., доцент кафедри менеджменту та маркетингу Керченського факультету ХНТУ.
33. **Рибалко С. В.** - докторант, Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки".
34. **Ружинська Н.О.** - здобувач, старший викладач кафедри аудиту і економічного аналізу Національний університет ДПС України
35. **Савін С.Ю.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
36. **Саратов В.В.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
37. **Січко А. В.** - к.е.н. доцент кафедри міжнародної економіки та економічної теорії Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського
38. **Смелянець Т.В.** - здобувач Міжнародного університету бізнесу і права
39. **Тертиця О.О.** - здобувач Міжнародного університету бізнесу і права
40. **Ткаченко С.А.** -
41. **Топіха В.І.** - д.е.н., професор, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон
42. **Штепа О.В.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон

БІЗНЕС-НАВІГАТОР
№22, 2011. – 175 с.

Науково-виробничий журнал

Головний редактор: Жуйков Г. Є.
Редакційна рада: Білоусова С. В.,
Левківський К. М., Топіха В.І.
Відповідальний за випуск: Крупіца І. В.
Технічний редактор: Білоусов О.М.
Верстка: Попов М.А.
Комп'ютерний набір: Попов М.А.

Підписано до друку 16.01.2011
Формат 60 х 84.1/8 Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк.. 5,9 Наклад 300 примірників
Редакційно-видавничий центр МУБіП м. Херсон, вул. 49-ї Гвардійської дивізії, 37-А
тел./факс 33-53-40, 44-47-81;
E-mail: mubip@mubip.org.ua, metod@ mubip.org.ua